

**«ҚОСТАНАЙ ОБЛЫСЫ ӘКІМДІГІНІҢ
БІЛІМ БАСҚАРМАСЫ»
МЕМЛЕКЕТТІК МЕКЕМЕСІ**

110000, Қостанай қаласы, Гоголь көшесі, 75
тел: 8(714-2) 57-53-10, факс: 39-05-87
e-mail: dep@kostanay.gov.kz



**ГОСУДАРСТВЕННОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ
«УПРАВЛЕНИЕ ОБРАЗОВАНИЯ
АКИМАТА
КОСТАНАЙСКОЙ ОБЛАСТИ»**

110000, город Костанай, ул.Гоголя, 75
тел: 8(714-2) 57-53-10, факс: 39-05-87
e-mail: dep@kostanay.gov.kz

02-07/3856
07.08.2025

**Аудандар және қалалар
білім бөлімдерінің
басшыларына**

**Облыстық білім беру
ұйымдары
директорларына**

Қостанай облысы әкімдігінің білім басқармасы Қазақстан Республикасы білім беру ұйымдарының мектепалды және 1-11-сыныптарында 2025-2026 оқу жылындағы оқу-тәрбие процесін ұйымдастыру мақсатында әзірленген «**2025-2026 оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептерінде білім беру процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы**» әдістемелік нұсқау хатын жұмыс барысында қолдану үшін жолдайды.

Қосымша: 336 парақ.

Басшының міндетін атқарушы

Д. Сяндикова

Орындаған: А.Т. Абдуллина
Тел: 8 714 2 39 06 88

Қазақстан Республикасы
Оқу-ағарту министрлігі

Ы.Алтынсарин атындағы
Ұлттық білім академиясы



«2025-2026 оқу жылында
Қазақстан Республикасының
жалпы білім беретін мектептерінде
білім беру процесін ұйымдастырудың
ерекшеліктері туралы»

ӘДІСТЕМЕЛІК НҰСҚАУ ХАТ



Қазақстан Республикасының Оқу-ағарту министрлігі
Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы

«2025-2026 оқу жылында
Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін
мектептерінде білім беру процесін ұйымдастырудың
ерекшеліктері туралы»

ӘДІСТЕМЕЛІК НҰСҚАУ ХАТ

Астана
2025

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының Ғылыми-әдістемелік кеңесі шешімімен ұсынылды (2025 жылғы 5 маусымдағы № 2 хаттама).

«2025-2026 оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептерінде білім беру процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы» Әдістемелік нұсқау хат. – Астана: Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА, 2025. – 172 б.

Әдістемелік нұсқау хатта Қазақстан Республикасы білім беру ұйымдарының мектепалды және 1-11-сыныптарында 2025-2026 оқу жылындағы оқу-тәрбие процесін ұйымдастыру жөніндегі материалдар берілген.

Әдістемелік нұсқау хат орта білім беру ұйымдарының басшыларына, педагогтеріне, әдіскерлерге, білім басқармалары мен бөлімдерінің, білім беру саласындағы сапаны қамтамасыз ету департаменттерінің басшылары мен мамандарына арналған.

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы жекелеген ұйымдардың мүддесін ұсынуды немесе қорғауды мақсат етпейді.

МАЗМҰНЫ

6	I 2025-2026 ОҚУ ЖЫЛЫНДА БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІН ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ
7	1.1 Оқу-тәрбие процесін ұйымдастыру бойынша нормативтік құқықтық актілер
12	1.2 Үлгілік оқу жоспарларының ерекшеліктері
13	1.3 Мектепке дейінгі және бастауыш білім берудің сабақтастығы
17	1.4 Мамандандырылған білім беру ұйымдарында оқу- тәрбие процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері
21	II БАСТАУЫШ, НЕГІЗГІ ОРТА ЖӘНЕ ЖАЛПЫ ОРТА БІЛІМ БЕРУДІҢ МЖМБС, ҮОЖ, ҮОБ ІСКЕ АСЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ
21	Тіл және әдебиет
37	Математика және информатика
47	Жаратылыстану
64	Адам және қоғам
80	Технология және өнер
95	Дене шынықтыру
97	«Алғашқы әскери және технологиялық дайындық»

99	III ІШКІ ЖӘНЕ СЫРТҚЫ БАҒАЛАУДЫ ӨТКІЗУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ
110	IV ТӘРБИЕ ЖҰМЫСЫН ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ
122	V ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ
127	VI АРНАЙЫ БІЛІМ БЕРУ
133	VII БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНЫҢ ПЕДАГОГТЕРІ МЕН БАСШЫЛАРЫНЫҢ ҚЫЗМЕТІН ӘДІСТЕМЕЛІК СҮЙЕМЕЛДЕУ
138	VIII АУЫЛ МЕКТЕПТЕРІНІҢ ӘЛЕУЕТІН ДАМУ
140	IX ОҚУ ПРОЦЕСІНЕ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТІНІ КІРІКТІРУ
148	X ПЕДАГОГТЕР ЖАРИЯЛАНЫМДАРЫ: АКАДЕМИЯЛЫҚ ЖАЗЫЛЫМ БОЙЫНША НҰСҚАУЛЫҚ
156	Білім беру жобалары білім беруді дамытудың драйверлері ретінде
160	Атаулы күндер
161	1-ҚОСЫМША. Оқу пәндерінен бөлім бойынша жиынтық бағалау сандары

Құрметті әріптестер!

2025–2026 жаңа оқу жылында білім беру сапасын арттыру, тәрбие жұмысын жетілдіру, білім алушыларды психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу, педагогтердің кәсіби дамуын қамтамасыз ету секілді маңызды міндеттер тұр.

Аталған міндеттерді іске асыру мақсатында әзірленген әдістемелік нұсқау хат сіздерге оқу-тәрбие процесін тиімді ұйымдастыруда көмекші құрал болады деп сенеміз.

2025–2026 жаңа оқу жылына арналған әдістемелік нұсқау хатта келесі бағыттар қамтылған:

- оқу бағдарламаларының мазмұнын сапалы іске асыру;
- оқу жетістіктерін бағалау және академиялық адалдықты ұстану;
- мектепке дейінгі және бастауыш білім арасындағы сабақтастық;
- «Адал азамат» біртұтас тәрбие бағдарламасы негізінде тәрбие жұмысын жүзеге асыру;
- ерекше білім беру қажеттіліктері бар білім алушыларды психологиялық-педагогикалық қолдау;
- педагогтер мен мектеп басшыларының үздіксіз дамуы;
- ауыл мен шағын жинақты мектептердің әлеуетін көтеру;
- педагогтердің ғылыми мақала жазуына, зерттеу жұмыстарын жүргізуіне әдістемелік қолдау көрсету.

Назар аударыңыз!

Қазақстанда 2025 жыл – Жұмысшы мамандықтарының жылы деп жарияланды. Білім беру ұйымдарының алдында тұрған маңызды міндеттердің бірі – білім алушыларға мамандықты саналы таңдауға негіз болатын еңбек нарығындағы сұранысқа ие мамандықтарды таныстыру, мамандық таңдауға қолдау көрсету, жұмысшы мамандықтарының маңыздылығын түсіндіруге бағытталған кәсіптік бағдар беруді қамтамасыз ету.

Мемлекет басшысы «Орталық Азия – Қытай» саммитінде сөйлеген сөзінде еліміздің ғылыми әлеуетін нығайту, бірлескен зертханалар мен инженерлер академияларын дамыту мақсатында 2026 жылды – Білім және ғылыми зерттеулер жылы деп жариялауды ұсынды.

Бұл бастама бірлескен зертханалар мен инженерлер академияларын дамытуға бағытталған. Білім беру ұйымдарының басты міндеттерінің бірі – білім алушыларды зерттеу іс-әрекетіне белсенді тарту, ғылымға деген қызығушылықтарын дамыту, сондай-ақ жобалау мен танымдық іс-әрекеттің негізгі дағдыларын қалыптастыру.

Биылғы оқу жылында білім алушылардың жобалық ойлауын дамытуды қалыптастыруға, ғылыми-танымдық іс-әрекетке белсенді қатыстыруға ерекше назар аудару керек, сондай-ақ білім алушылардың функционалдық сауаттылығын, цифрлық құзыреттіліктерін дамыту және үлгерімі төмен білім алушыларға академиялық қолдау көрсету бойынша жұмыстар жалғасын табады.

2025-2026 оқу жылында білім беру процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері мыналар:

- оқу жылының ұзақтығы 1-сыныптарда – 33 оқу аптасын, 2–11(12)-сыныптарда – 34 оқу аптасын құрайды;
- мектепке дейінгі және бастауыш білім беру бағдарламаларының сабақтастығын қамтамасыз ету жоспары іске асырылуда;
- сапалы және қолжетімді білім беру үшін заманауи форматтағы «Келешек мектептері» жобасы іске асырылуда;
- еліміздің 17 аймағында 5022 ауыл мектебінің әлеуетін дамыту бойынша «Ауыл мектебі – сапа алаңы» жобасы жүзеге асуда;
- «Жұмысшы мамандықтар жылы» аясында бейіндік сыныптар құрылуда;
- барлық орта білім беру ұйымдарында педагог – кәсіби бағдар берушілер білім алушылардың ерте кәсіптік өзін-өзі анықтау жұмысын ұйымдастыруда;
- педагогтерді аттестаттаудан өткізу қағидалары мен шарттарына өзгерістер енгізілуде (ҚР Оқу-ағарту министрінің 25.02.2025 жылғы №32 бұйрығы).

1.1 ОҚУ-ТӘРБИЕ ПРОЦЕСІН ҰЙЫМДАСТЫРУ БОЙЫНША НОРМАТИВТІК ҚҰҚЫҚТЫҚ АКТІЛЕР

2025-2026 оқу жылында білім беру ұйымдары білім беру процесін іске асыру кезінде Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңын, «Педагог мәртебесі туралы», «Қазақстан Республикасындағы Баланың құқықтары туралы», «Қазақстан Республикасында мүгедектігі бар адамдарды әлеуметтік қорғау туралы» және т.б. заңдарды және басқа да заңнама актілерін басшылыққа алуы және оқыту процесін келесі нормативтік құжаттар негізінде жүзеге асыруы тиіс:

1	«Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта және жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарын бекіту туралы» ҚР Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2200029031
2	«Қазақстан Республикасында бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім берудің үлгілік оқу жоспарларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бұйрығы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1200008170
3	«Бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім деңгейлерінің жалпы білім беретін пәндері мен таңдау курстары бойынша үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 16 қыркүйектегі №399 бұйрығы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2200029767
4	«Қазақстан Республикасында мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беруді дамытудың 2023 – 2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздағы № 249 қаулысы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2300000249
5	«Орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдары үшін білім алушылардың үлгеріміне ағымдағы бақылауды, оларды аралық және қорытынды аттестаттауды өткізудің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2008 жылғы 18 наурыздағы № 125 бұйрығы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V080005191_
6	«Білім беру ұйымдарында «Адал азамат» біртұтас тәрбие бағдарламасын бекіту туралы» ҚР Оқу-ағарту министрінің 2025 жылғы 26 мамырдағы №123 бұйрығы	https://uba.edu.kz/ru/nauka/9
7	Қазақстан Республикасында ауыл мектептерін дамытудың «Ауыл мектебі – сапа алаңы» тұжырымдамалық тәсілдерін бекіту туралы Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2025 жылғы 31 қаңтардағы №21 бұйрығы	https://uba.edu.kz/ru/nauka/9

8	«Қазақстан Республикасындағы инклюзивті саясаттың 2025 – 2030 жылдарға арналған тұжырымдамасын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2024 жылғы 30 желтоқсандағы № 1143 қаулысы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2400001143
9	««Ұлттық білім беру деректер қоры» ақпараттық жүйесін қалыптастыру, сүйемелдеу, жүйелік-техникалық қызмет көрсету, интеграция және ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 9 тамыздағы № 354 бұйрығы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2200029187
10	«Орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім туралы құжаттардың түрлерін, орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім туралы мемлекеттік үлгідегі құжаттардың нысандарын және оларды есепке алу мен беру қағидаларын, сондай-ақ білім беру ұйымдарында білім алуды аяқтамаған адамдарға берілетін анықтаманың нысанын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2015 жылғы 28 қаңтардағы № 39 бұйрығы	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1500010348
11	«Тәлімгерлікті ұйымдастыру қағидаларын және тәлімгерлікті жүзеге асыратын педагогтерге қойылатын талаптарды бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 24 сәуірдегі № 160 бұйрығы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2000020486
12	«Орта білім беру ұйымдарына арналған жекелеген пәндер бойынша оқулықтар мен базалық оқулықтардың, мектепке дейінгі ұйымдарға, орта білім беру ұйымдарына арналған оқу-әдістемелік кешендердің, оның ішінде электрондық нысандағы тізбесін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 22 мамырдағы №216 бұйрығы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2000020708
13	«Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарын қоспағанда, тиісті типтердегі және түрлердегі білім беру ұйымдары қызметінің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 31 тамыздағы № 385 бұйрығы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2200029329
14	«Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытуды, орта білім беруді, сондай-ақ кредиттік оқыту технологиясын ескере отырып, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беруді жан басына шаққандағы нормативтік қаржыландыру қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 27 қарашадағы № 596 бұйрығы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1700016138
15	«Мектепке дейінгі, орта білім беру ұйымдарын, сондай-ақ арнайы білім беру ұйымдарын жабдықтармен және жиһазбен жарақтандыру нормаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 22 қаңтардағы №70 бұйрығы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1600013272

16	«Педагогтерді аттестаттаудан өткізу қағидалары мен шарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 27 қаңтардағы №83 бұйрығы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1600013317
17	«Мемлекеттік білім беру ұйымдарының бірінші басшыларын ротациялауды жүргізу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2021 жылғы 11 қарашадағы №559 бұйрығы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2100025128
18	«Мемлекеттік білім беру ұйымдарының бірінші басшылары мен педагогтерін лауазымға тағайындау, лауазымнан босату қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2025 жылғы 31 наурыздағы № 57 және Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрінің 2025 жылғы 31 наурыздағы № 96 бірлескен бұйрығы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2500035900
19	«Мектепке дейінгі ұйымдардың және жалпы білім беретін мектептердің, лицейлер мен гимназиялардың мектепалды сыныптарының, орта, арнаулы, қосымша, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдарының педагогтері жүргізу үшін міндетті құжаттардың тізбесін және олардың нысандарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 6 сәуірдегі № 130 бұйрығы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2000020317
20	«Орта, қосымша, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдарында, оның ішінде қолайсыз ауа райы метеожағдайларында, сондай-ақ тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктерде (жекелеген объектілерде) төтенше жағдай, шектеу іс-шаралары, оның ішінде карантин енгізілген, төтенше жағдайлар жарияланған кезде қашықтан оқыту бойынша және техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білімнің білім беретін оқу бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарында онлайн-оқыту нысанында оқу процесін ұйымдастыру қағидаларын, сондай-ақ қашықтан оқытуды ұсыну бойынша білім беру ұйымдарына қойылатын талаптарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2023 жылғы 27 қарашадағы № 349 бұйрығы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2300033682
21	«Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту, бастауыш, негізгі орта, орта білім беру ұйымдарында педагогикалық кеңес қызметін ұйымдастырудың және оны сайлау тәртібінің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 2 сәуірдегі № 125 бұйрығы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2000020292
22	«Білім беру объектілеріне қойылатын санитариялық-эпидемиологиялық талаптар» санитариялық қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің 2021 жылғы 5 тамыздағы № ҚР ДСМ-76 бұйрығы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2100023890

23	«Педагогтердің біліктілігін арттыру курстарының білім беру бағдарламаларын әзірлеу, келісу және бекіту қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 4 мамырдағы №175 бұйрығы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2000020567#z1
24	«Үздік педагог» атағын беру қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2015 жылғы 16 қаңтардағы №12 бұйрығы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V15H0010279
25	«Педагогтердің біліктілігін арттыру курстарын ұйымдастыру және жүргізу, сондай-ақ педагогтің қызметін курстан кейінгі қолдау қағидалары» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 28 қаңтардағы №95 бұйрығы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1600013420
26	«Орта білім беру ұйымдары үшін міндетті мектеп формасына қойылатын талаптарды бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 14 қаңтардағы №26 бұйрығы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1600013085
27	«Бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білімнің жалпы білім беретін оқу бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарына оқуға қабылдаудың үлгілік қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 12 қазандағы №564 бұйрығы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1800017553
28	«Орта білім беру ұйымдарында сынып жетекшілігі туралы ережені бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 12 қаңтардағы №18 бұйрығы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1600013067
29	«Жеңімпаздары, жүлдегерлері және оларды дайындаған педагогтер бюджет қаражаты есебінен біржолғы сый-ақымен көтермеленетін жалпы білім беретін пәндер бойынша халықаралық олимпиадалардың тізбесін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 20 шілдедегі №333 бұйрығы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2200028915
30	«Жалпы білім беретін пәндер бойынша республикалық және халықаралық олимпиадалар мен ғылыми жобалар конкурстарының (ғылыми жарыстардың), орындаушылар конкурстарының, кәсіби шеберлік конкурстарының және спорттық жарыстардың тізбесін және оларды іріктеу өлшемшарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2011 жылғы 7 желтоқсандағы № 514 бұйрығы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1100007355
31	«Білім беру ұйымдарын бағалау өлшемшарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 5 желтоқсандағы № 486 бұйрығы.	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2200031053

32	«Қазақстан Республикасы білім беру саласындағы қызметті жүзеге асыратын террористік тұрғыдан осал объектілерінің терроризмге қарсы қорғалуын ұйымдастыру жөніндегі нұсқаулықты бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2022 жылғы 30 наурыздағы № 117 бұйрығы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2200027414
33	«Ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2022 жылғы 12 қаңтардағы №4 бұйрығы	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200026618/compare/kaz
34	«Білім беру ұйымдарындағы психологиялық-педагогикалық қолдау қызметінің жұмыс істеу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2025 жылғы 29 сәуірдегі № 92 бұйрығы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2500036047
35	«Педагогтің жұмыс уақыты мен демалыс уақыты режимінің ерекшеліктерін айқындау қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 21 сәуірдегі № 153 бұйрығы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2000020449
36	«Мемлекеттік білім беру ұйымдары қызметкерлерінің үлгі штаттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің м.а. 2023 жылғы 21 шілдедегі № 224 бұйрығы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2300033166
37	«Балаларды зорлық-зомбылықтан қорғау, суицидтің алдын алу және олардың құқықтары мен саламаттығын қамтамасыз ету жөніндегі 2023 – 2025 жылдарға арналған кешенді жоспарды бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 31 тамыздағы № 748 қаулысы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2300000748
38	«Білім беру ұйымдарына және олардың аумақтарына әкелуге тыйым салынған, оларда пайдаланылуы шектелген нәрселер мен заттардың тізбесін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2021 жылғы 25 мамырдағы № 235 бұйрығы	https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2100022857



Назар аударыңыз!

- Қолданыстағы НҚА-дағы өзгерістер мен толықтырулар Әділет ақпараттық жүйесінде көрініс табады.
- Педагогтер МЖМБС, Үлгілік оқу жоспарлары, Үлгілік оқу бағдарламаларының электронды нұсқасымен жұмыс жүргізе алады.

1.2 ҮЛГІЛІК ОҚУ ЖОСПАРЛАРЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Орта білім беру ұйымдарындағы білім беру процесі Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 8 қарашадағы №500 бұйрығымен бекітілген Үлгілік оқу жоспарларына сәйкес жүзеге асырылады.

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 31 тамыздағы №385 бұйрығымен бекітілген орта білім беру ұйымдарының (бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім беру) қызметінің үлгілік қағидаларына сәйкес, білім беру ұйымдары:

- орта білім беру ұйымының түрін ескере отырып, оқу процесі қай үлгілік оқу жоспары бойынша ұйымдастырылатынын, оның ішінде қысқартылған оқу жүктемесі бар үлгілік оқу жоспарын дербес таңдап алады;
- таңдалған үлгілік оқу жоспарына сәйкес білім беру ұйымының ерекшеліктерін ескере отырып, жұмыс оқу жоспарын және вариативтік компонент пәндерінің жұмыс бағдарламаларын әзірлейді.

2025–2026 оқу жылына арналған жұмыс оқу жоспарын әзірлеу кезінде Бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім берудің үлгілік оқу жоспарларын (оның ішінде төмендетілген оқу жүктемесімен) тиісті білім беру деңгейіндегі оқу жүктемесінің ерекшеліктерін ескеру талап етіледі.

Бастауыш білім беру деңгейі бойынша жұмыс оқу жоспарын әзірлеу барысында ескерілуі қажет:

- «Көркем еңбек» пәнін кезең-кезеңімен бөлу шеңберінде 4-сыныпта «Бейнелеу өнері» және «Еңбекке баулу» жеке оқытылады, әрқайсысына аптасына 1 сағаттан бөлінеді.

1.3 МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ЖӘНЕ БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУДІҢ САБАҚТАСТЫҒЫ

Мектепке дейінгі және бастауыш білім берудің сабақтастығын қамтамасыз ету бойынша жұмысты ұйымдастыру

Балабақша мен мектеп арасындағы өзара іс-қимыл Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта, жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарын, сондай-ақ Мектепке дейінгі және орта білім беру бағдарламаларын үндестіру мақсатында тірек балабақшалардың, тірек консультациялық пункттердің және тірек мектептердің өзара іс-қимылын қамтамасыз ету бойынша қадамдық іс-қимыл жоспарын іске асыру мақсатында түлектердің балабақшадан мектепке біртіндеп көшуіне жағдай жасауға бағытталған.

Өзара іс-қимылдың негізгі міндеттері:

- мақсаттарды, міндеттерді, мазмұнды, сондай-ақ белгіленген нәтижелерге қол жеткізу жолдарын айқындаудың бірыңғай тәсілдерін әзірлеу;
- тәрбиелеу — білім беру процесінің барлық қатысушыларының-мұғалімдердің, тәрбиешілердің, балалар мен олардың ата-аналарының тиімді өзара іс-қимылы үшін жағдай жасау.



Назар аударыңыз!

Мектепке дейінгі және бастауыш білім берудің сабақтастығын қамтамасыз ету үшін педагогтерге көмек көрсету мақсатында мектепке дейінгі ұйымның орта білім беру ұйымымен өзара іс-қимылы бойынша ұсынымдар әзірленді <http://irrd.kz/sites/irrd.kz/uploads/docs/2025/04/d-k1410.pdf>

2025-2026 оқу жылында мектептердің, лицейлер мен гимназиялардың мектепалды сыныптарында тәрбиелеу- білім беру процесін ұйымдастыру

2025-2026 оқу жылында жалпы білім беретін мектептердің, лицейлер мен гимназиялардың мектепалды сыныптары тәрбиелеу-білім беру процесін жүзеге асыруда мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту жүйесін реттейтін нормативтік құқықтық актілерді (бұдан әрі - НҚА) басшылыққа алады.

**Назар аударыңыз!**

НҚА Балаларды ерте дамыту институтының www.irrd.kz сайтында орналастырылған (НҚА айдары)

Мектепалды сыныптар қызметінің тәртібі

«Білім туралы» ҚР Заңына сәйкес балаларды мектепалды даярлау 5 жастан бастап отбасында, мектепке дейінгі ұйымдарда, жалпы білім беретін мектептердің, лицейлер мен гимназиялардың мектепалды сыныптарында жүзеге асырылады.

Мектепке дейінгі ұйымдар қызметінің үлгілік қағидаларына сәйкес мектептердің, (лицейлер мен гимназиялардың) мектепалды сыныптарында тәрбиелеу-білім беру процесі 1 қыркүйек пен 31 мамыр аралығында (Үлгілік бағдарлама мазмұнын меңгеру кезеңі) жүзеге асырылады.

Оқу жылы бойы мектептің (лицейдің, гимназияның) ішкі тәртіп ережелеріне сәйкес каникулдар белгіленеді.

Мектепалды даярлық бағдарламасын өткен тәрбиеленушілерді мектептердің (лицейлердің, гимназиялардың) мектепалды сыныптарынан шығару жыл сайын 31 мамырда жүзеге асырылады.

Тәрбиелеу-білім беру процесін ұйымдастыру

Мектептердің (лицейлер мен гимназиялардың) мектепалды сыныптары тәрбиелеу-білім беру процесін:

1. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы №348 бұйрығымен бекітілген Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына (Нормативтік құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеу тізілімінде №29031 болып тіркелген);
2. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 20 желтоқсандағы № 557 бұйрығымен бекітілген Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу жоспарына (Нормативтік құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеу тізілімінде № 8275 болып тіркелген);

Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу жоспары бастауыш білім беру мазмұнымен сабақтастықты қамтамасыз ететін ұйымдастырылған іс-әрекеттің мынадай түрлерін қамтиды: коммуникативтік («Сөйлеуді дамыту», «Көркем әдебиет», «Қазақ тілі»), коммуникативтік және танымдық («Сауат ашу негіздері»), танымдық және зерттеу («Математика негіздері», «Қоршаған

әлеммен таныстыру»), шығармашылық («Сурет салу», «Музыка», «Жапсыру»).

Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу жоспарына² сәйкес мектептердің (лицейлер мен гимназиялардың) мектепалды сыныптарында аптасына ұйымдастырылған іс-әрекеттің саны - 20 сағатты, мектепалды жастағы балалардың құзыреттіліктерін қалыптастыру бойынша ұйымдастырылған бір іс-әрекеттің ұзақтығы - 20-25 минутты құрайды.

3. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің міндетін атқарушының 2016 жылғы 12 тамыздағы № 499 бұйрығымен (Нормативтік құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеу тізілімінде № 14235 болып тіркелген) бекітілген Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасына (бұдан әрі -Үлгілік бағдарлама) сәйкес іске асырады.

Үлгілік оқу бағдарламасының мазмұнында:

- тәрбиелеу-білім беру процесінің міндеттерін іске асыру;
- ұйымдастырылған іс-әрекеттің мазмұны;
- білім беру әрекетін тиімді кіріктіру;
- тәрбие мен оқытудың сабақтастық, үздіксіздік қағидаттарын қамтамасыз ету;
- ұйымдастырылған іс-әрекеттің күтілетін нәтижесі қарастырылады.

Мектептердің, лицейлер мен гимназиялардың мектепалды сыныптарының педагогтері жылына бір рет перспективалық жоспар әзірлейді, апта сайын Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту ұйымдарының педагогтері жүргізу үшін міндетті құжаттар тізбесі 1 – қосымшаға² сәйкес циклограмма құрады, жылына үш рет (бастапқы – қыркүйекте; аралық – қаңтарда; қорытынды-мамырда) Үлгілік оқу бағдарламасы мазмұнын меңгеру бойынша мониторинг жүргізеді.

Мониторинг нәтижелері бойынша тәрбиеші оқу жылына баланың Жеке даму картасын² толтырады. Баланың жеке даму картасы мектептің (лицейдің, гимназияның) мектепалды сыныптағы барлық балалар үшін толтырылады. Түзету, дамыту іс-шаралары критерийлер бойынша орта және төмен деңгей көрсеткен балалармен жүргізіледі.

Оқу жылының соңында мектептің (лицейдің, гимназияның) мектепалды сыныптың тәрбиешісі бастауыш сынып мұғалімі бала дамуының одан әрі жеке траекториясын анықтау үшін Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасын меңгеру қорытындылары бойынша Ұлттық білім беру дерекқорына баланың Жеке даму картасын² толтырады.

«Педагог мәртебесі туралы»³ ҚР Заңы 8-бабының нормасына сәйкес мектептердің, лицейлер мен гимназиялардың мектепалды сыныптарында кәсіптік қызметін жүзеге асыратын педагогтерге айлық жалақысын есептеу үшін бір аптаға нормативтік оқу жүктемесі – 24 сағатты, күніне - 4,8 сағатты құрайды.

Ұйымдастырылған іс-әрекетті өткізу кезінде педагог түсіндіруге уақытты көп бөлмей, оның орнына көрсетуге, балалардың әрекеттерді орындауына (іс-әрекеттерге, ойындарға, пікір алмасуға, зерттеулерге, шығармаларға, сурет салуға, шешім шығаруына) мән беруі қажет.

Педагог әрекетінің алгоритмі:

- балаларға айтып беру;
- балаларға көрсету;
- балалармен бірге орындау.

Мектептегі (лицейдегі, гимназиядағы) мектепалды сыныптарда балалардың қызығушылықтары ескеріліп, ұйымдастырылған іс-әрекетті өткізу күннің бірінші немесе екінші жартысында білім беру ұйымының оқу-тәрбиелеу процесінің кестесіне сәйкес кіріктірілген түрде немесе жеке жоспарланады.

Управление образования акимата Костанайской области
Абдылманова Б. Н.

¹ <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1200008275>

² <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2000020317>

³ <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1900000293>

1.4 МАМАНДАНДЫРЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА ОҚУ-ТӘРБИЕ ПРОЦЕСІН ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Нормативті-құқықтық қамтамасыз ету

Дарынды балаларды анықтау, ғылымның, мәдениеттің, өндірістің дамуы үшін талантты жастардың білім алуын қамтамасыз ету әрқашан мемлекет пен қоғамның басты назарында болып, Қазақстанның маңызды кадрлық ресурсына үлес ретінде қарастырылған. Зияткерлік әлеуетті сақтау және көбейту міндетін шешудің негізгі факторларының бірі дарынды балалармен жұмыс жасаудың тиімді жүйесін қалыптастыру: дарынды балаларды анықтау, дамыту, әлеуметтік қолдау, қабілеттерін жүзеге асыру, олардың жан-жақты дамуы мен білім алуын қамтамасыз ету үшін жағдай жасау. «Дарынды балаларды қолдау жүйесін құру - «Дарынды балалар мен талантты жастарды анықтау мен қолдаудың қазақстандық ұлттық жүйесінің тұжырымдамалық негіздері» тұжырымдамасының негізі болған ұлттық білім беру бастамасының басым бағыттарының бірі (Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 16 қазандағы № 574 бұйрығы).

Зияткерлік тұлғаны дамытуға, білім беру қызметін ұйымдастыруда тілдерді, ғылым, мәдениет, өнер негіздерін тереңдетіп оқытуға бағытталған элитарлық білім беретін мамандандырылған білім беру ұйымдары келесі нормативтік-құқықтық құжаттарды басшылыққа алады: Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заң, «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта, жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығы, «Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарын қоспағанда, тиісті типтердегі және түрлердегі білім беру ұйымдары қызметінің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 31 тамыздағы № 385 бұйрығы.

Мамандандырылған білім беру ұйымдарына білім алушылар «Бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білімнің жалпы білім беретін оқу бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарына оқуға қабылдаудың үлгілік қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 12 қазандағы № 564 бұйрығы негізінде конкурстық іріктеу арқылы қабылданады.

Мамандандырылған ұйымдардың қызметіне қойылатын міндетті талаптар:

- білім алушылар мен педагогтердің құқығы мен денсаулығын сақтау;
- мектептің оқу жоспарының құрылымына қойылатын талаптарды сақтау және негізгі білім беру бағдарламасының пәндерін (курстарын) оқуға бөлінетін оқу уақытының нормасын орындау;
- мамандандырылған мектептің білім беру бағдарламасына енгізілген пәндер (курстар) бойынша оқу бағдарламаларын толық көлемде орындауды қамтамасыз ету;

- мектепте білім беру процесін заманауи оқу және компьютерлік жабдықтармен жарақтандыруды, қажетті біліктіліктегі педагогикалық кадрлармен жасақтауды, білім беру процесін қолданыстағы талаптарға сәйкес ұйымдастыруды көздейтін білім арудың заманауи жағдайларын ұйымдастыру.

Оқу жұмыс жоспарын әзірлеуді мамандандырылған білім беру ұйымы «Қазақстан Республикасындағы бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім берудің үлгілік оқу жоспарларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бұйрығы негізінде дербес жүзеге асырады.

Мамандандырылған мектептердің оқу жұмыс жоспарларын білім беру ұйымының әкімшілігі бекітеді және Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігінің «Дарын» республикалық ғылыми-практикалық орталығымен келісіледі.

Мамандандырылған білім беру ұйымы білім алушылардың сұраныстарына және кадр әлеуетінің мүмкіндіктеріне сәйкес бейіндік пәндер, сондай-ақ таңдау бойынша курстар, элективті курстар және мамандандырылған компонент ішіндегі білім салаларын айқындайды.

Мамандандырылған білім беру ұйымдары білім беру бағдарламаларын құрастыру, білім беру процесін ұйымдастыру жалпы өзінің даму перспективаларын айқындау кезінде «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта, жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығымен бекітілген Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарының талаптарына сүйенеді.

Дарынды адамдардың әлеуетті мүмкіндіктерін неғұрлым толық дамыту үшін оқу бағдарламасының жекелеген пәндерін тереңдетіп оқытуды көздейтін мамандандырылған жалпы білім беретін оқу бағдарламалары әзірленеді.

Сыныптарды қосымша бөлу жүйесі, икемді вариативтік кесте, деңгейлік бөлу жүйесі, консультациялар және таңдау бойынша пәндер арқылы жалпы орта білім беру деңгейінде бейіндік саралауды жүзеге асыру мамандандырылған білім беру ұйымының толық күн режимінде жұмысын талап етеді.

Бейіндік пәндер бойынша зертханалық, практикалық жұмыстарды жүргізу кезінде сыныптарды 2 топқа, шет тілдерін және шетел тілінде оқытатын пәндерді оқыту кезінде 3 топқа бөлуге рұқсат етіледі.

Бәсекеге қабілетті тұлғаны даярлау мақсатында мамандандырылған білім беру ұйымдары білім берудің мазмұнына, шарттары мен нәтижелеріне қойылатын заманауи мемлекеттік талаптарды ескере отырып, негізгі білім беру бағдарламаларын, оқу пәндері (курстары) бойынша жұмыс бағдарламаларын, перспективалық жоспарлаудың өзге де құжаттарын әзірлеуді жүргізеді.

Қазақстан Республикасы заңнамасының талаптарына сәйкес, мамандандырылған мектептердегі білім беру мазмұны мектеп тарапынан дербес әзірленетін, қабылданатын және жүзеге асырылатын білім беру бағдарламаларына сәйкес айқындалады. Бұл бағдарламалар жалпы орта білім берудің мемлекеттік деңгейде ұсынылған үлгілік негізгі білім беру бағдарламаларының негізінде құрастырылады.

Үлгілік негізгі білім беру бағдарламалары – бұл тиісті білім беру деңгейін меңгеруге қойылатын мақсаттар, міндеттер, құрылым, оқу пәндерінің мазмұны мен күтілетін нәтижелерді айқындайтын нормативтік құжаттар. Аталған бағдарламалар білім беру ұйымдарына өздерінің білім беру бағдарламаларын әзірлеуде әдістемелік негіз және бағыт-бағдар береді.

Мектептің негізгі білім беру бағдарламасы – бұл білім беру ұйымының оқу-тәрбие қызметінің стратегиясын, оқу жоспарын, оқытылатын пәндердің тізімін, күнтізбелік-тақырыптық жоспарлауды, әдістемелік тәсілдерді, білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау түрлері мен құралдарын қамтитын ішкі нормативтік құжат. Бұл бағдарлама педагогикалық кеңесте бекітіліп, мектеп үшін міндетті болып табылады.

Сонымен қатар, мектеп жыл сайын келесі оқу жылында білім беру процесінде қолдануға ұсынылатын оқулықтар мен оқу құралдарының тізімін әзірлеп, бекітеді. Мұндай тізімдер білім беру процесінде қолдануға рұқсат етілген, сараптамадан өткен оқулықтар мен бағдарламалар негізінде Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2024 жылғы 11 наурыздағы № 60 бұйрығына сәйкес жасалады. Аталған бұйрық Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 22 мамырдағы № 216 бұйрығына өзгерістер енгізу туралы болып табылады («Орта білім беру ұйымдарына арналған оқулықтардың, мектепке дейінгі ұйымдарға және орта білім беру ұйымдарына арналған оқу-әдістемелік кешендердің, соның ішінде электрондық түрде қолдануға арналған тізбені бекіту туралы»).

Аталған шаралар білім беру кеңістігінің біртұтастығын қамтамасыз етуге, мемлекеттік білім беру стандарттарының орындалуына және мамандандырылған мектептердегі білім сапасын арттыруға бағытталған.

Білім беру бағдарламасын қалыптастыру кезінде **міндетті** және **қосымша** оқу сабақтарын ажырату керек.

Міндетті сабақтарға инварианттық компоненттің оқу пәндері бойынша сабақтар, сондай-ақ вариативтік компоненттің сағаты есебінен білім алушылардың таңдауы бойынша сыныптарда іске асырылатын элективті курстар жатады.

Элективті курстарды әзірлеуге, бекітуге және іске асыруға қойылатын талаптарды сақтау қажеттілігіне назар аударамыз.

Қосымша оқу сабақтары қосымша білім беру бағдарламаларын іске асыруды

көздейді және мынадай форматта өткізілуі мүмкін:

- пәндік секциялар, үйірмелер;
- қызығушылықтар бойынша бірлестіктер (шығармашылық, спорттық, әлеуметтендіру және т. б. бағыттар);
- білім беру жобалары.

Мамандандырылған білім беру ұйымдары үшін үлгілік оқу жоспарына сәйкес білім беру процесі:

- бейіндік оқытудың білім беру бағдарламалары;
- әмбебап оқытудың білім беру бағдарламалары негізінде құралады.

Дарынды балалармен жұмыс істеудің жалпы қағидалары:

- Бақылау және диагностикалық әдістерді қолдану (тесттер, сауалнамалар, портфолио);
- Мұғалімдердің, ата-аналардың және психологтардың бірлескен жұмысы (бұл командалық жұмыс әр баланың ерекшеліктерін терең түсінуге, олардың қажеттіліктерін қанағаттандыруға және әлеуетін толық ашуға бағытталады);
- Баланың қызығушылығын, қабілеттерін және жетістіктерін ескеру (бұл баланың өзіне деген сенімін арттырып, оның әлеуетін толық ашуға көмектеседі. Ол үшін баланың қызығушылығын анықтап, оқыту бағдарламаларына байланысты іс-шаралар ұйымдастыру, қабілеттеріне қарай оқу бағдарламасына бейімдеу);
- Әр баланың ерекшеліктерін ескере отырып, тиімді оқыту бағдарламасын құру (оқу үлгерімі, білім деңгейі, оқуға қатынасы, пәндерге қызығушылығы, оқу стилі, интеллект деңгейі (IQ), шығармашылық қабілеті, темперамент, мінез-құлық ерекшеліктері, эмоциялық жағдайы, әлеуметтік бейімделуі ескерілу қажет);
- Жаңа білім алуға және дамуға ынталандыру (жаңа білім алуға және дамуға ынталандырудың тиімді тәсілдерін ұсыну қажет. Мысалға: қызықты тақырып ұсынып, қызықты фактілермен, сұрақтармен немесе проблемалық жағдайлармен бастау, күнделікті өмірмен байланысты мысалдар келтіру, ойын технологияларын, жарыстарды, викториналарды, рөлдік ойындарды қолдану, сабақтарды табиғатта, мұражайда, көрмеде, т.б. өткізу);
- Әлеуетін ашу және дамыту (түрлі байқаулар, конкурстар, сайыстар баланың қабілеттерін көрсетуге және оларды одан әрі дамытуға мүмкіндік береді. Өзінің күшті жақтарын анықтап, әлсіз жақтарын жетілдіруге, креативтілікті, өзгеше ойлауды, жаңа идеялар ұсынуды талап ететін конкурстар арқылы шығармашылық әлеуетін арттыру).

2

Бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім берудің МЖМБС, ҮОЖ, ҮОБ іске асыру ерекшеліктері



ТІЛ ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТ

«Тіл және әдебиет» білім беру саласы бойынша «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта және жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығына сәйкес:

- бастауыш білім беру деңгейінде «Әліппе», «Ана тілі», «Қазақ тілі», «Әдебиеттік оқу», «Орыс тілі», «Шетел тілі», «Букварь», «Обучение грамоте», «Қазақ тілі», «Литературное чтение», «Ұйғыр/ Өзбек/ Тәжік тілі», «Русский язык», «Шетел тілі»;
- негізгі орта білім беру деңгейінде «Қазақ тілі», «Қазақ әдебиеті», «Орыс тілі мен әдебиеті», «Орыс тілі», «Орыс әдебиеті», «Қазақ тілі мен әдебиеті», «Ұйғыр/ Өзбек/ Тәжік тілі», «Ұйғыр/ Өзбек/ Тәжік әдебиеті», «Шетел тілі»;
- жалпы орта білім беру деңгейінде қоғамдық-гуманитарлық және жаратылыстану-математика бағыттары бойынша «Қазақ тілі», «Қазақ әдебиеті», «Орыс тілі мен әдебиеті», «Орыс тілі», «Орыс әдебиеті», «Қазақ тілі мен әдебиеті», «Ұйғыр/ Өзбек/ Тәжік тілі», «Ұйғыр/ Өзбек/ Тәжік әдебиеті», «Шетел тілі», қоғамдық-гуманитарлық және жаратылыстану-математика бағыттары бойынша, «Қазақ тілі мен әдебиеті», «Орыс тілі мен әдебиеті» пәндері оқытылады.

Жоғарыда аталған оқу пәндері бойынша оқу жүктемесінің көлемі «Қазақстан Республикасындағы бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім берудің Үлгілік оқу жоспарларын бекіту туралы» ҚР БҒМ 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бұйрығының (2023 жылғы 26 қазандағы № 323 және 2024 жылғы 8 ақпандағы № 27 өзгерістер мен толықтырулармен) 1-3, 11-15-қосымшаларында (1-4-сыныптар), 6-8, 16-20 қосымшаларында (5-9 сыныптар), 21-30, 85-90 қосымшаларында (10-11 сыныптар) көрсетілген.

Бастауыш білім беру

Бастауыш сыныптардағы «Тіл және әдебиет» білім беру саласы білім алушының тілдік тұлғасын жан-жақты дамытуға, оқу сауаттылық негіздерін, ойлау мен коммуникативтік қабілеттерін дамытуға бағытталған.

Басты назар әртүрлі жанрдағы мәтіндерді саналы әрі мұқият оқуға (қазақ және балалар әдебиеті), байланыстырып сөйлеудің ауызша және жазбаша түрін қалыптастыруға, сөздік қорды байытуға, ойды анық, ретпен және қисынды жеткізуге, сондай-ақ диалог жүргізу, тыңдай білу, өз көзқарасын дәлелдеу сияқты коммуникативтік құзыреттіліктерді дамытуға бағытталады. Сонымен қатар, көркем және ақпараттық мәтіндерді талдау, салыстыру, интерпретациялау және жеке пікірін білдіру арқылы білім алушылардың сыни және шығармашылық ойлау қабілеттері дамиды. Көркем шығармалар мазмұны арқылы мәдени мұра, адамгершілік пен азаматтық ұстанымды көрсету негізінде ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтар тәрбиеленеді.

Оқу-тәрбие процесін кіріктіруге ерекше назар аударылып, оқу материалдарына «Адал азамат» бағдарламасының мазмұнын қосу ұсынылады. Бағдарлама білім алушыларда отансүйгіштік, әділдік, еңбекқорлық, жауапкершілік, өзгелерге құрмет және өзін-өзі дамытуға ұмтылу сияқты қасиеттерді қалыптастыруға бағытталған. Бұл қасиеттер оқу мәтіндерінің мазмұнымен және сөйлеу әрекеттерімен тығыз байланысты контекстік тапсырмалар арқылы тәрбиеленеді және білім алушылардың тұлғалық дамуына ықпал етеді.

Оқу бастауыш сынып білім алушыларының жас ерекшеліктерін ескере отырып, іс-әрекетке, тұлғаға бағытталған және құзыреттілікке негізделген тәсілдерге сүйенеді. Сонымен қатар, оқу процесіне тұрақты мотивациясын қалыптастыруға және оқуға деген сүйіспеншілігін арттыруға ықпал етеді.

Оқу барысында әртүрлі тапсырмалар (әңгіме құрастыру, ертегі оқу және сахналау, мәтін мазмұнын талқылау) ұсынылады. Мысалы, білім алушылар диалог құрастыруы, мәтінді қосалқы кейіпкердің атынан баяндауы немесе оқығанын өзінше түсіндіріп беруі мүмкін.

Қазіргі технологиялар, әсіресе жасанды интеллект құралдары бұл процесте тиімді қолданылуы мүмкін. Чат-боттар арқылы мәтін құрастыру, түзету және талдау жұмыстары ұйымдастырылады. Бұл жазбаша және ауызша сөйлеу дағдыларын, оқуға және жазуға деген қызығушылықты, коммуникативтік және шығармашылық қабілеттерді дамытуға септігін тигізеді.

Тілдік білім беру тек функционалдық сауаттылықты қалыптастырумен шектелмей, ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарды тәрбиелеуге де бағытталған. Мысалы:

- «Тыңдалым және айтылым» бөлімінде білім алушылар диалогке қатыса отырып, өз көзқарасын білдіруді үйренеді. Бұл – құрмет, төзімділік, жауапкершілік және қарым-қатынас мәдениетін қалыптастырады;
- «Оқылым» бөлімінде мәтін құрылымын талдау, сөздердің тура және ауыспалы мағынасын, тұрақты тіркестерді қолдану арқылы білім алушылардың ойлауы, сауатты сөйлеуі, сыни көзқарасы және ұлттық дүниетанымы дамиды;
- «Жазылым» бөлімінде мәтін құрастыру, ойды жүйелеу және өз пікірін дәлел-

ді жеткізу арқылы шығармашылық, дербестік, еңбекқорлық және нақтылық дағдылары қалыптасады.

Әрбір оқу мақсаты мазмұн, тапсырмалар және оқыту әдістері арқылы маңызды құндылықтарды қамтып, білім алушы тұлғасын жан-жақты дамытуға бағытталған. Құндылықтар күнделікті оқу процесіне кіріктірілу арқылы жүзеге асырылады. Мысалы:

- тәуелсіздік және отансүйгіштік – «Менің елім» тақырыбында Қазақстан туралы мәтіндерді оқу, ел тарихы мен көрнекі жерлері жайлы ақпараттар ұсыну арқылы қалыптасады;
- бірлік және ынтымақтастық – жұптық және топтық жұмыс түрлерін ұйымдастыру арқылы ынтымақтастық пен өзара көмек дағдылары дамиды;
- әділдік және жауапкершілік – ертегілер мен әңгімелерді тыңдау барысында кейіпкерлер әрекетін бағалай отырып, дұрыс пен бұрысты ажыратуды үйренеді;
- заң және тәртіп – «Менің мектебім» ортақ тақырыбы аясында мектеп тәртібімен танысып, мектеп ережесін сақтау туралы өз көзқарасын білдіру арқылы дамиды;
- еңбекқорлық және кәсіби біліктілік – «Мамандықтар әлемі» ортақ тақырыбы аясында мамандық туралы әңгіме құрастыру және сұрақтарға жауап беру арқылы еңбекке құрмет пен болашақ мамандықты таңдауға қызығушылық қалыптасады;
- жасампаздық және жаңашылдық – мәтінді әртүрлі форматта жалғастыру тапсырмалары арқылы білім алушылардың креативтілігі мен шығармашылық қабілеттері дамиды.

Негізгі және жалпы орта білім беру

«Тіл және әдебиет» білім беру саласының мазмұны білім алушылардың жас ерекшеліктеріне, қажеттіліктері мен қызығушылықтарына сәйкес тілдік дағдыларын дамытуды; қазіргі әлемде тілдерді оқып-үйренудің маңыздылығын түсінуді; рухани-адамгершілік құндылықтарды дамытуды; көптілді және көпмәдениетті әлемнің тұтастығын түсінуді; қарым-қатынас процесінде тұлғаарлық және мәдениетаралық байланыстарды орнатуды; өзге елдердің мәдениетімен танысу арқылы әртүрлі көзқарастарды сыйлай білуге тәрбиелеуді; оқыту тілінде түрлі ақпарат көздерімен, оның ішінде интернет ресурстарымен, жасанды интеллект арқылы өз бетінше жұмыс істей білуді; шығармашылық және сын тұрғысынан ойлауды дамыту және пайдалануды қамтамасыз етеді.

Мектептегі оқыту мен тәрбиенің тұтастығы «Адал азамат» (ҚР Оқу-ағарту министрінің 2025 жылғы 26 мамырдағы №123 бұйрығы) бағдарламасында белгіленген базалық құндылықтарды пән сабақтарына кіріктіру негізінде жүзеге асырылады: «тәуелсіздік және отаншылдық», «бірлік және ынтымақ», «әділдік және жауапкершілік», «заң және тәртіп», «еңбекқорлық және кәсіби біліктілік», «жасампаздық».

және жаңашылдық».

«Қазақ тілі» пәніне аталған құндылықтарды кіріктіру үшін мынадай алгоритмдік қадамдарды ұсынуға болады:

- 1. Тақырыпты анықтау:** тақырыпты таңдау (оқу жоспарына сәйкес қазақ тілінің грамматикасы, лексикасы, фонетикасы немесе әдебиет тақырыптарын таңдаңыз); құндылықтарды байланыстыру: тақырыпты таңдағанда, оған сәйкес келетін құндылықтарды анықтаңыз.
- 2. Оқу мақсаттарын белгілеу:** құндылықтарды оқу мақсаттарымен үйлестіру (мысалы, «Тәуелсіздік» тақырыбында білім алушыларға қазақ халқының тарихы мен мәдениетін үйрету);
- 3. Сабақ жоспарын құру:** сабақ құрылымы (сабақтың әр кезеңіне: кіріспе, негізгі және қорытынды бөлімдеріне құндылықты кіріктіруді жоспарлаңыз);
- 4. Оқу материалдарын таңдау:** әдеби шығармаларды, мультимедиялық ресурстар пайдалану (қазақ әдебиетінен тәуелсіздік, отаншылдық, бірлік, әділдік сияқты құндылықтарды насихаттайтын шығармаларды таңдаңыз).
- 5. Тапсырмалар мен жаттығулар:** жазбаша жұмыстар (білім алушылардан эссе, шығарма немесе реферат жазуды сұрау арқылы құндылықтарды тереңірек түсінуге мүмкіндік беріңіз).
- 6. Білім алушылардың пікірлерін тыңдау:** дискуссия жүргізу (сабақ соңында білім алушылардың пікірлері мен ұсыныстарын тыңдап, құндылықтарды қалай түсінгендерін талқылаңыз).
- 7. Бағалау:** кері байланыс (білім алушыларға өздерінің жетістіктері мен кемшіліктері туралы кері байланыс беріңіз).
- 8. Қорытындылау:** сабақтың нәтижелерін талдау (білім алушылардың білім деңгейін, құндылықтарды түсінуін және сабақтың тиімділігін бағалаңыз); болашақ сабақтарға ұсыныстар (сабақтан алынған тәжірибе негізінде келесі сабақтарды жоспарлауда қолдану).

Осы алгоритмдік қадамдарды орындау арқылы қазақ тілі пәнінде аталған құндылықтарды тиімді түрде кіріктіруге болады. Мысалы: 5- сынып бойынша «Ана тілі – ұлт байлығы» тақырыбын оқытуда «5.1.1 тірек сөздер мен ұсынылған иллюстрациялар арқылы тақырыпты болжау» оқу мақсатына «Адал азамат» бағдарламасының 6 құндылығын кіріктірудің жолдары.

- 1. Тәуелсіздік және отаншылдық.** Тақырыпты болжау: Білім алушыларға Қазақстанның тәуелсіздігі мен отаншылдық тақырыбында иллюстрациялар мен тірек сөздер ұсынылады. Мысалы: Тәуелсіздік туралы өлеңдер, мақал-мәтелдер, тарихи деректер. Білім алушылар өз ойларын, сезімдерін білдіре отырып, тақырыпты болжайды.
- 2. Бірлік және ынтымақ.** Тақырыпты болжау: Білім алушыларға бірлік пен ынтымақты білдіретін суреттер (мысалы, халықтың бірлігі, достық) ұсынылады.

Мысалы: «Бірлігіміз – берекеміз» тақырыбында топтық жұмыс ұйымдастыру. Білім алушылар иллюстрациялар арқылы бірліктің мәнін түсініп, болжау жасайды.

3. **Әділдік және жауапкершілік.** Тақырыпты болжау: Әділдік пен жауапкершілікке қатысты тірек сөздер мен иллюстрациялар (мысалы, әділдік символдары) беріледі. Білім алушылар әділдік туралы мақал-мәтелдермен танысып, оларды қолдана отырып, тақырыпты болжайды.
4. **Заң және тәртіп.** Тақырыпты болжау: Заң мен тәртіпті бейнелейтін иллюстрациялар мен тірек сөздер ұсынылады (мысалы, құқық қорғау органдары, тәртіп). Мысалы: Білім алушылар заң мен тәртіптің маңыздылығын түсініп, тақырыпты болжау барысында заңға қатысты сөздерді қолданады.
5. **Еңбекқорлық және кәсіби біліктілік.** Тақырыпты болжау: Еңбекқорлықты және кәсіби біліктілікті бейнелейтін иллюстрациялар (мысалы, еңбек процесі, мамандықтар) беріледі. Білім алушылар еңбек туралы тірек сөздер арқылы тақырыпты болжау кезінде еңбекқорлықтың маңыздылығын талқылайды.
6. **Жасампаздық және жаңашылдық.** Тақырыпты болжау: Жасампаздық пен жаңашылдықты білдіретін иллюстрациялар мен тірек сөздер ұсынылады (мысалы, инновациялар, шығармашылық). Білім алушылар жаңа идеяларды, жаңашыл жобаларды талқылап, тақырыпты болжау барысында шығармашылықтарын көрсетеді.

Тақырыпты болжау барысында білім алушылар тек тілдік дағдыларын емес, сонымен қатар әлеуметтік және моральдық құндылықтарды да меңгереді.

«Қазақ әдебиеті» пәніне аталған құндылықтарды кіріктіру үшін мынадай алгоритмдік қадамдарды ұсынуға болады:

1. **Тәуелсіздік және отаншылдық.** Тәрбиелік мақсаты: білім алушыларға қазақ халқының тарихы мен мәдениетін, тәуелсіздік жолындағы күресін таныстыру. Іс-әрекет: тәуелсіздік тақырыбында әдеби шығармаларды (мысалы, Е. Жүніс «Менің атым -Тәуелсіздік» өлеңі) талдау. Отанға деген сүйіспеншілік туралы эссе жазу.
2. **Бірлік және ынтымақ.** Тәрбиелік мақсаты: қазақ әдебиетіндегі достық, бірлік тақырыптарын зерттеу. Іс-әрекет: қазақ әдебиетіндегі достық пен ынтымақты бейнелейтін шығармаларды (мысалы, Ж. Баласағұн «Құтты білік», М.Шаханов «Нарынқұм зауалы» поэмасы, т.б.) оқу, топтық талқылаулар ұйымдастыру.
3. **Әділдік және жауапкершілік.** Тәрбиелік мақсаты: әділдік, моральдық жауапкершілік туралы түсініктерді дамыту. Іс-әрекет: әдебиеттегі әділдік мәселесін көтеретін шығармаларды талдау, кейіпкерлердің әрекеттеріне жауапкершілік тұрғысынан баға беру (мысалы, «Күлтегін» жыры, «Қобыланды батыр» жыры, т.б.).
4. **Заң және тәртіп.** Тәрбиелік мақсаты: заң мен тәртіптің қоғамдағы рөлі туралы

түсінік қалыптастыру. Іс-әрекет: қазақ әдебиетіндегі заң, тәртіп тақырыбындағы шығармаларды (мысалы, С. Мұратбековтің «Жусан иісі» повесі, Ш.Құдайбердіұлы «Еңлік-Кебек» дастаны, т.б.) оқу, заң мен тәртіптің маңыздылығын талқылау.

- 5. Еңбекқорлық және кәсіби біліктілік.** Тәрбиелік мақсаты: еңбекқорлық, кәсіби біліктілік туралы түсініктерді дамыту. Іс-әрекет: еңбек туралы қазақ әдебиетіндегі шығармаларды (мысалы, Ы.Алтынсариннің «Қыпшақ Сейітқұл», «Атымтай Жомарт» әңгімелері, С.Торайғыров «Шығамын тірі болсам адам болып», «Шәкірт ойы» өлеңдері, т.б.) оқу, еңбекқорлықтың маңыздылығын талқылау, шығармашылық жұмыстар жазу.
- 6. Жасампаздық және жаңашылдық.** Тәрбиелік мақсаты: жасампаздық пен жаңашылдықты әдебиет арқылы көрсету. Іс-әрекет: жасампаздық пен жаңашылдық тақырыбында заманауи қазақ жазушыларының шығармаларын (мысалы, Ж.Сахиев «Айдағы жасырынбақ», «Дабыл» фантастикалық әңгімелері) талдау, инновациялық идеялар туралы пікір алмасу.

Тілдік пәндерде ЖИ қолдану жолдары. «Қазақ тілі», «Қазақ әдебиеті», «Қазақ тілі мен әдебиеті» пәндерін оқытуда жасанды интеллектіні енгізу – білім мазмұнын жаңғыртып, білім алушылардың тіл мен әдебиетке деген қызығушылықтарын туғызып, қабілеттерін дамытуға бағытталады.

Педагог жасанды интеллектіні қолдануда бірінші кезекте нақты мақсатын анықтап алуы керек. Мысалы: білім алушылардың шығармашылық қабілетін дамыту; грамматика мен пунктуацияны меңгертудің жеңіл, түсінікті, білім алушыға қызықты жолдарын қарастыру; әдеби шығармаларды талдауға көмектесу; интерактивті тапсырмалар арқылы қызығушылықты арттыру.

ЖИ-ді сабаққа кіріктіру мысалы: Қазақ тілінен морфология, синтаксис салаларын өткенде мәтінге лексикалық талдау жасап болғаннан кейін жасанды интеллектінің көмегімен грамматикалық тақырыптарды басшылыққа ала отырып, жедел тест немесе сұрақтар құрастыртуға болады.

Қазақ әдебиеті сабағында Абайдың шығармашылығын өту барысында «ЖИ-ді қолданып, «Абайдың қарасөздері туралы сұхбаттас», «Қандай идеялар қозғалғанын анықта» деген тапсырмалар беріп, білім алушылар өздеріне керекті материалды қалай ала алады, сұрақты нақты жауап алу үшін дұрыс құра ала ма, алған жауаптарын өз көзқарастарымен толықтыра ала ма т.б. сұрақтар төңірегінде білім алушылармен бірге ауызша талдау жүргізу оларды қызықтырады.

«Жазылым» дағдысы бойынша «эссе жазып, ЖИ арқылы грамматикалық қателеріңді анықта» немесе «эссе жазу үшін ЖИ арқылы тақырыбыңа қатысты идеялар жинақта. Оларды өз ойыңмен салыстыр» т.б. тапсырмалар орындату арқылы білім алушыларды заманауи технологияны тиімді пайдалануға үйрету қажет.

Педагог білім алушыға ЖИ арқылы алынған тапсырмалардың жүз пайыз дұрыс бола бермейтіндігін түсіндіріп, ЖИ арқылы жасаған жұмыстарына сыни көзбен

қарап, зерделеу керектігін түсіндіруі қажет. Білім алушы ЖИ-ге сеніп, ойлану қабілетін тежемей, керісінші білім көкжиегін кеңейту үшін құрал ретінде пайдалануын үнемі назарда ұстау оң нәтиже береді.

Мектептегі ағылшын тілі пәнін құндылыққа негіздеп оқыту мен жасанды интеллектіні кіріктіру. Шетел тілі – мәдениетаралық коммуникация құралы ретінде құндылықтық ұстанымдарды кіріктіру үшін зор әлеуетке ие. Оқу материалдарының тақырыптық әртүрлілігі, аутенттік мәтіндер, сөйлеу жағдаяттары мен жобалық тапсырмалар адамгершілік және этикалық дилеммаларды талқылауға, әртүрлі мәдениеттердің әлеуметтік тәжірибелерін зерделеуге, рефлексия, эмпатия және сыни ойлау дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

Сабақты жоспарлау кезінде «еңбекқорлық пен кәсібилік», «жасампаздық пен жаңашылдық», «әділдік пен жауапкершілік» сияқты негізгі құндылықтарды қозғайтын мәтіндер мен тапсырмаларды енгізу орынды. Мәтіндер аутенттік те, бейімделген де болуы мүмкін, алайда олардың тақырыптық және моральдық-этикалық мазмұнға бай болуын қамтамасыз ету маңызды.

1-кесте. Оқу процесіне құндылықтық бағдарларды кіріктіру моделі

Құндылыққа бағытталған оқыту стратегиялары	Ұсыныстар мен іс-әрекет түрі	Күтілетін білім беру нәтижесі
1. Проблемалық жағдайларды құру	Білім алушылардың жас ерекшеліктеріне сай моральдық дилеммалар, таңдау жағдайлары, мәдени нормаларды салыстыру сияқты тақырыптарда пікірталас ұйымдастырыңыз. Құндылықтық ойлауды дамыту құралы ретінде пікірталас, дебат, эссе жазу, рөлдік ойын сценарийлерін пайдаланыңыз.	Білім алушылар әртүрлі жағдайларда моральдық және этикалық аспектілерді анықтап, талдай алады, өз көзқарасын дәлелді түрде білдіреді, балама пікірлерді ескеріп, құндылықтарға негізделген саналы шешім қабылдай алады.
2. Пәнаралық байланыстар	Ағылшын тілі сабағының мазмұнын гуманитарлық және жаратылыстану пәндерінің тақырыптарымен байланыстырыңыз. Академиялық адалдық, әділдік немесе технологиялардың әлеуметтік салдары секілді мәселелерді талқылау әртүрлі контексте құндылықтарды тереңірек түсінуге ықпал етеді.	Білім алушылар ағылшын тілі сабағы мен басқа пәндердің мазмұнын параллель қарастыра алады, ғылыми және әлеуметтанушылық құбылыстардың моральдық-этикалық аспектілерін талдай алады және пәнаралық контексте құндылықтық пайымдарын дәлелді түрде білдіре алады.

3. Рефлексиялық ұстанымды қалыптастыру	Жасөспірімдердің күрделі тақырыптарды қорықпай талқылай алатын психологиялық қауіпсіз орта қалыптастыру маңызды. Білім алушылардың жеке пікір айтуын, өзіндік ұстанымын қалыптастырып, оны саналы әрі дәлелді түрде негіздеуін ынталандырыңыз.	Білім алушыларда моральдық және әлеуметтік мәні бар мәселелер бойынша өзіндік пікірін саналы түрде білдіруге, оны дәлелді түрде негіздеуге және құрмет пен психологиялық қауіпсіздік атмосферасында пікір алмасуға қабілетті тұрақты рефлексиялық ұстаным қалыптасады.
4. Бағалау жүйесіне интеграциялау	Бағалау критерийлеріне құндылықтық ұстанымды интерпретациялау мен білдіруге бағытталған тапсырмаларды қосыңыз. Мысалы, моральдық тақырыптағы эссе, әлеуметтік жағдайларға негізделген презентациялар, мәдени айырмашылықтарды талдау – бәрі сыни және этикалық ойлауды, құндылықтық пайымдарды дамытуға және пәнаралық, әлеуметтік контексте өз ұстанымын дәлелді білдіру дағдысын қалыптастыруға көмектеседі.	Білім алушылар оқу материалының моральдық-этикалық аспектілерін кіріктіру, әлеуметтік маңызды мәселелер бойынша өз ұстанымын білдіру және негіздеу, сондай-ақ дәлелді коммуникация барысында адалдық, әділдік пен құрмет қағидаттарын қолдану қабілеті арқылы құндылықтық-мағыналық рефлексияның қалыптасқанын көрсетеді.

Ағылшын тілін оқытуда құндылықтық компонентті кіріктіру қосымша жүктеме емес, жалпы білім берудің бағытын күшейтетін стратегиялық вектор болып табылады. Әдістемелік икемділік, мақсатты жоспарлау және педагогтің айқын аксиологиялық ұстанымы білім алушылардың бойында тұрақты этикалық-моральдық қағидаттардың қалыптасуына және саналы құндылықтық бағдарларына негізделген шешімдер қабылдауға дайын болуына жағдай жасайды. Сабақтарда негізгі құндылықтарды оқу мақсаттары мен тапсырмаларға кіріктіру арқылы жүзеге асыруға болады.

2-кесте. Негізгі құндылықтарды оқу мақсаттары мен тапсырмаларға кіріктіру үлгісі

Негізгі құндылықтар	Оқу мақсаттарының үлгілері	Үлгі тапсырмалар	Ескертпелер
Тәуелсіздік және отаншылдық	6.4.2.1 understand independently specific information and detail in short, simple texts on a limited range of general and curricular topics 6.3.8 Vertraute gedruckte und digitale Ressourcen selbstständig nutzen, um Bedeutungen zu überprüfen und das Verständnis zu vertiefen. 6.3.8 Utiliser de manière autonome des ressources papier et numériques familières pour vérifier le sens et approfondir la compréhension.	Ұлттық қаһарман немесе мереке туралы қысқа мәтінді оқып, мазмұны бойынша сұрақтарға өз бетінше жауап беру.	Мәтінмен өздігінен жұмыс істеу дағдыларын дамытады, бұл ретте мазмұны туған мәдениетке саналы көзқарас пен азаматтық бірегейлікті қалыптастырады.
Бірлік және ынтымақ	8.1.8.1 develop intercultural awareness through reading and discussion 8.1.4 Den Großteil der impliziten Bedeutung in längeren Gesprächen zu allgemeinen und unterrichtsbezogenen Themen weitgehend ohne Unterstützung verstehen. 8.1.4 Comprendre, presque sans aide, la majorité du sens implicite dans une conversation prolongée sur des sujets généraux et scolaires.	Әр түрлі елдердің мәдени дәстүрлері туралы мәтінді оқып, ұқсастықтары мен айырмашылықтарын талқылау, алуантүрлілікке құрмет білдіру.	Жаһандық контексте мәдени бірлік пен ынтымақтастықтың маңызын түсіне отырып, төзімділік, жанашырлық пен сыйластықты дамытады.

Еңбекқорлық және кәсіби біліктілік	9.1.1.1 use speaking and listening skills to solve problems creatively and cooperatively in groups 9.2.5 Mit Mitschülerinnen kooperieren, um Lernaufgaben gemeinsam zu besprechen, abzustimmen, zu planen und zu priorisieren. 9.2.5 Interagir avec des camarades de classe pour coopérer, discuter, se mettre d'accord, planifier et établir des priorités en vue de réaliser des tâches d'apprentissage.	Білім алушылар топпен жұмыс істеп, жағдаяттық тапсырманы шешеді (мысалы, мектептегі іс-шараны ұйымдастыру), рөлдерді бөлісіп, нәтижені ұсынады.	Ынтымақтастық, әркімнің еңбегіне құрметпен қарау және кәсіби қызметке саналы көзқарас қалыптастыру дағдыларын дамытады.
Әділдік және жауапкершілік	5.1.3.1 respect differing points of view 5.1.7 Die Meinung des/der Sprechenden in einem einfachen, unterstützten Gespräch zu einigen allgemeinen und unterrichtsbezogenen Themen erkennen. 5.1.7 Identifier l'opinion du/des locuteur(s) dans une conversation simple, avec soutien, sur certains sujets généraux et scolaires.	Талқылау тақырыбы: «Ережені сақтамай жеңіске жету — әділетті ме?». Білім алушылар өз көзқарастарын дәлелдеп, өзгелердің пікіріне құрметпен қарауды үйренеді.	Мұндай тапсырма сындарлы диалог жүргізу, өзгелердің пікірін құрметтеу дағдыларын қалыптастырып, жеке жауапкершілік пен әділеттілік сезімін дамытады.
Заң және тәртіп	7.4.9.1 recognise inconsistencies in argument in short, simple texts on a limited range of general and curricular subjects 7.3.9 Widersprüche in Argumentationen in kurzen, einfachen Texten zu einigen allgemeinen und unterrichtsbezogenen Themen erkennen. 7.3.9 Identifier les incohérences dans les arguments présentés dans de courts textes simples sur certains sujets généraux et scolaires.	Қарама-қайшы тұжырымдары бар мәтінді оқып, логикалық сәйкессіздіктерді анықтау, түзетулер жасау немесе дәлел келтіру.	Сын тұрғысынан ойлау, логика, реттілік пен құрылымдылықтың қоғам өміріндегі және дәлелдеудегі маңызын түсінуге ықпал етеді.

Жасампаздық және жаңашылдық	3.4.3.1 create a poster or write a postcard using words and simple phrases 3.4.1.1 schriftlich elementare persönliche Informationen geben (z. B. Name, Adresse, Nationalität, Hobbys, Interessen), gegebenenfalls mithilfe eines Wörterbuchs 3.4.3.1 créer une affiche ou rédiger une carte postale en utilisant des mots et des phrases simples	«Болашақтағы менің қалам» немесе «Арманымдағы өнертабыс» тақырыбында қарапайым сөздер мен тіркестерді қолдана отырып, постер жасау.	Елестету мен шығармашылық ойлауды ынталандырады, сонымен қатар жазбаша сөйлеу және көрнекі таныстыру дағдыларын қалыптастырады.

Мысалы, «3.4.3.1 create a poster or write a postcard using words and simple phrases» мақсатты жүзеге асыру барысында білім алушыда «Жасампаздық пен жаңашылдық» атты негізгі құндылық қалыптасады. Бұл үшін 7.2 бөліміндегі «Buildings in our Town» тақырыбына байланысты «Менің болашақ қалам» тақырыбында постер жасау тапсырмасын орындау ұсынылады.

Құндылықтарға бағытталған тәрбие үлгілік оқу бағдарламаларының тақырыптық мазмұны арқылы да қалыптасады. Мысалы, жаратылыстану-математика бағытындағы 10–11-сыныптарға арналған ағылшын тілі бағдарламасындағы «Ғылым және ғылыми құбылыстар», «Адам миының мүмкіндіктері», «Органикалық және бейорганикалық әлемдер» бөлімдерін оқу барысында білім алушыларда «жасампаздық және жаңашылдық» сияқты негізгі құндылықтар қалыптасады. Ал қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10–11-сыныптарға арналған неміс және француз тілдері бағдарламаларындағы «Экономика және елдің бәсекеге қабілеттілігі» бөлімдерін оқу арқылы білім алушылар «тәуелсіздік және отаншылдық», сондай-ақ «бірлік және ынтымақтастық» сияқты құндылықтарға тәрбиеленеді.

Шетел тілін оқыту процесіндегі жасанды интеллект (ЖИ) элементтері бар тапсырмаларды қолдану – оқытуды жекелендіруге, мотивацияны арттыруға және метапәндік дағдыларды қалыптастыруға ықпал ететін келешегі зор бағыт. Генеративті ЖИ интеграциясы тапсырмаларын білім алушы деңгейіне бейімдеуге ғана емес, сонымен қатар нақты уақыт режимінде кері байланыс беруге мүмкіндік жасап, білім алушылардың оқу дербестігін дамытуға жәрдемдеседі. Мысалы, генеративті модельдер оқу үшін бейімделген мәтіндерді құрастыруға, лексикалық және грамматикалық тақырыптарға сай диалогтарды автоматты түрде генерациялауға, сондай-ақ жазбаша немесе ауызша сөйлеуді бағалап, қателерді түзетуде қолдана алады. Блум таксономиясы деңгейлеріне сәйкес ЖИ-тапсырмалар түрлі когнитивтік деңгейлерді қамтуы мүмкін: сөздік қорды қайта жаңғырту (бірінші деңгей) және грамматикалық құрылымдарды түсіну (екінші деңгей), тілдік білімді сөйлесім жағдаяттарында қолдану (үшінші деңгей), айтылымдағы мағыналық реңктерді талдау (төртінші деңгей), жазбаша пікірталастардағы дәлелдерді бағалау (бесінші деңгей) және ЖИ-нұсқаулары арқылы түпнұсқа мәтіндер құрастыру (алтыншы деңгей).

«7.4.9.1 Widersprüche in Argumentationen in kurzen, einfachen Texten zu einigen allgemeinen und unterrichtsbezogenen Themen erkennen» мақсаты аясында келесі тапсырманы ұсынуға болады: білім алушыларға қысқа аргументативтік мәтін ұсынылады, мысалы, «Fast Food ist gesund, weil es billig und bei Teenagern beliebt ist.» (Фаст-фуд пайдалы, себебі ол арзан және жасөспірімдер арасында танымал). Білім алушылар бұл мәтінді жеке немесе жұппен талдап, логикалық сәйкессіздіктерді (мысалы, «танымалдық» пен «пайдалылық» ұғымдарының шатастырылуын) анықтайды. Содан кейін сол мәтінді жасанды интеллект жүйесіне (мысалы, генеративті чат-ботқа) енгізіп, аргументативтік қателерді табуын сұрайды. Соңғы кезеңде топтық талқылау жүргізіледі: білім алушылар өз тұжырымдарын ЖИ жасаған талдаумен салыстырып, ескертулердің дәлдігін бағалайды, ЖИ құралдарының сенімділігі туралы қорытынды жасап, ақпарат көздеріне сыни көзқарасты дамытады. Бұл тапсырма Блум таксономиясы бойынша талдау және бағалау деңгейіндегі когнитивтік дағдыларды қалыптастыруға бағытталған.

Шет тілін оқытудағы құндылыққа бағытталған тәсіл тұлғаны қалыптастыруға, сыни ойлауды және мәдениетаралық контексте саналы коммуникация жүргізу қабілетін дамытуға ықпал етеді. Білім беру процесіне жасанды интеллектті интеграциялау оқытуды жекелендіруге, білім беру мазмұнын білім алушының жеке қажеттіліктеріне бейімдеуге және интерактивті өзара әрекеттесу мүмкіндіктерін кеңейтуге жағдай жасайды. Осының барлығы білім алушының когнитивтік, коммуникативтік және этикалық құзыреттердің тұтас дамуына мүмкіндік жасап, цифрлық трансформация жағдайындағы білім сапасына қойылатын заманауи талаптарға сәйкес келеді.

«Тіл және әдебиет» білім беру саласы пәндері аясында білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру.

Тілдік оқу бағдарламаларында берілген білім алушылардың алған білімдері мен дағдыларын өмірде кездесетін әртүрлі жағдаяттарды шешуде қолдана білуде негізгі мақсатқа жету үшін оқу сауаттылығын қалыптастыру және дамыту маңызды. Осыған байланысты ҮОБ-дағы оқу мақсаттарында пәндік (академиялық) және функционалдық (әртүрлі өмірлік жағдайларда қолдану, шығармашылық пайымдау, мәселені шешудегі сыни көзқарас және т.б.) құрамдас бөліктерін ажырату маңызды, мысалы:

3-кесте. Функционалдық сауаттылығын қалыптастыру

ҮОБ бөлім-дері	Пәндік (академиялық) компоненті басым оқу мақсаттары	Функционалдық компоненті басым (әртүрлі өмірлік жағдайларда қолдану) оқу мақсаттары
Менің мектебім	2.2.1.1* сұрақ қою арқылы (не істеді? қандай? неліктен?) мәтін түрлерін (әңгімелеу/сипаттау/пайымдау) және құрылымдық бөліктерін (басы, негізгі бөлім, соңы) анықтау 2.2.3.1 мәтін мазмұнын анықтауға бағытталған сұрақтар құрастыру және жауап беру 2.4.1.4* дауыссыз л, р, ң дыбыстарының емлесін сақтап жазу 2.4.2.5* дара және күрделі зат есім/сын есім/сан есім/етістікті анықтау 2.3.6.1 бас әріп пен кіші әріптің биіктігі мен мөлшерін сақтап, оларды байланыстырып көлбеу және таза жазу 2.2.2.1* синоним, антоним, омоним (сөздік қолдану) сөздерді ажырату және мағынасын түсіну, сөйлеу барысында қолдану 2.4.2.1 мұғалімнің көмегімен түбір мен қосымшаны ажырату 2.4.2.5* дара және күрделі зат есім/сын есім/сан есім/етістікті анықтау	2.1.2.1 мәтіннің тақырыбы мен тірек сөздердің негізінде мәтіннің мазмұнын болжау 2.1.3.1 күнделікті өмірде кездесетін жағдаяттарға байланысты сөйлеу мәдениетін сақтап, диалогке қатысу 2.3.4.1 мұғалімнің көмегімен тірек сөздерді, сөйлем, суреттерді пайдаланып, қарапайым постер, құттықтау, нұсқаулық (бұйым жасау нұсқаулығы, қауіпсіздік ережесі) құрастыру 2.1.5.1 аудио-бейнежазба мазмұны туралы өз ойын (ұнайды, ұнамайды, себебі ..., пайдалы болды, пайдасыз болды, себебі ...) білдіру 2.2.5.1* дереккөздерден (сөздік, анықтамалық, энциклопедия) мәліметті табу жолын анықтап, берілген тақырып, сұрақ бойынша мәліметті іріктеп алу

Моя семья и друзья	2.1.2.1 определять в прослушанном тексте, что хотел сказать автор/в чем он хотел нас убедить (используя опорные слова); 2.1.6.1 произносить правильно слова: с трудным ударением, с сочетаниями «ЧТ», «ЧН», «ЩН» «ГК», «ГЧ», иноязычного происхождения 2.2.3.1 отвечать на вопросы по содержанию прочитанного, формулировать вопросы с опорой на ключевые слова; 2.3.7.2* определять и проверять безударные гласные в корне, изменяя форму слова/определять значимые части слова; 2.3.7.4* обозначать парные глухие/звонкие, твердые/мягкие согласные на конце и середине слова, применять способы их проверки; 2.3.7.8* переносить слова по слогам, с буквами й, ь, с двойными согласными	2.1.3.1 прогнозировать содержание информации на основе заголовка и опорных слов; 2.1.4.1 участвовать в диалоге, высказывая свое мнение и выслушивая мнения других; 2.2.4.2 определять художественные и нехудожественные тексты (стихотворение, рассказ, научно-познавательный текст) 2.3.1.2 создавать небольшие тексты (рассказ) на основе особенностей художественного стиля (с помощью учителя);

Әрбір сабақта оқу мақсатына жету білім алушылардың қажеттіліктеріне және оқу материалының күрделілігіне немесе көлеміне байланысты реттеледі. Бұл жағдайда оқу мақсаттарын негізгі және сабақтас мақсаттарға дұрыс топтастыру маңызды, мұнда негізгі мақсат пәндік бөлікті оқуға бағытталады, ал сабақтас мақсат функционалдық бөлікке бағытталады. Оқытуда барлық оқу мақсаттарына жету маңызды.

Мәтінді оқу және түсіну дағдылары оқу сауаттылығының маңызды құрамдас бөліктерінің бірі ретінде бастауыш сыныптардан бастап дамытылып және мәтіннің түрлері: тұтас және тұтас емес мәтіндер (инфографика, кесте және диаграмма түрінде) ұсынылуы керек. Мысалы, 2.1.3.1 прогнозировать содержание информации на основе заголовка и опорных слов мақсатын жүзеге асыру үшін білім алушыларға келесі тапсырманы ұсынуға болады:

«Сыныптастарымның отбасындағы дәстүрлер» тақырыбына суреттер мен фотографиялардан тұратын өз парақшанды дайында.

Ақпараттық қоғамда, үлкен көлемдегі деректерді өңдеу маңызды болған кезде, әртүрлі сауаттылықты дамыту қажет. Осылайша, оқу мақсаттарын жүзеге асыруда «6.2.1.1 мәтіннен негізгі және қосымша, детальді ақпаратты анықтау, түсіндіру»; «6.2.5.1 мәтіннен негізгі және қосымша ақпаратты, көтерілген мәселені анықтауға бағытталған нақтылау сұрақтарын құрастыру» әртүрлі көздерді пайдалануға негізделген тапсырмалар ұсынылады:

4-кесте. Мәтінмен жұмыс

Тапсырма түрлері	«Су» тіршілік көзі» (Судың адам ағзасына пайдасы туралы)
Мәтіннің негізгі мақсатын анықта. (Сол жақта берілген мәтіннің ақпаратын пайдалан). - Судың жүрек-қан тамыр жүйесі жұмысын қиындататынын айту. - Судың пайдасы туралы нақты ақпарат беру. - Судың дене температурасын реттейтінін баяндау. - Суды үнемдеуді насихаттау. Қай тұжырымды дұрыс деп санайсың? Сол жақта берілген мәтіннің ақпаратын пайдалан. Сұрақтың жауабы ретінде дұрыс жауап нұсқасын белгіле. - Адам шөлге, аштыққа шыдамды келеді. - Су қоректік заттектерді жеткілікті түрде тасымалдамайды. - Су жылуды сақтамағандықтан, дене температурасын реттейді. - Судың артық болуы жүрек-қан тамыр жүйесінің жұмысын қиындатады.	Адам шөлдегеннен гөрі аштыққа шыдамды келеді екен. Зат алмасудың барлық процестері судың қатысуымен атқарылды. Организмде судың жеткіліксіз болуы шөлдеуге әкеліп соқтырады да, судың артық болуы жүрек-қан тамыр жүйесінің жұмысын қиындатады. Судың пайдалы қасиеттеріне келесілері жатады: - Су – қоректік заттектерді тасымалдаушы. - Су – еру мен суспензиялау үшін тамаша орта. Көптеген субстраттар суда ериді немесе суспензияға айналады, осылайша жаңа заттектер түзетін реакцияларға түсе алады. - Судың жылуды сақтау қасиеті жылуды сіңіріп, оны жылу өнімі және тер булануы ретінде шығара отырып, дене температурасын реттеуге көмектеседі. Ағзаның қалыпты жағдайдағы су шығынының түрлі жолдары бар болса, ағзаға су түсуінің екі жолы бар: судың зат алмасу процесінде пайда болуы мен ауыз арқылы тұтыну. https://zhardem.kz/

ҮОБ-дағы оқу мақсаттарын жүзеге асыру үшін мәтінді оқудың түрлерін білу және пайдалану маңызды. Осылайша, «8.4.2.1 understand specific information and detail in texts on a growing range of familiar general and curricular topics, including some extended texts» оқу мақсатында мәтіннің нақты мәліметтері мен детальдерін анықтау үшін тұтас емес мәтінді және сканерлеп оқу стратегияларын пайдалану тиімді:



Applying

Task 3. If you have signed up to the gym, in the first month you can ...

- A) pay additional fees
- B) discount an idea
- C) pay 25% less
- E) be healthy
- D) call for free demo

5-9 сынып білім алушыларының оқу сауаттылығын дамыту бойынша әдістемелік ұсыныстарды Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА сайтынан табуға болады <https://uba.edu.kz/qaz/metodology/3>

Білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру бойынша жұмысты жетілдіру үшін PISA, PIRLS және т. б. халықаралық салыстырмалы зерттеулердің материалдарымен, тест жинақтарымен және нәтижелерімен «Талдау» АҚ сайтынан танысуға болады <https://taldau.edu.kz/storage/app/media/PISA/%20%D0%B5%D1%81%D0%B5%D0%BF%20PISA-2022.pdf>

Оқу мақсаттарына жетуде оқу сауаттылығын дамыту үшін тапсырмалардың әртүрлі түрлерін пайдалану ұсынылады:

5-кесте. Оқу сауаттылығын дамыту тапсырмалары

Оқу мақсаты	Тапсырма түрлері	Дағдылар
Оқу сауаттылығын дамыту		
9.2.4.1 әртүрлі стильдегі мәтіндердің тақырыбын, қызметін, құрылымын, тілдік ерекшелігін салыстыра талдау;	• ақпаратпен жұмыс істей білуге арналған тапсырмалар,	сыни тұрғыдан ойлау, ақпаратты іздеу, талдау,
8.4.2.1 understand specific information and detail in texts on a growing range of familiar general and curricular topics, including some extended texts;	• әртүрлі типтегі мәтіндермен (тұтас және тұтас емес) жұмысқа арналған тапсырмалар,	мәтінді синтездеу және интерпретация
8.4.6.1 recognise the attitude or opinion of the writer on a growing range of unfamiliar general and curricular topics, including some extended text;	• мәтіннің нақты ақпараты мен детальдерін анықтау;	лау, сөздік қорын молайту
4.3.3.1 trouver des informations spécifiques dans différents types de textes (réseaux sociaux, courriels, publicités, programmes d'événements spéciaux, dépliants et brochures: jour, heure, lieu, etc.)	• оқу стратегияларын қолдану,	
3.3.3.1 sehr kurze, einfache Anweisungen in vertrauten Alltagskontexten verstehen, (z.B. Essen und Trinken verboten), insbesondere, wenn sie bebildert sind	• мәтінді сыни бағалау (талдау),	
2.2.6.1 сравнивать тексты описательного и повествовательного характера по следующим параметрам: тема, основная мысль, тип текста, ключевые слова (с помощью учителя) (ТУПр по учебному предмету «Русский язык» для 2 класса (с русским языком обучения);	• екі немесе одан да көп дереккөздерді салыстыру,	
	• ақпараттың растығын тексеру,	
	• ақпаратты желіде іздеу,	
	• сөздіктермен және әртүрлі дереккөздермен, соның ішінде цифрлық ақпарат көздерімен жұмыс істеу	

Білім алушылардың практикалық іс-әрекетінде білімді игеру мен қолданудың маңызды әдістемелік шарты жаңа білімді бұрынғы жиналған біліммен сабақтастыру болып табылады. Бұл білім алушының шығармашылық тұрғыдан ойлауын, әрі қарай ойын жетілдіріп, өзін-өзі дамытуға қабілетті жеке тұлға ретінде қалып-

тасуына қолайлы жағдай туғызады. Мысалы, «2.1.4.1 участвовать в диалоге, высказывая свое мнение и выслушивая мнения других» оқу мақсатына жету үшін диалогқа қатысты жабық және ашық сұрақтарды құрастырумен қоса, жүйелі және дәйекті құрылымдауды қолдану қажет.

МАТЕМАТИКА ЖӘНЕ ИНФОРМАТИКА

«Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта және жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығына сәйкес: бастауыш білім беру деңгейінде «Математика» және «Цифрлық сауаттылық» (1-4-сыныптар); негізгі орта білім беру деңгейінде «Математика» (5-6-сыныптар), «Алгебра», «Геометрия» (7-9-сыныптар) және «Информатика» (5-9-сыныптар); жалпы орта білім беру деңгейінде оқытудың екі бағыты бойынша «Алгебра және анализ бастамалары», «Геометрия», «Информатика» (10-11-сыныптар) пәндері оқытылады.

Жоғарыда аталған пәндер бойынша оқу жүктемесінің көлемі «Қазақстан Республикасындағы бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім берудің Үлгілік оқу жоспарларын бекіту туралы» ҚР Оқу-ағарту министрінің 2012 жылғы 8 қарашадағы №500 бұйрығының (2023 жылғы 26 қазандағы № 323 және 2024 жылғы 8 ақпандағы № 27 бұйрығымен енгізілген өзгерістерімен) 1-3, 11-15-қосымшаларында (1-4-сыныптар), 6-8, 16-20-қосымшаларында (5-9-сыныптар), 21-30, 85-90-қосымшаларында (10-11-сыныптар) берілген.

Оқу пәндерін игеру ҚР Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 16 қыркүйектегі №399 бұйрығымен бекітілген үлгілік оқу бағдарламаларына сәйкес жүргізіледі. Атап айтқанда, «Математика» (1-4-сыныптар) - 26-қосымша, «Цифрлық сауаттылық» (1-4-сыныптар) - 27-қосымша, «Математика» (5-6-сыныптар) - 52-қосымша, «Алгебра» (7-9-сыныптар) - 53-қосымша, «Геометрия» (7-9-сыныптар) - 54-қосымша, «Информатика» (5-9-сыныптар) - 55-қосымша, «Алгебра және анализ бастамалары» (10-11-сыныптар, ЖМБ) - 104-қосымша, «Алгебра және анализ бастамалары» (10-11-сыныптар, ҚГБ) - 105-қосымша, «Геометрия» (10-11-сыныптар, ЖМБ) - 106-қосымша, «Геометрия» (10-11-сыныптар, ҚГБ) - 107-қосымша, «Информатика» (10-11-сыныптар, ЖМБ) - 108-қосымша, «Информатика» (10-11-сыныптар, ҚГБ) - 109-қосымша.

Бастауыш білім беру

Математика сабақтарында пән мазмұнын тек арифметикалық амалдар мен логикалық есептерді меңгеру ғана емес, білім алушының тұлғалық дамуына ықпал ететін орта ретінде қарастыру маңызды. Математикалық есептер мен практикалық жағдайлар арқылы білім алушылар ой қорыта білуге, талдау жасауға, шешімін табуға, сондай-ақ табандылық, нақтылық пен жауапкершілік танытуға үйренуі тиіс.

Осылайша, пән мазмұны арқылы логикалық және сыни ойлау, мәселені шешу, топта жұмыс істеу, математикалық тілді сауатты қолдану сияқты негізгі құзыреттерді қалыптастыру қажет. Бірлескен тапсырмаларды орындау, шешімдерді тексеру мен есептерді шешу жолдарын талқылау кезінде адалдық, өзгенің пікіріне құрмет, еңбекқорлық және жауапкершілік сияқты құндылықтарды дарыту аса маңызды.

Бастауыш білім берудің Мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты мен «Адал азамат» тәрбие бағдарламасында белгіленген құндылықтар мен негізгі құзыреттерді жүйелі түрде кіріктіру маңызды әдістемелік міндет ретінде қарастырылады. Бұл – тапсырмаларды саналы түрде жобалау, сұрақтарды тұжырымдау және бірлескен әрекетті ұйымдастыруды талап етеді. Мұндайда математикалық мазмұн оқыту құралы ғана емес, сонымен бірге тәрбие құралына айналады.

Мысалы, тәуелсіздік пен отансүйгіштік құндылығы Қазақстанның табиғи байлықтарына, ұлттық валютаға немесе тарихи-мәдени нысандарға қатысты тапсырмалар арқылы қалыптасады. Бұл тұрғыда теңгеге байланысты есептерді шешу, банкноттардағы суреттерді талқылау білім алушыларда мемлекетке құрмет пен тәуелсіздік туралы түсінік тәрбиелеуге ықпал етеді.

Тапсырмаларды өз бетімен орындау, әділ өзін-өзі бағалау және сыныптастарының еңбегіне құрметпен қарау жауапкершілік пен әділеттілік сезімін қалыптастырады. Ол үшін нақты бағалау критерийлері, өзара және өзіндік бағалау әдістері қолданылуы тиіс. Бұл академиялық адалдықты қалыптастыруға көмектеседі.

Амалдарды ретін сақтау, есептерді шешу және нәтижені тексеру білім алушыларда нақтылықты, тәртіпті және жүйелілікті дамытады.

Күрделі есептерді шешу, әртүрлі тәсілдерді салыстыру және тиімді тәсілді таңдау еңбекқорлықты, мұқияттықты және тапсырмаға жауапкершілікпен қарауды қалыптастырады.

Тұрмыстық немесе кәсіби жағдайларға негізделген есептер (мысалы, құрылыс, сауда, көлік шығындары) еңбек саласымен танысуға және кәсіби бағдарлауға ықпал етеді.

Сонымен қатар, стандарттан тыс логикалық тапсырмалар, өз бетімен есептер құрастыру, мәліметтерді визуализациялау (кестелер, диаграммалар, сызбалар) шығармашылық ойлау мен жаңашылдықты дамытады.

Есептерді әртүрлі тәсілмен шешу, таңдауын дәлелдеу және нәтижеге жауап беру білім алушылардың дербестігі мен сыни ойлауын дамытады. Бұл құзыреттер күнделікті өмірде шешім қабылдау қабілетін және өзіндік сенімділікті дамытуға мүмкіндік береді.

Қазіргі заманда цифрлық технологиялар білім беру процесінің ажырамас бөлігі-

не айналып, білім алушылардың мотивациясын арттыруда, оқытуды дараландыруда және оқу мазмұнын жандандыруда маңызды рөл атқарады.

Оқу бағдарламасын іске асыру аясында келесі цифрлық құралдарды мақсатты түрде қолдану ұсынылады:

- арифметикалық амалдар, теңдеулер және мәтін есептерді пысықтауға арналған интерактивті тренажерлер;
- білім алушының дайындық деңгейін ескеріп, тапсырмаларды автоматты түрде құратын жасанды интеллект негізіндегі платформалар;
- математикалық ұғымдарды визуализациялау құралдары (интерактивті кестелер, сызбалар, графиктер, диаграммалар), абстрактілі идеяларды жақсы түсінуге көмектеседі.

Мұндай ресурстарды қолдану логикалық және алгоритмдік ойлауды дамытуға, есеп шығару және өзіндік оқу әрекеті дағдыларын қалыптастыруға, коммуникативтік және цифрлық құзыреттерді нығайтуға ықпал етеді.

Цифрлық құралдармен жұмыс барысында білім алушыларда ынтымақтастық, жауапкершілік, еңбекқорлық және дербестік сияқты құндылықтар дамиды және нығая түседі.

Жасанды интеллект технологиялары білім алушылардың даярлық деңгейі мен оқу қарқынын ескере отырып, жеке оқу траекториясын құруға, тапсырмаларды күрделілігі мен форматына қарай бейімдеуге, нәтижелерді жедел талдауға және кері байланыс ұсынуға мүмкіндік береді.

Аталған құралдарды күнделікті оқу тәжірибесіне енгізу, сондай-ақ оларды диагностика, бекіту және оқу материалын қайталау мақсатында пайдалану ұсынылады. Бұл тек пәндік емес, сонымен қатар метапәндік және негізгі құзыреттерді де дамытуға мүмкіндік береді.

Математика сабақтарындағы құндылыққа бағытталған оқыту – бұл нақты педагогикалық тәсіл. Ол тек пәндік білімді ғана емес, сонымен бірге білім алушылардың тұлғалық дамуына, өмірлік дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді. Әрбір математикалық тапсырма – бұл жай ғана жаттығу емес, әділ, дербес және жаңашыл тұлғаны тәрбиелеу құралы. Осы тұрғыдан алғанда, құндылықтар мен құзыреттерді кіріктіру білім мазмұнының ажырамас бөлігіне айналуы тиіс.

Негізгі орта және жалпы орта білім беру

Қазіргі білім беру тек пәндік және метапәндік білімді игеруге ғана емес, сонымен қатар білім алушылардың қоғамда толыққанды өмір сүруіне қажетті жеке қасиеттерін қалыптастыруға бағытталған. Мектептегі математика курсына оқу барысында Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарында және «Адал азамат» тәрбие бағдарламасында (ҚР Оқу-ағарту министрінің бұйрығы 2025

жылғы 26 мамырдағы №123) белгіленген құндылықтар мен негізгі құзыреттерді дамытуға назар аудару маңызды.

«Тәуелсіздік және отаншылдық», «бірлік және ынтымақ», «әділдік және жауапкершілік», «заң және тәртіп», «еңбекқорлық және кәсіби біліктілік», «жасампаздық және жаңашылдық» құндылықтарын математиканың мектеп курсына оқу процесінде кіріктіру білім алушылардың бойында берік білімді ғана емес, жауапкершілікке, адалдыққа, қоғам мен еңбекті құрметтеуге негізделген тұтас дүниетанымды қалыптастыруға ықпал етеді, сондай-ақ бұл оқуға деген ынтаны арттырады және мемлекетке, қоғамға және болашақ кәсіби қызметке саналы көзқарасты дамытады.

Информатика – жасанды интеллект элементтерін енгізу үшін келешегі зор әрі икемді пәндердің бірі. Бұл пән аналитикалық ойлауды, алгоритм құруды және цифрлық жүйелердің жұмыс істеу принциптерін түсінуді дамытуға мүмкіндік береді. ЖИ-ді информатика курсының әртүрлі бөлімдеріне, пайдаланушы деңгейінде де, бағдарламалау негіздерін оқыту барысында да кіріктіруге болады.

ЖИ-ді кіріктіру мысалдары:

- мәтін, код генерациясы немесе деректерді талдау кезінде ЖИ құралдарын қолдану;
- компьютерге нысандарды тануды немесе командаларды орындауды үйретін жобаларды орындау;
- ЖИ-дің қазіргі қоғам мен болашақ мамандықтарға әсері туралы тақырыптарды талқылау;
- адам әрекетімен салыстырғанда автоматтандырылған шешімдердің артықшылықтары мен шектеулерін бағалау.

Бұл тәжірибе білім алушыларға ЖИ-дің шынайы өмірдегі рөлін түсінуге және алынған білімді оқу мен практикалық тапсырмаларды орындау барысында тиімді қолдануға мүмкіндік береді.

Мектептің математика курсына оқыту процесінде құндылықтарды кіріктіру және құзыреттілікті қалыптастыру бойынша ұсыныстар:

- тәуелсіздік және отаншылдық – бұл ұлттық жетістіктерді сабақ мазмұнына кіріктіру.

Мектептегі математика курсына оқытуда патриоттық тәрбие білім алушыларда туған елге деген құрметті, ұлттық мәдениет пен ғылым тарихына қызығушылықты қалыптастырады. Мысалы, қазақстандық ғалымдардың математикаға қосқан үлесін көрсету, елдің географиясы мен мәдениеті бойынша есептер шығару, тарихи ғимараттардың ауданын немесе көлемін есептеу, Қазақстанның демографиясы мен экономикасына қатысты мәліметтерді математикалық модельдеу. Сонымен қатар, табиғи ресурстарды (мұнай, көмір, ауыл шаруашылығы өнім-

дері) пайдалану тиімділігіне есептер құру ұсынылады;

- бірлік және ынтымақ – бұл білім алушылардың бірлесіп жұмыс істеуін, өзара көмектесуін, қолдау мен құрмет көрсетуін, сонымен қатар ұжымдық күштің ортақ мақсаттарға жетудегі маңызын түсіну.

Бұл құндылықтар бірнеше формада көрінуі мүмкін: топпен немесе жұппен жұмыс істеу (мысалы, әр білім алушы тапсырманың бір бөлігін шешуге жауап беретін, содан кейін топ түпкілікті нәтижеге жету үшін күш біріктіретін топтық жұмысты ұйымдастыруға болады), талқылау және проблемаларды бірлесіп шешу (мысалы, тапсырма бойынша жеке жұмыс жасағаннан кейін, әрқайсысы өз шешімін түсіндіретін талқылау ұйымдастырылады) басқалардың пікірлерін қолдау және құрметтеу (мысалы, математикалық дебаттарда немесе пікірталастарда білім алушылар өз шешімдерін білдіреді және қорғай алады, басқалардың шешімдерін құрметпен тыңдайды және негіздейді), ұжымдық жобалар (мысалы, мектеп бюджетін жоспарлау жобасы немесе сыныпта ресурстарды бөлу моделін құру);

- әділдік және жауапкершілік – бұл білім алушылардың оқуға деген адал көзқарасын, тапсырмаларды өз бетінше орындаудың маңыздылығын, сондай-ақ өз еңбегінің нәтижелері үшін жеке жауапкершілігін қалыптастыру.

Мектептегі математика курсын оқуда әділдік пен жауапкершілікке тәрбиелеу жетілген, тәуелсіз тұлғаны қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Бұл қасиеттер, әсіресе, нақты тапсырмалармен, объективті бағалаумен және оқыту стратегиясын жеке таңдаумен тұрақты жұмыс жағдайында жақсы қалыптасады. Мысалы, білім алушыларға өздерінің жетістіктері мен қателіктерін жазып, өз үлгерімін талдауға шақыруға болады; жауап берілмесе де, тырысқаны, пайымдағаны, логикалық қадамы үшін ынталандыру.

- заң және тәртіп – бұл шешімнің дұрыстығы мен рәсімделуінің дәлдігіне мән беру, математикалық ережелер мен алгоритмдерді сақтау арқылы білім алушылардың тәртіпке, жүйелілікке деген құрметін қалыптастыру.

Математика сабақтарында логикаға, тәртіпке және дәлдікке деген құрметті қалыптастыру білім алушыларға оқуда жетістікке жетуге ғана емес, сонымен қатар ішкі тәртіпті, ережелерге назар аударуды және «заңдарды» – математикада да, өмірде де сақтауға дайындықты дамытуға көмектеседі. Мысалы, тапсырманың екі шешімін ұсынуға болады: біреуі логикалық тұрғыдан дұрыс реттелген, екіншісінде бос орындар логикалық реті дұрыс берілмеген. Оларды талдай отырып, білім алушылар айырмашылықты табады және тәртіпті сақтау не үшін маңызды екендігі туралы қорытынды жасайды. Сондай-ақ, білім алушылар іс-әрекеттің немесе логикалық тұрғыдан дұрыс емес жерін тауып, дұрыс реттілікті қалпына келтіру үшін әдейі дұрыс шығарылмаған тапсырманы ұсынуға болады;

- еңбекқорлық және кәсіби біліктілік (ойлау икемділігі) – бұл күрделі және стандартты емес есептер арқылы білім алушылардың тұрақты түрде дағдыларын дамыту, сонымен қатар жаңа жағдайларда математикалық модельдерді шешудің және қолданудың әртүрлі тәсілдерін табу қабілетін дамыту.

Математика сабақтарында еңбекқорлық пен ойлау икемділігін дамыту жүйелі тәсілді қажет етеді, онда білім алушы үнемі қиындықтарға, қызықты есептермен жұмыс жасауға және өз шешімдерін іздеу мүмкіндігіне тап болады. Мысалы, әр сабақты логикалық ойлау, зейінді қалыптастыратын қайталауға арналған шағын тапсырмалардан бастауға болады. Бірнеше шешім қабылдауға болатын немесе нақты жауабы жоқ тапсырмаларды беруге болады, мұндай тапсырмалар ойлаудың икемділігін, гипотезаларды тексеру қабілетін дамытады. Сондай-ақ, қолданбалы тәсілді қалыптастыруға және жүйелік ойлауды дамытуға ықпал ететін жағдайдың моделін құру немесе түсіндіруді қажет ететін тапсырмаларды ұсынуға болады;

- жасампаздық және жаңашылдық – бұл оқытуға шығармашылық тапсырмаларды қосу, өз тапсырмаларын құру, викториналар өткізу және деректерді визуализациялау, сонымен қатар стандартты емес тәсілдер мен түпнұсқа шешімдерді іздеуді ынталандыру.

Мектептегі математика курсын оқуда шығармашылық пен жаңашылдықты ынталандыру білім алушылардың икемді ойлауын, бастамашылығын және пәнге деген қызығушылығын қалыптастыруға ықпал етеді. Мысалы, дұрыс жауапты ғана емес, сонымен қатар шешудің жолын қажет ететін тапсырмаларды үнемі ұсынуға болады. Білім алушыларға игерілетін тақырып бойынша өз тапсырмаларын құруды, білім ғана емес, тапқырлық та маңызды болатын жарыстар мен ойындар ұйымдастыруды, диаграммалар, графиктер мен схемалар арқылы визуалды ойлауды үйретуді ұсынуға болады;

- дербестік және саналы таңдау – бұл білім алушылардың есептерді өз бетінше шешуі, жобаларды орындауы, өзін-өзі тексеруі, сондай-ақ саналы түрде шешудің қолайлы әдісін таңдау және өз іс-әрекеттерін дәлелдеу қабілетін дамыту.

Математика сабақтарында дербестік пен саналы таңдауды дамыту білім алушыларға оқытудың белсенді қатысушылары болуға көмектеседі, сыни ойлау дағдылары мен өз күштеріне деген сенімділікті, жоспарлау, дәлелдеу, шешім қабылдау және олар үшін жауапкершілік алу қабілеттерін қалыптастырады. Мысалы, шешудің оңтайлы әдісін таңдауды қажет ететін есептерді ұсынуға болады (теңдеулер жүйесін графикалық, алгебралық, алмастыру әдісімен шешу); математикалық білімді нақты өмірде қолдану бойынша жобалармен жұмысты ұйымдастыру (мысалы, мектеп бюджетін жоспарлау үшін модель құру); білім алушыларға өздері үшін қызықты тақырыптарды таңдай алатын және оларды шешу үшін әртүрлі математикалық әдістерді қолдана алатын өз тапсырмаларын құруды ұсыну.

Мысалы, қаржылық сауаттылық пен жауапкершілікті қалыптастыруға арналған тапсырмаларды қолдануға болады (бір айға отбасылық бюджетті құрыңыз: шығындар, кірістер, жинақтар, қажетсіз сатып алулардан бас тарту арқылы қанша үнемдеуге болатындығын анықтаңыз); ресурстарға ұқыпты қарауды дамытуға бағытталған тапсырмалар (шағын жоба: «Отбасы бір айда қанша су тұтынады? Қалай үнемдеуге болады?»); мамандық таңдаудың маңыздылығын түсінуге көмектесетін тапсырмалар (мысалы, статистикаға сәйкес, түлектердің 25%-ы әле-

уметтік мамандықтарды таңдайды. Бұл қоғамның дамуына қалай әсер етеді? Сын-ныпта сауалнама жүргізіп, нәтижесін диаграммамен көрсету).

Информатика пәні аясында құндылықтарды кіріктіру және құзыреттіліктерді қалыптастыру бойынша ұсыныстар:

Тәуелсіздік және отаншылдық. Қазақстанның жетістіктерін бейнелейтін цифрлық жобаларды орындау, тақырыптық хакатондар мен цифрлық көрмелерге қатысу арқылы қалыптасады. Күтілетін нәтижелер: білім алушылар Қазақстанның тарихы, мәдениеті және рәміздеріне құрметпен қарайды, ұлттық мұраны насихаттайтын цифрлық контент жасайды.

Бірлік және ынтымақ. Командалық жобаларды жүзеге асыру, мультимедиалық өнімдерді бірлесе жасау, цифрлық ортада өзара әрекеттесу барысында дамиды. Күтілетін нәтижелер: білім алушылар топта тиімді қарым-қатынас жасай алады, өзгенің пікірін тыңдайды, келісіп жұмыс істейді, ортақ тапсырмаларды шешеді.

Әділдік және жауапкершілік. Цифрлық этиканы сақтау, авторлық құқық нормаларын ұстану, ақпараттық ресурстарды жауапкершілікпен пайдалану және ақпаратты сын тұрғысынан бағалау арқылы қалыптасады. Күтілетін нәтижелер: білім алушылар ақпарат көздерінің шынайылығын ажырата алады, авторлық құқықты құрметтейді, өз жұмысына жауапкершілікпен қарайды, желіде өзін дұрыс ұстайды.

Заң және тәртіп. Киберқауіпсіздік, цифрлық құқықтар тақырыптарын оқу және мектеп пен желідегі ережелерді сақтау барысында дамиды. Күтілетін нәтижелер: білім алушылар цифрлық қоғамда заңдарды сақтаудың маңызын түсінеді, жеке деректерді қорғауды және құқықтық нормаларды меңгереді.

Еңбекқорлық және кәсіби біліктілік. Бағдарламалық қамтамасыз етумен тұрақты жұмыс, алгоритмдеу, бағдарламалау, деректерді өңдеу және визуализациялау арқылы қалыптасады. Күтілетін нәтижелер: білім алушылар өз жұмысын жоспарлайды, жүйелі және мұқият орындайды, оқу мен тәжірибеде АКТ-ны тиімді қолдана алады.

Жасампаздық және жаңашылдық. Бағдарламалар, ойындар, интерактивті модельдер жасау, олимпиадалар мен IT-жобаларға қатысу арқылы дамиды. Күтілетін нәтижелер: білім алушылар өз цифрлық шешімдерін ұсынады, әртүрлі салалардағы білімді біріктіреді, креативті шешімдер табады, бастамашыл және жаңашыл болады.

«Математика және информатика» білім беру саласы пәндері аясында білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру.

Функционалды сауаттылық бұл білім алушылардың пән мазмұнын меңгеру барысында қол жеткізе алатын білім деңгейі және адамның қолданбалы білімге негізделген өмір мен қызметтің әртүрлі салаларындағы стандартты өмірлік мәсе-

лелерді шешу қабілеті екені белгілі. Функционалдық сауаттылықтың бір бағыты математикалық сауаттылық болып табылады. Бұл білім алушының математикалық ойлау, тұжырымдау, қолдану және әртүрлі практикалық бағыттағы тапсырмаларды шешу үшін математикалық білімін қолдану қабілеті. Математикалық сауаттылық құбылыстарды сипаттау, түсіндіру және болжау үшін математикалық ұғымдарды, фактілер мен құралдарды қолдануды көздейді. Бұл математиканың әлемдегі рөлін түсінуге, негізі бар пікірлер айтуға, белсенді шешімдер қабылдауға көмектеседі.

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыруға арналған тапсырмалар білім алушылардың шығармашылық қабілеттері мен танымдық қызығушылықтарын дамытатын әртүрлі математикалық материалдармен жұмыс жасауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, білім алушылардың пән бойынша білімін бекіту мен тереңдету, практикалық дағдыларын қалыптастырумен қатар олардың түрлі иллюстрациялармен жұмыс жасауын көздейді.

Математиканың мектеп курсын оқу процесінде осы міндеттерді жүзеге асыруда жаттығулар жүйесі ерекше рөл атқарады, оның ішінде білім алушылардың математикалық сауаттылығын қалыптастыру және дамыту және математиканы басқа пәндермен интеграциялау бойынша жұмысты ұйымдастырудың бір әдісі ретінде практикаға бағытталған тапсырмалар, контекст негізіндегі тапсырмалардың маңызы зор.

Мәнмәтіндегі тапсырма мазмұны алдымен оқу бағдарламасына сәйкес болуы қажет. Мұндай тапсырмаларды құрастыру барысында онда қолданылатын терминдердің білім алушыға таныс болуына немесе түсіндірме үшін сілтеменің көрсетілуіне; мазмұнында білім алушыны қызықтыратындай жаңалықтардың болуына; сұрақтарының арасында жүйелі байланыстың болуына; тапсырма мәтіннен ғана емес иллюстрациядан тұруына назар аударылуы керек.

Математиканың тапсырма мәтнінде басқа пәндердегі немесе күнделікті нақты өмірдегі жағдайлар баяндалуы, әртүрлі пәндік салалардың негізінде құрастырылуы мүмкін. Бұл орайда білім алушыларға әртүрлі контекст беру маңызды.

Контекст негізіндегі тапсырма білім алушылардан есептеулер жүргізуді ғана емес, сонымен қатар өз жауаптарын негіздеуді қажет етеді. Осы орайда білім алушылар өз қадамдарын түсіндіру үшін дәлелдер келтіруі керек. Бұл өз алдына білім алушылардың логикалық ойлау қабілетінің дамуына ықпал етеді.

Контекст негізіндегі тапсырманы орындау барысында білім алушыларда берілген жағдайды талдау, түсіну және түсіндіру, шығару тәсілін таңдау дағдылары қалыптасады; білім алушылардың танымдық қызығушылығы артады, математикалық оқу, қаржылық, ақпараттық сауаттылығы дамиды.

Білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру бойынша жұмысты жетілдіру үшін PISA, PIRLS және т. б. халықаралық салыстырмалы зерттеулердің материалдарымен, тест жинақтарымен және нәтижелерімен «Талдау» АҚ сайтынан танысуға болады. <https://tal dau.edu.kz/storage/app/media/PISA/%20%D0%B5%D1%81%D0%B5%D0%BF%20PISA-2022.pdf>

«Информатика» оқу пәні бойынша білім алушылардың алған білімдерін әртүрлі өмірлік жағдайларда қолдану қабілетін дамыту – білім беру процесінің маңызды мақсаты. Білім алушылардың ақпараттық сауаттылығын қалыптастыру білім беру әдістері мен стратегияларының кең спектрін қамтитын мынадай кешенді тәсілдерді талап етеді:

- оқу материалын информатика саласындағы нақты сценарийлер мен жағдайларға біріктіру білім алушыларға ақпараттық технологиялардың күнделікті өмірде қолданылуын көруге мүмкіндік береді. Оған мобильді қосымшаларға арналған программалық қосымшаларды әзірлеу, медициналық диагностикадағы деректерді талдау, қоршаған ортаны басқару жүйелерін құру және өнеркәсіптегі процестерді оңтайландыру;
- практикалық жұмыстарды жүргізу информатика саласында дағдыларды игеруге бағытталған. Мысалы, программалау, деректерді талдау, веб-сайттар құру және басқа компьютерлік қосымшалар бойынша тапсырмаларды орындау;
- нақты жағдайларға байланысты компьютерлік мәселелер мен міндеттерді шешу аналитикалық ойлауды дамытуға және алған білімдерін қолдануға ықпал етеді. Мысалы, қауіпсіздік жүйелеріндегі ақпараттық процестерді талдау, күнделікті өмірдегі киберқауіпсіздікке қатысты мәселелер, өндірістік процестерді оңтайландыру алгоритмдерін әзірлеу және басқа да осыған ұқсас міндеттер;
- информатикада оқытудың интерактивті әдістерін қолдану материалды тиімдірек игеруге және алынған білімді қолдану дағдыларын дамытуға ықпал етеді;
- виртуалды ортадағы ақпараттық процестермен тәжірибе жасау білім алушыларға денсаулық пен қоршаған ортаға қауіп төндірмей информатиканың негізгі тұжырымдамаларын түсінуге, практикалық дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік береді. Мысалы, виртуалды зертханалық жұмыстарды жүргізу, әзірлеудің мамандандырылған ортасында алгоритмдерді модельдеу және программалау;
- білім деңгейін бағалап қана қоймай, білім алушыларды алған білімдерін әртүрлі сценарийлерде талдауға және қолдануға ынталандыратын кері байланыс беру информатикадағы білім беру процесінің негізгі аспектісі болып табылады. Мұндай кері байланыс тапсырмаларды орындаудың дұрыстығын

бағалауды ғана емес, сонымен қатар шешім әдістерін талдауды және ақпараттық процестерді зерделеуде зерттеу тәсілін ынталандыруды қамтуы мүмкін.

Мектептегі информатика бағдарламасында икемді дағдыларды дамыту оқыту мақсаттары аясында жүзеге асырылады:

6-кесте. Информатика бағдарламасында икемді дағдыларды дамыту

5.2.1.1 әртүрлі ақпарат түрлерінің мысалдарын келтіру және ақпаратты әртүрлі нысандарда ұсыну	ақпарат түрлерін тану және оларды мәтін, графика, аудио, видео және т. б. сияқты әр түрлі формада ұсыну дағдылары
8.4.1.1 әртүрлі электрондық құрылғылардың адам ағзасына әсері туралы мысалдар келтіріп, қорғау әдістерін тиімді пайдалану	компьютерлік техникамен жұмыс істеу кезінде қауіпсіз мінез-құлық дағдылары
6.4.2.2 «авторлық құқық» және «плагиат» ұғымдарын түсіндіру	құндылықтар және академиялық адалдықтың дағдылары
7.4.2.1 компьютерді зиянды бағдарламалардан қорғау	жүйенің қауіпсіздігін сақтау үшін компьютерді вирустардан қорғау және программалық қосымшаларды жаңарту дағдылары
8.4.2.1 желідегі пайдаланушының қауіпсіздігін қамтамасыз ету ережелерін сақтау (интернетте алаяқтық пен агрессия)	кибералаяқтық пен кибербуллингті қорғау үшін онлайн ортада қауіпсіз мінез-құлық дағдылары
10.1.2.1 «ақпараттық қауіпсіздігі», «құпиялылық» және «тұтастық» терминдерінің мағынасын түсіндіру	ақпараттық қауіпсіздік, ақпаратты және зияткерлік меншікті қорғау, деректердің тұтастығы мен құпиялылығын қауіп-қатерден қорғау дағдылары.
11.1.1.1 бұлтты технологияның не екенін түсіндіру	бұлтты технологиялармен жұмыс жасау дағдылары
11.4.1.1 конструкторде ыңғайлы мобильдік қосымшасының интерфейсін құру	мобильдік қосымшалармен жұмыс жасау дағдылары
11.4.2.1 Startup (стартап) түсінігін баяндау	- әдетте инновациялар, технологиялар немесе қызметтер саласында жаңа бизнесті немесе жобаны құру және дамыту дағдылары; - жобаларды қаржыландыру әдісі ретінде краудфандинг принциптерін түсінуі; - өнімді жылжыту және сату дағдылары, соның ішінде маркетингтің әртүрлі әдістері, жарнамалар және өнімді нарыққа тарату стратегияларынан тұратын қаржылық сауаттылық дағдылары

ЖАРАТЫЛЫСТАНУ

Жаратылыстану-ғылыми білім беру білім алушылардың бойында табиғи құбылыстар мен заңдылықтар туралы түсініктерді қалыптастырып, табиғатты танудың ғылыми әдістерін ашып көрсетеді. Ол табиғаттың бір бөлігі ретінде адамға, табиғат әлемін ұғыну ғана емес, осы өзгермелі әлемдегі өз орнын сезінуге бағытталған және жеке тұлғалық құндылық қасиеттер жүйесін тәрбиелеуге, жеке тұлғаның дүниетанымдық, мәдени, тәжірибеге бағдарланған қасиеттерін қалыптастыруға негізделген.

«Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта және жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығына сәйкес:

- бастауыш білім беру деңгейінде «Жаратылыстану» (1-4-сыныптар);
- негізгі орта білім беру деңгейінде «Жаратылыстану» (5-6-сыныптар), «Физика», «Химия», «Биология», «География» (7-9-сыныптар);
- жалпы орта білім беру деңгейінде екі бағыт бойынша «Физика», «Химия», «Биология», «География» (10-11-сыныптар) пәндері оқытылады.

Бастауыш білім беру

Бастауыш білім беру деңгейінде «Жаратылыстану» оқу пәні тек білім беру құралы ғана емес, сонымен қатар білім алушылардың тұлғалық қасиеттері мен құндылықтық бағдарларын дамытуға бағытталған тиімді құрал ретінде қарастырылуы тиіс. Пән мазмұны «Адал азамат» тәрбие бағдарламасының бағыттарымен тығыз байланысты және білімдік әрі тәрбиелік нәтижелерге қол жеткізуге бағытталған. Пәнді іске асыру табиғат, адам және қоршаған орта туралы білімді біріктіру арқылы жүзеге асырылады және ол қоршаған орта мен қоғамға құрметпен, жауапкершілікпен қарау көзқарасын қалыптастырумен ұштасады.

Пәнді меңгеру барысында білім алушылардың бойында мынадай негізгі құзыреттер мен құндылықтарды табиғи құбылыстарды бақылау және тәжірибелік тапсырмалар арқылы; жанды және жансыз табиғат, қоршаған ортаны қорғау тақырыптарын оқу барысында; туған өлкенің табиғаты, оның бірегей ресурстары мен ел үшін маңызын зерделеу арқылы; зерттеу жұмыстары, табиғи нысандармен, үлгілермен және тәжірибелермен жұмыс жүргізу арқылы; себеп-салдарлық байланыстарды анықтап, табиғи процестерді түсіндіру арқылы; бақылау нәтижелері бойынша зерттеу жұмыстарын талқылау, таныстыру және қорытынды жасау арқылы қалыптастыруға болады.

Бастауыш мектептегі құндылықтарды «Жаратылыстану» пәні арқылы кіріктіру ерекшелігі бастауыш сынып білім алушыларының жас және танымдық ерекшеліктеріне сәйкес келетін табиғи, белсенді және эмоционалды түрде жүзеге асырылады. Оқу бағдарламасының бөлімдері құндылықтармен үйлесімді түр-

де байланыстырылып, бақылаулар, тәжірибелер, серуендер және зерттеулер арқылы жүзеге асады.

«Жаратылыстану» пәніндегі құндылықтарды кіріктіру – бұл оқу процесіне кейіннен қосылатын элемент емес, керісінше, оның ажырамас бөлігі. Мұнда оқу мақсаттары білім алушы тұлғасын қалыптастырумен тығыз байланыста болады. Бұл пәндегі құндылықтар нақты өмірлік бақылаулар, тәжірибелер, қоршаған ортамен және адамдармен өзара әрекеттесу арқылы көрініс табады, сондықтан олар терең әрі саналы түрде меңгеріледі.

Төменде нақты оқу мақсаттары аясындағы мысалдар ұсынылады (7-кесте).

7-кесте. Оқу мақсаттары

Оқу мақсаттары (мысалы ретінде)	Қалыптастырылатын құзыреттіліктер	Қалыптастыру тәсілдері
1.1.1.1 қоршаған әлем құбылыстары, процестері мен нысандарын зерттеудің қажеттілігін түсіндіру	- Зерттеу және жобалау құзыреттілігі - Ақпараттық құзыреттілік - Коммуникативтік құзыреттілік	- Табиғи ортада бақылау жүргізу - Ақпарат көздерінен дерек жинау және талдау - Топпен талқылау және қорытынды шығару
2.1.2.1 «ақпарат көзі» ұғымын және оның зерттеу жүргізудегі маңызын түсіндіру;		
3.1.2.1 ақпарат көзінің түрлерін, артықшылығы мен кемшілігін анықтау;		
4.1.1.1 зерттеудің өзекті бағытын өз пайымдауы негізінде анықтау		
1.5.2.2 жарықтың табиғи және жасанды көздерін ажырату;	- Экологиялық құзыреттілік - Проблема шешу және сын тұрғысынан ойлау құзыреттілігі	- Табиғи құбылыстарды бақылау арқылы себеп-салдарды анықтау - Құбылыстарды модельдеу және түсіндіру
3.2.1.1 өсімдіктердің фотосинтез процесінде оттегі бөлуін түсіндіру;		
3.2.1.2 өсімдіктердің қоршаған орта жағдайларына (жылу, жарық, ылғал) бейімделу жолдарын түсіндіру;	- Экологиялық құзыреттілік - Жауапкершілік және азаматтық құзыреттілік	- Ағзалардың бейімделуін зерттеу - Қоршаған ортаға деген саналы көзқарасты қалыптастыруға арналған талқылаулар мен тапсырмалар
4.2.2.2 бунақденелілердің тіршілік циклін сипаттау;		

Оқыту барысында ерекше назар цифрлық этика, авторлық құқық, киберқауіпсіздік және технологияларды саналы пайдалану мәселелеріне аударылуы қа-

жет. Бұл білім алушыларда цифрлық кеңістікте қауіпсіз және жауапкершілікпен әрекет ету дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Негізгі орта және жалпы орта білім беру

«Жаратылыстану» оқу пәні (5-6 сыныптар) – бастауыш мектеп курсының логикалық жалғасы, ол білім алушылардың қызығушылығын, зерттеу дағдыларын, ғылыми түсінігін және дүниеге тұтас көзқарасын дамытуға, сондай-ақ қоршаған ортаға құндылық қатынасын қалыптастыруға бағытталған.

Әр түрлі тақырыптарды зерттеу процесінде білім алушылар зерттеу жоспарын құруды, объектілерді жіктеуді, бақылауды, эксперименттер жүргізуді, нәтижелерді ауызша және жазбаша түрде сипаттауды және бағалауды, қорытынды жасауды үйренеді. Бағдарламаны жүзеге асыру алған білімді күнделікті өмірде табиғат құбылыстарын түсіндіру үшін қолдануға бағытталған.

Аймақтағы экологиялық жағдайды жақсартуға және табиғатқа ұқыпты қарауды насихаттауға бағытталған жобаларды әзірлеу және оған қатысу ұсынылады. «Дүниені өзгертетін жаңалықтар» бөлімінде қазақстандық ғалымдардың жаратылыстану ғылымдарының дамуына қосқан үлесіне және жасанды интеллектінің адам өмірінің сапасын және қоршаған ортаның тұрақтылығын арттыру үшін қолданылуына назар аудару маңызды. Сондай-ақ, ғылыми жаңалықтарға қызығушылықты, ақпарат алмасуды және ғылыми мәселелерді талқылауға қатысуды ынталандыру қажет.

«Экология және тұрақты даму» бөлімі білім алушыларда келесі негізгі құндылықтарды қалыптастырады:

- Әділдік және жауапкершілік: қоршаған ортаның және болашақ ұрпақтың жағдайына жеке және ұжымдық жауапкершілікті түсіну, теріс әсерді азайтуға дайын болу, табиғатты тек ресурс ретінде емес, құндылық ретінде қабылдау, өсімдіктерге, жануарларға және экожүйелерге ұқыпты қарау.
- Бірлік және ынтымақ: барлық тірі организмдердің өзара байланысын және экологиялық мәселелерді шешу үшін ынтымақтастық пен өзара көмек көрсету қажеттілігін түсіну, тиісті бастамаларды қолдау және тәжірибе алмасу.
- Заң және тәртіп: болашақ ұрпақтың қажеттіліктерін қанағаттандыру мүмкіндігіне нұқсан келтірмей, қазіргі уақыттағы қажеттіліктерді қанағаттандырудың маңыздылығын түсіну, ресурстарды ұтымды пайдалану және экологиялық таза технологияларды енгізу.
- Тәуелсіздік және отаншылдық: өз елі мен аймағының экологиялық мәселелеріне қатыстылығын сезіну, оларды шешуге қатысуға дайын болу.
- Жасампаздық және жаңашылдық: экологиялық мәселелерді шешудің жаңа идеялары мен шешімдерін, соның ішінде STEM/STEAM технологияларын пайдалануды ынталандыру.

География (7-9-сынып). «География» оқу пәнін оқытудың мақсаты – дүниенің гео-

географиялық бейнесін тұтас қабылдайтын, географиялық ойлау қабілеті дамыған, географияның әдістері мен тілін білетін және қолданатын, географиялық мәдениеті бар тұлға тәрбиелеу.

Географиялық мәдениетті қалыптастыру үшін білім алушылардың бойында қоршаған ортаға деген сүйіспеншілікті, табиғатты аялау сезімін ояту; әртүрлі халықтардың мәдениетімен және географиялық ерекшеліктерімен таныстыру; географиялық білімді күнделікті өмірде және практикалық қызметте қолдану дағдыларын қалыптастыру; экологиялық мәдениетке тәрбиелеп, табиғатты қорғауға бағытталған жобаларға қатысуға ынталандыру қажет.

Оқытудың инновациялық әдістерін қолдану мақсатында интерактивті әдістерді (пікірталас, рөлдік ойындар, жобалық жұмыстар, т.б.) және ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (электрондық оқулықтар, интерактивті карталар, GPS, ГИС, т.б.) қолдану, оқыту процесінде виртуалды саяхаттарды, бейнематериалдарды және фотосуреттерді пайдалану, білім алушылардың өздігінен білім алуын ұйымдастыру маңызды. Атластар мен контурлық карталар оқулықтар мен үлгілік оқу бағдарламаларының мазмұнына толыққанды сәйкес келмейтіндігіне байланысты география ғылымының түсініктері мен терминдерін меңгеруіне ықпал жасау, кеңістіктік ойлау мен картографиялық дағдыларды қалыптастыруда ГАЗ және цифрлық карталардың түрлерімен жұмыс жасап, тақырыптық карталарды құру және сипаттау қажет. Оқу материалын тиімді игеру және зерттеу дағдыларын дамыту үшін білім беру процесіне қол жетімді цифрлық құралдармен жұмысты, олардың ішінде Google Maps, Google Earth Web және OpenStreetMap рельеф пен кеңістіктік заңдылықтарды зерттеуге арналған; worldometer, ourworldindata статистикалық платформалары және портал stat.gov.kz демографиялық және әлеуметтік-экономикалық көрсеткіштерді талдау және базалық дағдыларды пысықтау үшін географиялық тренажерлер (Seterra, LearningApps) құруға арналған іс-әрекеттер; сондай-ақ Google Sheets және презентациялар негізінде қарапайым визуализациялар қосу ұсынылады.

Қазіргі таңда «Адал азамат» (ҚР Оқу-ағарту министрінің 2025 жылғы 26 мамырдығы №123 бұйрығы) бағдарламасы аясында жас ұрпақтың бойында ұлттық құндылықтарды қалыптастыруға ерекше көңіл бөлінуде. «География» пәні білім алушылардың дүниетанымын кеңейтіп, елге деген сүйіспеншілігін арттыруға, табиғатты аялауға және қоғамдық өмірге белсенді қатысуға ықпал ететіндіктен, 7-9-сыныптарда географияны оқыту базалық құндылықтарды жүзеге асыру үшін өте қолайлы.

«Тәуелсіздік және отаншылдық», «бірлік және ынтымақ», «әділдік және жауапкершілік», «заң және тәртіп», «еңбекқорлық және кәсіби біліктілік», «жасампаздық және жаңашылдық» құндылықтарын географиялық материалдармен байланыстыра отырып түсіндіру, оқу бағдарламасындағы әрбір тақырыпты оқыту барысында аталған құндылықтарды ашатын нақты мысалдарды қолдану қажет. Мысалы, экономикалық географияны оқыту кезінде еңбекқорлық және кәсіби біліктілік құндылықтарын өндіріс орындарындағы еңбек адамдарының жетістіктері арқылы көрсетуге болады.

География 10-11 сынып. Жалпы орта білім берудегі «География» пәнінің мақсаты – білім алушылардың қоғам мен географиялық кеңістіктің барлық деңгейлерінде туындаған геоэкологиялық, геоэкономикалық, әлеуметтік, геосаяси және ғаламдық проблемаларды шешуге бағытталған географиялық білімдерін, біліктері мен дағдыларын қолдану үшін жағдай жасау.

Білім алушыларды әртүрлі географиялық ақпарат көздерімен, олардың ішінен қажетті материалдарды табу, талдау, түсіндіру, бағалау және қойылған мақсатқа жету үшін қолдану. Ақпарат көздеріне байланысты жұмыс түрлерін ұйымдастыру маңызды болып табылады.

Ақпараттық-коммуникациялық технологияны (АКТ) сабақта қолдану ұсынылады, бұл білім алушылардың танымдық қызығушылығын арттыру арқылы оқу сапасына ықпал етеді. АКТ білім алушыға ақпаратты әртүрлі формада беруге мүмкіндік береді: тест, графика, аудио, видео, анимация және т.б.

Танымдық белсенділікті ынталандыратын, пәнге деген қызығушылықты дамытатын, білім сапасын арттыруға ықпал ететін оқытудың әртүрлі әдістеріне, құралдары мен формаларына ерекше назар аудару керек.

Осындай оқыту әдістері мен формаларының қатарына картамен жұмыс, шығармашылық жұмыс, тірек конспектілерді қолдану, нақты тақырыптар мен практикалық жұмыстардан тұратын Өлкетану материалдары негізінде оқу материалын саралау, оқулықтардың (оқулық басылымдарының) электрондық нысандарын, ГАЖ құралдарын, жеке бөлімдерді терең зерттеу мақсатында бейнематериалдарды пайдалану ұсынылады.

Физиканы оқыту процесінде базалық құндылықтарды кіріктіру формалды сипатта емес, пән мазмұнынан үйлесімді түрде туындауы тиіс және бұл пәндік әрі метапәндік оқу нәтижелеріне қол жеткізуге ықпал етуі қажет.

«Физика» пәні іргелі ғылым ретінде білім алушылардың дүниетанымын қалыптастыруға, сыни ойлауын дамытуға және жеке тұлғалық қасиеттерін жетілдіруге мол мүмкіндік береді.

Базалық құндылықтардың «Физика» пәнінің оқу мақсаттарымен байланысы:

1. Тәуелсіздік және отаншылдық

Энергетикалық тәуелсіздік

Оқу мақсаты: 7.2.2.1 Энергия және оның әртүрлі түрлерін (кинетикалық, потенциалдық, ішкі) түсіндіру. Ықпалдастыру мысалы: энергияның әр түрлерін оқыған кезде, Қазақстандағы энергия көздерін (мұнай, газ, көмір, уран) және олардың елдің энергетикалық тәуелсіздігін қамтамасыз етудегі рөлін талқылау.

Оқу мақсаты: 8.3.1.2 Жылу қозғалтқыштарының жұмыс істеу принциптерін және

олардың ПӘК-ін түсіндіру. Ықпалдастыру мысалы: энергия ресурстары импортына тәуелділікті азайту және өзіндік энергетиканы дамыту тұрғысынан дәстүрлі және баламалы энергия көздерін пайдалану тиімділігін қарастыру.

Оқу мақсаты: 9.4.2.1 Ядролық бөліну және синтез реакцияларын сипаттау. Ықпалдастыру мысалы: Қазақстанда атом энергиясын бейбіт мақсатта пайдалануды, уранның рөлін және энергетикалық қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін ядролық энергетиканы дамыту перспективаларын талқылау.

Технологиялық тәуелсіздік

Оқу мақсаты: 8.4.1.1 Радиотолқындарды тарату және қабылдау принциптерін түсіндіру. Ықпалдастыру мысалы: отандық телекоммуникациялардың, спутниктік технологиялардың дамуын және олардың елдің технологиялық егемендігіне қосқан үлесін талқылау.

Оқу мақсаты: 9.2.3.1 Ғарыш аппараттары қозғалысының заңдарын талдау. Ықпалдастыру мысалы: Қазақстанның ғарышты игерудегі жетістіктерін (Байқоңыр, қазақстандық ғарышкерлер, жеке спутниктерді әзірлеу) технологиялық тәуелсіздік факторы ретінде оқып үйрену.

Ғылыми зерттеулерді дамыту

Оқу мақсаты: 10.1.1.1 Ғылыми зерттеу кезеңдерін сипаттау. Ықпалдастыру мысалы: қазақстандық ғалымдардың физика саласындағы ғылыми жаңалықтарына мысалдар келтіру, отандық ғылымды дамытудың егемендік пен прогресс үшін маңыздылығын атап өту.

2. Құндылықтың мәні: ұлттық ғылымға мақтаныш сезімін, физиканың ел дамуына қосқан үлесін түсінуді, Отанға деген сүйіспеншілікті және мәдениетке құрметті қалыптастыру.

«Физика» пәнінің оқу мақсаттарымен байланысы

Ұлттық ғылым мен технологияға мақтаныш сезімін қалыптастыру

Оқу мақсаты: 7.1.1.1 Көрнекті физик ғалымдарды және олардың ашқан жаңалықтарын атау. Ықпалдастыру мысалы: көрнекті ғалымдар тізіміне қазақстандық физиктерді (мысалы, Қаныш Сәтбаевтың геологиямен байланысты еңбектерінің терең физикалық негіздері немесе қазіргі физика саласында жұмыс істейтін ғалымдар) және олардың әлемдік және отандық ғылымға қосқан үлесін қосу.

Физиканың ел дамуына қосқан үлесін түсіну

Оқу мақсаты: 8.3.2.1 Электр тогының тұрмыста және техникада қолданылуын түсіндіру. Ықпалдастыру мысалы: физикалық принциптердің Қазақстанның инфрақұрылымын (энергетика, көлік, байланыс) дамытуда қалай қолданылатынын

талқылау, ғылымның ел прогресіне қалай қызмет ететінін көрсету.

Туған жерге деген сүйіспеншілік пен қамқорлық

Оқу мақсаты: 7.2.1.2 Климатқа байланысты физикалық құбылыстарды түсіндіру. Ықпалдастыру мысалы: Қазақстанның бірегей табиғи құбылыстарының немесе географиялық нысандарының физикалық аспектілерін (мысалы, сейсмикалық белсенділік, өзендер мен көлдердің қалыптасу ерекшеліктері) қарастыру, табиғатқа ұқыпты қарауды тәрбиелеу.

Ұлттық құндылықтар мен мәдениетке құрмет

Оқу мақсаты: 9.2.1.1 Денелер қозғалысының физикалық негіздерін түсіндіру. Ықпалдастыру мысалы: дәстүрлі қазақ ойындарының («Көкпар», «Асық ату») немесе ұлттық музыкалық аспаптардың (домбыра, қобыз) негізінде жатқан физикалық принциптерді талдау, ғылым мен мәдени мұраның байланысын көрсету.

3. Бірлік және ынтымақ

Бірлескен зерттеулердің философиялық және әлеуметтік аспектілерін түсіну, ғылымның әлеуметтік және этикалық жауапкершілігін терең түсіну.

Құндылықтардың «Физика» пәнінің оқу мақсаттарымен байланысы:

Ғылыми қауымдастықтың бірлігі және әлемдік мәселелерді шешу

Оқу мақсаты: 10.5.1.1 Физиканың адамзаттың жаһандық проблемаларын (энергетикалық дағдарыс, экологиялық проблемалар) шешудегі рөлін талқылау. Ықпалдастыру мысалы: Бұл проблемаларды шешу бүкіл әлем ғалымдарының, ұлтына қарамастан, бірлескен күш-жігерін және ғылыми ізденістегі ынтымақтастығын қажет ететінін атап өту.

Ғылымның әлеуметтік және этикалық жауапкершілігі

Оқу мақсаты: 9.4.2.2 Ядролық энергияның қоршаған ортаға әсерін талдау. Ықпалдастыру мысалы: Ядролық технологияларды қолданумен байланысты тек ғылыми аспектілерді ғана емес, сонымен қатар этикалық дилеммаларды талқылау, ғалымдардың өз жаңалықтарының салдары үшін қоғам алдындағы жауапкершілігін атап өту.

4. Әділдік және жауапкершілік

Заң мен қоғам алдындағы жауапкершілікті сақтау.

«Физика» пәнінің оқу мақсаттарымен байланысы:

Білімді қолдануға жауапкершілік

Оқу мақсаты: 7.5.1.1 Зертханалық жұмыстарды орындаудағы қауіпсіздік ережелерін түсіндіру. Ықпалдастыру мысалы: қауіпсіздік үшін жауапкершілік әркімге жүктелетінін және әділдік барлық белгіленген ережелерді сақтауды талап ететінін атап өту.

Оқу мақсаты: 9.2.2.8 Үйкеліс күшінің пайдасы мен зиянына мысалдар келтіру («Техникада үйкеліс әрекетін ескеру» контексінде). Ықпалдастыру мысалы: инженерлер мен конструкторлар барлық физикалық факторларды ескере отырып, жасалған механизмдердің қауіпсіздігі үшін жауапкершілік арқалайтынын талқылау. Адал болмау немесе стандарттарды сақтамау (тұтынушыға қатысты «әділдікті» бұзу) елеулі салдарларға әкелуі мүмкін.

Оқу мақсаты: 9.2.2.7 Ғарыш аппараттары орбиталарының ерекшеліктерін жылдамдық мәндері бойынша салыстыру («Қазақстанның алғашқы шағын ғарыш аппараттары» контексінде). Ықпалдастыру мысалы: отандық космонавтиканың дамуын талқылаған кезде, ғарышты бейбіт мақсатта пайдалану, халықаралық нормаларды сақтау және аппараттарды ұшырудың экологиялық қауіпсіздігі үшін жауапкершілікке назар аудару.

5. Заң және тәртіп

Заңдарды білу және түсіну, оларды құрметтеу, заңды талаптарды орындау, құқықтық сауаттылық, заң бұзушылықтарға қарсы тұру және құқықтық тәртіпті қолдау.

«Физика» пәнінің оқу мақсаттарымен байланысы:

Заңдарды білу және түсіну

Оқу мақсаты: 7.1.2.1 Ньютон заңдарын есептер шығаруға қолдану. Ықпалдастыру мысалы: Физика заңдары әлемді басқаратын әмбебап және өзгермейтін «ережелер» екенін атап өту. Бұл қоғамда да үйлесімді өмір сүру үшін білу және түсіну қажет заңдар бар екенін білуді дамытады.

Заңдар мен ережелерге құрмет

Оқу мақсаты: 8.5.1.1 Электр аспаптарымен қауіпсіз жұмыс істеу ережелерін сақтау. Ықпалдастыру мысалы: қауіпсіздік техникасы ережелері – физика кабинетінің өзіндік «заңдары» екеніне, оларды құрметтеу және қатаң сақтау тәртіпті және қауіпсіздікті қамтамасыз ететініне назар аудару. Бұзушылықтар қоғам заңдарын бұзу сияқты, болжауға болатын жағымсыз салдарларға әкеледі.

Құқықтық тәртіпті қолдау

Оқу мақсаты: 10.1.1.2 Ғылыми әдісті сақтай отырып, эксперименттер жүргізу. Ықпалдастыру мысалы: ғылыми әдіс – зерттеудегі қатаң тәртіп екенін, онда әрбір қадамның негізделгенін және тексерілгенін түсіндіру. Бұл белгіленген про-

цедураларды орындау дағдысын қалыптастырады және кез келген істе тәртіпті сақтауға ықпал етеді.

6. Еңбекқорлық және кәсіби біліктілік

Оқудағы және болашақ қызметтегі ынта, сапаға ұмтылу, шеберлік.

«Физика» пәнінің оқу мақсаттарымен байланысы:

Ынталы еңбектің құндылығы

Оқу мақсаты: 7.1.3.1 Кинематиканың негізгі формулаларын қолдануға арналған есептер шығару. Ықпалдастыру мысалы: күрделі физикалық есептерді табысты шешу еңбекқорлықты, табандылықты және көп рет қайталап практикалық дағдыларды қажет ететінін атап өту. Физикадағы табыс – жүйелі еңбектің нәтижесі.

Шеберлікке және кәсібилікке ұмтылу

Оқу мақсаты: 8.2.1.2 Физикалық шамаларды дәл өлшеуді жүргізу. Ықпалдастыру мысалы: зертханалық жұмыстарды орындауда ұқыптылық пен дәлдікті талап ету. Ғалымның немесе инженердің кәсібилігі егжей-тегжейге назар аударуымен және жұмыс сапасының мінсіз болуына ұмтылуымен көрінетінін түсіндіру.

7. Жасампаздық және жаңашылдық

Шығармашылық ойлауды, бастамашылдықты және жаңа нәрсе жасауға деген ұмтылысты ынталандыру.

«Физика» пәнінің оқу мақсаттарымен байланысы:

Білімді жасампаздық үшін практикалық қолдану

Оқу мақсаты: 9.3.1.2 Әртүрлі оптикалық аспаптардың жұмыс істеу принциптерін сипаттау. Ықпалдастыру мысалы: білім алушыларға қарапайым оптикалық құрылғыларды (камера-обскура, телескоп) немесе физикалық принциптерді көрсететін модельдерді жасау бойынша жобалар ұсыну. Бұл физикалық білімнің пайдалы нәрселерді жасауға қалай мүмкіндік беретінін көрсетеді.

Шығармашылық және жаңашылдық ойлауды дамыту

Оқу мақсаты: 10.6.1.1 Физикалық принциптерді қолдана отырып, өзекті проблемаларға шешімдер ұсыну. Ықпалдастыру мысалы: білім алушыларды нақты проблемаларға жаңашыл шешімдер іздеуге ынталандыру (мысалы, үйдің энергия тиімділігін қалай жақсартуға болады, мектепте жаңартылатын энергия көздерін қалай қолдануға болады). Физика мен техникадағы соңғы инновациялар туралы пікірталастар ұйымдастырып, жеке идеяларға шабыт беру.

Бұл тәсіл физиканы ғылым ретінде оқып қана қоймай, сонымен қатар елдің дамуы үшін қажетті құндылықтық бағдарлар мен құзыреттіліктерге ие азаматтарды тәрбиелеуге мүмкіндік береді.

«Химия» пәні (7-9-сыныптар)

«Тәуелсіздік және отаншылдық», «бірлік және ынтымақ» құндылықтары. Құзыреттіліктер: Қазақстан азаматының міндеттерін орындауға, өз елінің мүдделері мен құндылықтарын қорғауға дайын болу; басқалармен жағымды қарым-қатынас орната білу және қоғамдық өмірге үлес қосу.

«Химия және қоршаған орта» бөлімінің «Жер химиясы» бөлімшесі. Оқу мақсаттары: 7.4.2.4 Қазақстан қандай минералды және табиғи ресурстармен бай екендігін және олардың кен орындарын білу; 9.4.2.2 фосфор қосылыстарының Қазақстандағы кен орындарын атау; 9.4.2.5 Қазақстандағы металдардың кен орындарын атау және оларды өндіру процестерін, қоршаған ортаға әсерін түсіндіру.

«Жер химиясы» тақырыбына «тәуелсіздік және отаншылдық», «бірлік және ынтымақ» құндылықтарын кіріктіруге болады.

Білім алушыларға еліміздің әлемдік пайдалы қазбалар қоры бойынша алатын орнын, мысалы, уран, хром, мыс, алтын, мұнай т.б. жөнінде мәліметтер беру керек. Сол арқылы туған жердің байлығын бағалауға баулып, Қазақстанның табиғи байлықтарына деген құрмет пен мақтаныш сезімі оянады.

Пайдалы қазбалардың экологиялық аспектілерін, мысалы, пайдалы қазбаларды өндірудің қоршаған ортаға әсерін талқылау арқылы экологиялық жауапкершілікті дамытуға, өз елінің мүдделері мен құндылықтарын қорғауға дайын болуға тәрбиелеу қажет.

Пайдалы қазбалардың ел экономикасына әсері және оларды тиімді, әділ пайдалану қажеттілігі жайлы пікірталас ұйымдастыру арқылы басқалармен жағымды қарым-қатынас орната білу және қоғамдық өмірге үлес қосуға дағдыланады.

«Жасампаздық және жаңашылдық» құндылығы.

Шығармашылық құзыреттілігі: бақылау, өлшеу, эксперименттер мен тәжірибелер жүргізу; модельдеу, таным объектілерінің құрылымын анықтау, бір бүтіннің әртүрлі бөліктері арасындағы қатынастарды іздеу және бөлу, процестерді кезеңдерге бөлу, себеп-салдарлық байланыстарды анықтай алу; оқу есептерін шешудің оңтайлы тәсілдерін таба білу, ол үшін жаңаларын қолдану және бұрыннан таныс алгоритмдерді біріктіру, оларды стандартты емес есептерді шешуге қолдана алу.

«Зат массасының сақталу заңы» бөлімшесі. Оқу мақсаттары: 8.2.3.1 заттар құрамындағы элементтердің массалық үлесін табу, элементтердің массалық үлесі бойынша заттардың формуласын шығару; 8.2.3.2 әрекеттесетін заттар қатына-

сын эксперименттік жолмен анықтау; 8.2.3.3 реакцияға қатысатын және түзілетін заттардың формуласын жаза отырып, химиялық реакциялар теңдеулерін құру; 8.2.3.4 заттар массасының сақталу заңын білу; 8.2.3.5 химиялық реакция теңдеулері бойынша зат массасын, зат мөлшерін есептеу; 8.2.3.6 Авогадро заңын білу және қалыпты және стандартты жағдайлардағы газдар көлемін есептеуде молярлық көлемді қолдану; 8.2.3.7 газдардың салыстырмалы тығыздығын және заттың молярлық массасын салыстырмалы тығыздық бойынша есептеу.

«Зат массасының сақталу заңы» тақырыбын оқыту барысында білім алушыларда оқу есептерін шешудің тиімді тәсілдерін қолдану, алгоритмдерге сүйене отырып стандартты емес тапсырмаларды орындау сияқты құзыреттіліктерді қалыптастыру үшін білім алушыларға бір есепті бірнеше тәсілмен шешуді ұсыну (мысалы, кесте арқылы, формуламен, реакция теңдеуі негізінде), есептерді кері бағытпен шешу: берілген өнімнен бастап бастапқы заттардың массасын табу сияқты тәсілдерді қолдануға болады. Төменде аталған құзыреттіліктерді қалыптастыруға арналған ұсыныстар берілген.

Нысандардың құрылымын модельдеу және анықтау:

- химиялық реакцияны жүйе ретінде көрсету үшін сызбалар, кестелер мен диаграммаларды қолдану;
- білім алушыларға реагенттерден бастап өнімдерге дейін, масса, зат мөлшері және коэффициенттерді ескере отырып, химиялық процестің моделін құрастыруға арналған тапсырмалар беру, мысалы: темір мен күкірттің әрекеттесу реакциясының моделін құру. Реакцияға дейін және кейін жүйеге қандай заттар кіретінін, массаның қалай бөлінетінін түсіндіру.

Есептерді шешудің оңтайлы тәсілдері және алгоритмдерді қолдану:

- бір есепті бірнеше тәсілмен шешуді ұсыну: реакция теңдеуі арқылы, пропорция әдісімен, кері әдіспен және т.б.;
- әдістерді жылдамдық, қарапайымдылық және әмбебаптылық тұрғысынан салыстыру, мысалы: көміртектің толық жануына қажетті оттегі массасын табу. Шешу жолдары: пропорция құрастыру арқылы, зат мөлшерін есептеу арқылы, реакция теңдеуіндегі коэффициенттерді пайдалану арқылы шешу.

«Химия» пәні (10-11 сыныптар)

Жасампаздық және жаңашылдық

Шығармашылық құзыреттілігі: заманауи цифрлық құралдар мен технологияларды меңгеру; мақсаттарға жету үшін бастаманы ұсыну, жаңа мүмкіндіктер іздеу және идеяларды іске асыру барысында ресурстарды тиімді пайдалану.

«Химия және қоршаған орта» бөлімі «Жаңа заттарды және материалдарды өндіру» бөлімшесі. Оқу мақсаттары: 11.4.2.18 синтетикалық дәрілік препарат үлгісі ретінде аспиринді алу процесін сипаттау; 11.4.2.19 дәрілік заттарды өндіру про-

блемаларын атау; 11.4.2.20 «нанобөлшек», «нанохимия» және «нанотехнология» ұғымдарының физикалық мәнін түсіндіру; 11.4.2.21 нанобөлшектерді синтездеу және зерттеу әдістерін сипаттау; 11.4.2.22 нанобөлшектердің қолдану аймағын атау; 11.4.2.23 наноматериалдардың ерекшеліктерін сипаттау.

«Жаңа заттар мен материалдарды жасау» тақырыбын оқыту барысында цифрлық құралдар мен технологияларды меңгеру, сондай-ақ бастамашылдықты, креативтілікті және идеяларды жүзеге асыру қабілетін дамытуға бағытталған құзыреттіліктерді қалыптастыру жобалық қызметті, цифрлық ресурстарды және пәнаралық тәсілді кіріктіру арқылы жүзеге асыруға болады.

Цифрлық құралдар мен технологияларды меңгеру, оның ішінде Жи қолдану:

- химиялық процестерді модельдейтін онлайн жаттықтырғыштарды қолдану;
- молекулалық құрылымдарды модельдеуге арналған бағдарламаларды пайдалану;
- инновациялық материалдар туралы цифрлық презентациялар, интерактивті постерлер мен инфографика жасау;
- заттарды синтездеуге арналған виртуалды зертханаларды қолдану.

Тапсырма үлгілері:

Интернет-ресурстарды қолдана отырып, графеннің қасиеттерін зерттеу. Нәтижелерді инфографика түрінде ұсыну.

3D модельдеу арқылы жаңа полимердің молекулалық моделін жасау.

Бастамашылдық, идея генерациялау және ресурстарды тиімді пайдалану:

- білім алушыларға белгілі бір қасиеттері бар жаңа заттар немесе материалдар жасауға арналған жеке идеяларын ұсынуды тапсыру (мысалы, биосәйкестендірілетін пластик, ыстыққа төзімді жабын);
- идеядан бастап цифрлық таныстырылымға немесе өнімнің макетіне дейінгі шағын жобаларды ұйымдастыру;
- топтық жұмысты ынталандыру: рөлдерді бөлу, ақпарат іздеу, идеяны қорғау.

Тапсырма үлгісі: Жоба: қоршаған ортаға немесе тұрмысқа қатысты өзекті мәселені шешетін жаңа материалдың тұжырымдамасын жасау (мысалы, еритін пластик, суды тазартуға арналған материал). Оның құрамын, қасиеттерін және қолданылуын негіздеу.

Қосымша әдістер: цифрлық портфолио құру; кейс-стади – жаңа заттарды жасаудың нақты мысалдарын зерттеу; химиялық стартаптар – идеядан бастап өнімді таныстыруға дейінгі процесті модельдеу; хакатондар / идеялар сайысы – сабақ аясында шығармашылық жарыстар өткізу.

«Биология» пәні 7-9 сыныптар.

Заң және тәртіп. Азаматтық борыш және парасаттылық құзыреттілігі. Күтілетін нәтижелер: құқықтық жүйе мен адам құқығы негіздерін білу; тәртіп пен әділдік, нормалар мен ережелерді сақтау қажеттілігін түсіну; қоғамды қорғау мен қауіпсіздікті қамтамасыз етудегі заң мен тәртіптің маңыздылығын білу.

Биология сабақтарында «азаматтық борыш және парасаттылық» құзыреттілігін қалыптастыруды «Қазақстан Республикасының Қызыл кітабы. Жергілікті өңірдің ҚР Қызыл кітабына енгізілген жануарлары мен өсімдіктері» тақырыбын оқығанда кіріктіруге болады. Оқу мақсаты: 7.3.2.4 жергілікті өңірдің Қазақстан Республикасының Қызыл кітабына енгізілген жануарлары мен өсімдіктеріне мысал келтіру.

Сабақтарда пікірталастар, дөңгелек үстелдер, сұрақ-жауаптар ұйымдастыруға болады.

Талқылау үшін сұрақтар: сирек кездесетін түрлердің жойылып кетуіне азаматтар жеке жауап беруі керек пе? Жергілікті аумақта сирек кездесетін Грейг қызғалдағы өсетін жер кесіледі. Сіз қалай әрекет етер едіңіз?

Білім алушылардан өз аймағындағы волонтерлік эко акциялар туралы ақпарат табуды, жергілікті жойылып кету қаупі төнген түрді қорғау бойынша шағын жобаны (мысалы, ақпараттық науқан, мектеп стенді, әлеуметтік желілер) ұсынуды сұрау.

7-сыныптағы «Экожүйе» бөлімшесіндегі «Қазақстанда ерекше қорғалатын аймақтар. Жергілікті жердің ерекше қорғалатын аймақтары» тақырыбы құндылықтарды кіріктіру үшін өте қолайлы, әсіресе төмендегі құндылықтарды осы сабақтарға кіріктіруге мол мүмкіндік бар: тәуелсіздік және отаншылдық; әділдік және жауапкершілік; заң және тәртіп.

Педагог тұжырымдамасының мысалы: Бүгінгі таңда Қазақстан қорықтарының тізіміне 10 қорық кіреді. Олар: Ақсу-Жабағылы қорығы, Алматы қорығы, Алакөл қорығы, Наурызым қорығы, Барсакелмес қорығы, Қорғалжын қорығы, Марқакөл қорығы, Үстірт қорығы, Батыс-Алтай қорығы, Қаратау қорығы. «Қорықтар мен ұлттық саябақтар – біздің Отанымыздың асыл маржандары. Бұл – жай ғана қорғалатын аумақтар емес, бұл біз болашақ ұрпақ үшін сақтауымыз керек болатын мұра».

«Микробиология және биотехнология» бөлімшесі.

Еңбекқорлық және кәсіби біліктілік, бірлік және ынтымақ.

Құзыреттілік: инновациялық ойлау.

Күтілетін нәтижелер: өзінің және басқалардың еңбегінің нәтижелерін бағалау;

түрлі мамандықтар мен олардың қызмет ерекшеліктерін зерттеуге қызығушылық таныту; бірлескен іс-әрекет пен өзара іс-әрекет кезінде басқалардың пікірлері мен сезімдерін құрметтей білу; басқалармен жағымды қарым-қатынас орната білу және қоғамдық өмірге үлес қосу.

«Микробиология және биотехнология» бөлімшесінде биотехнологиялық процестің схемалары және биотехнологияда (медицина, өнеркәсіп және ауыл шаруашылығы үшін) алынатын өнімдер зерттеледі.

Осы бөлімшедегі «Инсулин өндірісі» тақырыбы – биология сабағында өте өзекті әрі маңызды тақырыптардың бірі. Бұл тақырыпты оқыту барысында тек ғылыми мазмұнмен ғана шектелмей, білім алушылардың тұлғалық және әлеуметтік дамуына әсер ететін түрлі құндылықтарды кіріктіруге болады. Мысалы, еңбекқорлық және кәсіби біліктілік, бірлік және ынтымақты кіріктіруге осы тақырып арқылы қол жеткізуге болады.

Ұсыныстар:

- инсулин өндірісінің түрлі сала (медицина, биотехнология, фармацевтика) мамандарының бірлескен еңбегі арқылы жүзеге асатынын көрсету;
- топтық жұмыс арқылы білім алушыларға бірлесіп мәселе шешудің құндылығын үйрету;
- қант диабетімен ауыратын адамдардың өмірі туралы айту — оларға түсіністікпен қарап, көмектесу керектігін түсіндіру.

Жалпы орта білім беру

«Биомедицина және биоинформатика» бөлімшесі. 11-сынып.

Бірлік және ынтымақ.

Құзыреттілік: тиімді коммуникация. Күтілетін нәтижелер: әлеуметтік, іскерлік және ресми контексте жалпы және ұлттық этикет нормаларын қолдану; басқа адамның сезімін және эмоционалды жай-күйін түсіну.

11-сыныпта «Биомедицина және биоинформатика» бөлімшесінде «Экстракорпоральды ұрықтандыру әдісі және оның маңызы. Экстракорпоральды ұрықтандырудың (ЭКҰ) этикалық аспектілері» тақырыбы қарастырылады. Бұл тақырып бірлік пен ынтымақтастық, жанашырлық, жеке таңдау мен мәдени қарым-қатынас нормаларына құрмет сияқты құндылықтарды дамытуға өте қолайлы.

Әдіс-тәсілдер: ЭКҰ процедурасынан өткен адамдардың шынайы немесе гипотетикалық оқиғаларын талқылау. Білім алушылардан жанында отырған адамның ұзақ уақыт бала сүю бақытына жете алмай, ЭКҰ арқылы ата-ана атанғанын елестетуін сұрауға болады.

Талқылауға арналған сұрақтар:

- ЭҚҰ-ға жүгінген адам қандай сезімде болуы мүмкін?
- Біз қандай жолмен қолдау көрсете аламыз?
- Неліктен айыптау немесе ыңғайсыз сұрақтар қоюдан аулақ болу маңызды?
- Әр отбасының ата-ана болуға апарар жолын өз бетінше таңдауға құқығы бар ма?

Талқылау барысында тек биологиялық аспектілерге ғана емес, сонымен қатар таңдау еркіндігі, зорлықсыз қарым-қатынас пен жеке шешімдерге құрмет көрсету құндылықтарына баса назар аудару ұсынылады.

«Ботехнология» бөлімшесі. 10-сынып.

Еңбекқорлық және кәсіби біліктілік, жасампаздық және жаңашылдық. Құзыреттілік: инновациялық ойлау, шығармашылық. Күтілетін нәтижелер: тапсырмаларды тиімді орындау үшін қажетті академиялық және техникалық, заманауи технологиялар мен әдістер туралы білімінің болуы; өзін-өзі ұйымдастыру, міндеттерге басымдық беру, жұмыс уақытын жоспарлау; нәтижелерге қол жеткізу және жақсарту үшін күш салуға дайын болу; еңбек әдебі мен сапа стандарттарын түсіну; дамуға және оқуға үнемі ұмтылу; әлеуметтік, іскерлік және ресми контексте жалпы және ұлттық этикет нормаларын қолдану, мақсаттарға жету үшін бастаманы ұсыну, жаңа мүмкіндіктер іздеу және идеяларды іске асыру барысында ресурстарды тиімді пайдалану.

Сабақтың тақырыбы: Полимеразды тізбекті реакцияны қолдану. Полимеразды тізбекті реакцияның таксономия, медицина, криминалистикадағы маңызы. Оқу мақсаты: 10.4.3.2 полимеразды тізбекті реакцияның таксономияда, медицинада және криминалистикадағы маңызын сипаттау.

Ұсыныс: ПТР (полимеразды тізбекті реакция) қолданылатын жағдайларды елестету және оның ықтимал этикалық салдарын ой елегінен өткізу.

Талқылауға арналған сұрақтар: ПТР арқылы әкелік байланысты анықтауға болады. Сіздің ойыңызша, бұл ақпаратты әрқашан білім алушыға ашып айту қажет пе? Адамның келісімінсіз ПТР-ды криминалистикада қолдануға бола ма? Ауыр сырқатпен ауырып жүрген науқасқа ПТР-диагностикадан өтудің маңыздылығын қалай түсіндіресіз?

Медицинадағы қолданылуы: қамқорлық пен жанашырлық

ПТР мына бағыттарда көмектеседі: қауіпті жұқпалы ауруларды (АИТВ, туберкулез, COVID-19) анықтау; генетикалық ауруларды ерте кезеңде анықтау.

Криминалистикадағы ПТР: кінәсіз адамды ақтауға көмектеседі; әділ үкім шығаруға ықпал етеді.

Талқылауға арналған сұрақ: «Егер сіз судья болсаңыз, ПТР нәтижесін істегі жалғыз дәлел ретінде қабылдар ма едіңіз?»

Эссе тақырыбы: «Неліктен ғылыми білім этикалық көзқарасты талап етеді».

«Жаратылыстану» білім беру саласы пәндері аясында білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру.

«Жаратылыстану» білім беру саласындағы пәндерді оқытуда функционалдық сауаттылық мәселелерін шешу үшін алынған білімді бейімдеу қабілетін қамтитын аналитикалық ойлауға үлкен мән беріледі. Бұл оқу сауаттылығын, математикалық құралдарды және «Жаратылыстану» саласындағы пәндік білімді пайдалануды талап ететін пәнаралық, тәжірибеге бағытталған және жағдаяттық есептер сияқты әртүрлі мазмұндағы сөздік есептерді шешуді қамтиды.

Білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру бойынша жұмысты жетілдіру үшін PISA, PIRLS және т. б. халықаралық салыстырмалы зерттеулердің материалдарымен, тест жинақтарымен және нәтижелерімен «Талдау» АҚ сайтынан танысуға болады

<https://taldau.edu.kz/storage/app/media/PISA/%20%D0%B5%D1%81%D0%B5%D0%BF%20PISA-2022.pdf>

Бастауыш білім беру деңгейіндегі «Жаратылыстану» пәні зерттеу, ойлау операцияларының негіздерін, коммуникативтік дағдылар мен іскерліктерді қалыптастыруға, қоршаған орта құбылыстарын түсіндіру үшін алған білімдерін қолдана білуге, әртүрлі көздерден алынатын табиғи-ғылыми және өмірлік маңызы бар мазмұндағы ақпаратты қабылдауға бағытталған.

Бастауыш білім беру деңгейінде «Жаратылыстану» пәнін оқу процесінде білім алушылардың әртүрлі өмірлік жағдайларда алған білімдерін қолдана білу дағдылары қалыптасады. Бұл процесс «3.1.2.4 жүргізілген эксперимент нәтижесін құрылған жоспарға сәйкес диаграмма түрінде көрсету, қорытынды жасау» оқу мақсаттарын жүзеге асыру барысында берілген жоспарға сәйкес эксперимент жүргізу, нәтижелерді ыңғайлы түрде жазу және алынған деректер негізінде тұжырым жасау білігін талап етеді. Алынған дағдыларды одан әрі іс-әрекетте қолдану білім алушылардың эксперименттер жүргізіп, олардың негізінде болашақта оқуда және күнделікті өмірде пайдалы болатын қорытындылар жасай алатынын болжайды (8-кесте).

8-кесте. Оқыту мақсатының академиялық және функционалдық құрамдас бөліктері

Оқыту мақсаты	Оқыту мақсатының пәндік (академиялық) бөлігі	Оқыту мақсатының функционалдық (әртүрлі өмірлік жағдайларда қолдану) бөлігі
3.2.2.1 жануарларды омыртқалыларға және омыртқасыздарға жіктеу;	Білім алушылар жануарлардың негізгі сипаттамаларын зерделейді және омыртқалылар мен омыртқасыздардың арасындағы омыртқаның болуы немесе болмауы, дене бітімінің түрі, қозғалыс әдістері және т.б. айырмашылықтарды түсінеді.	Жануарлар әлемінің әртүрлілігін түсіну, оны омыртқалылар мен омыртқасыздарға жіктеу, табиғи ортаны және оны сақтаудың маңыздылығын тереңірек түсінуге ықпал етеді.
4.2.2.1 өз өл-кесіндегі жануарларды жіктеу;	Білім алушылар сүт қоректілерді, құстарды, балықтарды, жәндіктерді, қосмекендерді мен бауырымен жорғалаушыларды қоса алғанда, өз жерлерінде мекендейтін жануарлардың алуан түрлілігін зерделейді.	Жергілікті жануарлар әлемі және оның классификациясын түсіну табиғи ресурстарды пайдалану және туристік маршруттарды ұйымдастыру кезінде жануарлардың қажеттіліктері мен ерекшеліктерін ескере отырып, адамдарға қоршаған ортаны көбірек білуге мүмкіндік береді.

Негізгі және жалпы орта білім беру деңгейлерінде жаратылыстану-ғылыми сауаттылық география, биология, физика және химия сияқты жаратылыстану ғылымдарының пәндік салаларын қамтиды.

Білім алушылардың **«Химия» оқу пәні** бойынша әртүрлі өмірлік жағдайларда білімді пайдалану қабілетін қалыптастыру білім беру процесінің маңызды міндеті болып табылады, ол негізгі химиялық тұжырымдамаларды түсінуді ғана емес, оларды нақты өмірде қолдану қабілетін де қамтиды.

«Химия» пәні бойынша функционалдық сауаттылықты қалыптастыру химияның негізгі қағидаттарын жүйелі түрде зерделеуді, теориялық білімді бекіту үшін зертханалық жұмыстарды жүргізуді (химиялық процестерді қадағалау, тәжірибелер мен демонстрациялар жүргізу білімді нығайтады) қамтитын кешенді тәсілді талап етеді. Білім алушыларға нақты өмірлік жағдайда (медицинада, өндірісте, ауыл шаруашылығында, экологияда және басқа салаларда) химиялық білімнің қайда қолданылатынын көрсету маңызды. Химиялық білім берудің ерекшелігі тек теориялық білімді ғана емес, сонымен қатар академиялық және күнделікті өмірде туындайтын мәселелерді талдауға және шешуге ықпал ететін практикалық дағдыларды (мысалы, № 4 «Тағам құрамында қоректік заттарды анықтау» практикалық жұмысы) дамытуға ұмтылу болып табылады.

Химияны оқытудың басты міндеттерінің бірі – білім алушылардың математикалық әдістерді де, табиғи процестер туралы білімді де пайдалана отырып, күрделі химиялық құбылыстарды талдай білу қабілетін дамыту. Бұл химиялық реакция-

ларды концептуалды деңгейде түсініп қана қоймай, алған білімдерін қоспалардың құрамын есептеу мен суды тазарту процестері сияқты практикалық есептерді шешуге қолдануға мүмкіндік береді.

Білім алушылардың әртүрлі өмірлік жағдайларда білімді пайдалану қабілетін қалыптастыру **«Физика» оқу пәнінде** іске асырылады. Мектептегі физика бағдарламасында өмір қауіпсіздігінің дағдыларын дамыту оқыту мақсаттары негізінде жүзеге асырылады. Мысалы, 7-сыныпта «7.2.2.1 Инерция құбылысын түсіндіру және мысалдар келтіру» оқыту мақсатын жүзеге асыруда адамдар көп жиналатын орындардың (концерттер, футбол матчтары және түрлі фестивальдар, тіпті мерекелік отшашулар) қауіпті екеніне тоқталып өтеді, өйткені кез-келген уақытта адамдардың бірін-бірі қысуы туындауы және тапталып қалуы мүмкін. «8.4.2.17 қысқа тұйықталудың пайда болу себептері мен алдын алу тәсілдерін түсіндіру» оқыту мақсатында электр қуатын қауіпсіз пайдалану туралы түсіндіреді, өйткені қауіпсіздікті сақтамаса ток соғуы немесе өрт шығуы мүмкін, ал «9.2.5.16 дыбыс сипаттамаларын дыбыс толқындарының жиілігі және амплитудасымен сәйкестендіру» мақсатында білім алушылар құлаққап динамиктеріндегі тым жоғары дыбыс мидың жүйке жасушаларының қабығын зақымдайтынын, бұдан естімей қалу қауіпі туындайтынын біледі.

Сейсмикалық қауіп жағдайында білім алушылардың қауіпсіздік дағдыларын дамыту **«География» оқу пәнін** іске асыру шеңберінде көзделген. Мысалы, 7-сыныптағы «7.3.1.1 литосфераның құрылымы мен заттық құрамын айқындайды» оқыту мақсаттарында сейсмикалық белсенділіктің негізгі ұғымдары және рельефтің қалыптасуына әсері, «9.3.1.1 Жергілікті компонентті қосымша қамти отырып, Қазақстанның құрылымын геологиялық тарихы мен тектоникалық тарихын айқындайды» оқыту мақсаты жер сілкінісі кезінде өзін қалай ұстау керектігі және атмосфералық катаклизмдер кезіндегі қауіпсіздік ережелері туралы білім мен дағдыларды қалыптастырады.

«Биология» оқу пәнінің сабақтарында білім алушылардың әртүрлі өмірлік жағдайларда білім мен дағдыларды қолдану қабілеттерін қалыптастыру үшін әртүрлі әдіс-тәсілдер ұсынылады. Мысалы, нақты өмірлік жағдайларда білімді қолдануды қажет ететін сабақтарға практикалық тапсырмаларды қосу; биологиялық эксперименттер жүргізу, тірі организмдерді бақылау немесе жергілікті флора мен фаунаны зерттеу; білім алушылар өз білімдерін нақты мәселелерді шешу үшін пайдалана алатын жобаларды ұсыну. Экожүйені сақтау жобасын құру, адам қызметінің қоршаған ортаға әсерін зерттеу ұсынылады.

АДАМ ЖӘНЕ ҚОҒАМ

«Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта және жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығына сәйкес «Адам және

қоғам» білім беру саласы аясында:

- бастауыш білім беру деңгейінде – «Дүниетану» (1-4-сынып);
- негізгі орта білім беру деңгейінде – «Қазақстан тарихы», «Дүниежүзі тарихы» (5-9-сынып), «Құқық негіздері» (9-сынып);
- жалпы орта білім беру деңгейінде – қоғамдық-гуманитарлық және жаратылыстану-математикалық бағыттары бойынша «Қазақстан тарихы», «Дүниежүзі тарихы», «Құқық негіздері» (10-11-сынып) оқу пәндері оқытылады.

Бастауыш білім беру деңгейінде «Адам және қоғам» білім беру саласы мазмұны «Адам – Қоғам» жүйесі аясында пропедевтикалық білімді қамтамасыз етуге бағытталған. Білім алушылардың өткен және қазіргі әлеуметтік құбылыстарды және олардың өзара байланысын зерделеу, өз Отанына деген мақтаныш сезімін қалыптастыру, отбасындағы, жергілікті, аймақтық, ұлттық және жаһандық қауымдастықтағы өз орнын түсінуге бағытталған.

Оқу пәндері бойынша оқу жүктемесінің көлемі «Қазақстан Республикасында бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім берудің үлгілік оқу жоспарларын бекіту туралы» ҚР БҒМ 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бұйрығының (2023 жылғы 26-қазандағы №323 және 2024 жылғы 8-ақпандағы №27 өзгерістер және толықтырулармен) 1-3, 11-15 (1-4 сыныптар) қосымшаларында, 6-8, 16-20 (5-9 сыныптар) қосымшаларында, 21-30, 85-90 (10-11 сыныптар) қосымшаларында берілген.

«Дүниетану», «Қазақстан тарихы» (61-қосымшаға сәйкес 5-9-сыныптар; 118-қосымшаға сәйкес 10-11-сыныптар), «Дүниежүзі тарихы» (62-қосымшаға сәйкес 5-9-сыныптар; 119-қосымшаға сәйкес ЖМБ 10-11-сыныптары; 120-қосымшаға сәйкес ҚГБ) және «Құқық негіздері» (63-қосымшаға сәйкес 5-9-сыныптар; 121-қосымшаға сәйкес ЖМБ 10-11-сыныптары; 122-қосымшаға сәйкес ҚГБ) Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 16 қыркүйектегі №399 бұйрығына сәйкес «Бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім деңгейлерінің жалпы білім беретін пәндері мен таңдау курстары бойынша үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» үлгілік оқу бағдарламалары бойынша жүзеге асырылады.

Бастауыш білім беру

«Дүниетану» оқу пәні білім алушылардың адам және қоғам туралы бастапқы ғылыми түсініктерін қалыптастырады. Бұл пән азаматтық жауапкершілікті, отансүйгіштік пен адамгершілік құндылықтарды тәрбиелеуде маңызды рөл атқарады. Оқу мақсаттары тек білімдік нәтижелерге ғана емес, сонымен қатар құндылықтық бағдарларды қалыптастыруға бағытталған.

«Дүниетану» пәні арқылы білім алушыларды туған өлкенің табиғатын, мәдениетін және тарихи ескерткіштерін зерттеуге бағыттау арқылы Отанға деген сүйіспеншілік пен мақтаныш сезімін қалыптастыру көзделеді; топтық жұмыс, бірлескен жобалар мен пікірталастар барысында тыңдай білу, келісімге келу және өзара құрмет көрсету дағдылары дамиды; отбасындағы және қоғамдағы өз рөлін

түсіну, ережелерді сақтау, табиғатқа ұқыпты қарау арқылы жауапты мінез-құлық, табиғи ортада өзін-өзі ұстау ережелері, қауіпсіз жолды жоспарлау және төтенше жағдайларға дайын болу қабілеті қалыптасады; бақылау, зерттеу, ақпарат жинау және сауалнама жүргізу арқылы жүйелі жұмыс істеуге қажетті табандылық дағдылары дамиды; жобалық тапсырмалар, виртуалды модельдер құру, табиғи апаттардың картасын жасау арқылы зерттеушілік және шығармашылық қабілеттері артады.

Оқу тапсырмалары, мазмұны мен әдістері осы құндылықтарды білім беру процесінде жүйелі түрде қалыптастыруға ықпал етеді.

Негізгі және жалпы орта білім беру

Негізгі орта білім беру деңгейінде «Адам және қоғам» білім беру саласы оқу пәндерінің мазмұны - білім алушылардың тарихи ойлау, бүгін және өткенді түсіну және пайымдау дағдыларын және олардың өзара байланысы, тарихи, құқықтық, экономикалық, саяси, әлеуметтанулық ақпарат көздерінің материалдары бойынша негізделген қорытындылар жасау, зерделеу, талдау дағдыларын қалыптастыру және олардың негізінде тәуелсіз пайымдаулар жасау, өз шешімдерін қабылдау; патриотизмге тәрбиелеу, құқықтық сауаттылықты қалыптастыруға бағытталған.

Жалпы орта білім беру деңгейінде «Адам және қоғам» білім беру саласы оқу пәндерінің мазмұны білім алушылардың саяси, әлеуметтік-экономикалық және мәдени тарихы мен құқықтық сауаттылығының негізгі мәселелері бойынша білімдерін қалыптастыруға, демократиялық құқықтық қоғамның құндылықтарын түсінуге бағытталған. Білім алушыларда тарихи оқиғалар, құбылыстар мен процестерін талдау, жіктеу, жүйелеу, жинақтау және бағалауға негізделген тарихи ойлау дағдыларын, құқықтық нормалар, заңдар мен нормативтік құқықтық актілер негізінде құқықтық жағдаяттарды талдау, бағалау үшін қажетті құқықтық сауаттылығын дамытуды көздейді.

«Адам және қоғам» білім беру саласы бойынша негізгі орта және жалпы орта білім беру деңгейлерінде «Қазақстан тарихы», «Дүниежүзі тарихы» және «Құқық негіздері» оқу пәндерін оқытуда ҚР Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы №348 бұйрығымен бекітілген Негізгі орта, жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартында айқындалған базалық құндылықтармен қатар, ҚР Оқу-ағарту министрінің 2025 жылғы №123 бұйрығымен бекітілген «Адал азамат» бағдарламасындағы «Әділетті Қазақстан-Адал азамат-Озық ойлы ұлт» идеясына негізделген түйінді құндылықтар білім алушыларды оқыту, тәрбиелеу және дамытудың өзара үйлесімді бірлігін қамтамасыз ету үшін білім беру мазмұнына интеграциялау маңызды. Түйінді құндылықтардың оқу процесіне интеграциясы білім алушылардың Қазақстан мемлекеттілігін нығайтуға атсалысу, қоғам игілігі үшін қызмет ету, ұлттық мұраға ұқыпты қарау, адал еңбекті құрметтеу, сыни және креативті ойлау, уақыт пен қаржыны тиімді жоспарлау т.б. құзыреттіліктерін қалыптастыруға бағытталады.

«Адал азамат» бағдарламасы аясында құндылықтар мен құзыреттіліктерді оқу процесіне кіріктіру ерекшелігі

Оқу процесінде «Қазақстан тарихы» және «Дүниежүзі тарихы» оқу пәндерін оқыту барысында білім мазмұнына тәрбиенің түйінді құндылықтарын кіріктіру азаматтық жауапкершілікті, тарихи сана мен ұлттық бірегейлікті қалыптастыруға бағытталады.

«Тәуелсіздік және отаншылдық» білім алушыларда ұлттық бірегейлікті және тарихи сананы қалыптастырудың өзекті құндылық. «Қазақстан тарихы» пәнін оқытуда тәуелсіздік пен отаншылдық құндылығы білім алушылардың туған еліне деген сүйіспеншілігін арттырып, ұлттық тарихты терең ұғынуға жол ашады. Оқу процесінде Тәуелсіз Қазақстанның жетістіктерін зерделеу, тарихи оқиғалар мен тұлғалардың ел тағдырындағы рөлін саралау арқылы білім алушылардың азаматтық ұстанымы мен елге деген жауапкершілігі нығаяды. Ал, Дүниежүзі тарихын оқытуда білім алушылар әр халықтың тәуелсіздік үшін күресін, ұлттық мемлекеттіліктің қалыптасу процесін, отарлық езгіге қарсы қозғалыстарды зерделеу арқылы өз елінің тәуелсіздік құндылығын бағалауды үйренеді. Мысалы, Тәуелсіздік үшін күрес және Америка Құрама Штаттарының құрылуы, Француз революциясының көрінісі, XIX ғасырдағы империялар және олардың бәсекелестігі білім алушының тарихи параллель жүргізу, отанға деген құрмет сезімін қалыптастыруға ықпал етеді. 7.3.1.1 республикалық құрылымның ерекшеліктерін анықтау; 7.3.2.4 империалистік соғыстардың әлемдік саясаттың өзгеруіне ықпалын бағалау (Наполеон соғыстары мысалында); 7.2.3.2 Ағартушылық дәуір идеяларының қоғамдық дамуға ықпалын анықтау; 7.1.1.3 еуропалық державалардың отаршылдық экспансиясы кезеңіндегі Азия мемлекеттерінің (Қытай, Үндістан, Жапония) әлеуметтік құрылымындағы ерекшеліктерді анықтау оқу мақсаттары арқылы жүзеге асырылады.

«Бірлік және ынтымақ» құндылығы тарихи процесстер мен оқиғаларды зерделеу барысында білім алушылар Қазақстан халқының бірлігі мен ынтымағының тарихи негіздерін түсінеді. Мысалы, Біртұтас Қазақ хандығының құрылуы, Ұлы Отан соғысы жылдарындағы халықтың ынтымағы, XX ғасырдың соңындағы қоғамдық келісім мен этносаралық саясатты оқу барысында білім алушылар бірліктің қоғамдағы орны мен маңызын ұғынады. Сабақтарда топтық жұмыстар арқылы ынтымақтастық әрекеттер жүзеге асады. «Дүниежүзі тарихы» оқу пәнін оқытуда түрлі тарихи кезеңдерде халықтар мен ұлттардың бірігуі, мемлекетаралық одақтар мен халықаралық ұйымдардың құрылуы, бейбітшілік пен өзара түсіністікке негізделген бастамалар білім алушылардың ынтымақ пен бірлікке деген көзқарасын нығайтады. Мысалы, Біріккен Ұлттар Ұйымының құрылуы, Еуропалық Одақтың дамуы, XX ғасырдағы бейбіт бастамалар туралы сабақтарда ынтымақтастықтың жаһандық маңызын ұғындыруға болады.

«Әділдік пен жауапкершілік» тарихи тұлғалар мен шешімдерді бағалаудағы

объективті көзқарасты қалыптастыруға бағытталған. Бұл бағытта дерек пен дәлелге сүйеніп, әртүрлі тарихи интерпретацияларды салыстыру тапсырмалары тиімді болып табылады. Дереккөздерді зерделеу барысында білім алушылар оқиғалар мен тарихи тұлғалар қызметіне әділ көзқарас танытып, әр шешім мен әрекетті тарихи контексте бағалауды үйренеді. Мысалы, XIX ғасырдың екінші жартысындағы Қазақстандағы әкімшілік-аумақтық реформалар, XX ғасырдың басындағы қазақ зиялыларының көрнекті өкілдері, Қазақстандағы ұлттық автономиялар, Қазақстандағы ұжымдастыру, 1920-1930 жылдардағы саяси репрессиялар т.б. тақырыптарды оқытуда білім алушы тарихи оқиғалар мен процестерді, тұлғалар қызметін дереккөздер арқылы дәлел мен контекст негізінде баға береді, сын тұрғысынан бағалау құзыреттілігі қалыптасады.

«Заң және тәртіп» құндылығы білім алушының азаматтық құқық пен міндеттерді түсінуі, заң талаптарын орындауға дайын болуы, әділдікке негізделген қоғамдық тәртіпті сақтауға ұмтылысы. Қазақстан тарихындағы құқықтық жүйелер – Есім ханның «Ескі жолы», Қасым ханның «Қасқа жолы», Тәуке ханның «Жеті жарғысы» және ҚР Конституциясын оқыту арқылы білім алушылардың құқықтық ойлау мен заңға құрмет сезімін дамытады. Сабақта құқықтық нормалардың тарихи дамуын талдау, билік пен заңның эволюциясын түсіндіру заң мен тәртіптің қоғамдағы рөліне баға беруге мүмкіндік береді. «Дүниежүзі тарихы» оқу пәнін оқытуда Неліктен Біріккен Ұлттар Ұйымы Жалпыға бірдей адам құқығы Декларациясын жариялады?, Соғыстан кейінгі уақыттағы еуропалық интеграцияның себептері қандай? зерттеу сұрақтары аясында 9. 2. 3. 2 адам құқықтарын қорғау идеяларының қазіргі халықаралық құқық қорғау ұйымдарының қызметіне ықпалын сипаттау; 9.3.1.2 Еуропа мен Азияның жетекші мемлекеттеріндегі конституциялық-құқықтық идеологияның қалыптасу жолдарын талдау (Жалпыға бірдей адам құқығы Декларациясы, ЕҚЫҰ, Еурокеңес, Гаагадағы Халықаралық сот) оқу мақсаттары арқылы білім алушылардың құқықтық сауаттылық, азаматтық ұстаным және заңға құрмет құзыреттіліктері қалыптасады.

«Еңбекқорлық және кәсіби біліктілік» еңбектің тарихи рөлін ұғыну және білім алушылардың зерттеушілік дағдыларын дамыту. Мысалы, индустрияландыру, тың игеру, қазіргі заманғы жаһандық өзгерістер еңбекке құрмет пен жаңашыл көзқарас қалыптастыруға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, тарихи деректермен жұмыс, құжаттарды талдау, шағын-зерттеулер жүргізу білім алушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, зерттеушілік дағдыларын дамытады. «Дүниежүзі тарихы» пәнінде Өнеркәсіп төңкерісі әлемді қалай өзгертті? зерттеу сұрағы бойынша 7.4.1.2 Англияның әлемдік жетекші держава ретінде қалыптасуындағы өнеркәсіп төңкерісінің рөлін сипаттау; 7.4.1.1 себеп-салдарды анықтау арқылы Еуропадағы феодалдық құрылыстан капиталистік шаруашылыққа (мануфактура, фабрика) өту процесін түсіндіру оқу мақсаттары жүзеге асыру білім алушылардың еңбекке деген құрметін, табандылықты, кәсіби даму идеясын тарихи контексте түсінуіне мүмкіндік береді.

«Жасампаздық және жаңашылдық» – тарих сабақтарында білім алушылардың сыни және креативті ойлау дағдыларын дамыту арқылы жүзеге асырылады. Білім алушылар тарихи оқиғалар мен процестерді талдай отырып, балама шешім-

дер ұсыну арқылы жаңашыл көзқарас қалыптастырады. Аталған құндылықты пән мазмұнына кіріктіруде ХХ ғасырдың бірінші жартысындағы қандай ғылыми ашулар мен жаңа технологиялар ерекше маңызды болды? зерттеу сұрағы бойынша 8.2.4.2 тарихи оқиғалардың себептерін, нәтижелерін, маңызын тұжырымдау арқылы ғылымның әлем мемлекеттерінің әлеуметтік-экономикалық дамуындағы рөлін бағалау; 8.4.1.1 ХХ ғасырдың басындағы техникалық революция жетістіктерінің (конвейер өндірісі, стандарттау) мемлекеттердің шаруашылық жүйесінің дамуына ықпалын бағалау оқу мақсаттары арқылы білім алушылар ХХ ғасырдың ғылыми жаңалықтарын тек факті ретінде емес, өркениеттік серпілістің нәтижесі әрі шығармашылық ізденістің жемісі ретінде бағалауға үйренеді, жаңашыл ойлауына жол ашады.

«Қазақстан тарихы» және «Дүниежүзі тарихы» пәндері бойынша оқу процесінде білім алушылардың тарихи ойлау дағдыларын дамыту келесі тарихи концептілер (түсініктер) арқылы жүзеге асырылады: өзгеріс пен сабақтастық; себеп пен салдар; дәлел; ұқсастық пен айырмашылық; маңыздылық; интерпретация. «Адал азамат» бағдарламасының аталған түйінді құндылықтарын «Қазақстан тарихы» және «Дүниежүзі тарихы» оқу пәндерінің мазмұнына кіріктіру тарихи концептілері арқылы жүзеге асырылады. Бұл өз кезегінде білім алушылардың бойында ұлттық мүддені ілгерілету, қоғамға адал қызмет етуге дайын болу, адалдық және заңның үстемдігін сақтау, қоғам талаптарын құрметтеу, жоғары нәтижелерге қол жеткізуге ұмтылу мен тарихи-әлеуметтік құбылыстарды сын тұрғысынан бағалау, шешім қабылдау, өз көзқарасын дәлелдеу сияқты құзыреттіліктері қалыптастырып, дамытуға мүмкіндік береді.

«Құқық негіздері» оқу пәні білім алушылардың құқықтық санасын, құқықтық мәдениеті мен құқықтық сауаттылығын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Оқу пәнінің мазмұны білім алушылардың күнделікті өмірде кездесетін құқықтық жағдаяттарды талдау және нормативтік құқықтық актілер арқылы дәлелдеу, құқық нормаларын қолдану, құқықтық жүйенің жұмыс істеу тетіктерін түсіну қабілеттерін дамытуға бағытталған. Сондықтан оқу процесінде білім алушылардың тұлғалық және азаматтық құндылық ретінде заң нормаларын сақтаудың маңыздылығын түсінуіне назар аудару қажет.

Оқу процесін келесі тәсілдер негізінде ұйымдастыру ұсынылады:

- әділдік, жауапкершілік, заң және тәртіп, жеке тұлғаның құқықтары мен бостандықтарына құрмет құндылықтарын оқу пәнінің әрбір тақырыптық бөліміне жүйелі түрде кіріктіру;
- өмірлік жағдаяттарды шешуде белсенді оқыту әдістерін, кейстерді, рөлдік және іскерлік ойындарды қолдану;
- құқықтық құжаттарды, Конституция нормаларын, нақты құқықтық жағдайларды талдауға арналған тапсырмалар негізінде білім алушылардың сыни ойлауын дамыту;
- білім алушылардың құқықтық білімнің күнделікті өмірдегі маңызын түсінуге көмектесетін өмірмен байланысты әлеуметтік тәжірибеден алынған мысал-

дарға, өзекті құқықтық мәселелер мен нақты жағдайларға назар аудару.

«Құқық негіздері» пәнін оқыту білім алушылардың белсенді азаматтық ұстанымын қалыптастыруға, өз құқықтарын заңды тәсілдермен қорғауға және қоғам өміріне қатысуға дайындығын дамытуға бағытталуы тиіс.

«Құқық негіздері» пәнінің мазмұны мен оқыту әдістерін құқықтық мемлекет пен азаматтық қоғамның мәнін бейнелейтін заңға, мемлекеттік құрылым негіздеріне және негізгі құндылықтарға құрметпен қараудың тиімді құралы ретінде жүйелі түрде ұйымдастыру ұсынылады.

Сондықтан «Құқық негіздері» пәні бойынша оқу процесін ұйымдастыруда «Адал азамат» бағдарламасының базалық құндылықтарын пән мазмұнына кіріктіру құқықтық сана, азаматтық белсенділік, адам мен азаматтың құқықтары мен міндеттеріне құрметпен қарауды қалыптастыруға бағытталған әдіс-тәсілдерді қолдану арқылы жүзеге асырылуы қажет.

Тәуелсіздік және отаншылдық. Оқу процесінде «9.2.1.1 – конституциялық құрылыс негіздерін түсіндіру» оқу мақсатын іске асыру барысында Қазақстан Республикасы тәуелсіздігін алудағы негізгі кезеңдермен байланысты тарихи мысалдарды келтіру ұсынылады. Бұл білім алушылардың конституциялық құрылымды жаңғырту процесіндегі оң өзгерістерді түсінуіне мүмкіндік береді. «9.2.1.2 – Қазақстан Республикасы Конституциясын талдау арқылы адамның және азаматтың конституциялық құқықтары, бостандықтары мен міндеттерін анықтау» оқу мақсатын зерделеу барысында, Қазақстандағы негізгі конституциялық құқықтар мен бостандықтардың іске асырылу мысалдарын басқа мемлекеттермен салыстыра отырып қарастыру ұсынылады.

Білім алушыларға әр азаматтың заң мен тәртіпті сақтаудағы рөлін, мысалы, азаматтық белсенділіктің, еріктілік (волонтер) және адам құқықтарын қорғаудың оң мысалдары арқылы зерттеуді ұсынуға болады.

Бірлік және ынтымақ. «9.1.1.1 әлеуметтік нормалар жүйесінде құқықтың ұғымы мен рөлін түсіндіру» оқу мақсатын іске асыруда құқықтың қоғамдық қатынастарды реттеудегі рөлін көрсететін өмірлік нақты жағдайларды, сондай-ақ құқық бұзушылықтың алдын алу мысалдарын талқылау ұсынылады. Талқылау барысында білім алушыларда заңдарды және өзге тұлғалардың құқықтарын құрметтеудің қоғам мен мемлекеттің тұрақтылығын сақтаудағы маңызды құрал екендігі туралы түсінік қалыптасуы тиіс.

Әділдік және жауапкершілік. «9.1.2.2 азаматтық қоғам институттарының рөлі мен маңызын анықтау» оқу мақсатын зерделеуде мемлекеттік органдар мен азаматтық қоғам арасындағы ынтымақтастықтың құқықтық аспектілерін ашу, сонымен қатар осы ынтымақтастықтың оң мысалдары мен нәтижелерін көрсету қажет. Талқылауға қатысушы барлық тараптардың мүдделерін ескере отырып, құқықтық кейстерді шешуге бағытталған топтық жұмыс ұйымдастыру ұсынылады. «9.2.2.1 Конституция негізінде мемлекеттік органдардың қызметтерін анықтап,

салыстыру» оқу мақсатын жүзеге асыруда мемлекеттік органдар мен азаматтардың құқықтық мәселелерді бірлесіп шешудегі өзара іс-қимылын жетілдіру мақсатында ұсыныстар мен ұсынымдарды әзірлеу және оларды талқылау үшін топтық жұмыс ұйымдастыру ұсынылады. Оқу процесіндегі топтық жұмыс аясында білім алушылардың ортақ тапсырманы орындау кезінде ұжым алдындағы жеке жауапкершілік сезімін қалыптастыруға ерекше көңіл бөлінуі тиіс.

Заң және тәртіп. Білім алушылардың бойында құқықтық сана мен қоғамдық нормаларға құрметті қалыптастыру мақсатында заң мен тәртіптің қоғам өміріндегі маңыздылығына назар аудару ұсынылады. «9.6.2.2 құқықтық жағдаяттарды талдау арқылы әкімшілік жауапкершілік түрлерін және оларды қолдану тәртібін түсіндіру» оқу мақсаты шеңберінде құқықтық кейстерді, нормативтік-құқықтық құжаттармен жұмысты ұйымдастыру, сонымен қатар әкімшілік құқық нормаларын қолдануды көрсететін практикалық жағдаяттарды талқылау ұсынылады. Әділеттілік пен құқықбұзушылықтың салдарын түсіну үшін рөлдік ойын әдістерін қолдану қажет. Сабақтың барлық элементтері білім алушылардың жауапкершілік сезімін, құқықтық нормаларды сақтау және құқық тәртібін қолдауға дайын болуын қалыптастыруға бағытталуы тиіс.

Еңбекқорлық және кәсіби біліктілік құндылығын кіріктірудің негізі ретінде еңбек қатынастарын, жұмыскерлер мен жұмыс берушілердің құқықтары мен міндеттерін, сондай-ақ зияткерлік меншік мәселелерін реттейтін құқықтық нормаларды зерделеу ұсынылады. Мысалы, «9.4.4.1 құқықтық жағдаяттарды талдап, еңбек шартының мазмұнын ашу» оқу мақсатын жүзеге асыруда тапсырмалар еңбек шарттарын, әртүрлі шығармашылық саладағы авторлық құқықты қорғаудың құқықтық аспектілерін талдау, еңбек дауларының мысалдарын талқылауға бағытталуғаны жөн.

Жасампаздық және жаңашылдық. Оқу процесінде бұл құндылықты қалыптастыру құқықтық сауаттылықты үнемі арттырып отырудың маңыздылығын талқылау арқылы жүзеге асырылады. Оқу жоспарын қоғамның дамуына мысалдар келтіре отырып, өмір бойы құқықтық білім деңгейін арттыру бойынша жобалау ұсынылады.

«Құқық негіздері» оқу пәні бойынша құндылықтарды кіріктіру мақсатында сабақтарды жоспарлауда келесі ерекшеліктерге назар аудару қажет:

- Құқықтың қоғамдық қатынастарды реттейтін, қоғам мен мемлекеттің сақталуы мен дамуына ықпал ететін негізгі тетік ретіндегі маңызын ерекше атап көрсету өзекті болып табылады. Осыған байланысты оқу тапсырмаларын білім алушылардың мемлекет пен ұлт алдындағы жеке жауапкершілігі мен азаматтық рөлін саналы түрде ұғынуына бағытталған мазмұнда құрастыру ұсынылады;
- ынтымақтастықты құқықтық қатынастардың маңызды элементі ретінде азаматтардың мүдделерін үйлестіруге және өзара әрекеттестікті нығайтуға ықпал ететін құқықтық институттар (мысалы, медиация, келіссөздер, шарт жасасу) арқылы қарастыруға болады;

- Еңбек құқығын адамның негізгі құқығы ретінде қарастыру қажет. Заңнаманың азаматтардың еңбек құқықтарын қалай қорғайтынын және еңбек қатынастарын қандай нормалар реттейтінін түсіндіру маңызды. Еңбек құқығын зерделеу практикалық жағдайлар мен нақты мысалдарды талқылау негізінде ұйымдастырылуы тиіс.

Білім алушылардың құқық пен заңнаманы білім беру процесінің бір бөлігі ретінде ғана емес, өмір бойы маңызын жоймайтын қоғамдық реттеу механизмі ретінде түсінуі маңызды. Құқықтық сауаттылық деңгейін үздіксіз арттырудың, сондай-ақ азаматтық жауапкершілікті терең түсінудің маңыздылығын нақтылау білім алушылардың құқықтық санасын қалыптастыруға және құқықтық білімді өмірлік қажеттілік ретінде ұғынуына ықпал етеді.

Жалпы орта білім беру деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы «Қазақстан тарихы», «Дүниежүзі тарихы» және «Құқық негіздері» оқу пәндері бойынша үлгілік оқу бағдарламасында әр тоқсанның соңында зерттеу жұмыстарының тақырыптары берілген.

Білім алушылардың зерттеу құзыреттерін қалыптастыру және дамыту, сондай-ақ сыни ойлау, коммуникация және ынтымақтастық дағдыларын жетілдіру мақсатында әр тоқсанның соңында жобалық-зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру ұсынылады. Жобалық-зерттеу жұмысын ұйымдастырудың мақсаты – зерделенген бөлімнің негізгі аспектілері бойынша теориялық материалды жинақтау, талдау және жүйелеу, сондай-ақ оқу-зерттеу жұмысы аясында алынған білімді практикада қолдану дағдыларын дамыту. Сондықтан оқу процесін жоспарлау мен білім алушылардың зерттеу жұмысын ұйымдастыру барысында осы ұсынымдарды басшылыққа алу ұсынылады.

Оқу процесінде зерттеу жұмыстарын ұйымдастыруда жобалық әдістерді, цифрлық ресурстар мен тарихи оқиғаларды талдауға мүмкіндік беретін форматтарды пайдалану ұсынылады. Зерттеу жұмыстарын орындауда тарихи материалдың тәрбиелік әлеуетіне ерекше назар аударылуы тиіс. Ол білім алушылардың мәдени мұраға құрметпен қарауын, азаматтық көзқарасын және өмірлік белсенді ұстанымын қалыптастыруға ықпал ететіндей болуы қажет.

Оқу процесінде зерттеу жұмысын ұйымдастыруда сыни ойлау дағдысын дамытуға және тарихи оқиғаларды талдауға әсер ететін жобалық әдістерді, цифрлық әлеует пен цифрлық форматтарды пайдалану ұсынылады.

Заманауи өзекті білім беру сұраныстары білім алушылардан білімді меңгерумен қатар ақпаратты өз бетінше іздеп, талдап, жүйелеп, түсіндіре білуді де талап етеді. Осы тұрғыда жасанды интеллект құралдарын пайдалану жоғары сынып білім алушыларының зерттеушілік жұмыс тиімділігі мен сапасын арттырады.

ЖИ құралдары қазір ақпаратты жылдам табуға және өңдеуге, зерттеу сұрақтарын тез құрастыруға, тарихи деректерді талдауға және нәтижелерді көрнекілеуге көмектеседі. Соның арқасында білім алушылар білім жаңартуға негізделген

тұжырым жасауға, анықталған әртүрлі фактілерді салыстыруға, өзінің жеке ұстанымдарын дәлелдеуге және алынған зерттеу нәтижелерін кәсіби форматта ұсынуға үйренеді.

ЖИ-мен жұмыс жасау цифрлық сауаттылық, сыни ойлау, шығармашылық және коммуникация сияқты ХХІ ғасыр дамуында маңызды құзыреттерді қалыптастырады. Білім алушылардың кәсіби бағдарлануы, тарих мәселелері, адам болмысы, құқық талаптары, әлеуметтің дамуына талдау жасау және заманауи цифрлық кәсіптер саласынан білім алуға қызығушылығын оятуға әсер етеді.

ЖИ құралдарын күрделі ұғымдарды түсіндіру мен айғақтарды тұжырымдау үшін, әртүрлі деректер мен көзқарастарды жылдам талдау және салыстыру үшін, мәтіндерді стилистикалық және логика жағынан өңдеу үшін, презентациялар мен инфографика жасау үшін пайдалану білім алушылардың зерттеуге алынатын фактілерді терең талдауына, фактілер арасындағы логикалық байланысты ашуына және зерттеу жұмыстары нәтижелерін инфографикалармен құруына мүмкіндік береді. Мысалы, «Мәдениет пен дәстүр ұлттық код ретінде» тақырыбындағы зерттеу жұмысы бойынша ЖИ құралдарын пайдалану әр кезеңде материалды тереңдетіп, оны заманауи форматта көрсетуге мүмкіндік береді. Ақпаратты жинау және талдау кезінде қазақ мәдениетінің этнографиясы мен тарихына байланысты дереккөздерін, оның ішінде материалдық жәдігерлер мен ескерткіштер, әдет-ғұрыптар, салт-дәстүр мен тұрмыстық, шаруашылық туралы материалдарды табуға және салыстыруға көмектесетін ЖИ құралдарын қолдану ұсынылады.

Зерттеу нәтижелерін тұжырымдау кезінде білім алушыға өз пайымдауларын негіздеуге, деректерді жалпылауға, тарихи және мәдени контексте дәстүрлер сабақтастығын түсіндіруде ЖИ құралдарын тиімді пайдалану ұсынылады. Қорытынды презентацияны дайындау көрнекі түрде беруге мүмкіндік беретін ЖИ құралдары қызметіне жүгіну ұсынылады, олардың көмегімен білім алушы халықтардың ұлттық дәстүрлері туралы инфографика, Отанның тарихи және мәдени ерекшелігін бейнелейтын диаграммалар жасай алады.

«Қазақстан тарихы», «Дүниежүзі тарихы» оқу пәндері бойынша білім алушылардың зерттеу дағдыларын қалыптастыруда оқу процесінде мұражай және өлкетану материалдарын кіріктіру – тәжірибеге негізделген тиімді тәсілдердің бірі. Бұл жұмыстар білім алушылардың теориялық білімін тәжірибемен ұштастырып, тарихи деректерді өзіндік тұрғыдан зерделеу, мұражай жәдігерлері мен құжаттар негізінде қорытынды жасау дағдыларын дамытады. Осындай зерттеу әрекеттері білім алушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, олардың азаматтық ұстанымын, ел тарихына деген құрметі мен жауапкершілігін арттыруға ықпал етеді. Сонымен қатар 10-11-сынып білім алушылары үшін зерттеу және өлкетану жобаларына қатысу кәсіби бағдарлау құралы бола алады. Тарихи мұраға деген қызығушылық тарих, археология, мұражай және мұрағат ісі, құқық, халықаралық қатынастар, туризм және мәдениет саласындағы болашақ мамандықтарды саналы түрде таңдауға ықпал етеді.

«Құқық негіздері» оқу пәні бойынша зерттеу жұмыстарын орындау білім алушылардың құқықтық жағдайларды, құбылыстарды, процестер мен қоғамдық қатынастар субъектілерінің әрекеттерін сыни тұрғыдан талдап, бағалау дағдыларын қалыптастыруға, нормативтік-құқықтық актілер негізінде дәлелді пікір айту қабілетін дамытуға, сондай-ақ нақты құқықтық жағдайларды зерттеу дағдыларын жетілдіруге ықпал етеді.

«Құқық негіздері» оқу пәні бойынша жобалық-зерттеу жұмысын орындау барысында білім алушыларға зерттеу сұрақтарын қою, құқықтық ақпаратты талдау, әртүрлі көзқарастарды салыстыру, құқықтық талдау негізінде болжау, қорытындылар шығару және тұжырымдау, өз ұстанымын дәлелдеу, сондай-ақ ауызша және жазбаша түрде ойларын анық және сауатты жеткізе білу сияқты зерттеу дағдыларын қалыптастыру және дамыту ұсынылады.

Жалпы орта білім беру деңгейінде «Қазақстан тарихы», «Дүниежүзі тарихы», «Құқық негіздері» оқу пәндері бойынша базалық құндылықтарды білім беру процесіне кіріктіру мақсатында келесі әдістемелік-педагогикалық ерекшеліктерді басшылыққа алу ұсынылады:

- Сабақта шығармашылық пен жасампаздық ортасын қалыптастыру. Маңыздылық, өзгеріс пен сабақтастық, интерпретация концептілері арқылы білім алушылар өз ойларын еркін білдіруге, тарихи мазмұнды жаңаша пайымдауға және жеке көзқарасын креативті түрде ұсынуға ұмтылады. Бұл мақсатта көркем эссе, тарихи рөлдік ойындар, сахналық көріністер, коллаж, постер, цифрлық презентациялар, пікірталас, дереккөздерді талдау, креативті модельдеу, жобалық жұмыстар, ЖИ көмегімен инфографика, видеоролик әзірлеу, цифрлық көрме, т.б. қолдану ұсынылады.
- Оқу процесінде білім алушыларды бірлескен шығармашылық әрекетке тарту. Сабақ барысында креативті форматтағы топтық тапсырмалар арқылы өзара жауапкершілік пен ынтымақтастық дағдыларын дамыту ұсынылады. Мұндай тапсырмалар білім алушыларды өз ойын дәлелді жеткізуге, тарихи себеп-салдарды талдауға, тарихи ұғымдарды қолдануға және сын тұрғысынан ойлауға жетелейді. Топтық форматта ұйымдастырылған тапсырмалар білім алушылардың өзара ынтымақтастығын, жауапкершілігін, пікір алмасу мәдениетін дамытады. Бұл тәсіл арқылы білім алушылар тарихи мәселелерді топ ішінде талқылап, бірлескен шешім қабылдауға, ортақ нәтиже үшін жауапкершілік алуға үйренеді. Командалық дебаттар, бірлескен зерттеу жобалары, тарихи баспасөз конференциялары осы бағытта тиімді болады;
- Коммуникативтік және шығармашылық құзыреттіліктерді дамыту. Білім алушылардың өз идеяларын, пікірлерін, тұжырымдарын білдіру нәтижесінде тарихи және заманауи мәселелерді байланыстыра отырып, білім алушылар өз ұстанымын қалыптастырады, пікір алмасады, құндылықтар аясында саналы таңдау жасайды. Сабақ барысында білім алушылар себеп-салдарлық байланыстарды анықтау, тарихи контексте ой қорыту, өз көзқарасын дәйектеу арқылы коммуникативтік және креативті қабілеттерін дамытады. Мысалы, тарихи эссе жазу, сұхбат алу, ауызша баяндама жасау, дәлелді пікір айту

тапсырмалары тиімді нәтижеге жеткізеді. Нәтижесінде білім алушылардың бойында тарихи санамен қатар ұлттық мүддені қорғау, қоғамға адал қызмет ету, әділеттілік, бірлік, жауапкершілік және шығармашылықпен әрекет ету құзыреттіліктері қалыптасады.

Білім беру процесін ұйымдастырудың тиімді формаларының бірі – сабақты мұражайда өткізу. Мұражай сабақтары білім алушылардың тұрақты танымдық қызығушылығын қалыптастыруға, сыни ойлау дағдыларын дамытуға, тарихи процестерді көзбен елестетуге және теориялық білімді нақты мәдени-тарихи мұралармен байланыстыруға мүмкіндік береді. Мұндай сабақтарда тарихи жәдігерлерді зерттеу арқылы білім алушылардың өткенге деген саналы көзқарасы қалыптасып, тарихи құндылықтарға құрметпен қарауға үйренеді. Сонымен қатар мұражайда шығармашылық тапсырмаларды орындау білім алушылардың елжандылық, рухани жаңғыру, тарихи жадыны сақтау сияқты маңызды құндылықтарды терең түсінуіне жағдай жасайды.

Қазіргі заманғы құқықтық білім беру жүйесінің мақсаты – құқықтық сауатты, заңды құрметтейтін, азаматтық жауапкершілігі жоғары тұлға қалыптастыру. Сондықтан «Заң және тәртіп» қағидатын жүйелі түрде іске асыру, өмірлік жағдаяттарды талдау, кейс әдісін, пікірталастар мен рөлдік ойындарды белсенді түрде қолдану ұсынылады. Бұл білім алушылардың сыни ойлау қабілеттерін және құқықтық құзыреттіліктерін дамытуға ықпал етеді. Білім алушылардың заңды құрметтеу және құқықтық жауапкершілікті сезіну дағдыларын қалыптастыру олардың құқықтық мәдениетін және азаматтық ұстанымын нығайтуға мүмкіндік береді.

Сабақты жоспарлауда мемлекеттің тәуелсіздігі мен егемендігін сақтауға және нығайтуға бағытталған құқықтық нормалар мысалдарын енгізу, құқықтық тәрбиенің қазақстандық патриотизмді қалыптастырудағы рөліне мән беру қажет. Білім алушылардың өздерінің азаматтық жауапкершілігін сезінуі, құқықтық нормаларды бұзудың жеке және қоғамдық салдарына саналы көзқарасының қалыптасуы ел болашағына жауапкершілікпен қараудың негізі ретінде қарастырылуы тиіс.

Адам мен азаматтың құқықтарын, оның ішінде жеке өмірге қол сұқпау, жеке қауіпсіздік, бостандық және әділ сот төрелігі құқығын құрметтеуге ерекше назар аудару керек.

Сабақты жоспарлауда жұптық және топтық жұмыстарды ұйымдастыруға көңіл бөлген дұрыс. Коммуникативтік және ынтымақтастық дағдыларын дамыту білім алушыларға құқықтық алаңда, сондай-ақ мемлекеттік органдарға жүгіну барысында тиімді әрекет етуге мүмкіндік береді. «Іс жүргізу құқығының негіздері» бөлімінің тақырыптары аясында сот процестерін үлгілеу арқылы олардың ашықтығы мен заңнамаға сай жүргізілуін көрсету ұсынылады.

Қауіпсіз мінез-құлық дағдыларын дамыту.

Жалпы орта білім беру деңгейінде «Құқық негіздері» пәні бойынша қауіпсіз мінез-құлық дағдыларын дамыту мақсатында сабақтарды жоспарлау кезінде келе-

сі ерекшеліктерді басшылыққа алу ұсынылады:

1. Сабақты жоспарлауда азаматтың жеке басына қол сұғылмаушылық, бостандық, қауіпсіздік және ар-намысты қорғау құқығы сияқты негізгі құқықтарын түсіндіруге ерекше назар аудару керек. Заң аясында аталған құқықтарды қалай қорғайтынын және білім алушылар оларды бұзған жағдайда қандай шаралар қолданылуы мүмкін екенін түсіндіру маңызды. Бұл нормалардың күнделікті өмірдегі маңыздылығын білім алушылардың жақсы түсінуі үшін заңнама тәжірибесінен нақты мысалдарды қолдану ұсынылады.
2. Білім алушылардың оқу материалын терең әрі саналы меңгеруін қамтамасыз ету мақсатында олардың құқықтық қауіпсіздікке қатысты жағдаяттарды сипаттайтын кейстерді шешуіне арналған тапсырмалар беру ұсынылады. Әлеуметтік ортадағы (мысалы, қоғамдық көлікте, интернет кеңістігінде, келіспеушілік туындаған сәттерде тиімді әрекет ету) қауіпсіз мінез-құлық мәселелеріне арналған пікірталастар құқықтық тұрғыдан өзін-өзі қорғау дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Бұл білім алушылардың күрделі жағдайларда дұрыс шешім қабылдау қабілетін қалыптастыруға және құқықтық сана мен жауапкершілікті нығайтуға мүмкіндік береді.
3. Сабақ барысында сот процесі, құқық қорғау органдарына жүгіну, киберқауіптерден қорғану сияқты шынайы өмірлік жағдайларды үлгілеу мен рөлдік ойындарды қолдану ұсынылады. Мұндай іс-әрекеттер білім алушыларға түрлі күрделі жағдайларда құқықтық әрекет ету тетіктерін меңгеруге, сондай-ақ мемлекеттік және құқық қорғау органдарымен тиімді қарым-қатынас жасау дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.
4. Цифрландыру жағдайында «Құқық негіздері» пәні бойынша оқыту процесінде білім алушылардың ақпараттық қауіпсіздік бойынша құзыреттіліктерін қалыптастыру маңызды. Сондықтан Интернет желісіндегі жеке деректерді қорғаудың құқықтық аспектілеріне, алаяқтық пен ақпараттық кеңістіктегі қауіптерден қорғану шараларына назар аудару қажет. Білім алушылардың құқықтық сауаттылығын арттыру үшін өмірден алынған нақты жағдаяттар мен мысалдарды қолдану ұсынылады. Бұл білім алушыларға нормативтік-құқықтық актілердің практикалық маңызын түсінуге, өз құқықтары мен мүдделерін онлайн ортада қорғауға дағдыландыруға мүмкіндік береді.
5. Білім алушылардың өзге адамдардың құқықтарына құрметпен қарауын, өз әрекеттері үшін жауапкершілік сезімін және қоғамдағы қауіпсіздікті қамтамасыз етудегі заңнаманы сақтаудың маңызын түсінуін қалыптастыруға назар аудару қажет. Моральдық және құқықтық мәселелерді талқылау, күрделі құқықтық жағдаяттарды талдау, пікірталастарға қатысу арқылы білім алушылардың дауларды сындарлы жолмен шешу және азаматтық белсенділікті көрсету дағдылары дамиды.

Бұл ұсынымдар 10-11-сыныпта «Құқық негіздері» пәні бойынша сабақты ұйымдастыруда білім алушылардың құқықтық білімдерін тереңдетумен қатар олардың өмірлік жағдайларда қауіпсіз әрі сенімді әрекет ету дағдыларын қалыптастыруға бағытталған педагогикалық процесті жүйелі түрде құруға мүмкіндік береді.

«Дүниетану» пәні арқылы бастауыш сынып білім алушыларының функционалдық және қаржылық сауаттылығын қалыптастыру

«Дүниетану» оқу пәні бастауыш сынып білім алушыларының қоғамдағы құбылыстар мен әлеуметтік қатынастардың өзара байланысы және олардың бір-біріне ықпалы туралы түсініктерін қалыптастыруға бағытталған. Пән мазмұны білім алушыларды адам өмірінің түрлі салаларымен таныстырып, әлеуметтік және технологиялық ортада жауапкершілікпен әрекет етуге баулиды.

Функционалдық сауаттылықты дамытуда оқу мақсаттарының бірізділігі мен жүйелілігіне сүйену білім алушылардың ақпаратты іздеу, түсіну, талдау және оны өмірлік жағдаяттарда қолдану дағдыларын біртіндеп қалыптастыруға мүмкіндік береді. Мысалы: 1-сыныпта «1.1.3.2 өзі тұратын елді мекеннің басты көшесін, ғимараттарын және көрнекі жерлерін сипаттау» оқу мақсаты білім алушының өз ортасымен танысып, оны сипаттау қабілетін дамытады; 2-сыныпта «2.1.3.2 Қазақстан картасынан ірі өзен-көлдерді, қалаларды, жолдарды, өз облысын көрсету» оқу мақсаты картадан ақпарат іздеу және оны қолдану білігін қалыптастырады; 3-сыныпта «3.1.3.2 қала мен ауылдың байланысын зерттеу, мысалдар келтіру» оқу мақсаты білім алушының әлеуметтік қатынастар мен аймақтық өзара әрекеттестік туралы түсінігін тереңдетеді; 4-сыныпта «4.1.3.2 түрлі дереккөздерге негізделе отырып, өз аймағының экономикалық қызмет атқаратын субъектілеріне сипаттама беру» оқу мақсаты ақпаратты жинақтап, дереккөздермен жұмыс істеу арқылы қорытынды жасау дағдыларын дамытады.

Сонымен қатар, «Дүниетану» оқу пәні қаржылық сауаттылықтың бастауын қалайды. Пән мазмұны арқылы білім алушылар қарапайым экономикалық ұғымдармен танысып, жеке қаржыны басқару бойынша алғашқы білім мен дағдыларды меңгереді. Атап айтқанда: 1-сыныпта «1.1.1.4 тауар-ақша қатынасының қарапайым түрлерін түсіндіру» оқу мақсаты арқылы білім алушылар ақша мен тауардың рөлі туралы алғашқы түсінік алады; 2-сыныпта «2.1.1.4 бақылау мен сауалнама негізінде тұтыну заттарына деген отбасы қажеттіліктерінің құрылымын, олардың түсу көзін анықтау» оқу мақсаты отбасылық шығындарды жоспарлау туралы бастапқы түсінік қалыптастырады; 3-сыныпта «3.1.1.5 өз шығындарын оңтайландыру жолдарын ұсыну» оқу мақсаты тиімді шығын жасау, басым қажеттіліктерді анықтау және артық шығыннан аулақ болу тәсілдерін меңгертеді; 4-сыныпта «4.1.1.3 отбасы бюджетінің негізгі кіріс-шығыстарын талдау» оқу мақсаты отбасы бюджетін талдау және оны жоспарлау қабілетін дамытуға бағытталған.

Оқу тапсырмалары білім алушыларды түрлі дереккөздермен жұмыс істеуге, ақпаратты саралауға және өмірлік шешімдер қабылдауға бейімдейді. Мұның өзі функционалдық және қаржылық сауаттылықтың өзара кіріге дамуына мүмкіндік береді.

Жалпы алғанда, «Дүниетану» оқу пәні бастауыш білім беру деңгейінде білім алушылардың функционалдық және қаржылық сауаттылығын қалыптастыруда маңызды құрал болып табылады. Ол білім алушыларды әлеуметтік ортада саналы әрекет етуге, ақпаратты талдап, өмірлік жағдаяттарда тиімді шешім қабылда-

уға бағыттайды.

Білім алушылардың тарих сабақтарында оқу сауаттылығын дамыту мақсатында төмендегі жұмысты ұйымдастыру ұсынылады:

- деректі, публицистикалық, көркем, оқу мәтіндерін немесе олардың үзінділерін тарихи дереккөз ретінде талдау, бұл дереккөзден сұрақтарға жауап іздеу, ақпаратты таңдау және талдау дағдыларын дамытады;
- тарихи оқиғалардың түрлі нұсқаларын ұсынатын тарихи дереккөздерден алынған ақпаратты салыстыру, бұл білім алушылардың сыни ойлау және әртүрлі көзқарасты салыстыру қабілетін дамытуға көмектеседі;
- «Қазақстан тарихы» сабақтарында «6.3.1.1 оқиғалардың өзара байланысын табу арқылы Түрік қағанатының құрылуының тарихи маңызын анықтау»; «7.1.2.1 дәстүрлі қазақ қоғамындағы өзгерістерді өткен тарихи кезеңдермен салыстыру арқылы анықтау»; «9.3.1.1 қоғамдық-саяси өмірдің ерекшеліктерін түсіндіру және өзіндік интерпретация жасау» оқу мақсаттарын іске асыруда білім алушылардың қабылданған ғылыми терминологияны қолдана отырып, тарихи дереккөздерді сипаттай білу дағдысын қалыптастыру ұсынылады;
- «Дүниежүзі тарихы» пәні бойынша «8.2.2.1 XIX – XX ғасырдың басындағы өнердегі негізгі ағымдарды сипаттау (модернизм, символизм, реализм, авангардизм)»; «8.4.1.2 индустриялық қоғамның даму процесін түсіндіру үшін «модернизация» ұғымын пайдалану»; «7.2.2.2 өнердегі негізгі стильдер мен ағымдардың белгілерін (неоклассицизм, романтизм, импрессионизм, реализм) анықтау» оту мақсаттарын жүзеге асыруда білім алушыларға оқиғалар мен құбылыстар арасындағы байланысты жақсы түсінуге көмектесетін тарихи мәнмәтіндер негізінде тарихи түсініктер қатарын құру ұсынылады.

Тарих сабақтарында аталған жұмыс түрлері білім алушылардың тарихи оқиғаларды терең түсінуіне және олардың тарихи дереккөздермен жұмыс істеу дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру бойынша жұмысты жетілдіру үшін PISA, PIRLS және т. б. халықаралық салыстырмалы зерттеулердің материалдарымен, тест жинақтарымен және нәтижелерімен «Талдау» АҚ сайтынан танысуға болады

<https://taldau.edu.kz/storage/app/media/PISA/%20%D0%B5%D1%81%D0%B5%D0%BF%20PISA-2022.pdf>

Тарихты зерделеу кезінде тарихи фактілер мен оқиғаларда кеңістіктік бағдарлау, тарихи картаны «оқу» және оны дереккөзі ретінде пайдалану дағдыларын дамыту ұсынылады. Білім алушыларда тарихи картамен жұмыстың негізі 5-сыныптан қаланады, ол картаның шартты белгілерін қолдана білуі, тарихи және географиялық нысандарда дұрыс бағдарлана білуді қажет етеді.

Мысалы, 6-сыныпта «6.3.1.2 VI-IX ғасырлардағы түркі мемлекеттерінің даму ерекшеліктерін түсіндіру, олардың ұқсастықтары мен айырмашылықтарын анықтау» мақсатында мұғалім білім алушыларға уақыт пен кеңістікте бағдарлау дағдыларын дамытуға ықпал ететін тарихи картаны пайдалану бойынша тапсырма бере алады. Сондықтан білім алушыларға кеңістікті бағдарлауға мүмкіндік беретін картография дағдыларын дамыту ұсынылады.

7-9-сыныптарда картамен жұмысты нәтижелі деңгейде күшейту ұсынылады. Ол үшін тарихи дереккөздерді пайдалана отырып, тарихи картаның мазмұнын талдауға бағытталған тапсырмаларды қолдану қажет. Оқу карталарын оқытудың барлық кезеңдерінде: жаңа оқу материалын зерделеу, зерттелген материалды бекіту және жалпылау, білім мен дағдыларды тексеру кезінде қолдану ұсынылады.

Тарих сабақтарында себеп-салдарлық байланыстарды анықтау бойынша тапсырмалар білім алушылардың белгілі бір оқиғалардың себептері мен салдарын анықтап қана қоймай, оларды берілген белгілер бойынша (мазмұны, уақыты мен рөлі бойынша) жіктей алатындай түрде әзірленуі керек. Бұл білім алушылардың әртүрлі себептер арасындағы байланыстарды тауып, оларды маңыздылық дәрежесі бойынша саралай алуына (маңыздылығы) мүмкіндік береді. Тапсырмаларды құрастыру кезінде тарихи дереккөздерді түсіндіру дағдыларын дамытуға ерекше назар аудару керек. Білім алушылардың тарихи дереккөздермен жұмысы олардың жасы және танымдық мүмкіндіктері, сондай-ақ дайындық деңгейін ескере отырып, біртіндеп күрделене түсуі керек. Оқу процесінде тарихи деректер, аудио және бейне материалдар, иллюстрациялар сияқты әртүрлі дереккөздерді пайдалану ұсынылады.

«Құқық негіздері» пәні бойынша сабақты жоспарлау кезінде адам құқықтары туралы практикалық дағдылар мен терең білімді қалыптастыруда кей ерекшеліктерге назар аудару керек. Мысалы, 9-сыныпта «Конституциялық құқық» бөлімінде «9.2.1.2 Қазақстан Республикасының Конституциясын талдау арқылы адам және азаматтың конституциялық құқықтары, бостандықтары мен міндеттерін анықтау» оқу мақсатын жүзеге асыруда топтық жұмыс арқылы Конституцияға түсініктемені пайдалана отырып, негізгі құқықтарға түсініктеме беру және Қазақстан Республикасы Конституциясының II бөліміне салыстырмалы талдау жүргізу ұсынылады. ҚР Конституциясында көрсетілген құқықтарды БҰҰ-ның Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясында көрсетілген негізгі құқықтармен салыстырып, олардың күнделікті өмірдегі маңызын талқылау ұсынылады. Қазақстандық және әлемдік контексттегі адам құқықтарының әрқайсысының мәні мен маңызы туралы сұрақтар қоя отырып, білім алушыларды сыни тұрғыдан ойлауға ынталандыру қажет. Бұл оларға күнделікті өмірдегі адам құқықтарының маңызын жақсы түсінуге көмектеседі. Сондай-ақ адам құқықтарына оң көзқарасты қалыптастыру мақсатында білім алушылармен адам құқықтары жөніндегі өмірлік мысалдар арқылы оларды қазіргі қоғамда жүзеге асырудағы жетістіктер мен проблемаларын талқылауға болады. Әр адамның адам құқықтарын қорғауға қосқан үлесіне назар аудару ұсынылады.

Оқу процесінде практикалық зерттеулер, шығармашылық жұмыстар, нормативтік-құқықтық актілермен жұмыс, жағдаяттық тапсырмаларды талдау және пікір алмасуға ерекше назар аудару ұсынылады. «Құқық негіздері» пәні бойынша жағдаяттық тапсырмалар білім алушылардың метапәндік құзыреттіліктерінің дамуын тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Мәселен «9.3.2.2 меншік құқығына ие болудың және тоқтатылудың жолдарын, құқықтық жағдаяттарды талдау арқылы анықтау» оқу мақсатын жүзеге асыру барысында білім алушылар қолданыстағы заңнамалық нормаларға сүйене отырып, құқықтық жағдайларды талдауға, өз көзқарастарын дәлелдеуге үйренеді. Бұл дағдылар күнделікті өмірде кездесетін жағдайларды шешуде маңызды болады.

ТЕХНОЛОГИЯ ЖӘНЕ ӨНЕР

«Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта және жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығына сәйкес «Технология және өнер» білім беру саласы аясында:

- бастауыш білім беру деңгейінде «Бейнелеу өнері», «Еңбекке баулу» (1-4-сыныптар), «Музыка» (1-4-сыныптар);
- негізгі орта білім беру деңгейінде «Музыка» (5-6-сыныптар), «Көркем еңбек» (5-9-сыныптар);
- жалпы орта білім беру деңгейінде «Графика және жобалау» (10-11 сыныптар) оқу пәндері оқытылады.

Бастауыш білім беру

Бастауыш сыныптағы оқу процесінде «Технология және өнер» білім беру саласы тек қолөнер мен көркем еңбек дағдыларын қалыптастырумен шектелмей, білім алушылардың эстетикалық талғамын, шығармашылық қабілеттерін, еңбекке деген сүйіспеншілігін және ұлттық мәдениетке құрметін дамытуға бағытталуы тиіс. Бұл сала пән мазмұны мен тапсырмалары арқылы білім алушының тұлғалық қасиеттерін жетілдіруге мүмкіндік береді.

Пән мазмұнына ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарды жүйелі түрде кіріктіру арқылы білім алушылардың негізгі құзыреттері: шығармашылық ойлау, еңбек дағдылары, топта жұмыс істеу, жауапкершілік және ынтымақ сияқты өмірлік маңызды қабілеттері қалыптасады. Сонымен қатар, «Адал азамат» тәрбие бағдарламасында белгіленген отансүйгіштік, әділеттілік, еңбекқорлық, ынтымақ, жаңашылдық құндылықтары осы пәннің мазмұны мен орындалатын тапсырмалары арқылы күнделікті оқу тәжірибесінде бекітілуі қажет.

Отансүйгіштік пен тәуелсіздік құндылықтары шығармашылық жұмыстарда ұлттық нақыштағы ою-өрнектер мен таңбаларды қолдану, дәстүрлі қолөнер түр-

лерімен танысу, тарихи-мәдени элементтерді пайдалану арқылы дарытылады. Бұл арқылы білім алушылар өз елінің мәдени мұрасын танып, құрметтеуге үйренеді.

Бірлік пен ынтымақтастық құндылықтары ұжымдық жобалар, топтық көрмелер, ортақ бұйымдар жасау секілді жұмыстар барысында қалыптасады. Мұндай әрекеттер білім алушылардың тыңдай білу, өзара пікірлесу, көмектесу және келісімге келу дағдыларын дамытады.

Әділеттілік пен жауапкершілік шығармашылық тапсырмаларды мұқият орындау, өз еңбегін бағалау, материалдармен ұқыпты жұмыс істеу барысында қалыптасады. Бұл білім алушылардың өз ісіне деген жауапкершілік пен әділеттілік сезімін күшейтеді.

Заң мен тәртіпке құрмет қауіпсіздік техникасын сақтау, нұсқаулықтарды орындау, технологиялық карталар бойынша әрекет ету арқылы дамиды. Мұндай тәжірибе балаларды еңбек процесінде тәртіпке баулып, белгіленген ережелерді сақтауға үйретеді.

Еңбекқорлық пен кәсіби дағдылар бұйымдарды жоспарлау, орындауда дәлдік таныту және жаңа материалдармен жұмыс істеу барысында қалыптасады. Бұл білім алушылардың ұқыптылыққа, төзімділікке және еңбекке деген ынтасын арттырады.

Шығармашылық пен жаңашылдық креативті тапсырмаларды орындау, авторлық жобалар дайындау, қайта өңделетін материалдарды қолдану арқылы дамиды. Мұндай жұмыстар балалардың қиялын, еркін ойлауын, жаңаша идеялар ұсыну қабілетін жетілдіреді.

Құндылықтар оқу процесінде табиғи түрде, күнделікті тапсырмалар арқылы кіріктіріледі және арнайы уақыт бөлуді қажет етпейді. Құндылықтарға бағдарланған оқыту шығармашылық тапсырмалар, практикалық жұмыстар мен жобалар арқылы іске асырылады. Мұндай тәсіл білім алушылардың тек пәндік дағдыларын ғана емес, сонымен қатар тұлғалық қасиеттерін дамытатын қуатты құрал болып табылады.

«Музыка» оқу пәні арқылы білім алушылар қазақ халқының дәстүрлі музыкасын, оның ішінде күй, ән және халық аспаптарын зерттейді. Музыка сабағында әртүрлі этностың музыкалық шығармаларын тыңдау және орындау арқылы білім алушылар басқа мәдениеттерге құрметпен қарауды үйренеді. «Музыка» пәні музыкалық білім беруді, музыкалық дағдыларды дамытуды ғана емес, сонымен қатар ұлттық құндылықтарды, шығармашылықты және әлеуметтік жауапкершілікті қалыптастыруды мақсат етеді.

Білім алушылардың музыкалық мәдениетін қалыптастыру – олардың эмоционалды-эстетикалық қабылдауын, шығармашылық қабілеттерін, музыка өнеріне қызығушылығын дамыту, сондай-ақ отандық және әлемдік музыкалық дәстүрлер

арқылы рухани-адамгершілік құндылықтарды тәрбиелеу. Музыкалық шығармашылық жұмыс, топтық орындау және жобалық жұмыс арқылы білім алушылар өз ойларын білдіреді, тыңдай біледі және ұжыммен жұмыс жасай алады. Қазақстанның көпұлтты қоғамында «Музыка» пәні арқылы патриотизм мен толеранттылықты тәрбиелеу маңызды рөл атқарады. Бұл көпмәдениетті қоғамда бейбітшілік пен келісімді нығайтуға ықпал етеді, жауапкершілікке, ынтымақтастыққа және өзара құрметке тәрбиелейді.

«Музыка» пәнінде ұлттық музыкалық шығармаларды орындау, музыкалық аспаптарда ойнау, шығармашылық жобалар жасау және әртүрлі мәдениеттердің музыкасын зерттеу арқылы тәрбие құндылықтарын, ұлттық құндылықтар мен шығармашылық қабілеттерін қалыптастырып, дамытады.

«Адал азамат» бағдарламасы бойынша құндылықтарды сабақ барысында дарыту жолдары

1. «Тәуелсіздік және отаншылдық» құндылығы. Тәуелсіздік тақырыбындағы музыкалық шығармаларды тыңдату және талдау арқылы патриоттық сезімін оятады. Мысалы, «1.1.2.1 ән айтуда оның сипатына және әндету ережелеріне сәйкес орындау»; «2.1.2.1 түрлі сипатты әндерді жеке, ансамбль және хор құрамында ән айту ережесін сақтап орындау»; «3.1.2.1 көркем образдарды аша отырып, түрлі сипаттағы әндерді орындау»; «4.1.1.1 музыкалық көркемдеуші құралдардың көмегімен әуеннің жанрын, көркемдік образдарын анықтау және салыстыру»; «4.1.2.1 ән айту ережесін сақтай отырып, түрлі сипаттағы екі дауысты қарапайым элементтері бар әндерді орындау»; «4.1.3.1 музыкалық көркемдеуші құралдардың көмегімен шығарманы орындау және импровизациялау»; «5.1.3.1 әнді орындау барысында музыканың көңіл-күйі мен көркем бейнесін жеткізу»; «6.1.3.1 әуеннің көңіл-күйі мен көркем бейнесін жеткізе отырып, екі дауысты немесе канон элементтерін пайдаланып, әртүрлі стильдегі және жанрдағы әндерді орындау»; «5.1.3.2 қазақ халқының дәстүрлі тұрмыс-салт әндерінің орындау тәсілдерін заманауи интерпретациясымен салыстыру»; «6.1.3.2 әртүрлі стильдегі және жанрдағы әндердің орындау түрлерін салыстыру»; «5.1.3.3 музыкалық шығармалардың қарапайым үзінділерін музыкалық аспаптарда бірлесіп орындау»; «6.1.3.3 музыкалық шығармалардың қарапайым үзінділерінің сипатын жеткізу, партия бойынша және (немесе) ансамбльмен аспаптарда орындау» сияқты оқу мақсаттары құндылықтарды білім алушы бойында нығайта түседі.

Ұлттық музыкалық мұраны меңгерту арқылы отансүйгіштік сезімін дамыту; қазақтың күй өнері, жыраулық дәстүр арқылы ұлттық сана мен тарихи жадты қалыптастыру қалыптастыруда қуатты құрал болып табылады. Нұржан Өмірбаевтың сөзіне, Жарасқан Төлебайдың музыкасына жазылған «Мен қазақпын» әні Қазақстанның тәуелсіздігі мен бірлігін бейнелейді. Бұл ән мектеп бағдарламасына енгізіліп, білім алушыларына патриоттық тәрбие беруге бағытталған, осы мазмұндас «Менің Отаным – Қазақстан», «Менің Отаным» әндері бар. Құрманғазының «Сарыарқа» күйі қазақ халқының ұлттық мәдениетін бейнелейді. Қазақстан композиторларының тәуелсіздікке арналған шығармаларын үйреткен жөн.

2. «Бірлік және ынтымақ» құндылығы. Хорда, ансамбльде бірлесе ән айту арқылы командалық рух пен өзара сыйластықты қалыптастыруға, түрлі этностардың музыкалық шығармаларын орындау арқылы ұлтаралық татулықты насихаттауға, топтық жобалар (музыкалық қойылым, концерт ұйымдастыру) арқылы ынтымақтастыққа үйретуге болады. «5.1.1.2 музыкалық шығармаларды ансамбльде, топпен немесе жұппен орындау», «6.1.1.1 хор, ансамбль, жеке орындауда музыкалық шығармаларды орындау» кезінде серіктестік қарым-қатынас қалыптастырады.

3. «Әділдік және жауапкершілік» құндылығы музыкалық байқаулар мен бағалау кезінде әділ сын айту, өзінің және өзгенің еңбегін әділ бағалау; сахналық мәдениет пен дайындыққа жауапкершілікпен қарау, ортақ орындау кезінде өз рөлін жауапкершілікпен атқару (мысалы, аспапта ойнау, партитураны оқу); уақытты тиімді пайдалану, берілген тапсырманы мерзімінде орындау арқылы қалыптасады. «3.1.3.1 әнді негізгі дирижерлік қимылдар көмегімен орындау», «5.1.4.1 музыкалық шығарманы орындауда өзін-өзі бағалау және өзгені бағалаудың әділ жолдарын қолдану», «6.1.3.1 өзінің музыкалық әрекетін және жетістіктерін бағалау және рефлексия жасау» оқу мақсаттары арқылы білім алушыны әділ пікір айтуға, жауапкершілікке үйретуге болады.

«Музыка» пәні білім алушылардың музыкалық сауаттылығын арттырып, шығармашылық қабілеттерін дамытады; ұлттық мәдениетке баулу арқылы патриотизм мен толеранттылықты тәрбиелейді; топтық жұмыстар мен шығармашылық жобалар арқылы ынтымақтастық пен жауапкершілік дағдыларын қалыптастырады; қауіпсіз мінез-құлық пен салауатты өмір салтына үйретеді.

4. «Заң және тәртіп» құндылығы сахнада өзін-өзі ұстау ережелерін (сахнаға шығу, иілу, тыныштық сақтау) үйрету; сынып ішінде тәртіп сақтау, өзгені тыңдау, музыкалық құрылғыларға ұқыпты қарау; топта жұмыс істеу барысында тәртіп пен ережені сақтау мәдениетін қалыптастыру арқылы дариды.

Авторлық құқық, музыкадағы заңдылықтар туралы қарапайым түсінік беру (мысалы, шығарманы рұқсатсыз көшірудің заңсыз екені туралы) маңызды. «5.2.1.1 музыкалық-шығармашылық жұмыстарды жасау үшін идеялар ұсыну, жоспарлау және материал жинақтау»; «6.2.1.1 музыкалық-шығармашылық жұмыс жасау үшін идеялар ұсыну, жоспарлау және музыкалық материалға интерпретация жасау»; «5.2.2.1 музыкалық көркем құралдарды, музыкалық аспаптар мен дауысты қолдана отырып, қарапайым композициялар шығару және импровизация жасау»; «6.2.2.1 музыкалық көркем құралдарды, музыкалық аспаптар мен дауысты қолдана отырып, музыкалық композициялар шығару және импровизация жасау» оқу мақсаттары сахна мәдениеті мен әдебін қалыптастыра алады.

5. «Еңбекқорлық және кәсіби біліктілік» құндылығы еңбекке баулу, музыка саласындағы мамандықтармен (әнші, композитор, дирижёр және т.б.) таныстыру, табандылық пен мақсатқа жету жолдарын көрсету арқылы қалыптастырады. Мысалы, «5.1.3.3 музыкалық шығармалардың қарапайым үзінділерін аспапта бірге орындау», «6.1.3.1 музыкалық мамандықтармен және олардың рөлімен танысу»

сияқты оқу мақсаттарын қолдануға болады.

6. «Жасампаздық және жаңашылдық» құндылығы білім алушыларға өз шығармасын (ән, әуен, ырғақ) шығаруға мүмкіндік беруге; заманауи музыкалық бағдарламалармен (GarageBand, FL Studio) жұмыс істеу арқылы шығармашылық қабілеттерін дамытуға; жасанды интеллект мүмкіндіктерін сауатты қолдануды дамытуға; музыкалық технологиялар мен жаңа форматтағы музыкалық бағыттарды таныстыруға (мысалы, этно-фьюжн, заманауи DJ өнері); жаңа жобалар жасау (бейнеролик, музыкалық подкаст) арқылы жаңашылдыққа ынталандыруға бағытталған. Мысалы, «5.3.2.2 музыкалық импровизация жасау, өз шығармасын шығару», «6.3.2.2 заманауи музыкалық технологияларды (цифрлық аспаптар, дыбыс жазу, бағдарлама) қолдану арқылы музыкалық жоба жасау» оқу мақсаттарын қолдануға болады.

Цифрлық технологияларды кіріктіру. Музыка сабағында цифрлық технологияларды қолдану білім алушылардың музыкалық қабілеттерін дамытумен қатар заманауи құралдар мен платформаларды меңгеруге мүмкіндік береді. Нейро-желі арқылы музыкалық шығармаларға арналған визуалды контент жасау білім алушылардың шығармашылық әлеуетін арттырады. Бұл құралдар арқылы білім алушылар музыкалық туындылардың атмосферасын, көңіл-күйін және мәнін бейнелейтін суреттерді жасай алады.

Музыка сабағында көрнекі контент жасау білім алушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға, олардың музыкалық туындыларға деген көзқарасын кеңейтуге және заманауи цифрлық құралдарды меңгеруге мүмкіндік береді. Жасанды интеллект құралдарын пайдалану арқылы білім алушылар музыкалық шығармаларға арналған альбом мұқабаларын, тректердің визуалды бейнелерін және мультимедиялық жобаларды жасай алады. Бұл тәсілдер білім алушылардың музыкалық білімін тереңдетіп, олардың шығармашылық әлеуетін толық жүзеге асыруға ықпал етеді: «5.2.2.2 компьютерлік бағдарламаларды (Audacity, Soundation, Windows Movie Maker, Киностудия) қолдана отырып, музыкалық композицияларды редакциялау және интерпретация жасау», «6.2.2.2 компьютерлік бағдарламаларды (Audacity, Soundation, Windows Movie Maker, Киностудия) қолдана отырып, музыкалық композицияларды редакциялау және интерпретация жасау» оқу мақсаттары.

1. Цифрлық дыбыс жұмыс станцияларын қолдану. GarageBand, FL Studio, Ableton Live, Logic Pro және басқа да цифрлық дыбыс жұмыс станциялары білім алушыларға келесі мүмкіндіктерді береді:

- өз музыкалық шығармаларын жасау;
- аудионы біріктіру (микширование) және мастеринг жасау;
- вокал мен аспаптардың дыбысын жазу;
- музыкалық аранжировканың негіздерін меңгеру.

2. Музыкалық қосымшалар мен онлайн платформаларды пайдалану.

Қазіргі заманғы музыкалық қосымшалар мен онлайн платформалар білім алушыларға:

- нота жазуды үйренуге, ноталарды оқуға, аккордтар мен интервалдарды түсінуге көмектеседі;
- Sibelius, Finale, MuseScore сияқты бағдарламалар музыкалық шығармалар құрастыруға және оларды басып шығаруға мүмкіндік береді;
- музыкалық ойындар мен тренажерлер арқылы есту қабілетін, ырғақты және музыкалық жадты дамытуға болады.

3. Виртуалды музыкалық аспаптар.

Piano Marvel, Synthesia сияқты виртуалды аспаптар, сондай-ақ онлайн синтезаторлар мен драм-машиналар білім алушыларға нақты аспап болмаған жағдайда да түрлі аспаптарда ойнауды үйренуге мүмкіндік береді. Виртуалды пианино мен гитараларды келесі мақсаттарда қолдануға болады:

- түрлі аспапта ойнаудың негіздерін меңгеру;
- музыкалық есту қабілеті мен құрылымдарды түсінуін дамыту;
- түрлі аспапты қолдана отырып, музыкалық шығармалар жасау.

4. Мультимедиалық жобалар мен презентациялар.

Цифрлық дағдылар білім алушыларға мультимедиалық жобалар жасауға көмектеседі. Мысалы:

- видеоредакторлармен (Adobe Premiere, iMovie) жұмыс істей отырып, музыкалық орындау видеоларын жазу;
- Adobe After Effects немесе оның тегін аналогтері арқылы музыкалық бейнебаяндар немесе анимациялар жасау.

Сондай-ақ әртүрлі музыкалық аспапта ойнауға арналған видеосабақтарды онлайн көруге болады.

5. Дыбысты цифрлық өңдеу.

Білім алушылар дыбысты цифрлық өңдеудің негізгі қырларын үйрене алады, соның ішінде:

- дыбысты жазу және өңдеу (Audacity немесе Adobe Audition бағдарламалары арқылы);
- түрлі жобалар мен видеоларға арналған саундтректер мен дыбыстық эффектілер жасау;
- эквалайзерлер сияқты эффектілермен жұмыс істеу және дыбысқа манипуляциялар жасау.

Білім алушылар музыканы арнайы бағдарламалар мен жасанды интеллект көмегімен талдай алады. Ол аккордтарды, ырғақты және композицияның басқа да элементтерін анықтай алады: «5.1.1.1 музыкалық жанрын, стилін, түрін және көркемдеуші құралдарды анықтау, тыңдалған шығарманы (туған өлкедегі музыкалық өнердің ерекшеліктері туралы түсінігінің болуын) талдау»; «6.1.1.1 туған өлкенің жыршы-термеші, әнші және сазгерлерінің шығармашылығы туралы тыңдаған музыкалық шығарманы талдау және өнердің түрлері, стилі мен жанрларын, сонымен қатар, өнердің өзге түрлері мен байланысын анықтау»; «5.3.1.1 өз жұмысын шығармашылықпен көрсету, критерийлерге сәйкес бағалау және өзінің жұмысын жақсарту үшін ұсыныстар енгізу»; «6.3.1.1 шығармашылық көрсетілімнің бағдарламасын таныстыру, оларды критерийлерге сәйкес бағалау, өзінің және өзгелердің жұмысын жақсарту үшін түрлі ұсыныстар енгізу» оқу мақсаттары.

Бұл мақсаттарды іске асыру үшін модель әртүрлі музыкалық шығармаларды, соның ішінде дәстүрлі қазақ жанрларын (жыр, терме және айтысты) тануға және жіктеуге, сондай-ақ олардың музыкалық-көркемдік құралдарын анықтауға қабілетті.

Музыка сабақтарында жасанды интеллектіні қолдану: «Жасанды интеллект фортепианода ойнауды үйренуге қалай көмектесе алады?» деген сияқты нақты сұраныс ЖИ-дің сіздің сұранысыңызды нақты түсініп, дәл жауап беруіне көмектеседі.

Құрылымдық тәсіл: «Мақсат – Әдіс – Нәтиже»

Мақсаты: музыкалық шығарманы талдау, музыкалық ерекшеліктерін анықтау.

Әдіс: жасанды интеллект және арнайы бағдарламалар арқылы ырғақ, аккорд, стиль, жанрды тану.

Нәтиже: Музыканы тереңірек түсіну, дәстүрлі музыкамен байланысын көру, орындаушылық және аналитикалық дағдыларды дамыту.

Мысалы, «5.1.1.1 музыкалық жанрын, стилін, түрін және көркемдеуші құралдарды анықтау, тыңдалған шығарманы (туған өлкедегі музыкалық өнердің ерекшеліктері туралы түсінігінің болуын) талдау»; «6.1.1.1 туған өлкенің жыршы-термеші, әнші және сазгерлерінің шығармашылығы туралы тыңдаған музыкалық шығарманы талдау және өнердің түрлері, стилі мен жанрларын, сонымен қатар, өнердің өзге түрлері мен байланысын анықтау» сияқты оқу мақсаттарына ЖИ мүмкіндіктерін пайдалануға болады.

Жасанды интеллект музыкалық шығармалардың түрін, стилін және жанрын анықтауда, сондай-ақ оларды басқа өнер салаларымен байланыстыруда көмектесе алады. Модель дәстүрлі қазақ музыкалық формалары мен олардың ерекшеліктері туралы ақпарат ұсына алады.

Жасанды интеллект қазақ музыкалық мәдениетін талдау және түсіндіру, соның ішінде шығармалардың музыкалық сипаттамаларын анықтау мен оларды туған өлке дәстүрлерімен байланыстыру үшін пайдалы құрал бола алады.

Музыкалық шығармалардың құрылымын түсіну мен үйренуге көмектесетін музыкалық қосымшаларды пайдалануға болады, мысалы: әртүрлі жанрлар мен стильдерді зерттеу үшін SoundCloud, Spotify немесе YouTube.

Музыка сабағында онлайн ресурстарды пайдалану кезіндегі жеке деректердің қауіпсіздігі

Музыкалық білім беру үшін онлайн ресурстар мен платформаларды (мысалы, виртуалды музыкалық аспаптар, цифрлық дыбыс жұмыс станциялары, музыкалық қосымшалар) қолданған кезде білім алушылардың жеке деректерінің қорғалуына назар аудару маңызды.

Білім алушыларға құпиялықтың маңыздылығы туралы үйрету: Интернетте жеке деректерді білім беру мақсатында және қажет болған жағдайда ғана бөлісуге болатынын түсіндіру.

Виртуалды коммуникациялардағы этикет пен қауіпсіздік

Музыка бойынша виртуалды сабақтар бейнеконференциялар, чаттар және өзара әрекет етудің басқа түрлерін қамтуы мүмкін. Мұндай жағдайларда қауіпсіздік ережелерін сақтау маңызды.

Виртуалды коммуникация этикетін үйрету: білім алушыларға онлайн ортада өзін қалай ұстау керектігін, жеке шекараларды құрметтеуді, агрессиядан немесе басқа адамдардың жеке деректеріне рұқсатсыз қол жеткізуден аулақ болу керектігін түсіндіру керек.

Негізгі орта және жалпы орта білім беру

«Көркем еңбек» оқу пәні (5-9-сыныптар) бастауыш мектеп курсының келесі білім беру деңгейіндегі жалғасы болып табылады. Бұл пән білім алушылардың жан-жақты дамуына бағытталған: зерттеу дағдыларын қалыптастыру, ізденімпаздықты, ғылыми қабылдауды және әлемді тұтас түсінуді дамыту, сондай-ақ қоршаған ортаға және мәдени мұраға құндылық қатынасын тәрбиелеу.

Жалпы орта білім беру жүйесіндегі «Көркем еңбек» оқу пәнінің ерекшелігі әртүрлі өнер түрлерін зерделеу, өнер құралдарымен идеяларды көрсету, әмбебап (тұрмыстық) және арнайы (пәндік) білім мен дағдыларды, материалдар мен заттарды түрлендіру және көркемдік өңдеу дағдыларын, сондай-ақ үй мәдениеті және технологияларды қолдану дағдыларын игеру болып табылады. Қазіргі білім беру жүйесі ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың дамуымен тығыз байланыста дамуда. Бұл өзгерістер әсіресе көркем еңбек пен шығармашылық жұмысқа қатты әсер етеді. Дәстүрлі әдістермен қатар, цифрлық техно-

логияларды қолдану өнер және дизайн саласында білім алушылардың дағдыларын дамытуда жаңа мүмкіндіктер ашады. 3D модельдеу негізінде интерьерді құру және редакциялау сияқты күрделі міндеттер білім алушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді және оларды инновациялық ойлау мен технологиялық сауаттылыққа үйретеді.

Цифрлық технологиялар, әсіресе өнердегі заманауи стильдік бағыттарды зерттеу негізінде тәжірибелік жұмыс (2D немесе 3D форматында) орындау. Бұл «Көркем еңбек» пәнін оқыту процесіне деген жаңа көзқарас қалыптастырады. Қазіргі уақытта оқу құралдары мен ресурстарға дәстүрлі әдістермен шектелмей, білім алушылардың техникалық шығармашылық мүмкіндіктерін кеңейтетін жаңа цифрлық платформалар мен бағдарламалық қамтамасыз ету кіреді. Бұл шығармашылық ойлауды дамытуға, білім алушылардың кеңістікке деген көзқарасын кеңейтуге, нақты объектілер мен кеңістіктерді жобалауда жаңа тәсілдерді қолдануға мүмкіндік береді.

3D форматындағы интерьер дизайны мен құрылыста маңызды құралға айналды. Бұл әдіс арқылы білім алушылар техникалық дағдыларды игеріп, эстетикалық талғаммен және инновациялық тәсілмен жұмыс істеуді үйренеді. Сонымен қатар, цифрлық технологияларды қолдана отырып, дизайнның кез келген кезеңінде түзетулер мен өзгерістер енгізу мүмкіндігі білім алушылардың дағдыларын жетілдіруге және қателіктерден сабақ алуға ықпал етеді. Мысалы, «7.1.6.4 шығармашылық жұмыстар жасау үшін әртүрлі (заманауи) технологиялар мен өнер материалдарын анықтау, таңдау және біріктіру»; «7.1.6.2 бірқатар заманауи және дәстүрлі емес материалдарды білу, оларды өңдеу, пайдалану және үйлестірудің тиімді жолдарын (немесе әдістерін) анықтау»; «7.2.1.1 күрделі шығармашылық идеялары мен сезімдерін білдіру үшін, өнер құралдары мен әртүрлі техникада таңдалған қасиеттері мен тәсілдерін визуалды элементтерді таңдау және негізделген түрде анықтау» үшін графикалық редакторларда жарық пен камераны баптау принциптерін қолдану керек.

Сондықтан «Көркем еңбек» пәні сабақтарында 3D форматын қолдану оқу процесінің тиімділігін арттырады және білім алушыларға заманауи жұмыс әлеміне дайындалуға көмектеседі.

Бұл ұсынымдар 3D форматтау құралдары мен әдістерін тиімді қолдануға бағытталған, сондай-ақ білім алушылардың шығармашылық қабілеттерін жан-жақты дамытуға ықпал етеді.

«Көркем еңбек» пәнін оқытуда цифрлық технологияларды қолдану бойынша педагогтерге арналған ұсынымдар (5-9-сыныптар):

1. Цифрлық құралдарды пайдалану:

- оқу процесіне 3D форматтауға арналған бағдарламаларды (мысалы, Tinkercad, Fusion 360), графикалық редакторларды және виртуалды шеберлік сағаттарын өткізуге арналған онлайн платформаларды енгізу;

- көркем және техникалық еңбекті зерттеу үшін виртуалды зертханалар мен модельдерді қолдану.

2. Технологияны дәстүрлі әдістермен біріктіру:

- цифрлық технологияларды практикалық міндеттермен үйлестіру, мысалы, макет жасау, сурет салу, модельдеу процесінде. Бұл материалды тереңірек сіңіруге көмектеседі.
- білім алушылардың оқу процесінде де, болашақ кәсіби қызметінде де пайдалы дағдыларын дамытуға назар аудару.

3. Шығармашылық қабілеттерін дамыту:

- цифрлық технологияларды білім алушылардың шығармашылық әлеуетін ашу құралы ретінде пайдалану, оларды жобалар жасауға және инновациялық өнімдерді әзірлеуге ынталандыру.

4. Білім алушылардың өзін-өзі дамуы үшін жағдай жасау:

- білім алушыларды цифрлық құралдармен өз бетінше жұмыс істеуге ынталандыру, оларға жеке жобалар жасауға және тәжірибе алмасуға мүмкіндік беру;
- жұмыстарды көрсету және талқылау үшін платформаларды енгізу, бұл білім алушылардың көпшілік алдында сөйлеу және сыни талдау дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Бұл ұсынымдар педагогтерге оқу процесіне цифрлық технологияларды тиімді енгізуге, білім беру сапасын арттыруға және білім алушылардың болашақ кәсіби өміріне қажетті маңызды дағдыларды дамытуға көмектеседі.

«Көркем еңбек» пәні бойынша қауіпсіз мінез-құлық дағдыларын дамыту үшін, әсіресе цифрлық технологиялар мен 3D форматтауды пайдалану кезінде, білім алушылар үшін де, олардың жобалары үшін де қауіпсіздіктің бірнеше негізгі аспектілерін ескеру қажет. Оқу процесіне қауіпсіз мінез-құлықты енгізу білім алушылардың технологияларды жауапкершілікпен және қауіпсіз пайдалануына, сондай-ақ шығармашылық қызметпен байланысты ықтимал тәуекелдерді түсінуіне дайындауға мүмкіндік береді. Міне, осы сабақта қауіпсіз мінез-құлық дағдыларын қалай дамытуға болатыны туралы бірнеше нұсқаулар:

1. Цифрлық технологияларды пайдалану кезіндегі қауіпсіздік.

Киберқауіпсіздік негіздерін оқыту: білім алушыларға 3D форматтау бағдарламалық жасақтамасымен және графикалық редакторлармен қауіпсіз жұмыс істеуді, соның ішінде антивирустық бағдарламаларды пайдалануды және Интернетте жұмыс істеу кезінде қауіпсіздік шараларын сақтауды (мысалы, күдікті файлдарды жүктемеу немесе жеке деректерді рұқсатсыз пайдаланбау) үйрету.

Бағдарламалармен жұмыс істеу кезіндегі қауіпсіздік ережелері:

Tinkercad және Fusion 360 сияқты бағдарламалық жасақтаманы қауіпсіз пайдалану бойынша сабақтар өткізіп, құралдармен дұрыс жұмыс істеуді және компьютерлік жүйені зақымдауына немесе деректердің жоғалуына әкелуі мүмкін қателіктерден аулақ болуды түсіндіру керек.

2. Құралдармен және материалдармен жұмыс істеу кезіндегі қауіпсіздік.

Физикалық құралдарды қауіпсіз пайдалануға үйрету: материалдардың ықтимал қауіптерін түсіндіру, білім алушыларға тиісті сақтық шараларын қолдана отырып (мысалы, респираторларды немесе жақсы желдетуді қолдану), бояулар, желімдер немесе химиялық заттар сияқты әртүрлі материалдармен қауіпсіз жұмыс істеуді үйрету.

3. Виртуалды ортада жұмыс істеу және қауіпсіз цифрлық кеңістікті құру.

- Виртуалды ортада, цифрлық жобаларды құру кезінде білім алушылардың жауапкершілігін арттыру. Мысалы, авторлық құқықты сақтау, жобалар үшін тек рұқсат етілген кескіндер мен материалдарды пайдалану және зияткерлік меншікті құрметтеу;
- Сыни ойлауды дамыту: виртуалды нысандар мен интерьерлерді жасау кезінде сыни көзқарастың маңыздылығымен таныстыру. Білім алушыларды эргономика немесе физикалық кеңістікке әсер ету (мысалы, интерьердегі заттарды пайдалану қауіпсіздігі) сияқты жобаларының қауіпсіздігіне қатысты ықтимал мәселелерді талдауға үйрету маңызды.

4. Топтық дизайндағы қауіпсіз мінез-құлық принциптері.

- Бірлескен жұмыс және топтық қауіпсіздік: қауіпсіз қарым-қатынас және сыйластық қағидаттарын сақтай отырып, білім алушыларды топта жұмыс істеуге үйрету. Бұл жоба мүшелерімен әртүрлі көзқарастар мен сындарлы көзқарастарды ескере отырып, жұмыс істеуді қамтиды;
- Бірлескен талқылау және шешім қабылдау дағдыларын дамыту: интерьерді жобалау немесе күрделі модельдер жасау кезінде білім алушыларды барлық қатысушылар үшін жобаның қауіпсіздігін қамтамасыз ете отырып, идеяларды ескере отырып, басқаның пікірімен санаса білуге үйрету.

5. Деректермен жұмыс істеу және жұмысты сақтау кезіндегі қауіпсіздік.

Деректердің сақтық көшірмесін жасауды үйрену: білім алушыларға нәтижелерді жоғалтып алмау үшін жобалармен жұмыс істеу барысында деректерді үнемі сақтап отырудың және резервтік көшірудің маңыздылығын түсіндіру.

Қауіпсіздікке баса назар аудара отырып, «Көркем еңбек» пәнін оқытудағы жасанды интеллектіні қолдану

1. Шығармашылық жобаларда ЖИ идеялар мен тұжырымдарды құруға, жобалар үшін түпнұсқа идеяларды табуға көмектеседі (мысалы, 3D модельдері үшін

пішіндерді құру, түс схемалары мен стильдерін таңдау). ЖИ көмекші ретінде дизайнның болашақ бөлігін немесе интерьерді визуализациялау үшін кескін генераторларын пайдаланады.

2. ЖИ-мен жұмыс істеу кезіндегі қауіпсіздік, цифрлық гигиена: ЖИ қызметтерімен қауіпсіз өзара әрекеттесуді үйрену, жеке деректерді енгізбеу, дереккөзді тексеру, авторлық құқықты сақтау үшін ЖИ қолданбау.

Жасанды интеллектіні қолданудың этикалық жағы: білім алушылармен жасанды интеллектіні қалай дұрыс пайдалану керектігін талқылау, басқаның жұмысын иемденбеу, қорлайтын немесе зиянды мазмұн жасау үшін жасанды интеллектіні пайдаланбау.

3. Кері байланыс және бағалау. ЖИ-ді жұмыс сапасына кері байланыс беру үшін ЖИ қолдануға болады, мысалы, сі талдауы.

«Еңбекқорлық және кәсіби біліктілік» құндылығы «Үй мәдениеті» бөлімінде бұйымдардың эскиздерді әзірлеуге және сәнді интерьер элементтерін жасауға байланысты тапсырмаларды орындау арқылы көрінеді (2D/3D). Білім алушылар жобалау дағдыларын меңгереді, бөлшектерге назар аударуға, пропорцияларды түсінуге үйренеді және сапалы бұйымдар жасауға ұмтылады. Шеберліктің жоғары деңгейіне жету үшін шыдамдылық, дәлдік және жауапкершілік қажет.

Мысалы, жиһазға немесе үй декорына эскиз жасау кезінде білім алушылар кәсіпбилікпен тікелей байланысты заттардың функционалдығын, эстетикасын және беріктігін ескеруі керек.

Тапсырманың мысалы: білім алушылар эргономика мен жайлылық қағидаларын ескере отырып, бөлмені безендіруге арналған эскиздер жасайды, арнайы бағдарламаларды қолдана отырып, өз жобаларының 3D форматын жасайды, жұмысқа жауапкершілікпен және басқа адамдардың еңбегіне құрметпен қарауға үйренеді.

Басқаның жұмысына деген жауапкершілік пен құрметті бірлескен жобалар құру және сыныптастарының жұмысына құрметпен қарау арқылы дамытуға болады. Білім алушылар өз жобаларын құрып, сонымен қатар басқалардың идеяларын, күш-жігерін және уақытын құрметтеуге, пікірталастар мен ұжым жұмысына қатысуға үйренеді.

Инновациялық ойлау мен шығармашылық интерьерге арналған сәнді бұйымдарды жобалауда, соның ішінде өсімдіктер мен экологиялық таза материалдарды пайдалануда маңызды. Білім алушылар бірегей интерьер жасау үшін табиғат элементтері (өсімдіктер, табиғи материалдар) біріктірілген 2D/3D форматтарын жасай алады. Мысалы, өсімдік, ағаш, тас сияқты табиғи элементтерді қолдана отырып, жиһазды немесе декорды жобалау және тұрақты 3D модельдерін жасау сияқты заманауи технологияларды енгізу.

Қоршаған ортаға қамқорлық интерьер заттарын жасау үшін экологиялық таза және тұрақты материалдарды пайдалануға қатысты бөлімде көрініс табады. Білім алушылар табиғатты аялаудың, қоршаған ортаға зиян келтірмейтін өнімді жасау үшін материалды таңдаудың қаншалықты маңызды екенін үйренеді.

Табиғатпен өзара үндесу және салауатты өмір салты өсімдіктерді интерьерде, дәрілік шөп медицинасында және косметологияда қолдану контекстінде маңызды аспектілер болып табылады. Білім алушылар өсімдіктердің интерьер дизайнында қалай қолданылатынын, үйде денсаулық пен атмосфераға әсер ететінін зерделейді. Табиғат элементтері адамның психологиялық және физикалық жағдайын қалай жақсартатынын түсіну маңызды. Білім алушыларға мынадай тапсырма беруге болады: тірі өсімдіктерді пайдаланып, шағын бақ немесе жасыл қабырға сияқты үйге сәндік элементтер жасау және олардың денсаулыққа әсерін зерттеу; қайта өңделген материалдарды немесе биодырайтын заттарды пайдалана отырып, интерьерді жобалау, 2D/3D форматында тұрақты, экологиялық таза нысандарды жобалау. Білім алушылар өз жобаларын сыныпта таныстырады, басқалардың жұмысын бағалайды, сындарлы пікір айтады және оны жақсарту бойынша ұсыныстар береді.

«Графика және жобалау» оқу пәні графикалық материалдарды, сызбаларды және дизайнды жасауға байланысты ауқымды тақырыптарды қамтиды. Негізгі тақырыптардың бірі – 3D модельдеу мүмкіндіктерін қолдана отырып, сызбаларды жобалау. Бұл тақырыпты меңгеруде объектілердің үш өлшемді модельдерін жасау үшін заманауи технологиялар мен бағдарламалық жасақтаманы қолданылады, бұл дизайн мүмкіндіктерін едәуір кеңейтеді және әртүрлі бөлшектер мен конструкцияларды визуализациялауды жеңілдетеді. 3D модельдеу дизайн процесін дәлірек және көрнекі ету үшін әртүрлі бұрыштан көрсетуге болатын үшөлшемді нысан үлгілерін жасауға мүмкіндік береді. Дәстүрлі 2D сызбалардан айырмашылығы: 3D модель нысанның пішіні, өлшемі, дизайн ерекшеліктері туралы толық түсінік береді.

Заманауи технологиялар мен инновацияларды қолдану

Жаңа технологияларды енгізу 3D жобаларын тереңірек визуализациялау үшін білім алушыларды виртуалды және кеңейтілген шындық (VR және AR) сияқты инновациялық технологияларды пайдалануға ынталандырады. Мысалы, «10.3.4.1 бағдарламалық жасақтама, 3D басып шығару мүмкіндіктерін қолдана отырып, сызба жасай білу» оқу мақсатын меңгеру кезінде 3D басып шығару негіздерін қосып, оны жасалған модельдерді көрсету үшін пайдалануға болады. Бұл білім алушылардың өз жобаларының нысандарға қалай айналатынын көруге мүмкіндік береді.

Бағдарламалық жасақтамамен жұмыс істеу кезіндегі қауіпсіздік

3D модельдеу бағдарламаларымен жұмыс істеу кезінде деректерді қорғау және жағымсыз жағдайларды болдырмау үшін қауіпсіздік шараларын сақтау қажет:

- вирустар мен зиянды бағдарламалардан қорғау: вирустар немесе зиянды

бағдарламалар болуы мүмкін сенімсіз нұсқаларды жүктеп алмау үшін лицензияланған бағдарламалық құралды пайдалану;

- сыртқы қауіптерден қорғауды қамтамасыз ету үшін 3D форматтауға қолданылатын барлық компьютерде антивирустық бағдарламаларды үнемі жаңартып отыру;
- тұрақты сақтық көшірмелер жасап отыру: бағдарламалық жасақтама қателері немесе компьютерлердің істен шығуы деректердің жоғалуына әкелуі мүмкін. Білім алушылар сыртқы медиаға немесе бұлтты сақтау орындарына өз модельдері мен жобаларының тұрақты сақтық көшірмесін жасап отыруға үйрету маңызды;
- қолжетімді болу: білім алушылардың бағдарламалар мен жобаларға қолжетімділігін бақылау маңызды. Деректердің кездейсоқ жойылуын немесе бүлінуін болдырмау үшін құқықтары шектеулі есептік жазбаларды пайдалану.

«Графика және жобалау» пәнінде жасанды интеллектіні қолдану:

1. Дизайнды автоматтандыру. Кейбір Cad жүйелері (мысалы, Autodesk Fusion 360) дизайнды оңтайландыру, жүктемелерді есептеу және материалдарды сәйкестендіру үшін ЖИ қолданады. Генеративті ЖИ білім алушыларға инженерлік ойлаудың балама тәсілдерін үйрететін берілген параметрлер негізінде дизайн нұсқаларын жасауға көмектеседі.

2. Сызбалар мен 3D форматтаудағы ЖИ. Сызбаларда логикалық немесе симметриялық қателерді таба алады, эргономиканы жақсартуды ұсынады. ЖИ қолданылатын бағдарламалар автоматты түрде өлшемдерді, белгілерді орната алады, техникалық сипаттамаларды жасай алады.

3. Цифрлық баламасын жасау нақты нысандарды модельдеуге мүмкіндік береді. Жасанды интеллект фотосуреттер мен сканерленген бейнелерді талдап, олардың негізінде 3D пішімін жасай алады, бұл нақты нысандарды жобалауды жеңілдетеді.

ЖИ-ді қауіпсіз және жауапкершілікпен пайдалану дағдылары:

- педагог жасанды интеллект нәтижелерін талдауға үйретуі керек: жасанды интеллектіге толықтай сенбей, оның ұсыныстарын қателіктер мен қайшылықтарға тексеру маңызды;
- сыни ойлауды дамыту: білім алушылар ЖИ олардың шығармашылығы пен жауапкершілігін алмастыратын құрал емес екенін түсінуі керек;
- деректерді қорғау: жұмыс нәтижелерін, әсіресе бұлтты қызметтер мен ЖИ құралдарын пайдалану кезінде қалай сақтау керектігін үйрету керек.

«Технология және өнер» білім беру саласы пәндері аясында білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру.

«Көркем еңбек» – білім алушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытумен қатаролардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға ықпал ететін мектеп бағдарламасындағы маңызды пәндердің бірі.

Өзінің және айналасындағылардың қауіпсіздігіне жауапкершілікпен қарау «Көркем еңбек» пәнін оқытудың маңызды бөлігі болып табылады. Осыған байланысты білім алушылардың үшін қауіпсіз әрекет ережелерін, еңбек гигиенасы мен қауіпсіздік ережелерін сақтауы, құралдарды мақсатына қарай ғана пайдалануы, оларды арнайы орындарда сақтауы, сондай-ақ жұмыс орындарында тазалық пен тәртіпті сақтауы маңызды.

Бұл білім беру саласындағы пәндердің мазмұны күнделікті өмірде қажетті дағдыларды қалыптастыруға ықпал етуі керек. «5.2.6.1 қадағалап, материалдар мен құралдарды қолдану» оқу мақсатын жүзеге асыру шеңберінде техника қауіпсіздігін сақтай отырып, күнделікті тұрмысқа қажетті материалдардан әртүрлі бұйым тоқудың, әртүрлі материалдан күнделікті өмірде қажетті заттарды жасаудың және білім алушыларға матаның бір немесе бірнеше түстерін қолдана отырып, бұйымдарды тоқудың әдістерін үйрету ұсынылады. Мысалы, ас үй құралдарына арналған заттарды, жүннен жасалған жіптен сәндік панельдерді және т.б. бұйымдарды (шарф, стенд, ұялы телефонға арналған қапшық) тоқу.

Өнімді модельдеу күнделікті өмірге қажетті дағдылардың бірі ретінде осы білім беру саласының сабақтарында да дамиды. «7.1.5.2 түрлі графикалық құралдардың көмегімен бұйым дайындау үшін эскиздер орындау және графикалық пен технологиялық құжаттар әзірлеу» оқу мақсатын жүзеге асыру кезінде сабақта білім алушылардың бұйымдар жасауға арналған материалды (мата, моншақтар және т.б.) ескере отырып, қол техникасын немесе компьютерлік бағдарламаларды пайдалана отырып, бұйымдардың графикалық эскиздерін әзірлеу дағдыларын дамыту ұсынылады.

Білім алушылар технология және өнер тілі контекстке байланысты өзгеретінін түсініп, осы тілдерді дұрыс қолдана білулері керек. Технология сөздігі көбінесе техникалық сипатта болады және ұғымдарға, процестерге және өндіріске арналған арнайы терминдерді қамтиды. Білім алушылар суреттер, диаграммалар, блок-сызбалар, үлгілер, кестелер және графиктер түрінде берілген технологиялық ақпаратты түсінуді үйренуі керек. Білім алушылар технологиялық процестерде, әсіресе идеяларын тұжырымдау, талдау және бағалау кезінде тыңдау, диалог жүргізу пікірталасқа қатысу және талқылау дағдыларын меңгеруі керек.

Музыка сабақтарында білім алушылардың оқу сауаттылығын дамыту бойынша жұмыс жүйелі және мақсатты түрде жүргізілуі ұсынылады, өйткені музыкалық терминдерді, белгілер мен ұғымдарды оқи білу әртүрлі жанрдағы музыкалық шығармаларды түсінуге және орындауға әсер етеді.

Музыка математикалық сауаттылықты дамытуға да ықпал етеді, өйткені музыка кеңістіктік ойлауға ықпал етеді және музыкалық шығармалар симметрияға, ырғаққа және басқа математикалық заңдылықтарға негізделген. Музыкалық

нотаны үйренуде қатаң сақталуы тиіс математикалық заңдылығы бар. Музыка уақыт ұзақтығын (мысалы, сегізінші нота, ширек нота, жарты нота) түсінуге үйретеді: $4/4$ немесе $3/4$ сияқты музыкалық метрлер немесе «аккорд» термині – бірнеше дыбыстардан тұратын фраза. Музыка уақытқа негізделген, ноталардың ұзақтығы әртүрлі, ал ритм музыканың қарқынын белгілейді. Музыкадағы уақыттық қатынастарды түсіну білім алушыларға уақыт сезімі мен санау дағдыларын, сондай-ақ қайталануы, контрасты және дамуы бар логикалық құрылымдарды дамытуға көмектеседі. Бұл білім алушыларға fuga, соната сияқты күрделі шығармаларды түсінуге, логикалық ойлау мен жағдаяттарды шешу дағдыларының дамуына көмектеседі.

Білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру бойынша жұмысты жетілдіру үшін PISA, PIRLS және т. б. халықаралық салыстырмалы зерттеулердің материалдарымен, тест жинақтарымен және нәтижелерімен «Талдау» АҚ сайтынан танысуға болады

<https://taldau.edu.kz/storage/app/media/PISA/%20%D0%B5%D1%81%D0%B5%D0%BF%20PISA-2022.pdf>

ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ

«Дене шынықтыру» пәні физикалық қасиеттерді дамытуға, жалпы дамыту жаттығуларын өз бетінше орындауға қызығушылықты арттыруға; салауатты өмір салты мәдениетін қалыптастыруға; дене шынықтырудың адам өміріндегі рөлі туралы түсініктерін қалыптастыруға, спорт, ұлттық спорт түрлері туралы өз бетінше ақпарат тауып, оны денсаулықты нығайту үшін пайдалана білуге; оқу, ойын және бәсекелестік жағдайында сыныптастарымен қарым-қатынас мәдениетін қалыптастыруға бағытталған.

Жалпы білім беретін мектепте дене тәрбиесі өзінің бағыты, мазмұны, ұйымдастыру формалары, іске асыру әдістері бойынша біртұтас процесс болып табылады. «Дене шынықтыру» оқу пәні, дене шынықтыру-сауықтыру іс-шаралары, дене шынықтыру пәнінен сыныптан тыс жұмыстар, жалпы мектептік және бұқаралық спорттық іс-шаралар арқылы жүзеге асырылады.

Үлгілік оқу бағдарламасы бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім беру деңгейлеріндегі оқу-тәрбие процесінің мақсаттарын, міндеттерін, жоспарланған күтілетін нәтижелерін, мазмұны мен ұйымдастырылуын айқындайды. Санитарлық-эпидемиологиялық ережелер мен нормалардың талаптарын сақтай отырып, білім беру ұйымымен сыныптық және мектептен тыс жұмыстар арқылы жүзеге асырылады. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2100023890>

Білім беру ұйымының қысқартылған оқу жүктемесі бар үлгілік оқу жоспарла-

рын таңдау кезінде «Дене шынықтыру» пәніне вариативтік компонент есебінен 1 сағат міндетті түрде спорттық ойындарды өткізуге бөлінеді.

Дене шынықтырудың үшінші сағатында педагог оқу бағдарламасының мазмұнын өзгертпестен, оқу процесіне заманауи әдістер мен педагогикалық технологиялар әзірлеп, енгізеді. Педагог сабақты үшінші сағатқа ұйымдастырған кезде МЖМБС және үлгілік оқу бағдарламасына сүйенуі қажет.

Дене шынықтырудың үшінші сағатын өткізу кезінде үлгілік оқу бағдарламасына енгізілген бірнеше спорттық ойындарды пайдалану ұсынылады. Спорттық ойындарға сағаттарды біркелкі бөлу жан-жақты дамуды, жеке қызығушылықты арттыруды және салауатты дене тәрбиесі принциптерін сақтауды қамтамасыз етеді. Физикалық дайындықты бағалау кезінде максималды нәтиже де, нәтиженің өсуі де ескеріледі. Сонымен қатар жеке жетістіктерге жетуі (яғни нәтижелердің өсуі) маңызды. Дене шынықтыру бойынша бағалау кезінде теориялық білім, қозғалыс әрекетін орындау техникасы және дене шынықтыру-сауықтыру қызметін жүзеге асыру қабілеті ескеріледі. «Дене шынықтыру», «Музыка», «Көркем еңбек», «Кәсіпкерлік және бизнес негіздері», «Графика және жобалау» пәндері бойынша сынақ тапсыруға қойылатын талаптармен Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының әдістемелік ұсынымдарынан танысуға болады (2019 жылғы 17 қыркүйектегі № 8 хаттамамен Ғылыми кеңес басылымға ұсынды).

<https://uba.edu.kz/storage/app/media/Metod%20usynymdama/2019/shynytyru-muzyka-korkem-ebek-ozin-ozit-anu-ksipkerlik-zhne-biznes-negizderi-grafika-zhne-zhobalau-ou-pnderi-boyynsha-syna-talaptary.pdf>.

Дене шынықтыру сабағын өткізуде педагогтің басты назары білім алушылардың техникалық дайындығына бағытталуы керек:

- 1-4-сыныптарда жалпы физикалық дайындық құралдары туралы ақпаратты қоса алғанда, негізгі қозғалыс дағдыларын игеруге және білім алушылардың физикалық дайындығын арттыруға назар аудару;
- 5-9-сыныптарда жалпы физикалық дайындық құралдары туралы ақпаратты қоса алғанда, білім алушылардың физикалық дайындығын арттыруға назар аудару;
- 10-11-сыныптарда білім алушылардың физикалық қасиеттері мен техникалық-тактикалық дайындығын жетілдіруге назар аудару.

«Дене шынықтыру» пәні бойынша оқу процесін ұйымдастыру және өткізу кезінде қауіпсіз жағдай жасалуы және құралдармен қамтамасыз етілуі қажет. Білім беру ұйымының аумағындағы спорттық жабдықтар, құрылғылар, олардың мөлшері, материалдары білім алушылардың жас және психофизикалық ерекшеліктеріне сәйкес келуі, сәйкестік сертификаты болуы және қауіпсіздік сынағынан өтуі тиіс.

«Дене шынықтыру» пәні бойынша сабақ кестесін құру кезінде бір спорттық залда бірнеше сыныпқа сабақты қатар жүргізу кезінде білім алушылардың жас ерек-

шеліктерін ескеру керек. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2100023890>

Мектепте сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру кезінде дене шынықтыру педагогтеріне «Білім беру ұйымдарында мектептен тыс спорттық жұмыстарды ұйымдастыру бойынша әдістемелік ұсынымдарды, бұқаралық спорттық және дене шынықтыру-сауықтыру іс-шараларын ұйымдастыру бойынша әдістемелік ұсынымдарды» пайдалану ұсынылады (<https://www.nnpcfk.kz/index.php/ru/metodicheskie-materialy>, «Әдістемелік материалдар» бөлімі).

АЛҒАШҚЫ ӘСКЕРИ ЖӘНЕ ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ДАЙЫНДЫҚ

Жалпы орта білім беру

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығымен бекітілген Жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартының (4-қосымша) 23-тармағы 8-тармақшасына, 38 және 44-тармақтарына сәйкес 10-11-сыныптарда білім беру саласының мазмұны «Алғашқы әскери және технологиялық дайындық» (бұдан әрі – АӘТД) пәні арқылы іске асырылады.

Оқу пәнінің мазмұны әскери істің негіздері туралы түсініктер мен білімдерді қалыптастыруды қамтамасыз етуі және келесі бөлімдер бойынша пәндік құзыреттілікті дамытуы қажет:

- Қазақстан Республикасының Қарулы Күштеріндегі қызмет туралы, робототехника және IT-технологиялар туралы тұрақты түсінік қалыптастыру, әскери істің негіздері, жалпы әскери жарғылар талаптарының мазмұны бойынша білім беру;
- жастардың азаматтық дүниетанымын қалыптастыру, Қазақстан Республикасының егемендігін қорғаудың қажеттілігіне деген сенімділікті орнықтыру, әскери мамандыққа деген оң көзқарасты, қызығушылықты дамыту;
- төтенше жағдайларда адамның өмір қауіпсіздігінің негіздерін меңгерту.

Оқу жүктемесінің көлемі «Қазақстан Республикасындағы бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім берудің үлгілік оқу жоспарларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бұйрығының (2023 жылғы 26 қазандағы № 323 бұйрықпен өзгерістер мен толықтырулар енгізілген) 21-30, 85-90-қосымшаларында (10-11-сыныптар) көрсетілген.

«Орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдары үшін білім алушылардың үлгеріміне ағымдағы бақылауды, оларды аралық және қорытынды аттестаттауды өткізудің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2008 жылғы 18 наурыздағы № 125 бұйрығының 2-тарауына сәйкес «Алғашқы әскери және технологиялық дайындық» пәні бойынша білім алушылардың оқу жетістіктеріне формативті бағалау жүргізіледі. Бұл пән бойынша БЖБ және ТЖБ өткізілмейтін жағдайда да форма-

тивті бағалауды жүргізуге шектеу қойылмайды.

10-сыныпта білім алушылардың практикалық біліктері мен дағдыларын дамыту, сондай-ақ әскери іске қызығушылығын қалыптастыру мақсатында оқу жылының соңында ұл балалармен бес күндік оқу-далалық (лагерлік) жиындар өткізіледі. Олар әскери бөлімдердің базаларында (әскери бөлім командирлерімен келісу арқылы) немесе тиісті оқу-материалдық базасы бар білім беру ұйымдарында 30 сағат көлемінде ұйымдастырылады.

Оқу-далалық (лагерлік) жиындарға қойылатын талаптар «Бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім деңгейлерінің жалпы білім беретін пәндері мен таңдау курстары бойынша үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 16 қыркүйектегі № 399 бұйрығының 127-қосымшасында көрсетілген.

10-11-сыныптарда «Алғашқы әскери және технологиялық дайындық» пәні бойынша сабақтарда қауіпсіздік техникасын қатаң сақтау шараларымен таныстыру қажет:

- жалпы қауіпсіздік шаралары: сабақ басталар алдында қауіпсіздік техникасы бойынша нұсқаулық өткізіліп, арнайы журналға тіркеледі. Сабаққа бөгде заттарды (пышақ, шырпы немесе оттық, үшкір заттар) әкелуге қатаң тыйым салынады. Білім алушылар өз бетінше әрекет етпей, педагогтің барлық бұйрықтары мен нұсқауларын дәл орындауға міндетті. Фимарат ішінде және саптық алаңда тәртіп сақтау қажет;
- оқу қаруымен (муляждармен) жұмыс істеу кезінде: оқу қаруымен тек педагогтің рұқсатымен және қадағалауымен жұмыс істеу керек. Қаруды (тіпті оқу муляжін де) адамдарға бағыттауға болмайды. Педагогтің бұйрығынсыз қаруды бөлшектеуге немесе өзгертуге тыйым салынады. Қару макеті болса да, оны пайдаланбас бұрын, бос екеніне көз жеткізуі қажет;
- саптық және дене дайындығы кезінде: киім мен аяқ киімнің ыңғайлылығы, тайғақ болмауы тексерілуі тиіс. Сабаққа тек спорттық немесе әскери киіммен, ауа райына сәйкес (ашық ауада) қатысу керек. Арақашықтықты сақтау, бір-бірің итермеу, күрт немесе рұқсат етілмеген қимылдар жасамау қажет. Денсаулығы нашарлаған жағдайда оны дереу педагогке хабарлауы керек;
- жергілікті жерде сабақ өткізу кезінде: қиын жерлермен қозғалғанда жеке қауіпсіздік шараларын сақтауы қажет. Бейтаныс нысандарға, күмәнді заттарға жақындауға болмайды. Ашық су көздерінен су ішуге тыйым салынады. Ауа райының жағдайына мән беру керек, қызып кетпеу немесе тоңып қалмау керек.
- төтенше жағдай кезінде әрекет ету: педагогтің бұйрықтарын шапшаң және сабырмен орындауы қажет. Эвакуация жолдарын, жиналу орындарын білуі керек;
- алғашқы медициналық көмекті көрсете білуі қажет.

Ішкі және сыртқы бағалауды өткізу ерекшеліктері



«Алғашқы әскери және технологиялық дайындық» пәнінде жасанды интеллектіні (ЖИ) қолдану жолдары

1. Виртуалды жаттығулар мен тренажерлер: ЖИ арқылы жасалған жаттықтырғыштар арқылы саптық дайындық, қарумен жұмыс істеу, алғашқы медициналық көмек көрсету жаттығуларын қауіпсіз ортада үйренуге болады.
2. Қауіпсіздік техникасы бойынша интерактивті нұсқаулықтар: ЖИ көмегімен бейне, графика арқылы түсіндіретін, автоматты түрде тест алатын қауіпсіздік бойынша интерактивті платформа жасауға болады.
3. Оқу процесін жекелендіру: ЖИ білім алушының білім деңгейін талдап, әлсіз тұстарын анықтап, жеке оқу жоспарын ұсына алады.
4. IT және робототехника бөлімінде: ЖИ арқылы роботтарды басқару, автоматтандыру жүйелерін модельдеу және бағдарламалау дағдыларын дамытуға мүмкіндік бар.
5. Төтенше жағдайларды модельдеу: ЖИ көмегімен өрт, су тасқыны, жер сілкінісі сияқты жағдайларды модельдеп, іс-қимыл әрекеттерін үйретуге болады.

«Алғашқы әскери және технологиялық дайындық» пәні аясында білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру

Білім алушылардың «Алғашқы әскери және технологиялық дайындық» пәні бойынша өмірде кездесетін әртүрлі жағдаяттарда білімдерін пайдалану қабілетін қалыптастыру білім беру процесінің маңызды міндеті болып табылады. Ол бағдарламаның теориялық бөлігін түсінуді ғана емес, оларды нақты өмірде қолдану қабілетін де қамтиды. Әскери іс негіздерін қалыптастыру кешенді тәсілдемені талап етеді. «Экстремизм және терроризм ұлттық қауіпсіздікке қатер төндіреді. Экстремизм түрлері» тақырыбында терроризмге және экстремистік әрекетке толық сипаттама беру, террористік әрекеттің Конституцияға қарсы әрекет екенін, экстремизм мен терроризмнің пайда болу себептерін түсіндіру, олардың сипаттамалық ерекшеліктерін атау және қауіптің дәрежесін анықтау; зерттелген материалды жас ерекшеліктерін ескере отырып, әлемде болып жатқан оқиғалармен салыстыруға болады. «Атыс дайындығы» бөлімінде «Калашников автоматын толық бөлшектемеу және оны құрастыру тәртібі» нормативін орындауда

қажетті білім мен дағдыларды дамыту, автоматтың бөліктері мен механизмдерін игеруде дағдыларды пысықтау керек. Мұнда білім алушыларға қаруды бөлшектеу және құрастыру тәртібін қатаң сақтау қажеттілігін түсіндіру ұсынылады.

Геосаяси жағдайда әскери робототехника және роботтарды әскери істе қолдандудың негізгі бағыттары туралы түсініктерді дамыту; роботтарды олардың мақсаты бойынша жіктеу, сондай-ақ білім алушылардың ату негіздері мен ережелері туралы білімдері мен дағдыларын қолдау; практикалық атыстарды орындау кезінде алған дағдыларын қолдану; қауіпсіздік техникасын сақтау маңызды.

Білім беру сапасы білім беру қызметінің тиімділігін, сондай-ақ білім алушы мен тәрбиеленушіні даярлығының мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартының талаптарына, жеке тұлғаның, қоғамның және мемлекеттің қажеттіліктеріне сәйкестігін сипаттайды.

Қазақстан Республикасындағы білім сапасын бағалау жүйесі білім алушылардың оқу жетістіктерін ішкі және сыртқы бағалау рәсімдерін қамтитын кешенді тәсілдеме негізделген. Бұл рәсімдер педагогтерге білім алушылардың ілгерілеуін, оқу бағдарламаларын меңгеру деңгейі мен сапасын, негізгі құзыреттердің қалыптасу дәрежесін бақылауға, сондай-ақ білім беру процесін одан әрі жетілдіру бағыттарын айқындауға мүмкіндік береді.

БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ ЖЕТІСТІКТЕРІН ІШКІ БАҒАЛАУ

Нормативтік құжаттар: «Орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдары үшін білім алушылардың үлгеріміне ағымдағы бақылауды, оларды аралық және қорытынды аттестаттауды өткізудің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» ҚР БЖҒМ 2008 жылғы 18 наурыздағы № 125 бұйрығы; «Орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім алушылардың білімін бағалау өлшемшарттарын бекіту туралы» ҚР БЖҒМ 2016 жылғы 21 қаңтардағы № 52 бұйрығы.

Бағалау бойынша әдістемелік әзірлемелермен Академияның ресми сайтында танысуға болады: www.uba.edu.kz.

Білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау білім сапасын қамтамасыз етудің маңызды құралы болып табылады. Ол оқыту мен оқу материалын меңгеру тиімділігін талдауға мүмкіндік беретін тетік ретінде қызмет етеді. Ішкі бағалау педагогтерге оқыту динамикасын бақылауға, әрбір білім алушының күшті және әлсіз тұстарын айқындауға, сондай-ақ оқу процесін уақтылы түзетуге мүмкіндік береді.

Ішкі бағалаудың негізінде критериалды бағалау жүйесі жатыр, оған жиынтық бағалау (ЖБ) және формативті бағалау (ФБ) кіреді.

Жиынтық бағалау

Жиынтық бағалау – білім алушылардың оқу бағдарламасының бөлімдерін меңгеру және оқу тоқсанының соңындағы білім деңгейін анықтау мақсатында жүргізіледі.

ЖБ ұйымдастыру кезінде педагог келесі нормаларды басшылыққа алуы тиіс:

- бөлім бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) түрін (бақылау жұмысы, практикалық немесе шығармашылық жұмыс, жоба, эссе, диктант, мазмұндама, шығарма, тест) және оның өткізу уақытын педагог өзі айқындайды;
- академиялық адалдықты сақтау – басты қағида: педагог бағалау тапсырмаларын адал құрастыруы, ал білім алушылар оларды әділ орындауы қажет;
- ЖБ тапсырмалары үлгілік оқу бағдарламаларына сәйкес және өткен оқу материалдары негізінде педагогтер тарапынан әзірленеді;
- тоқсан бойынша жиынтық бағалау (ТЖБ) тапсырмалары жүргізілмес бұрын педагогтердің әдістемелік бірлестігінде қаралып, олардың оқу мақсаттарына сәйкестігі, көлемі, нұсқаулығы және орындалу уақыты бойынша талқыланады;
- БЖБ өткізу жиілігі тоқсанда 3 реттен артық болмауы тиіс. Егер тоқсанда төрт немесе одан да көп бөлім қарастырылса, оларды біріктіріп, БЖБ-ны екі кезеңде өткізуге болады;
- ТЖБ өткізу жиілігі бір күнде 3 реттен артық болмауы және пәндердің күрделілігі ескерілуі тиіс. ТЖБ оқу тоқсанының соңғы күні, сондай-ақ сол күні сол пән бойынша БЖБ өткізілген жағдайда ұйымдастырылмайды.
- бағалаудың объективтілігін қамтамасыз ету: жазбаша ТЖБ бойынша даулы жағдай туындаған кезде педагогикалық кеңестің шешімімен модерация тағайындалады. Модерация қорытынды бағалар қойылардан бір күн бұрыннан кешіктірілмей өткізілуі тиіс.

ФБ, БЖБ және ТЖБ бойынша балл қою кезінде педагогтер келесі аспектілерді ескереді:

- нәтижелерді тіркеу: формативті бағалау (ФБ), бөлім бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) және тоқсан бойынша жиынтық бағалау (ТЖБ) бойынша алынған балдар электронды журналға енгізіледі;
- тоқсандық бағаны қалыптастыру: ФБ нәтижелері – 25%, БЖБ нәтижелері – 25%, ТЖБ нәтижелері – 50% үлесте ескеріледі.
- ФБ бойынша балдар: 2-11-сыныптарда ең жоғары балл – 10 балл (ФБ үшін балл әр сабақта қойылуы міндетті емес);

- БЖБ бойынша балдар: 1-4-сыныптар үшін – 7-ден 15 баллға дейін; 5-11(12)-сыныптар үшін – 7-ден 20 баллға дейін;
- ТЖБ бойынша балдар пәндер мен сыныптардың техникалық ерекшеліктеріне сәйкес белгіленеді;
- бағалаудың объективтілігі: БЖБ және ТЖБ бойынша қорытынды балл қойған кезде тапсырма шарттарының рәсімделуі немесе білім алушының тәртібі есепке алынбайды;
- балды бағаға ауыстыру шкаласы: 0%–39% – «2»; 40%–64% – «3»; 65%–84% – «4»; 85%–100% – «5»;
- жылдық баға (2–11(12)-сыныптар үшін) тоқсандық бағалардың арифметикалық ортасы ретінде есептеледі және бүтін санға дөңгелектенеді. Жылдық баға қорытынды баға болып табылады.

Формативті бағалау

Формативті бағалаудың басты мақсаты – білім алушылардың оқу барысындағы ілгерілеуін ерте кезеңде бақылау арқылы оқыту әдістерін бейімдеу және білім беру процесінің тиімділігін арттыру.

Формативті бағалауды тиімді іске асыру үшін педагогке қажет:

- әрбір сабақтың / оқу процесінің мақсатын, соның ішінде бағалау критерийлері мен жоғары сапалы жұмыстардың үлгілерін көрсету арқылы жүйелі түрде түсіндіріп отыру;
- сыныптағы бағалау нәтижелерін жүйелі түрде талдап, оқыту әдістерін қайта қарау және түзету үшін пайдалану;
- білім алушыларға оқуын тиімді жоспарлауына көмектесетін тұрақты, мазмұнды, нақты және жедел кері байланыс ұсыну;
- білім алушыларды өзін-өзі және бірін-бірі бағалау дағдыларын дамыту мақсатында бағалау процесіне белсенді қатыстыру.

Қорытынды аттестаттау

9(10) және 11(12)-сыныптардан кейінгі қорытынды аттестаттау Білім алушылардың үлгерімін ағымдағы бақылау мен аттестаттауды жүргізудің үлгілік қағидаларына сәйкес жүзеге асырылады. Аттестаттаудың мақсаты – мемлекеттік стандартқа сәйкес оқу пәндерін меңгеру деңгейін анықтау.

Аттестаттау 9(10)-сыныптарда қорытынды емтихандарды және 11(12)-сыныптарда мемлекеттік емтихандарды қамтиды. Аттестаттаудың мазмұны мен нәтижелері әр пән бойынша әзірленген техникалық ерекшеліктерімен реттеледі.

9(10)-сынып білім алушылары үшін емтихан материалдарын, тапсырмалар мен

балдарды қою схемасын облыстардың, Астана, Алматы және Шымкент қалаларының білім басқармалары (бұдан әрі – білім басқармалары) дайындайды, орта білім беру ұйымдарының 11(12)-сынып білім алушылары үшін, сондай-ақ республикалық мектептердегі 9(10) және 11(12)-сыныптардың білім алушылары үшін ҚР Ғылым және жоғары білім министрлігінің «Ұлттық тестілеу орталығы» ШЖҚ РМК (бұдан әрі – ҰТО) дайындайды.

9(10)-сыныптағы емтихан нәтижелері электрондық журналға қойылады және қорытынды баға ретінде келесі арақатынаспен шығарылады: 30% – емтихан нәтижесі, 70% – тоқсандық бағалар. Қорытынды баға бүтін санға дейін дөңгелектеледі. Емтихан нәтижелері педагогикалық кеңесте қаралып, білім беру сапасын арттыруға бағытталған шаралар қабылданады.

Қазақ тілі пәні бойынша емтихан

2023-2024 оқу жылынан бастап 5-8 және 10-сынып білім алушылары оқу жылының соңында қазақ тілі бойынша емтихан тапсырады. Емтихан аттестаттау жүргізудің үлгілік қағидаларына сәйкес өткізіледі, жазбаша және ауызша бөлімдерден тұрады.

Пән педагогтері тапсырмаларды академиялық адалдық талаптарын сақтай отырып құрастырады, білім беру ұйымының әкімшілігі бекітеді. Емтихан қазақ тілінде өткізіледі. Қазақ тілінде оқытатын мектептерде емтихан оқылым, жазылым және сөйлеу нормаларын сақтау дағдыларын тексеруді қамтиды. Оқыту қазақ тілінде жүргізілмейтін мектептерде «Қазақ тілі мен әдебиеті» пәні бойынша емтихан тыңдалым, айтылым, оқылым және жазылым дағдыларын бағалауға бағытталады.

Емтихан нәтижелері бес балдық шкала бойынша бағаланады, бұл ретте рубрикалар арқылы жұмыс деңгейлері сипатталады: жоғары деңгей – 5 балл, орта деңгей – 3-4 балл, төмен деңгей – 1-2 балл. Қорытынды баға емтихан нәтижесінің 30% және жылдық бағаның 70% үлесі негізінде есептеледі. Қорытынды нәтиже ең жақын бүтін санға дейін дөңгелектеледі.

Академиялық адалдықты сақтау

Академиялық адалдық сапалы білім берудің негізі болып табылады және білім беру процесінің барлық қатысушыларынан жауапкершілікке, этикалық нормаларға негізделген мінез-құлықты талап етеді. Мектептерде академиялық адалдықты тиімді дамыту үшін академиялық адал мінез-құлық талаптарын және оларды бұзғаны үшін қолданылатын жауапкершілік шараларын айқындайтын мектепішілік ережелерді әзірлеп, енгізу керек.

Білім алушылар үшін білім беру процесіндегі академиялық адалдықтың негізгі қағидаттары:

- барлық оқу тапсырмаларын адал орындау;

- алдау, көшіру мен плагиатқа жол бермеу;
- білім алушылардың орындаған жұмыстарының шынайылығына сенім білдіру;
- тапсырмаларды адал орындағанда, іс-әрекеттің салдарын түсінгенде және заңбұзушылықтар туралы айтуға дайын болғанда, әділеттілік пен жауапкершілік болады.

Білім беру процесіндегі білім алушылардың этикалық нормаларына:

- өзгенің зияткерлік еңбегінің нәтижесіне құрметпен қарау, басқа білім алушылардың идеялары мен жұмыстарын иемденуге жол бермеу;
- сыныптастарымен және педагогтермен өзара сенімге негізделген диалог құруда ашықтық пен шынайылық таныту;
- көшірмеу немесе өзгенің жауаптарын пайдаланбау және тапсырмаларды өз бетінше орындауға жауапкершілікпен қарау жатады.

Білім алушылардың академиялық адалдық қағидаттарын бұзу әрекеттеріне:

- жиынтық бағалау мен емтихандар барысында көшіру, шпаргалканы, түрлі көмекші материалдарды немесе техникалық құралдарды пайдалану;
- авторды көрсетпей, өзгенің идеяларын, мәтіндерін немесе шығармаларын өзінікі ретінде ұсыну;
- шындықты жасыру мақсатында эксперименттер, сауалнамалар, зерттеулердің нәтижелерін бұрмалау;
- өз жұмыстарын басқа білім алушыларға беріп, олардың бұл жұмыстарды өз еңбегі ретінде көрсетуіне жағдай жасау жатады.

Білім беру ұйымында академиялық адалдық мәдениетін қалыптастыру үшін мынадай іс-әрекеттер ұсынылады:

- академиялық адалдық бойынша мектепішілік ережелерді әзірлеу және енгізу. Бұл ережелерге әділетсіз мінез-құлық түрлері, жасанды интеллектіні пайдалану ережелері және ереже бұзушылықтар бойынша әрекет ету алгоритмдері кіруі тиіс. Құжат мектептің стратегиялық материалдарына (МДЖ, МБЖ және т.б.) енгізілуі қажет;
- білім алушылармен және олардың ата-аналарымен жүйелі түрде ақпараттық-түсіндіру жұмыстарын жүргізу (жадынамалар, ақпараттық буклеттер, ата-аналар жиналысы, постерлер, мессенджерлердегі хабарламалар және т.б. арқылы);
- педагогтердің академиялық адалдық қағидаттарын сақтауы, бағалау рәсімдерінің ашықтығы, сабақта сенім мен ашық диалог атмосферасын қалыптастыруы білім алушылардың бойында жауапкершілікті дамытуға ықпал етеді;
- академиялық адалдық және этика мәселелері жөніндегі мектепішілік бір-

лестіктерді (кеңестерді, комитеттерді) құру, олардың қызметі мектепте академиялық адалдық қағидалаттарының іске асырылуын және сақталуын бақылауға, сондай-ақ ереже бұзушылық жағдайларын қарастыруға бағытталуы тиіс.

Назар аударыңыз! Мектепте академиялық адалдықты қамтамасыз ету бойынша Әдістемелік ұсынымдармен танысу ұсынылады: <https://uba.edu.kz/storage/app/media/22222%20%20RRRRRRR%20%20SSSSS.pdf>

БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ ЖЕТІСТІКТЕРІН СЫРТҚЫ БАҒАЛАУ

Білім алушылардың білім жетістіктерінің мониторингі (ББЖМ) – бұл оқу жетістіктерінің МЖМБС талаптарына сәйкестігін бағалау мақсатында білім беру ұйымдарынан тәуелсіз түрде өткізілетін сыртқы мониторинг. Мақсаты – бастауыш және негізгі орта білім беру деңгейлерінде білім сапасын арттыру бойынша шешімдер қабылдау үшін объективті деректер алу.

ББЖМ аясында тестілеу ұйымдастырылып, өткізіледі, нәтижелерге өңдеу мен талдау жүргізіледі, осылардың негізінде білім беру сапасын қамтамасыз ету үшін әдістемелік қолдау көрсетіліп, ұсынымдар әзірленеді. ББЖМ ҚР «Білім туралы» Заңына және ҚР Білім және ғылым министрінің 2021 жылғы 5 мамырдағы № 204 бұйрығымен бекітілген «Білім алушылардың білім жетістіктеріне мониторинг жүргізу қағидаларына» сәйкес жүзеге асырылады.

Өткізу мерзімі. ББЖМ 2026 жылдың сәуір айында еліміздің барлық өңірлерінде бірыңғай форматта бекітілген кесте бойынша өткізу жоспарланып отыр. Өткізу мерзімдері туралы ақпарат бұйрықпен бекітіліп, білім беру ұйымдарына алдын ала хабарланады.

Бағаланатын бағыттар. Білім алушылардың функционалдық сауаттылығы келесі үш бағыт бойынша бағаланады:

- оқу сауаттылығы;
- математикалық сауаттылық;
- жаратылыстану-ғылыми сауаттылық.

Тест мазмұны мектеп бағдарламалары негізінде әзірленген және халықаралық зерттеулердің талаптарын ескере отырып бейімделген.

Өткізу форматы. ББЖМ онлайн режимде компьютерлік форматта өткізіледі. Білім алушылар тестілеуді мектептердің компьютерлік сыныптарында жеке компьютерде интернетке қосыла отырып орындайды. Тестілеуді қағаз форматында өткізу көзделмеген.

Процесті ұйымдастыру

Қатысушылар: еліміздің барлық өңірлерінен іріктелген мектептердің 4 және 9-сынып білім алушылары қатысады, жалпы білім беретін мектептердің шамамен 25%-ы қамтылады. Тестілеуді ұйымдастыру және өткізу үшін жауапты мектеп үйлестірушісі ұйым басшысының бұйрығымен тағайындалады.

Тест әкімшілері ретінде пән мұғалімдері болып табылмайтын мектеп қызметкерлері (мысалы, психологтер, кітапханашылар) тағайындалады. Тест әкімшілері тестілеу рәсімдерінің сақталуын және деректердің құпиялылығын қамтамасыз етеді.

Сыртқы тәуелсіз бақылаушылар тестілеу кезінде аудиторияларды аралап, рәсімдердің сақталуын бақылайды, бұзушылықтарды тіркейді және есептік құжаттар жасайды. Олар мониторинг процесінің ашықтығын және академиялық адалдық қағидаттарының сақталуын қамтамасыз ету.

Үйлестірушілерге, әкімшілерге және IT-мамандарға арналған оқыту вебинарлары Zoom немесе Microsoft Teams платформаларында өткізіледі, онда барлық қатысушының рөлдері мен міндеттері түсіндіріледі. Әдістемелік материалдар алдын ала ұсынылады.

Тестілеу барысында қатаң түрде тыйым салынады:

- ұялы телефондарды, смарт құрылғыларды және басқа да электрондық гаджеттерді пайдалану;
- көмекші материалдарды (шпаргалкалар, формулалар, оқулықтар) алып кіру;
- тест мазмұнын жариялау, көшіру, суретке түсіру және тапсырмаларды тарату;
- ресми өкілеттігі жоқ бөгде адамдардың аудиторияда болуы.

Ереже бұзушылықтар анықталған жағдайда қатысушыны аудиториядан шығару, нәтижелерін жою және акт жасау сияқты тиісті шаралар қолданылады. Білім алушылар тестілеу барысында және одан кейін де тапсырмалар туралы ақпаратты, оның ішінде әлеуметтік желілерде таратуға жол берілмейтіні туралы алдын ала хабардар етіледі.

ББЖМ нәтижелері тек диагностикалық мақсатта жүргізіледі, білім алушылардың аттестациясына және мектептердің рейтингіне әсер етпейді. Бұл нәтижелер білім беру жүйесінің жағдайына талдау жасау, проблемалық аймақтарды анықтау және оларды жою бойынша ұсынымдар әзірлеу үшін қолданылады. Әр мектепке өз білім алушыларының және жалпыұлттық мәліметтердің нәтижелері көрсетілген диагностикалық есеп ұсынылады.

Ескерту: ББЖМ қорытындыларын шығару кезінде сенімсіз және қалыптан тыс жоғары нәтижелерді анықтау үшін деректерге кешенді талдау жүргізіледі. Академиялық адалдықты бұзу күдігі туындаған жағдайда мұндай деректер қоры-

тынды есептерден алынып тасталады. Қорытынды есепте тек объективті түрде алынған нәтижелер ескеріледі.

ББЖМ нәтижесінде анықталған білім алушылардың типтік қиындықтары:

Оқу сауаттылығы бойынша 4 және 9-сынып білім алушылары арасында ортақ үрдіс байқалады: тапсырма күрделілігінің деңгейі артқан сайын оны орындау пайызы төмендейді. 4-сынып білім алушылары әртүрлі типтегі мәтіндерді тақырыбы, құрылымы мен тілдік құралдары бойынша салыстыруда қиындықтарға кезігеді. 9-сынып білім алушылары үшін ең күрделісі – стильдік және жанрлық ерекшеліктерді талдау, авторлық ұстанымды түсіну, сондай-ақ көркемдік бейнелеу құралдарын (ирония, әсірелеу, астарлау және т.б.) қолдану.

Математикалық сауаттылық бойынша бастауыш және негізгі орта білім деңгейлерінде оқу бағдарламасының меңгерілуі күрделі бөлімдері арасында сабақтастық байқалады. Атап айтқанда, еліміздің 4-сынып білім алушылары «Математикалық модельдеу», «Жиындар, логика элементтері» және «Геометрия элементтері» бөлімдерін оқуда айтарлықтай қиындықтарға тап болуда. Ал 9-сыныптарда соңғы үш жыл ішінде «Геометрия», «Математикалық модельдеу және талдау», сондай-ақ «Статистика және ықтималдықтар теориясы» бөлімдерін меңгеру деңгейі жеткіліксіз болып отыр.

Жаратылыстану-ғылыми сауаттылық бойынша 4 және 9-сынып білім алушыларының кей бөлімдерді меңгеруі қиын. Бұл жағдай мазмұндық сабақтастықтың бар екенін көрсетеді. Бастауыш мектепте қиындық туғызатын тақырыптар негізгі орта білім беру деңгейінде жаратылыстану-математикалық бағыттағы пәндерде (физика, химия, биология, география) жалғасын табады.

Назар аударыңыз! ББЖМ-2024 нәтижелері бойынша аналитикалық есеппен Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының ресми сайтында танысу ұсынылады: <https://uba.edu.kz/qaz/metodology/3>

TIMSS

TIMSS-2023 халықаралық зерттеуін Халықаралық оқу жетістіктерін бағалау қауымдастығы (IEA) ұйымдастырды және 64 елді қамтыды. Зерттеу 4 және 8-сынып білім алушыларының математика және жаратылыстану ғылымдары бойынша дайындық деңгейін анықтауға бағытталды. Зерттеу нәтижесі бойынша Қазақстанның 4-сынып білім алушылары математикадан орта есеппен 487 балл жинап, 41-орынды иеленді, ал 8-сынып білім алушылары 454 баллмен 28-орынға тұрақтады. Жаратылыстану пәні бойынша 4-сынып білім алушылары 467 балл, ал 8-сыныптар 443 балл жинады. Білім алушылар білімді қолдану және ой қорытуға бағытталған тапсырмаларды жақсы орындағанымен, «Деректер» (математика) және «Биология» (жаратылыстану) бөлімдеріне қатысты тапсырмалар ең көп қиындық тудырды. Қала мен ауыл мектептеріндегі білім алушылардың нәти-

желері арасындағы алшақтық сақталып отырғанымен, бұл айырмашылықтың біртіндеп азаю үрдісі байқалады.

Назар аударыңыз! TIMSS-2023 халықаралық зерттеуінің нәтижелерімен келесі сілтеме арқылы танысу ұсынылады: <https://www.iea.nl/studies/iea/timss/timss2023>

Ұсынылады!

Пән педагогтеріне оқу процесін жоспарлау кезінде ББЖМ және TIMSS зерттеулерінің нәтижелерін ескеру ұсынылады, әсіресе білім алушылардың ең төмен нәтиже көрсеткен оқу бағдарламасының бөлімдері мен тақырыптарына ерекше назар аудару қажет.

Білім алушыларды нақты тест тапсырмаларына бағытталған «дайындыққа» емес, керісінше, меңгерілуі күрделі тақырыптарды оқу процесіне үйлесімді енгізуге назар аударған жөн. Бұл ретте пәндік қана емес, метапәндік құзыреттерді де дамыту көзделуі тиіс.

Атап айтқанда, **тілдік пәндер педагогтеріне** білім алушылардың көркем және ақпараттық мәтіндерді талдау дағдыларын дамытуға назар аудару, соның ішінде: кейіпкерлердің уәждері мен сезімдері туралы тұжырым жасау; жасырын мағына мен детальдарды анықтау; аралас мәтіндерді (мәтін + инфографика, диаграмма және т.б.) бағалау және түсіндіру ұсынылады.

Жаратылыстану пәндері педагогтеріне білім алушылардың келесі бағыттар бойынша құзыреттерін дамытуға баса назар аудару ұсынылады: ғылыми білімді қоршаған орта құбылыстарын түсіндіру үшін қолдану; ғылым, технология және экология арасындағы өзара байланысты түсіну; тәжірибеге бағытталған зертханалық жұмыстар мен жобалық зерттеулер жүргізу. Бұл тәсілдеме білім алушылардың теориялық білімдерін өмірлік жағдаяттарда қолдану қабілетін арттырып, жаратылыстану-ғылыми сауаттылықты тереңдетуге мүмкіндік береді.

Математика пәні педагогтеріне «Геометрия», «Статистика және ықтималдықтар теориясы», «Математикалық модельдеу және талдау» бөлімдерін оқытуға ерекше назар аудару ұсынылады. Білім алушылардың логикалық ойлауын, деректерді талдау, модель құру және практикалық жағдаяттарда шешім қабылдау дағдыларын дамыту мақсатында өмірлік нақты жағдаяттарға негізделген тапсырмаларды әзірлеу аса маңызды.

Педагогтерге қолданылатын әдістер мен стратегиялардың тиімділігін арттыру мақсатында мектеп, аудан, қала және облыс деңгейлерінде әріптестік байланыс орнатып, тәжірибе алмасуға және білім беру деректерін бірлесе талдауға арналған кәсіби қауымдастықтар құру ұсынылады.

Технологиялар қарқынды дамып, білім беруге қойылатын талаптар жаһандық деңгейде өзгеріп жатқан қазіргі жағдайда функционалдық сауаттылықты бағалау мазмұны мен құрылымы үнемі жаңартылып отырады. Осыған байланысты PISA-2025 зерттеуінің шеңберін мұқият зерделеу ерекше маңызды. Аталған зерттеуде басым бағыт ретінде жаратылыстану-ғылыми сауаттылық белгіленген, сонымен қатар шетел тілдерін меңгеру, цифрлық құралдар мен тәжірибелерді қолдана отырып, мәселелерді шешу дағдыларын бағалауға қосымша көңіл бөлінеді. Жасанды интеллект пен цифрлық технологиялар кеңінен енгізіліп жатқан кезеңде білім алушылардың сыни ойлау, ақпаратты талдау, бейімделгіштік және жедел өзгеретін ортада негізделген шешім қабылдау қабілеттерін дамыту ерекше маңызды.

PISA-2025 зерттеуінің мазмұндық шеңберімен келесі сілтеме арқылы танысу ұсынылады: <https://pisa-framework.oecd.org/science-2025/kaz>

Управление образования акимата Костанайской области / Айрағимова Р.Т.

4

Тәрбие жұмысын ұйымдастырудың ерекшеліктері



Мемлекет басшысы Ұлттық құрылтайдың төртінші отырысында «Біртұтас тәрбие» бағдарламасының атауын «Адал азамат» деп өзгерту туралы шешім қабылдады. (бұдан әрі – Бағдарлама). Бағдарлама бұған дейін іске асырылған бастаманың толыққанды жалғасы болып табылады. Бағдарламаның түпкі мақсаты «Адал азамат» тұжырымдамасының идеалдарына сай, патриоттық рухта тәрбиеленген, білімді әрі жасампаз ұрпақты қалыптастыру.

Жаңа оқу жылында тәрбие жұмысы МЖМББС сәйкес айқындалған 6 негізгі 6 құндылық негізінде ұйымдастырылады.

Бағдарлама мазмұнына сәйкес ай сайын өткізілетін тұрақты іс-шаралар білім алушылардың біртұтас тұлғасын қалыптастыруға бағытталуы тиіс:

- Қыркүйек – еңбекқорлық және кәсіби біліктілік айы;
- Қазан – тәуелсіздік және отаншылдық айы;
- Қараша – әділдік және жауапкершілік айы;
- Желтоқсан – бірлік және ынтымақ айы;
- Қаңтар – заң және тәртіп айы;
- Ақпан – жасампаздық және жаңашылдық айы;
- Наурыз – тәуелсіздік және отаншылдық айы;
- Сәуір – еңбекқорлық және кәсіби біліктілік айы;
- Мамыр – бірлік және ынтымақ айы.
- Маусым – жасампаздық және жаңашылдық айы;
- Шілде – заң және тәртіп айы;
- Тамыз – заң және тәртіп айы.

2024–2025 оқу жылының қорытынды сауалнамасының нәтижесіне сәйкес, жаңа оқу жылында Бағдарлама аясында ұсынылған 6 әлеуметтік жоба мен алдын алу шаралары бойынша жұмысты күшейту ұсынылады.

Жүзеге асырылуға ұсынылған жобалар:

- «Қамқор» – әлеуметтік жобаларды жүзеге асыру арқылы құндылықтарды дәріптеу.
- «Еңбегі адал – жас өрен» – білім алушылардың әртүрлі мамандыққа деген қызығушылығын арттыру және еңбекқорлық идеясы арқылы құндылықтарды дәріптеу.
- «Шабыт» – білім алушылардың шығармашылық әлеуетін ашу арқылы құндылықтарды дәріптеу.
- «Ұшқыр ой алаңы» – тілдік дағдыларды дамыту және тақырыптық талқылау арқылы құндылықтарды дәріптеу.
- «Smart bala» – инновациялық жобалар конкурсы арқылы құндылықтарды дәріптеу.
- «Балалар кітапханасы» – кітап оқуға және білім алуға қызығушылықты қалыптастыру.
- «Балалар кітапханасы» – кітап оқуға және білім алуға қызығушылықты қалыптастыру.

Құндылықтарды қалыптастырудағы жүйелі және кешенді жұмыс оқу-тәрбие процесінде күн сайын және апта сайын іске асырылатын іс-шараларды қамтиды (кесте-9):

9-кесте. Тәрбие процесінің жүйелі ұйымдастырылуы

№	Күнделікті	Апта сайын
1	«Ұлттық ойын – ұлт қазынасы»: үзіліс кезінде білім алушылардың бос уақытын ойын түрінде ұйымдастыру (асық, тоғызқұмалақ, бес тас және т.б.)	«Менің Қазақстаным» – оқу аптасының басында бірінші сабақта білім алушылар Қазақстан Республикасының Әнұранын орындайды. Аптаның дәйексөздері – бүкіл ұйымның сабақта және сабақтан тыс іс-әрекетінің лейтмотиві ретінде қызмет ететін мақал-мәтелдер, нақыл сөздер, халық даналығы, ұлы тұлғалардың ұлағатты сөздері. Аптаның дәйексөздері ақпараттық стендтерде, Led-экрандарда, сынып тақталарда орналастырылады
2	«Өнегелі 15 минут» – ата-аналардың баласымен мінез-құлық және адамгершілік туралы күнделікті жеке әңгімелесуі	«Қауіпсіздік сабағы» – жол қозғалысы ережелерін, өмір қауіпсіздігі негіздерін зерделеу, білім алушылардың жеке қауіпсіздігін, қауіпсіз мінез-құлқын және т.б. сақтауы туралы сынып сағаты шеңберінде 10 минут ақпарат беру, әңгіме өткізу

3	«Үнемді тұтыну» – жадынамалар, нұсқаулықтар мен парақшалар арқылы суды, тамақты, энергияны және табиғи ресурстарды үнемді тұтынуды және іс-әрекет барысында табиғи ресурстарға (су, энергия және т.б.) ұқыпты қарауды қалыптастыру.	Білім алушылардың қауіпсіз мінез-құлық мәдениеті мен салауатты өмір салтын қалыптастыруға бағытталған сынып сағаттарын ұйымдастыру
4	«Күй күмбірі» – қоңыраудың орнына күйді пайдалану, сондай-ақ үлкен үзіліс кезінде арнайы күй тыңдату.	

Сынып сағаттарының мазмұнына келесі алдын алу шаралары біріктіріледі:

- Цифрлық әлемде қауіпсіз қадам;
- Буллингтен қорған!
- Ойынға салауатты көзқарас;
- Өмірге салауатты қадам;
- Қоғамдық мүлікті қорға!
- Қауіпсіз қоғам.



Әдістемелік ұсынымдар көрсетілген QR-код бойынша ұсынылады.

«Білім күні» өткізу бойынша ұсынымдар

«Білім күні» өткізу форматын білім беру ұйымдары дербес анықтайды және мектептің барлық қауымдастығының қатысуын қамтамасыз етеді.

Ұсынылатын тақырып - **«Мектебім – мейірім мекені!».**

Мемлекеттік туды көтеру және гимнді орындау Қазақстан Республикасының мемлекеттік рәміздерін пайдалану ережесіне сәйкес жүргізіледі.

Жаңа оқу жылында педагогтер «Адал азамат» біртұтас тәрбие бағдарламасының аясындағы құндылықтарды дәріптеуге және жыл көлемінде білім алушылардың бойына дарытуға ерекше мән беруі қажет.

Салтанатты іс-шараға **бірінші сынып білім алушыларының ата-аналарының/ заңды өкілдерінің қатысуының маңыздылығына** назар аудару қажет.

Педагогтерге ұсынылады:

- Жаңа оқу жылынан күтетін үміттер мен жазғы демалыс туралы ашық диалог ұйымдастыру.
- «Балалар кітапханасы» жобасы аясында оқылған кітаптарды талдап, ұнаған кейіпкерлері мен оқиғалары туралы және өзге де маңызды тұстары жөнінде пікір білдіру.
- Заманауи технологияларды пайдалану (интерактивті тақта, презентация, бейнематериалдар, жасанды интеллект).

«Мектебім – мейірім мекені» республикалық интервью-челленджін өткізу (2025 жылғы 1 қыркүйекте білім алушылардың, олардың ата-аналарының және педагогтердің қатысуымен ұзақтығы 1-2 минут болатын қасқаша сұхбат).

Челленджтің тақырыбы:

- 2-4-сынып білім алушылары: «Жазғы демалыстың жарқын естеліктері»
- 5-8-сынып білім алушылары: «Жаз – жаңа тәжірибе уақыты»
- 9-11-сынып білім алушылары: «Арманым мен мақсатым»

Бейнероликтерді 1 қыркүйек күні **17.00 – 21.00 аралығында #Bilim_quni #Mektebim_meirim_mekeni** хештегтерін пайдалану арқылы жұмыстарын жариялау ұсынылады.

«ДОСБОЛЛІКЕ» БАҒДАРЛАМАСЫН ЕНДІРУ ТУРАЛЫ

Жобаның мақсаты: Қазақстан Республикасындағы орта білім беру ұйымдарында буллингтің алдын алуға бағытталған кешенді жүйені іске асыру.

Іске асырудың негізгі қадамдары:

1. Ішкі нормативтік құжаттарды бекіту.
 2. Мектептік буллингке қарсы команда құру.
 3. Қақтығыс болуы мүмкін аймақтарды бейнебақылау жүйелерімен жабдықтау (мүмкін болған жағдайда).
 4. Педагогикалық ұжымға түсіндіру семинарларын өткізу.
 5. Іс-шараларды тәрбие жұмысы жоспарына енгізу.
 6. Әлеуметтік-психологиялық ахуалды диагностикалау жұмысын жүргізу.
 7. Мамандардың біліктілігін арттыру.
-

8. Қызметкерлерге әрекет ету алгоритмдері жөнінде нұсқаулық беру.
9. Білім алушылардың қауіпсіз мінез-құлық дағдыларын және эмоциялық интеллектін қалыптастыру.
10. ППҚО-да ата-аналарға арналған сабақтар өткізу.
11. Әлеуметтік ахуалға тұрақты мониторинг жүргізу.
12. <https://orken-instituty.kz/ru/dashboard/main> цифрлық ресурстарды пайдалану.



Бағдарламаны енгізу бойынша жоғарыда көрсетілген тармақтарды орындау міндетті болып табылады. Бағдарлама мен әдістемелік материалдарға сілтеме.

«ЖЕКЕ ҚАУІПСІЗДІК САБАҚТАРЫ» БОЙЫНША ҰСЫНЫСТАР

«Жеке қауіпсіздік сабақтары» бағдарламасының мазмұнын өзектендіру мақсатында бағдарламаға білім алушылардың қабылдауын жақсарту үшін бейнематериалдар және ақпараттық-әдістемелік материалдар толықтырылды.

Жеке қауіпсіздік сабақтарында «жасырын тасымалдаушы» рөліне ілінбеу жолдары, алғашқы медициналық көмек көрсету, интернет қауіпсіздігі, төтенше жағдайларда нақты әрекет ету стратегиялары сияқты маңызды тақырыптар қарастырылады. Сондай-ақ, білім алушыларда дұрыс мінез-құлық дағдыларын қалыптастыру, пайдалы әдеттерді дамыту, қоғамдағы қауіпсіз мінез-құлыққа үйрету, әлеуметтік желілердегі мәдениетті қарым-қатынас, салауатты өмір салты және балалар мен жасөспірімдер арасында позитивті әрі қолайлы орта қалыптастыру мәселелері қамтылады. Практикалық дағдылар ұсынылып, олар өз өміріңді және қоршаған адамдардың өмірін сақтауға, зиянды әрекеттерден алдын ала қорғануға мүмкіндік береді.

Педагогикалық қоғамдастықтың міндеттері:

- қауіпсіз мінез-құлық дағдыларын қалыптастыру;
- қауіпсіздік мәдениетін қалыптастырып, оны пайдалы мінез-құлық дағдысына айналдыру.
- білім алушыларды қауіптерді анықтауға, көмек сұрауға және дұрыс шешім қабылдауға үйрету.

- мектепте және мектептен тыс жағдайда зорлық-зомбылықтың, буллингтің және жазатайым оқиғалардың қаупін азайту.

Психология саласындағы зерттеулер көрсеткендей, білім алушыларды қауіпсіздік негіздеріне жүйелі түрде үйрету мынадай нәтижелерге ықпал етеді:

- мазасыздық пен күйзеліс деңгейін төмендетуге;
- қауіпсіз әрі салауатты орта қалыптастыруға;
- эмоциялық интеллекті және қолдау сұрай білу дағдыларын дамытуға (ППРК №748 от 31.08.2023 ж);
- Білім беру ұйымының тәрбие жұмысының жоспары.

Жеке қауіпсіздік сабағын ұйымдастыру регламенті:

1. Сынып сағаттарында жеке қауіпсіздікке қатысты сабақтарды апта сайын 10 минуттан өткізу.
2. Қалыптасқан дағдыларды бақылау үшін чек-парақтар, сауалнамалар, байқау-сайыстар және бақылау әдістері арқылы мониторинг жүргізу.
3. Қауіпсіздік сабақтарына ата-аналарды тарту және ақпараттандыру.
4. Дайын жауаптарды таңуға жол бермей, пікірталас ұйымдастыру арқылы білім алушыларды ой қозғауға ынталандыру.
5. Жасөспірімдер түсіне алатын шынайы оқиғаларды пайдаланыңыз.
6. Мінез-құлық алгоритмдерін қарапайым әрі түсінікті қадамдар түрінде ұсыну.
7. Сабақтарға төтенше жағдайлар қызметінің, полицияның, денсаулық сақтау саласының және басқа да сала мамандарын шақыру.

Қауіпсіздік техникасын оқытудың жас ерекшеліктері мен тәсілдері

1–4 сыныптар (7–10 жас)

Негізгі мақсат: өзін-өзі қорғаудың, қауіпті тану және көмек сұрау негізгі дағдыларын дамыту.

Әдістемелік тәсілдер:

- алгоритмдерді көрнекі суреттермен немесе нақты қадамдармен көрсету (мысалы, «Көмекке шақырудың 5 қадамы»);
- «Не істеу керек, егер...» көріністері мен жаттығулары, рифмалары;
- «Қауіпті және қауіпсіз жағдайлар» суретін салу;

5–9 сыныптар (11–15 жас)

Негізгі мақсат: жағдайларды талдаудың тұрақты дағдысын, стандартты емес жағдайларда шешім қабылдау және әрекет ету қабілетін дамыту.

Әдістемелік тәсілдер:

- нақты жағдайлармен және жаңалықтармен тәжірибелік жұмыс;
- интерактивті сабақ, жағдайды талдау, шағын топтарда жұмыс, бейне мазмұнын көру және талқылау, ситуациялық тапсырмалар.
- рөлдік ойындар, жарыстар/викториналар;
- цифрлық тәуекелдерді, кибербуллингті, келеңсіз қатынастарды талқылау;
- бейне форматтары, цифрлық квесттер, бейнероликтер.

10-11 сынып (16-17 жас)

Негізгі мақсат: рефлексияны дамыту, тәуекелдерді бағалау, тәуекелдерді/қауіптерді бағалау қабілеті, тәуекел, қауіптер мен беймәлім жағдайларындағы жауапты мінез-әрекет – нақты және цифрлық ортада.

Әдістемелік тәсілдер:

- қысым астындағы ойсыз әрекеттердің салдарын, айла-шарғы жасаудың, қысым көрсетудің немесе қауіпті әрекеттерге қатысудың нақты жағдайларын талқылау (мысалы: «жасырын тасымалдауға» қатысу, «достық» бопсалау, «келеңсіз оқиғаға шақыру», қорқыту);
- YouTube немесе TikTokта оқиғаларды талдау: «Бұл жерде қауіп қайда?»
- цифрлық визуализациясы бар интерактивті тапсырмалар;
- дағдарыс жағдайындағы мінез-әрекетті модельдеу;
- алғашқы, жедел көмек көрсету бойынша практикумдар және т.б.

Жеке қауіпсіздік сабақтары жүйелі және қалыпты түрде білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамытатын, өз елінің жауапты азаматы болуға үйретеді және қауіпсіз қоғамды дамытуға үлесін қосады. Дұрыс мінез-құлық дағдыларын қалыптастыру, пайдалы әдеттерді кеңінен насихаттау және салауатты өмір салтын ілгерілету маңызды.



«Жеке қауіпсіздік сабақтары» бойынша әдістемелік әзірлемелерге сілтеме.

«АДАЛ АЗАМАТ» БІРТҰТАС ТӘРБИЕ БАҒДАРЛАМАСЫН РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК ОРТАЛЫҒЫНЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК ЖОБАЛАРЫ АРҚЫЛЫ ЕНГІЗУ

Мақсаты: Елдің бірегейлігін нығайта алатын, ұлттық құндылықтарға негізделген әділетті қоғамды құруға қабілетті, білімді, адал және парасатты ұрпақты тәрбиелеу.

Жобалар: «Балалар және театр», «Жасыл клубтар», «Балалар-жастар қозғалысы»

«Балалар және театр» танымдық жобасы өскелең ұрпақтың адамгершілік мәдениетін қалыптастырудың ресурсы, тұлғаның әлеуметтену құралы, көркемдік талғамның қалыптасуы, эстетикалық дамыған, шығармашыл тұлғаны тәрбиелеу механизмі және балаларды қоғамның ережелері мен нормаларына үйрету ретінде қызмет етуі мүмкін.

«Жасыл клуб» экологиялық жобасы қоршаған ортаны қорғауға қызығатын білім алушыларды өз еркімен құрған бірлестігі, энергия мен ресурстарды үнемдейтін ғылыми жобаларға, экология саласындағы StartUP және бизнес жобаларына арналған.

«Жас ұлан», «Жас қыран» ұйымдарының қызметі арқылы балалар мен жасөспірімдер қоғамдық өмірге белсенді араласып, Отанға деген сүйіспеншілік рухында тәрбиеленеді, көшбасшылық қасиеттерді меңгереді және өз елінің жауапты азаматтары болуға үйренеді.

Балалар-жастар қозғалысын жандандыру, балаларды әлеуметтендіру және өскелең ұрпақтың бойында патриотизмді, азаматтық жауапкершілікті, іске адалдықты тәрбиелеу. Бұл мақсат жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтар негізінде жүзеге асырылады.

«Балалар-жастар қозғалысы» білім алушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға, кәсіби бағдар беруге, сондай-ақ олардың әлеуметтік маңызды жобаларға қатысуына бағытталған; балаларды қоғамдық өмірге тартуға, оң тәжірибе жинақтауға мүмкіндік береді, олардың мүдделері мен құқықтарын білдіру мен

қорғау құралы болып қызмет етеді (10-кесте).

10-кесте. Негізгі іс-шаралар кестесі

№	Негізгі іс-шаралар	мерзімі
1	Республикалық балалар-жастар қозғалысын дамыту жөніндегі үйлестіру кеңесінің отырысы	қазан
2	Мұғалімдер күніне орай «UstazToDay»	қазан
3	Мектеп/студенттік парламент президенттерін сайлау	қазан
4	«Іс-әрекет уақыты» Республикалық білім алушылар өзін-өзі басқару көшбасшыларының балалар құрылтайы	қараша
5	«Үздік балалар-жасөспірімдер ұйымы» республикалық байқауы	желтоқсан

Барлық жастағы балалардың ата-аналарына арналған «Ата-аналарға педагогикалық қолдау көрсету орталықтары» бағдарламасын жаңартылып, «Ішкі күш», «Баланың қауіпсіздігі» модульдері және ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың ата-аналарына арналған сабақтар толықтырылды. Өткен оқу жылындағы сабақ мазмұны онлайн қауіпсіздігі, жас ерекшеліктері мен гендерлік мәселелер, зорлық-зомбылықтың алдын алу және жасөспірім қыздарды қолдау тақырыптарын ескере отырып жаңартылды.

1. Ата-аналарға педагогикалық қолдау орталықтарының қызметін ұйымдастыру ғылыми тұжырымдамасы:

Ата-аналардың педагогикалық құзыреттілігін арттыру: ата-аналарды балалар мен жасөспірімдердің жас және психологиялық ерекшеліктерін білуге бағытталған педагогика және жас ерекшелік психологиясының негіздеріне үйрету.

Психологиялық қолдау және кеңес беру: ата-аналарға балалармен және жасөспірімдермен қарым-қатынаста туындаған қиындықтардың алдын алу және оларды шешу мақсатында кеңес беру қызметтерін ұсыну.

Қақтығыстардың және девиантты мінез-құлықтың алдын алу: жасөспірімдер арасында девиантты және деструктивті мінез-құлықтың, сондай-ақ отбасындағы қақтығыстардың алдын алу әдістері мен бағдарламаларын енгізу.

Эмоционалды құзыреттілік пен ата-ана рефлексиясын дамыту: ата-аналардың өз сезімдерін түсіну және балалардың эмоционалды жағдайын дұрыс интерпретациялау мен басқаруға қабілеттілігін арттыруға ықпал ететін эмоционалды құзыреттілікті дамыту.

2. Ата-аналарға педагогикалық қолдау көрсетудің міндеттері:

- Балалардың салауаттығын қамтамасыз ету үшін **ЖАҚСЫ АТА-АНА МӘДЕНИЕТІН** дамыту, олардың психологиялы-педагогикалық және әлеуметтік құзыреттерін дамыту үшін жүйелі педагогикалық қолдауды ұйымдастыру;
- Орта білім беру ұйымы мен отбасы арасындағы балаларды тәрбиелеу мен дамытудағы өзара іс-қимылды нығайту;
- Балаларды тәрбиелеу мен дамытуға ата-аналардың жауапкершілігін арттыру.

3. Ата-аналарға педагогикалық қолдау орталықтарының қызметін ұйымдастырудың ерекшеліктері:

Басшының тәрбие ісі жөніндегі орынбасары орталықтың қызметін ұйымдастыруды жүзеге асырады: жоспарлау, кесте құру, бақылау.

Ата-аналарға педагогикалық қолдауды сынып жетекшілері, педагог-психологтар, әлеуметтік педагогтер, қосымша білім беру педагогтері жүзеге асырады.

Ата-аналардың сұранысын ескере отырып, ұсынылатын бағдарламаның 30% дейінгі көлемде сабақтардың тақырыптарын өздігімен анықтауға болады.

Қосымша ата-аналар арасынан аға буынының белсенді өкілдерін тарта отырып, «Даналық мектебі» клубын ұйымдастыру ұсынылады.

4. Ата-аналарға педагогикалық қолдау көрсетудің әдістері мен тәсілдері

1. **Диагностика және кеңес беру:** ата-аналар мен олардың балаларының қажеттіліктерін тұрақты түрде диагностикалау, сондай-ақ психологтар мен педагогтармен жеке және топтық кеңестер ұйымдастыру.
2. **Оқыту тренингтері мен семинарлары:** ата-аналар үшін жас ерекшелік дағдарыстары, балалардың қорқыныштары, қақтығыстық мінез-құлық және балалармен позитивті қарым-қатынас орнату жолдары тақырыптарына оқыту іс-шараларын ұйымдастыру.
3. **Интерактивті өзара әрекеттесу нысандары:** ата-аналардың балалармен өзара әрекеттесу дағдыларын қалыптастыру үшін отбасылық кеңес беру әдістерді, рөлдік ойындарды, кейс-әдістерді және жағдайлық тапсырмаларды қолдану.
4. **Қолдау және сүйемелдеу бағдарламалары:** қиын балалар мен жасөспірімдері бар ата-аналар үшін психологиялық-педагогикалық қолдаудың жеке бағдарламаларын әзірлеу.
5. **Саналы ата-ана тәжірибелері:** рефлексия және эмпатия дағдыларын дамыту үшін саналы болу мен түсінуді қамтитын ата-ана тәжірибелері мен техникаларын енгізу.

5. Күтілетін нәтижелері

1. Отбасылық құндылықтар жүйесінің ата-ана мен бала қарым-қатынасындағы және жақсы ата-аналық арқылы біртұтастай қалыптасуы.
2. Отбасындағы психоэмоционалды жағдайдың жақсаруы және қақтығыстық жағдайлардың деңгейінің, жасөспірімдерде агрессивті және девиантты мінез-әректің төмендеуі.
3. Ата-аналардың балаларды тәрбиелеуге саналы, жақсы көзқарастың артуы.
4. Ата-аналарды педагогикалық қолдау орталықтары балалар мен жасөспірімдерді тәрбиелеу және үйлесімді дамыту үшін қолайлы жағдай жасауға маңызды құралға айналуы.

ОРТА БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА КӘСІБИ БАҒДАР БЕРУ ЖҰМЫСТАРЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ

Еңбек нарығында өз орнын табатын мамандарды сапалы даярлау мемлекеттік саясаттың басым бағыттарының бірі болып табылады.

2025 жыл «Жұмысшы мамандықтарының жылы» болып жарияланды. Жұмысшы мамандықтарының жылын өткізу жоспарының 7 бағытының бірі – кәсіби бағдар беру ісін дамытуға арналған. 1000 бейінді сынып ашу бастамасы осы жыл аясында жүзеге асырылуда.

Бейінді сыныптарды ашудың негізгі мақсаты мен міндеттері: жұмысшы мамандықтарының беделін арттыру, мектеп білім алушыларының техникалық және кәсіптік білімге деген тұрақты қызығушылығын қалыптастыру, сондай-ақ өңірлік еңбек нарығының сұранысын ескере отырып, ерте кәсіби бағдар беруді қамтамасыз ету.

Бейіндік сыныптар – бұл мектеп білім алушыларының кәсіби өзін-өзі анықтауын ерте кезеңнен бастап жүзеге асыруға бағытталған жаңа білім беру тәжірибесі. Олар академиялық бейіндік сыныптардан айырмашылығы – өңірлік еңбек нарығында сұранысқа ие мамандықтармен практикалық танысуға бағытталған, жоғары оқу орындары, колледждер және жұмыс берушілермен тығыз байланыста жүзеге асырылады.

Бейіндік сыныптың бағыты оқу жылы ішінде екі рет өзгертілуі мүмкін.

Орта мектептерде бейіндік сыныптарды құрудың негізгі қадамдары.

1. Қажеттілікті анықтау. Білім алушылар мен олардың ата-аналарына сауалнама жүргізу арқылы сұранысқа ие бағыттарды айқындау.
2. Бейіндік бағытты таңдау. Бейіндік сыныптар өңірдің экономикалық ерекшеліктерін ескере отырып қалыптастырылады. Мысалы: Атырау облысы: мұнай-газ өнеркәсібі, геология, технологиялар; Қарағанды облысы: тау-кен ісі, металлургия; Солтүстік Қазақстан облысы: агрономия, зоотехния, ветеринария; Ауылдық өңірлер: ауыл шаруашылығы, тігін ісі, аспаздық, үй экономи-

касының негіздері және т.б.

3. Серіктестікті орнату. Жұмыс берушілермен және кәсіптік білім беру ұйымдарымен ынтымақтастық туралы меморандумдар жасасу.
4. Оқу процесін ұйымдастыру. Бейіндік бағытты ескере отырып, іс-шаралар кестесін жасау.
5. Нәтижелерді бағалау және кері байланыс. Білім алушылардың бейіндік білім мен дағдыларды меңгеру деңгейін тұрақты бақылау; таңдаған бағытқа деген қызығушылық пен мотивацияны арттыру; кәсіби бағыттағы арнайы іс-шараларға үнемі қатысуы мен белсенділігі; оқыту мазмұнының өңірлік еңбек нарығы талаптарына сәйкестігі. Білім алушылар мен ата-аналардан кері байланыс алу.

Қажет болған жағдайда бейіндік бағытты түзету.

Мектепте кәсіби бағдар беру және әдістемелік жұмыстарды педагог-кәсіби бағдар беруші жүргізеді.

Мектептегі кәсіби бағдар беру жұмысының негізгі мақсаты:

- өзінің қызығушылықтары мен бейімділіктерін, күшті және әлсіз жақтарын тану;
- мамандықтар әлемімен және еңбек нарығының талаптарымен танысу;
- мамандық пен білім беру бағытын саналы түрде таңдау.

Кәсіби бағдар беру жұмысын ұйымдастыруға арналған әдістемелік материалдарды мына сілтеме арқылы таба аласыз: <https://uba.edu.kz/ru/metodology/3>



Инклюзивті білім беру

Инклюзивті білім берудің тиімділігінің басты критерийі барлық балаларды, оның ішінде ерекше білім беруді қажет ететін балаларды табысты әлеуметтендіру, оларды мәдениетке баулу, қоғаммен өзара әрекеттесу және қатысу тәжірибесін қалыптастыру болып табылады.

Қазақстандық білім беру жүйесінде инклюзивті процестерді табысты ілгерілету үшін,

біріншіден, мемлекеттік-қоғамдық институт ретінде білім берудің ашықтығы мен қолжетімділігін қамтамасыз ету;

екіншіден, инклюзивті білім берудің барлық субъектілерінің өзара іс-қимылын, жауапкершілігін және қатысуын күшейту қажет.

Бұл ратификацияланған БҰҰ конвенциялары мен ЮНЕСКО-ның білім берудегі инклюзия және теңдік стратегиялары аясында Қазақстанның халықаралық міндеттемелерінде белгіленген қағидаттарды жүзеге асыруды көздейді.

«Қазақстан Республикасында мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беруді дамытудың 2023-2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы» еліміздің білім беру саясатының жаңа көзқарасын көрсетеді. Осы Тұжырымдамада ерекше білім беруді қажет ететін балаларды қолдау кабинеттерін қоса алғанда, білім беру ұйымдарының базалық инфрақұрылымын жақсарту, сондай-ақ халықаралық талаптарға сәйкес заманауи жабдықтармен жарақтандыру жөніндегі міндеттер айқындалған (<https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2300000249>).

Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартының (бұдан әрі – МЖМБС) мазмұнындағы өзгерістер оқу бағдарламаларының мазмұны мектептерде білім берудің инклюзивті тәсілін арттыруға бағытталған. Осылайша, «ерекше білім беруді қажет ететін балаларға арналған жеке дамыту бағдарламасы», «ерекше білім беруді қажет ететін балаларға арналған оқу бағдарламаларын бейімдеу» секілді ұғымдардың анықтамалары берілген, білім алу үшін арнайы жағдайлар жасау, ерекше білім беруді қажет ететін балаларды бағалау және т.б. нормалар қарастырылған (<https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2200029031>).

Барлық деңгейдегі білім басқармалары, білім беру ұйымдарының әкімшілік-

тері инклюзивті білім беру саласындағы нормативтік құжаттарға барлық жаңалықтарды, өзгерістер мен толықтыруларды педагогикалық ұжымдарға уақытылы жеткізуі қажет.

2025 жылғы 29 сәуірде «Білім беру ұйымдарындағы психологиялық-педагогикалық қолдау қызметінің жұмыс істеу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің № 92 бұйрығы бекітілді, ол күші жойылған екі бұйрық негізінде құрылды: ҚР Білім және ғылым министрінің «Мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру, қосымша білім беру ұйымдарында психологиялық-педагогикалық қолдап отыру қағидаларын бекіту туралы» 2022 жылғы 12 қаңтардағы №6 бұйрығы және ҚР Оқу-ағарту министрі м.а. «Орта білім беру ұйымдарындағы психологиялық қызметтің жұмыс істеу қағидаларын бекіту туралы» 2022 жылғы 25 тамыздағы №37 бұйрығы.

№ 92 бұйрыққа сәйкес жалпы орта білім беру ұйымдарында Психологиялық-педагогикалық қолдау қызметінің (бұдан әрі – ППҚҚ) жұмысын күшейту қажет. ППҚҚ - бұл білім беру ұйымындағы алқалы орган болып табылады және оның негізгі міндеті – білім алушылардың, соның ішінде ерекше білім беруді қажет ететін балалардың, психологиялық әл-ауқатын қамтамасыз ету, оқу мотивациясын, үлгерімін, шығармашылық қабілеттерін дамытуға жағдай жасау, кәсіби бағдар беруді жүзеге асыру, сондай-ақ білім беру процесіне қатысушыларға психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету болып табылады.

Білім беру ұйымының басшысы бекітетін ППҚҚ құрамына басшының орынбасарлары, педагог-психологтер, әлеуметтік педагогтер, арнайы педагогтер, педагог-ассистенттер, педагог-кәсіби бағдар берушілер кіреді.

Сыныптағы қолдау – пайда болатын қажеттіліктерге ең көп таралған және әдетте бірінші жауап. Ол сыныптағы басқа балаларға қолданылатын тәсілдерді толықтыратын немесе одан ерекшеленетін оқыту тәсілдерін қажет ететін ерекше немесе жеке білім беруді қажет ететін білім алушыларға бағытталған.

Мектептегі қолдау. Кейбір жағдайларда сыныптағы қолдау деңгейіндегі іс-шаралар білім алушылардың ерекше білім беру қажеттіліктерін толық қанағаттандыру үшін жеткіліксіз болады. Сондықтан сынып жетекшісі келесі кезеңге өтіп, ППҚҚ мамандарын қиындықтарды шешуге тартады. Бұл процесс ақпаратты жүйелі түрде жинауды, мектепті қолдау жоспарын немесе білім алушыларды оқытудың жеке бағдарламаларын әзірлеуді және бақылауды қамтиды.

Мектептен тыс қолдау. Білім алушылардың ерекше білім беру қажеттіліктері ауыр және/немесе тұрақты болған жағдайда (мысалы, балалар аутизмі мен есту немесе көру қабілеттерінің ауыр деңгейдегі зақымдалуы секілді күрделі қиындықтар), оларға тар мамандардың қарқынды қолдауы қажет болуы мүмкін (мысалы, сурдопедагог, тифлопедагог, клиникалық психолог және т.б.). Мектептен тыс қолдау (жеке қолдау), әдетте, мектеп ұжымына кірмейтін қызметкерлерді қиындықтарды шешу, ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау және тікелей арнайы қолдау көрсету процесіне тартуды білдіреді. Алайда сыныптағы және

мектептегі қолдау жұмыстарынан алынған ақпарат осы деңгейдегі мәселелерді шешудің бастапқы нүктесі болады. Сыныптағы қолдау және мектептегі қолдау баланың жеке оқу жоспарының маңызды элементтері болып қала береді.

Педагогтердің, ППҚҚ және педагогикалық кеңестің білім алушылардың ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау жөніндегі міндеттерінің, сондай-ақ қабылдау шарттары мен үлгілік ережелерін жасамағаны үшін басшылардың жауапкершілігінің кеңеюін ескере отырып, қазіргі мектеп жағдайында педагогтердің білімге және қолдауға тең қолжетімділікті қамтамасыз етудегі рөлі артады. Осыған байланысты әкімшілік, барлық деңгейдегі білім беру ұйымдарының педагогтері өздерінің кәсіби құзыреттілігін, оның ішінде үздіксіз психологиялық-педагогикалық қолдауды ұйымдастырудың заманауи тәсілдерін қолдану бойынша жүйелі негізде жетілдіруі қажет. (<https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2500036047>)

ҚР БҒМ 2022 жылғы 12 қаңтардағы №4 «Ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау қағидаларын бекіту туралы» бұйрығына өзгерістер енгізілді, оған сондай-ақ ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау бағдарламалары енгізілді, сол себепті бұйрықтың атауы «Ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау қағидаларын және бағдарламаларын бекіту туралы» болып өзгертілді.

Бұйрықтың жаңа редакциясына сәйкес психологиялық-педагогикалық қолдау қызметі оқуда қиындықтары бар балалардың ерекше білім беру қажеттіліктерін мынадай параметрлер бойынша бағалайды:

1. когнитивтік және орындаушылық функциялар;
2. сөйлеуді дамыту;
3. оқу, жазу және санау дағдыларының болуы/болмауы;
4. эмоционалды-еріктік сала;
5. мектепке бейімделу;
6. сенсорлық және моторлық жүйе;
7. отбасындағы әлеуметтік проблемаларды анықтау (<https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2200026618>).

Инклюзивті білім беру үшін жағдай жасау жөніндегі іс-шараларды жоспарлау және іске асыру кезінде ҚР Оқу-ағарту министрі м.а. 12.07.2024 ж. №178 бұйрығымен бекітілген «Білім беру ұйымдарында инклюзивті білім беру үшін жағдай жасау жөніндегі әдістемелік ұсынымдар» пайдаланылады. Әдістемелік ұсынымдар мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдарында инклюзивті білім беру үшін жағдай жасаудың бірыңғай тәсілін айқындау мақсатында әзірленді. Инклюзивті білім беру көрсеткіштері бойынша деректерді білім беру ұйымдары Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 9 тамыздағы №354 бұйрығымен бекітілген «Ұлттық білім беру деректер қоры» ақпараттық жүйесін қалыптастыру, сүйемелдеу, жүйелік-техникалық қызмет көрсету, интеграция және ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету

қағидаларына сәйкес «Ұлттық білім беру деректер қоры» ақпараттық жүйесінде (ҰБДҚ) толтырады.

«Мемлекеттік білім беру ұйымдары қызметкерлерінің үлгі штаттарын бекіту туралы» 2023 жылғы 21 шілдедегі № 224 бұйрықтың қабылдануымен ҚР Оқу-ағарту министрлігі еліміздің білім беру жүйесінде инклюзивті практиканы нығайту жағына маңызды қадам жасады.

Үлгі штаттары инклюзивті білім беруді жүзеге асыру үшін қажетті мамандардың қосымша ставкаларын енгізу үшін нормативтік негізді бекітеді. Бұл ерекше білім беруді қажет ететін білім алушыларды жүйелі және тұрақты қолдау үшін жағдай жасайды.

Педагог-ассистенттің штат бірлігін белгілеу штат санының лимиті және тиісті шығыстар шегінде жүзеге асырылады.

Бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру ұйымдарында психологиялық-медициналық-педагогикалық консультацияның ұсынымы бойынша білім беру ұйымдарындағы жеке көмекші лауазымының штат бірлігі белгіленеді.

Білім беру ұйымдарындағы жеке көмекшінің штат бірлігін белгілеу штат санының лимиті және тиісті шығыстар шегінде жүзеге асырылады (<https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2300033166>).

Зияты зақымдалған балаларды оқыту «Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарын қоспағанда, тиісті типтердегі және түрлердегі білім беру ұйымдары қызметінің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту Министрінің 2022 жылғы 31 тамыздағы №385 бұйрығымен бекітілген арнайы білім беру ұйымдары қызметінің үлгілік қағидаларының 75-тармағымен регламенттеледі.

Зияты зақымдалған балаларға арналған арнайы оқыту шарттары:

1. зияты зақымдалған білім алушыларды оқыту жалпы білім беретін мектептердің Үлгілік оқу бағдарламаларының мазмұнына бағдарланбаған арнайы оқу бағдарламалары және арнайы оқулықтар бойынша;
2. зияты зақымдалған білім алушыларды сынып педагогінің және психологиялық-педагогикалық қолдау мамандарының балалардың мүмкіндіктерін психологиялық-педагогикалық зерделеу негізінде жасалған және жарты жылдан аспайтын мерзімге арналған жеке оқу бағдарламаларына сәйкес оқыту;
3. өлшемді сипаттамалық бағалау және бес балдық шкаланы пайдалана отырып, оқу жетістіктерін бағалау. Орташа түрде зияты зақымдалған білім алушылардың жетістіктерін бағалау кезінде балдық бағалау пайдаланылмайды;
4. сөйлеу тілі мен мінез-құлығының айқын түрдегі бұзылыстары болған жағдайда логопедиялық және психологиялық көмек көрсету;

5. емдік дене шынықтыру, әлеуметтік-тұрмыстық бағдарлау бойынша сабақтар (<https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2200029329>).

Жалпы білім беретін мектепте зияты зақымдалған балаларды оқыту 9-сыныптан кейін, арнайы мектепте 10-сыныптан кейін аяқталады. Екі жағдайда да «Орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім туралы құжаттардың түрлерін, орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім туралы мемлекеттік үлгідегі құжаттардың нысандарын және оларды есепке алу мен беру қағидаларын, сондай-ақ білім беру ұйымдарында білім алуды аяқтамаған адамдарға берілетін анықтаманың нысанын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2015 жылғы 28 қаңтардағы №39 бұйрығына сәйкес БТ сериясының аттестаты беріледі. Осыған байланысты білім беру ұйымдары ата-аналарды жалпы білім беретін мектепте зияты зақымдалған балаларды оқыту шарттары туралы, оның ішінде БТ сериясы аттестатын беру туралы, сондай-ақ жеке мүмкіндіктері мен ерекше білім беру қажеттіліктерін ескере отырып, техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдарында кәсіп алу қажеттілігі туралы уақытылы хабардар етуі қажет (<https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1500010348>).

Жоғарыда аталған нормалар барлық білім алушылар үшін білім беру ортасының қолжетімділігін, жайлылығын және қауіпсіздігін қамтамасыз етуге бағытталған. Әрбір педагог үшін бұл әлеуметтік әділеттілік мәселесі ғана емес, сонымен қатар адамгершілік қағидаттарында қалыптасатын қоғамның тұрақты дамуы, ерекшеліктерді құрметтеу және барлық азаматтардың еліміздің өміріне тең қатысуға ұмтылуы үшін маңызды шарт екенін түсіну маңызды.

ҚР Оқу-ағарту министрлігінің тапсырысы бойынша инклюзивті практиканы дамыту мәселелері бойынша педагогтерді әдістемелік қолдау мақсатында жыл сайын Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының сайтында (<https://uba.edu.kz/qaz/metodology/3>) қолжетімді әдістемелік ұсынымдар әзірленеді, сонымен қатар Арнайы және инклюзивті білім берудің Ұлттық ғылыми-практикалық орталығының материалдарымен (<https://special-edu.kz/news/86/single/812>) танысуға кеңес береміз.



Арнайы мектептерде/сыныптарда балаларды оқыту және тәрбиелеу «Қазақстан Республикасындағы бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім берудің үлгілік оқу жоспарларын бекіту туралы» ҚР Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бұйрығына (бұдан әрі – Үлгілік оқу жоспары), «Жалпы білім беретін ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, таңдау курстарының және факультативтердің үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» ҚР Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығына (06.11.2024 жылғы № 327 өзгерістермен және толықтырулармен) сәйкес жүзеге асырылады.

Арнайы мектептерде/сыныптарда оқыту білім алушылардың дамуындағы бұзылыстардың түрлері бойынша ұйымдастырылады:

1. есту қабілеті зақымдалған балаларға арналған;
2. көру қабілеті зақымдалған балаларға арналған;
3. сөйлеу тілінің күрделі бұзылыстары бар балаларға арналған;
4. тірек-қимыл аппаратының бұзылыстары бар балаларға арналған;
5. психикалық дамуы тежелген балаларға арналған;
6. зияты зақымдалған балаларға (жеңіл және орташа түрдегі зият зақымдалуы).

Арнайы мектептер болмаған жағдайда, жалпы білім беретін мектептерде көру қабілеті (нашар көретін/көрмейтін), есту қабілеті зақымдалған (нашар еститін/естімейтін), сөйлеу тілінің күрделі бұзылыстары бар, тірек-қимыл аппаратының бұзылыстары бар, зияты жеңіл түрде зақымдалған, психикалық дамуы тежелген балаларға арналған сыныптар және зияты орташа түрде зақымдалған балаларға арналған өмірлік дағдылар сыныптары құрылады.

Арнайы мектептерде/сыныптарда бір сыныпта толымдылығы екі баладан аспайтын қарым-қатынас және әлеуметтік өзара іс-әрекет бұзылыстары немесе қиындықтары (оның ішінде аутизмі немесе аутистік спектр бұзылыстары) бар балаларды оқыту көзделеді.

Жергілікті жағдайлар мен қаржылық мүмкіндіктерге байланысты арнайы мектептерде/сыныптарда сыныптардың толымдылығы ұсынылған шекті мөлшер-

ден төмен болуына рұқсат етіледі.

Оқу күнінің тәртібі білім алушылардың тез шаршауын ескере отырып, бірінші ауысымда және үзілістерде жеткілікті демалу уақытымен белгіленеді.

Қажетті жағдайлар (ұйқы және демалыс) жасау кезінде бастауыш білім беру деңгейінде арнайы мектептердің/сыныптардың жұмысы бұзылған функцияларды еңсеру және орнын толықтыруға, қажетті қорғау (сөйлеу, қозғалыс) педагогикалық режимін қамтамасыз ету, әлеуметтік дағдыларды қалыптастыру үшін ұзартылған күн режимінде ұйымдастырылады.

Оқу жылының ұзақтығы Үлгілік оқу жоспарына сәйкес 0-сыныпта – 32 апта, 1-сыныпта — 33 апта, 2 – 12 сыныптарда — 34 аптаны құрайды.

Бастауыш білім беру деңгейін аяқтағаннан кейін мүмкіндігі шектеулі балаларға инклюзивті білім беру жағдайында оқу мәселесін қарастыру мақсатында ПМПК арқылы ерекше білім беру қажеттіліктеріне бағалау жүргізу ұсынылады.

Есту, көру, тірек-қимыл аппаратының бұзылыстары, сөйлеу тілінің күрделі бұзылыстары бар, психикалық дамуы тежелген білім алушыларға арналған үлгілік оқу жоспарларының инвариантты бөлігінің жалпы білім беретін пәндерінің тізбесі және олардың негізгі мазмұны ҚР МЖМБС талаптарына сәйкес келеді.

Екінші (қазақ, орыс) және үшінші (шетел) тілдерді оқыту білім алушылардың сөйлеу тілінің даму деңгейін ескере отырып жүзеге асырылады, дене шынықтыру сабақтарының сағаттық жүктемесін азайту – білім алушылардың психофизикалық жай-күйінің ерекшеліктерін ескере отырып жүргізіледі.

Үлгілік оқу жоспарымен қарастырылған сағаттар шегінен шықпай, тілдік пәндер мен дене шынықтыру сабақтары арасында сағаттарды қайта бөлуге жол беріледі.

Оқыту білім алушылардың психофизикалық ерекшеліктері мен танымдық мүмкіндіктерін ескере отырып, негізгі орта білім берудің оқу бағдарламалары негізінде әзірленген арнайы оқу бағдарламаларын (бағдарламалар АИБД ҰҒПО-ның special-edu.kz сайтында орналастырылған), сондай-ақ жалпы орта білім берудің оқу бағдарламаларын қолдану арқылы жүзеге асырылады.

Оқу процесінде арнайы оқулықтар мен ОӘК, сондай-ақ жалпы білім беретін мектептерге арналған оқулықтар мен ОӘК қолданылады.

Арнайы мектептерде/сыныптарда оқытудың түзету-дамыту бағыты түзету пәндері, жалпы білім беру циклі пәндері шеңберінде, сондай-ақ қосымша білім беру жүйесінде іске асырылады.

Үлгілік оқу жоспарының түзету компоненті арнайы білім беру жағдайында оқитын мүмкіндіктері шектеулі балалардың бұзылған функцияларын түзетуге және

орнын толтыруға бағытталған арнайы оқу сабақтарының жиынтығын қамтитын міндетті компонент болып табылады.

Үлгілік оқу жоспарларының түзету компонентінің сабақтарын «Арнайы педагогика» («Дефектология») мамандығы бойынша жоғары педагогикалық білімі бар және арнайы мектеп түріне сәйкес білім беру бағдарламасы бар педагогтер жүргізеді. Түзету компоненті пәндері бойынша білім алушылардың жетістіктерін бағалау кезінде балдық бағалау қолданылмайды.

Арнайы мектеп-интернаттарда түзету компонентінің жеке/ кіші топтық/ топтық сабақтары білім беру ұйымының басшысы бекіткен кестеге сәйкес күннің бірінші және екінші жартысында өткізіледі.

Есту, көру қабілеті зақымдалған және тірек-қимыл аппаратының бұзылыстары бар балаларда зияттың зақымдалуы анықталған жағдайда 4–6 білім алушыны қамтитын арнайы сыныптар құрылады. Аталған сыныптарда оқыту зияты зақымдалған балаларға арналған Үлгілік оқу жоспарлары мен бағдарламалары бойынша, негізгі бұзылыс түріне сәйкес Үлгілік оқу жоспарларының түзету компонентін енгізе отырып, жүзеге асырылады.

Арнайы мектептер/сыныптар жағдайында көру қабілеті зақымдалған (көрмейтін, нашар көретін), есту қабілеті зақымдалған (естімейтін, нашар еститін), тірек-қимыл аппаратының бұзылыстары бар білім алушылар 11-12 сыныптарда жалпы орта білімді алады, онда оқыту қоғамдық-гуманитарлық және жаратылыстану-математикалық бағыттар бойынша бейіндік оқыту негізінде жүзеге асырылады. Білім беру процесінің түзету-дамыту бағыты жалпы білім беретін пәндер бойынша сабақтарда, түзету компонентінің сабақтарында қамтамасыз етіледі.

Есту, көру қабілеті зақымдалған, тірек-қимыл аппаратында бұзылыстары бар, сөйлеу тілінің күрделі бұзылыстары бар, психикалық дамуы тежелген балаларға арналған арнайы мектептердің/сыныптардың түлектері ҚР Білім және ғылым министрінің 2015 жылғы 28 қаңтардағы № 39 бұйрығына сәйкес алған білім деңгейін растайтын мемлекеттік үлгідегі аттестат алады.

Көру қабілеті зақымдалған балаларға арналған арнайы мектептерде/сыныптарда оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері

Көру қабілеті зақымдалған балаларға арналған арнайы мектепке/сыныпқа көрмейтін, нашар көретін балалар қабылданады, онда оқыту бөлек жүзеге асырылады, тиісті типтегі сынып болмаған кезде бірлескен оқытуға жол беріледі немесе оқыту шағын жинақты мектептердің типі бойынша ұйымдастырылады.

Көру қабілеті зақымдалған балаларға арналған арнайы мектептерде/сыныптарда бастауыш білім беру деңгейінде (оның ішінде үйден жеке тегін оқыту жағдайында) білім беру қызметін «Арнайы педагогика» («Дефектология») бағыты бойынша жоғары педагогикалық білімі бар және «Тифлопедагогика» білім беру бағдарламасы бойынша даярланған немесе қайта даярлау туралы құжаты бар

арнайы педагогтер жүзеге асырады.

5-10 сыныптарда (оның ішінде үйде жеке тегін оқыту кезінде) білім беру қызметін тифлопедагогика бойынша біліктілікті арттыру курстарынан өткен пән мұғалімдері жүзеге асырады.

Көру қабілеті зақымдалған балаларды зияты зақымдалған балаларға арналған арнайы оқу бағдарламалары бойынша оқыту кезінде мемлекеттік үлгідегі БТ сериялы білім туралы құжат беріледі.

Жалпы орта білім беру деңгейінде түзету компонентінің сабақтары әлеуметтік-тұрмыстық бағдарлау, кеңістіктікте бағдарлау, мимика мен пантомимиканы дамыту бойынша топтық және жеке түрде өткізіледі.

Есту қабілеті зақымдалған балаларға арналған арнайы мектептерде/сыныптарда оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері

Есту қабілеті зақымдалған балаларға арналған арнайы мектепке/сыныпқа естімейтін және нашар еститін, соның ішінде кохлеарлы импланты бар балалар қабылданады, онда оқыту бөлек жүзеге асырылады, тиісті түрдегі сынып болмаған кезде бірлесіп оқытуға жол беріледі немесе оқыту шағын жинақты мектептердің типі бойынша ұйымдастырылады.

Есту қабілеті зақымдалған балаларға арналған арнайы мектептерде/сыныптарда бастауыш білім беру деңгейінде (оның ішінде үйден жеке тегін оқыту жағдайында) білім беру қызметін «Арнайы педагогика» («Дефектология») бағыты бойынша жоғары педагогикалық білімі бар және «Сурдопедагогика» білім беру бағдарламасы бойынша даярланған немесе қайта даярлау туралы құжаты бар арнайы педагогтер жүзеге асырады.

5-10 сыныптарда (оның ішінде үйде жеке тегін оқыту кезінде) білім беру қызметін сурдопедагогика бойынша біліктілікті арттыру курстарынан өткен пән мұғалімдері жүзеге асырады.

Есту қабілеті зақымдалған балаларды зияты зақымдалған балаларға арналған арнайы оқу бағдарламалары бойынша оқыту кезінде мемлекеттік үлгідегі БТ сериялы білім туралы құжат беріледі.

Жалпы орта білім беру деңгейінде түзету компонентінің сабақтары дыбыстардың айтылуын қалыптастыру және есту қабілетін дамыту, ауызекі және тұрмыстық сөйлеуді дамыту, ым-ишараттық сөйлеу тілін оқыту бойынша топтық және жеке түрде өткізіледі.

Трек-қимыл аппаратының бұзылыстары бар балаларға арналған арнайы мектептерде/сыныптарда оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері

Тірек-қимыл аппаратының бұзылыстары бар балаларға арналған арнайы мек-

тепке/сыныпқа өз бетінше жүріп-тұратын, арнайы құралдар арқылы жүріп-тұратын, жеке көмекші арқылы жүріп-тұратын балалар қабылданады.

Тірек-қимыл аппаратының бұзылыстары бар балаларға арналған мектептерде/сыныптарда білім беру қызметін тиісті бейіндегі біліктілікті арттыру курстарының сертификаты бар бастауыш сынып мұғалімдері жүзеге асырады.

5-10 сыныптарда (оның ішінде үйде жеке тегін оқыту кезінде) білім беру қызметін бұзылыс түріне сәйкес біліктілікті арттыру курстарынан өткен пән мұғалімдері жүзеге асырады.

Тірек-қимыл аппаратының бұзылыстары бар балаларды зияты зақымдалған балаларға арналған арнайы оқу бағдарламалары бойынша оқыту кезінде мемлекеттік үлгідегі БТ сериялы білім туралы құжат беріледі.

Жалпы орта білім беру деңгейінде түзету компонентінің сабақтары емдік дене шынықтыру, әлеуметтік-тұрмыстық бағдарлау бойынша топтық және жеке түрде өткізіледі.

Сөйлеу тілінің күрделі бұзылыстары бар балаларға арналған арнайы мектептерде/сыныптарда оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері

Сөйлеу тілінің күрделі бұзылыстары бар балаларға арналған арнайы мектепке/сыныпқа 1-2 деңгейдегі сөйлеу тілі жалпы дамымаған, оның ішінде кохлеарлы импланты бар балалар қабылданады.

Сөйлеу тілінің күрделі бұзылыстары бар балаларға арналған мектептерде/сыныптарда білім беру қызметін «Арнайы педагогика» («Дефектология») бағыты бойынша жоғары педагогикалық білімі бар және «Логопедия» білім беру бағдарламасы бойынша даярланған немесе қайта даярлау туралы құжаты бар арнайы педагогтер жүзеге асырады.

5-10 сыныптарда (оның ішінде үйде жеке тегін оқыту кезінде) білім беру қызметін логопедия бойынша біліктілікті арттыру курстарынан өткен пән мұғалімдері жүзеге асырады.

Психикалық дамуы тежелген балаларға арналған арнайы мектептерде/сыныптарда оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері

Психикалық дамуы тежелген балаларға арналған арнайы мектепке/сыныпқа әртүрлі генездегі психикалық дамуы тежелген, оның ішінде кохлеарлы импланты бар балалар қабылданады.

Психикалық дамуы тежелген балаларға арналған мектептерде/сыныптарда білім беру қызметін тиісті бейіндегі біліктілікті арттыру курстарының сертификаты бар бастауыш сынып мұғалімдері жүзеге асырады.

5-10 сыныптарда (оның ішінде үйде жеке тегін оқыту кезінде) білім беру қызметін бұзылыс түріне сәйкес біліктілікті арттыру курстарынан өткен пән мұғалімдері жүзеге асырады.

Психикалық дамуы тежелген балаларда он екі жастан кейін шектік зияткерлік жеткіліксіздік жағдайы белгіленеді.

Зияты зақымдалған балаларға арналған арнайы мектептерде/сыныптарда оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері

Зияты зақымдалған балаларға арналған арнайы мектепке/сыныпқа жеңіл және орташа түрде зияты зақымдалған балалар қабылданады.

Зияты зақымдалған білім алушыларға арналған мектептерде/сыныптарда білім беру қызметін жоғары педагогикалық білімі бар және олигофренопедагогика саласында біліктілікті арттыру курстарынан өткен «Дене шынықтыру», «Музыка», «Кәсіби еңбекке баулу» пәндерін оқытатын мұғалімдерді қоспағанда, «Арнайы педагогика» («Дефектология») мамандығы және «Олигофренопедагогика» білім беру бағдарламасы бойынша жоғары педагогикалық білімі бар педагогтер жүзеге асырады.

Зияты зақымдалған білім алушыларға арналған үлгілік оқу жоспарлары, оқу бағдарламалары мен оқулықтар ҚР МЖМБС мазмұнын іске асырмайды.

Оқу процесі зияты жеңіл және орташа түрде зақымдалған білім алушыларға Үлгілік оқу жоспарларына сәйкес, арнайы оқулықтар мен ОӘК пайдалана отырып, арнайы оқу бағдарламалары бойынша жүзеге асырылады.

Зияты орташа түрде зақымдалған білім алушыларды оқыту педагогикалық кеңестің шешімі бойынша жекелеген сыныптарда немесе зияты жеңіл түрде зақымдалған білім алушылармен (3 білім алушыдан аспайтын) бірлесіп ұйымдастырылады.

Зияты орташа түрде зақымдалған білім алушыларды оқыту зияты орташа түрде зақымдалған білім алушыларға арналған үлгілік оқу бағдарламалары негізінде құрастырылған жеке оқу бағдарламалары бойынша жүзеге асырылады.

Кәсіби еңбекке баулу, жалпы еңбекке даярлау, әлеуметтік-тұрмыстық бағдарлау, шаруашылық еңбек, қолөнер сабақтары үшін сыныптар екі топқа бөлінеді.

Зияты зақымдалған түлектер белгіленген үлгідегі БТ сериялы аттестат алады.

Білім беру ұйымдарының педагогтері мен басшыларының қызметін әдістемелік сүйемелдеу



Білім беру ұйымдарында оқу-әдістемелік және ғылыми-әдістемелік жұмысты ұйымдастыру «Мәдениет саласындағы білім беру ұйымдарын қоспағанда, білім беру ұйымдарында оқу-әдістемелік және ғылыми-әдістемелік жұмысты ұйымдастыру және жүзеге асыру қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2023 жылғы 10 тамыздағы №253 бұйрығына сәйкес жүзеге асырылады.

Білім беру ұйымдарында оқу-әдістемелік құжаттаманы әзірлеу білім беру саласындағы нормативтік құқықтық актілерге сәйкестікпен жүзеге асырылуы тиіс.

Мектептегі әдістемелік бірлестіктердің жұмысына ерекше назар аудару қажет, себебі академиялық зерттеулер олардың педагогтердің кәсіби дамуы мен білім алушылардың оқу жетістіктеріне айтарлықтай әсер ететінін көрсетеді. Сондықтан оқу-тәрбие процесін жетілдіруге және оқу нәтижелерін жақсартуға ұмтылатын мектеп әкімшілігі ең алдымен әдістемелік бірлестіктердің жүйелі жұмысын қамтамасыз етуі тиіс.

Әдістемелік бірлестіктердің жұмыс жоспарында пәндер бойынша оқу-тәрбие процесін тиімді ұйымдастыруға бағытталған қажетті шараларды қарастыру ұсынылады. Атап айтқанда, білім алушылардың тақырыптық білім олқылықтарын анықтау және жою бойынша іс-шаралар, оқу мотивациясы төмен балалармен қосымша жұмыс, ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыс, цифрлық технологияларды қолдану арқылы оқыту әдістері, білім алушылардың сыни ойлауын және зерттеу дағдыларын дамыту мәселелері қамтылуы тиіс.

Әдістемелік бірлестік шеңберінде сабақ өткізуге қатысты мәселелерді тұрақты түрде талқылап отыру, сабақ жоспарларын бірлесе әзірлеу, жекелеген білім алушылардың үлгеріміндегі оң және теріс динамикаларды талдау, оқу мотивациясы төмен балаларға қолдау көрсету бойынша қосымша шаралар қабылдау, сондай-ақ дарынды балалармен жұмыс жүргізу маңызды болып табылады.

Педагогтердің кәсіби құзыреттілігін арттырудың бір түрі – әдістемелік және ғылыми-әдістемелік материалдарды (авторлық бағдарламаларды) әзірлеу. Зерттеушілік қызметтің нәтижесінде педагогтердің кәсіби деңгейі артады, алынған білім өз тәжірибесін түрлі деңгейде таратуға, аттестациядан сәтті өтуге, кәсіби

байқауларда танылуға мүмкіндік береді.

Педагогтер әзірлеген әдістемелік және ғылыми-әдістемелік материалдар (авторлық бағдарламалар) білім беру ұйымдарындағы әдістемелік бірлестіктер мен әдістемелік кеңестердің отырыстарында қарастырылып, оң қорытынды алғаннан кейін білім беру ұйымының басшысы бекітеді. Бұл мақсатта барлық деңгейде «Әдістемелік (оқу-әдістемелік, ғылыми-әдістемелік) кеңес қызметінің үлгілік қағидаларын және оны сайлау тәртібін бекіту туралы») Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің міндетін атқарушының 2007 жылғы 21 желтоқсандағы №644 бұйрығына сәйкес әдістемелік кеңестер құрылады. Педагогтің әдістемелік материалдары мен әзірлемелері бойынша шешім әдістемелік кеңес отырысында кеңес мүшелерінің көпшілік даусымен қабылданып, хаттамамен рәсімделеді.

Педагогтердің әдістемелік және ғылыми-әдістемелік материалдарын (авторлық бағдарламаларын) сараптау, жинақтау және республикалық деңгейде енгізу 2020 жылғы 29 желтоқсанда бекітілген Республикалық оқу-әдістемелік кеңес жанындағы Сараптамалық кеңестің ережесіне сәйкес жүзеге асырылады. Сараптамалық кеңестің отырыстары тоқсан сайын бір рет өткізіледі (<https://uba.edu.kz/qaz/metodology/6>).

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы педагогтер үшін «Инновациялық педагогикалық тәжірибені зерделеу, жинақтау және тарату жөніндегі әдістемелік ұсынымдарды» әзірлеген (<https://uba.edu.kz/qaz/metodology/3?page=12>)

Педагогтердің кәсіби шеберлік конкурстарына қатысуы олардың кәсіби дамуының маңызды шарты. «Үздік педагог», «Үздік авторлық бағдарлама», «Дарынды балаларға – талантты ұстаз» және басқа да осындай конкурстар педагогтердің кәсіби деңгейін арттыруға, олардың әдістемелік және шығармашылық құзыреттерін дамытуға ықпал етеді.

Жалпы білім беретін пәндер бойынша республикалық және халықаралық олимпиадалар мен ғылыми жобалар конкурстарының (ғылыми жарыстардың), орындаушылар конкурстарының, кәсіби шеберлік конкурстарының мен спорттық жарыстардың тізімі Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2011 жылғы 7 желтоқсандағы №514 бұйрығымен бекітілген. Қажетті конкурс осы тізімде болмаса, қосымша ақпарат алу үшін өңірлік әдістемелік кабинетке (орталыққа) жүгінуге ұсынылады.

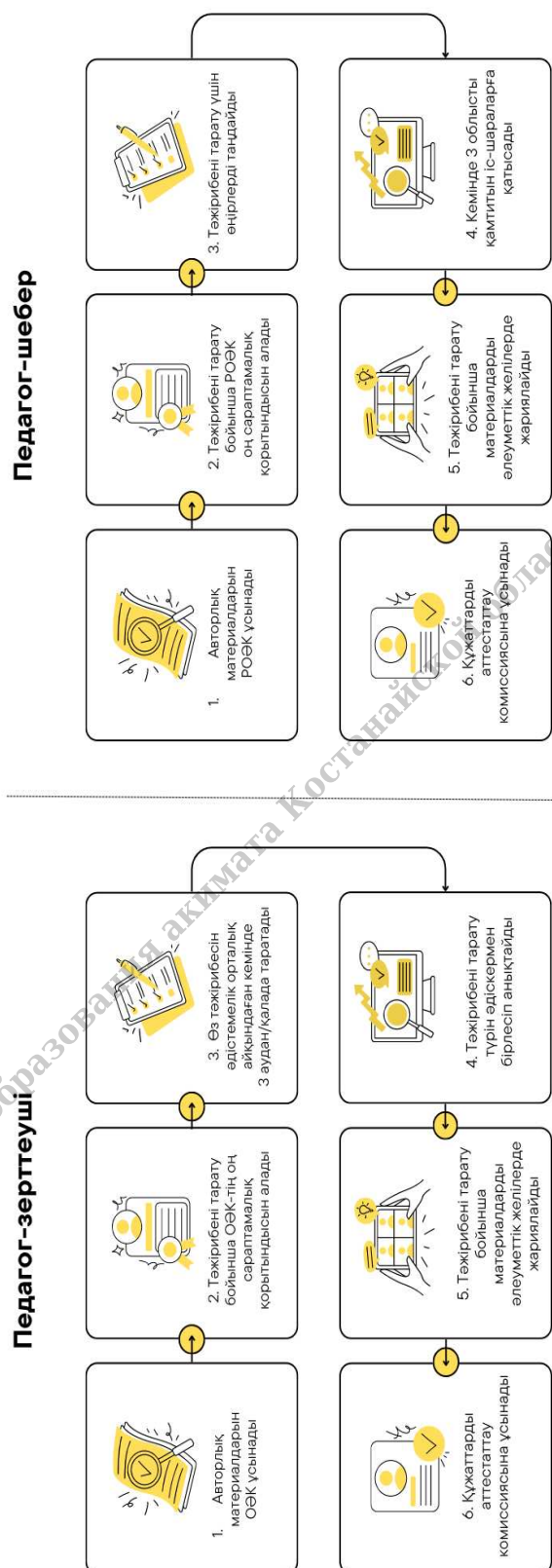
Педагогтердің біліктілігін арттыру үздіксіз білім берудің ажырамас бөлігі. Қазақстан Республикасының 2019 жылғы 27 желтоқсандағы «Педагог мәртебесі туралы» Заңына сәйкес, кәсіби қызмет атқаратын педагогтер үш жылда кемінде бір рет білім беру білім беру саласындағы уәкілетті органмен келісілген бағдарламалары бойынша курстардан өтуі қажет. Курстарды аяқтаған соң педагогтер жаңа алған білімдерін оқу-тәрбие процесіне енгізуі, тәжірибелерімен әріптестерімен бөлісуі және мектептегі әдістемелік жұмыстарға белсенді қатысуы тиіс (<https://www.gov.kz/memleket/entities/kdso/documents/2?lang=ru>).

Жас педагогтердің кәсіби жолының басында оларға қолдау көрсету, олардың құзыреттерін дамыту және педагогикалық тәжірибенің үздіксіздігін қамтамасыз ету үшін олардың біліктілігін жүйелі түрде арттыру маңызды. Қазақстан Республикасының «Педагог мәртебесі туралы» Заңына сәйкес, орта білім беру ұйымында алғаш рет кәсіби қызметке кіріскен педагогқа оқу жылы бойы тәлімгерлік ететін педагог бекітіледі. Тәлімгерлікті ұйымдастыру тәртібі «Тәлімгерлікті ұйымдастыру қағидаларын және тәлімгерлікті жүзеге асыратын педагогтерге қойылатын талаптарды бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 24 сәуірдегі №160 бұйрығына сәйкес жүргізіледі. Осы құжатта тәлімгерлік процесін ұйымдастыру талаптары мен жағдайлары, мектеп әкімшілігінің, тәлімгердің және жас педагогтің міндеттері, тәлімгерлерді тағайындау және ауыстыру тәртібі және басқа да мәселелер айқындалған.

Тәлімгерлікті ұйымдастыру кезінде тәлімгерлік жоспарын әзірлеу, жас педагогтің кәсіби дайындығын диагностикалау және кәсіби дамуын қолдау, тәлімгер мен жас педагог арасындағы кәсіби қарым-қатынас мәдениетін қалыптастыру сияқты бірқатар сұрақтар туындайды. Осыған байланысты Академия тарапынан «Орта білім беру ұйымдарында тәлімгерлікті жетілдіру бойынша әдістемелік ұсынымдар» әзірленді (<https://uba.edu.kz/ru/metodology/3>).

Қазақстан Республикасының 2019 жылғы 27 желтоқсандағы «Педагог мәртебесі туралы» Заңының 14-бабына сәйкес, аттестаттау рәсімі Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 27 қаңтардағы №83 бұйрығымен (2025 жылғы 25 ақпандағы ҚР Оқу-ағарту министрінің №32 бұйрығымен енгізілген өзгерістермен) бекітілген Педагогтерді аттестаттаудан өткізу қағидалары мен шарттарына сәйкес жүзеге асырылады (<https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1600013317>).

ПЕДАГОГТІҢ ТӘЖІРИБЕСІН ТАРАТУ БОЙЫНША АЛГОРИТМ



1-сурет. Педагогтің тәжірибесін тарату бойынша алгоритм

Педагог-зерттеушілер мен педагог-шеберлердің тәжірибесін тарату білім беру саласында уәкілетті органның жанындағы Республикалық оқу-әдістемелік кеңес ұсынған оқу-әдістемелік материалдар немесе бағдарламалар негізінде жүзеге асырылады (1-сурет).

Управление образования акимата Костанайской области Айбрагимова Б. Н.

Ауыл мектептерінің әлеуетін дамыту



Ауыл мектептерінің әлеуетін дамыту 2024 жылғы 3 желтоқсанда өткен Қазақстан Республикасы Үкіметінің отырысының №40 хаттамалық тапсырмасы негізінде Қазақстан Республикасының Премьер-Министрі тапсырмасына сәйкес жүзеге асырылады.

Хаттамалық тапсырмалар негізінде 2025 жылғы 31 қаңтарда Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің №21 «Қазақстан Республикасында ауыл мектептерін дамытудың «Ауыл мектебі – сапа алаңы» тұжырымдамалық тәсілдері» бұйрығы бекітілді.

«Ауыл мектебі – сапа алаңы» тұжырымдамалық тәсілдері» негізгі 4 тәсілді қамтиды:

1. ШЖМ-ны оңтайландыру және тірек мектептерінің бөлімшелерін құру;
2. «Ауыл мектебі – сапа алаңы» («Тірек мектебі – ШЖМ») республикалық жобасын масштабтау;
3. Ауылдық мектептерді мәдени-ағарту кешендеріне (комьюнити-орталықтар) трансформациялау;
4. ШЖМ-ның 5-11-сынып білім алушылары үшін «Білім-Инновация» лицейіне, Назарбаев Зияткерлік мектептеріне ұқсас жаңа формациядағы мектеп-интернаттар құру.



Назар аударыңыз!

2025-2026 оқу жылында Республика бойынша ауыл мектептерінің әлеуетін арттыру мақсатында 203 тірек мектебі мен оған бекітілетін 739 шағын жинақты мектеп санитарлық нормаларды сақтай отырып, 5-11-сыныптарда 5 пәнді аптасына 1 рет (математика, физика, химия, биология, ағылшын тілі) қашықтан оқытуды жүзеге асырады.

Ауыл мектептерін дамыту – ел болашағына бағытталған ұзақ мерзімді инвестиция. Нақты талдауға және мүдделі тараптардың қатысуына сүйене отырып қабылданған шешімдер ауылдық жерлерде болашақ ұрпақты табысқа жетелейтін тұрақты білім беру жүйесінің қалыптасуына негіз болады.

Управление образования акимата Костанайской области / Айбрагимова Б. Н.

Оқу процесіне жасанды интеллектті кіріктіру

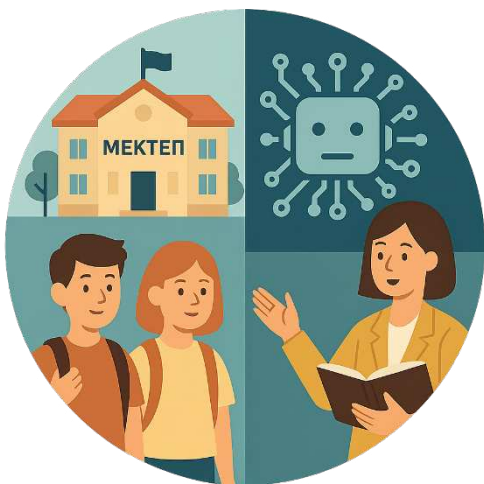


2023 жылғы 1 қыркүйектегі Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы, 2024–2029 жылдарға арналған жасанды интеллектті дамыту тұжырымдамасы, сондай-ақ Орта білім беру жүйесінде жасанды интеллектті қолдану жөніндегі әдістемелік ұсынымдар (Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, №5 хаттама, 10.06.2024 ж.) негізінде білім беру ұйымдарына оқыту мен тәрбие беру процесіне жасанды интеллект (ЖИ) технологияларын жүйелі түрде енгізу ұсынылады.

Орта білім беру ұйымдарына арналған ұсынымдар:

- Педагогикалық ұжымды әдістемелік ұсынымдардың мазмұнымен таныстыру, оларды оқыту тәжірибесіне кезең-кезеңімен енгізуді ұйымдастыру;
- Жасанды интеллектті пайдалануға байланысты этикалық қағидаттар, рұқсат етілетін қолдану формалары, академиялық адалдықты сақтау алгоритмдері мен бұзушылықтарды қарау механизмдері қамтылатын мектепішілік саясатты әзірлеу;
- ЖИ-ді оқу процесіне кіріктіру жолдары:
 - ЖИ-ді қолдана отырып сабақтар әзірлеу (әдістемелік ұсынымдардың 3.4.1–3.4.4 тарауларына сәйкес);
 - жаңа материалды түсіндіру, жоспарлау, бағалау және рефлексия барысында ЖИ құралдарын пайдалану;
 - педагогтердің цифрлық сауаттылығы, ЖИ этикасы және генеративті модельдер бойынша біліктілігін арттыру курстарын ұйымдастыру және әдістемелік қолдау көрсету;
 - білім алушылардың ЖИ өнімдерімен жұмыс істеуі кезінде ЖИ қолдану этикасын насихаттау (әдістемелік ұсынымдардың 1.3 бөлімі);
 - білім алушылардың сыни пайымдау, ақпараттық гигиена және цифрлық технологияларды саналы пайдалану дағдыларын қамтитын цифрлық құзыреттерін дамытуға жағдай жасау.

Жасанды интеллект – бұл педагогтің жаңа мүмкіндіктері мен цифрлық көмекшісі



Жасанды интеллект (ЖИ) – келесі мүмкіндіктерге ие:

- оқу деректерін жинайды, талдайды;
- материалдарды білім алушының деңгейі мен қызығушылықтарына бейімдейді;
- күнделікті тапсырмаларды автоматтандырады (тест, есептер);
- көрнекі және интерактивті ресурстарды жасауға көмектеседі.

Педагогке ЖИ не үшін қажет?

Педагогтің міндеті	ЖИ көмегі	Нәтиже
Сабақ жоспарлау	Идеяларды, мақсаттарды, критерийлер мен материалдарды ұсынады	Уақытты үнемдеу (жоспарға ≤ 1 сағат)
Сабақ өткізу	Презентациялар, тапсырмалар, көрнекі материалдар әзірлейді	Оқу материалын көрнекі түрде ұсыну
Бағалау	Тест тапсырмаларын автоматты түрде құрастырып, тексереді	Жедел кері байланыс
Білім алушыны қолдау	Жеке кеңестер ұсынады	Жекелеген прогресс
Сыныптан тыс жұмыс	Мақалаларды қысқаша мазмұндайды, жобаларға арналған идеялар ұсынады	Зерттеу дағдыларын дамыту

Педагогтің жетекші рөлі

- **ЖИ – педагогтің көмекші құралы.** Қорытынды шешімдерді (контентті таңдау, бағалау, педагогикалық қолдау) педагог қабылдайды.
- Педагогтің технология мүмкіндіктері мен шектеулерін түсінуі, материалдардың дұрыстығын тексеруі және этикалық нормаларды (деректер, авторлық құқық, психологиялық қауіпсіздік) сақтау маңызды.
- Педагог ЖИ ресурстарымен саналы және қауіпсіз пайдалануға үйретеді.

Халықаралық мектеп тәжірибесінде кеңінен қолданылатын генеративті ЖИ құралдарының ең танымал түрлері төмендегі кестеде келтірілген. Бұл құралдар-

дың таныстыру және ақпарат беру мақсатында ғана ұсынылғанын, ешбір компанияның немесе платформаның мүддесін қолдамайтынын ескерген жөн. ЖИ құралдары тізбесінің мақсаты – оқу-тәрбие процесінің әртүрлі аспектілерінде педагогтер мен білім алушыларға пайдалы болатын мүмкіндіктерін көрсету.

САБАҚҚА ДАЙЫНДЫҚ / КУРСТЫ ҚҰРУ			
№	ЖИ-құралдары	Сілтеме	Сипаты
1	Zotero, Mendeley, Scite	https://www.zotero.org/ https://www.mendeley.com/ https://scite.ai/	зерттеулерді іріктеуге, жүйелеуге, дәйексөз келтіруге және бөлісуге арналған құралдар
2	DeepL	https://www.deepl.com/ru/translator	ғылыми мәтіндер мен үлкен көлемдегі файлдарды аударуға арналған аударма құралы
3	YesChat, ChatGPT	https://www.yeschat.ai/ https://chatgpt.com/	суреттерді генерациялау, тапсырмалар мен глоссарийлер құрастыру
4	Picsart,	https://picsart.com/ru/create	онлайн фото және видео өңдеуші редактор
5	Nolej	https://nolej.io/	оқулықтар мен онлайн-контент негізінде интерактивті материалдар әзірлейтін платформа
6	Diffit	https://web.diffit.me/	сабаққа арналған ресурстар генераторы
7	Perplexity	https://www.perplexity.ai/	дереккөздерді көрсете отырып, жауап беретін ЖИ жүйесі
8	Google Arts & Culture	https://artsandculture.google.com/	әлемдік өркениеттердің 2000+ музейі мен мәдени көрмелеріне онлайн қолжетімділік
9	Convai	https://convai.com/	оқыту ойынын әзірлеу
10	Gemini	https://gemini.google.com/app/	мәтін, сурет, аудио және видеоны өңдейтін ЖИ үлгісі
11	Kandinsky	https://www.sberbank.com/promo/kandinsky/	сурет пен анимация жасауға арналған қосымша

*Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы ешбір ұйымның мүддесін насихаттауды немесе қолдауды мақсат етпейді. Жасанды интеллектіні қолданатын қосымшалар туралы мәлімет тек таныстыру және ақпараттық сипатта ұсынылған.

САБАҚ ӨТКІЗУ			
№	ЖИ-құралдар	Сілтеме	Сипаты
1.	Tome, Gamma, Slidebean	https://tome.app/ https://gamma.app/ https://slidebean.com/	Презентациялар жасауға арналған платформалар
2.	Magicschool,	https://app.magicschool.ai/	Жаттығулар, сабақ жоспарлары мен тапсырмалар әзірлеу платформасы
3.	Questgen Quizrise	https://www.questgen.ai/ https://www.quizrise.com/	MCQ сұрақ-жауап генераторы, «Ақиқат немесе жалған», «Бос орынды толтыр»
4.	Quizgecko, Quiz Wizard, Prepai	https://quizgecko.com/ https://app.getquizwizard.com/ https://www.prepai.io/us/	ұсынылған мәтін бойынша тест тапсырмаларын құрастыру
5.	Educaplay	https://domore.ai/	оқыту ойынын әзірлеу
БАҒАЛАУ			
№	ЖИ-құралдар	Сілтеме	Сипаты
1	PrepAI, Teachology, ChatGPT	https://www.prepai.io/ https://www.teachology.ai/ https://chatgpt.com/	материалдарды әзірлеу
2	Edint	https://www.edint.io/	жасанды интеллект негізіндегі прокторинг платформасы
3	Copyleaks, Smodin, Turnitin, Gptzero	https://copyleaks.com/ https://app.smodin.io/ https://search.vyager.com/ https://gptzero.me/	тапсырма жазу кезінде ЖИ қолданылғанын анықтайтын платформалар
СЫНЫПТАН ТЫС ЖҰМЫС			
№	ЖИ-құралдар	Сілтеме	Сипаты
1	Scholarcy	https://www.scholarcy.com/	ғылыми мақала немесе оқулықтың қысқаша мазмұны
2	Elicit	https://elicit.com/	зерттеу тапсырмаларын автоматтандыру

*Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы ешбір ұйымның мүддесін насихаттауды немесе қолдауды мақсат етпейді. Жасанды интеллектті қолданатын қосымшалар туралы мәлімет тек таныстыру және ақпараттық сипатта ұсынылған.

ПЕДАГОГТИҢ ЦИФРЛЫҚ АССИСТЕНТТЕРІ			
№	ЖИ-құралдар	Сілтеме	Сипаты
1	Diffit	https://app.diffit.me/	оқу материалдарын әзірлеу құралы
2	Magicschool,	https://app.magicschool.ai/	интерактивті жаттығулар мен сабақ жоспарларын әзірлеу платформасы
3	Gradescope	https://www.gradescope.com/	сканерленген, қолмен жазылған және қағазға жазылған жұмыстарды бағалауға арналған құрал
4	Elicit	https://elicit.com/	зерттеу тапсырмаларын автоматтандыру: мақалаларды жалпылау, деректерді алу, нәтижелерді жинақтау
5	Mathigon	https://ru.mathigon.org/	математикалық ойын алаңы

Дереккөз: EduProject

Жасанды интеллектіні енгізу бойынша ұсыныстар

- Шағыннан бастаңыз:** бір-екі қарапайым сервисті таңдап, оларды сабаққа дайындалу кезінде қолданып көріңіз.
- Саралап қолданыңыз:** алынған материалдарды білім алушылардың жасына сәйкес өңдеп, бейімдеңіз.
- Қауіпсіздікті сақтаңыз:** білім алушылардың құпия деректерін ашық сервистерге жүктемеңіз.
- Тәжірибе алмасыңыз:** мектептің әдістемелік бірлестіктерінде тиімді қолданылған платформаларды талқылаңыз.

ЖИ – бұл уақытты үнемдейтін және оқыту мүмкіндіктерін кеңейтетін құрал. Басты құндылық – сіздің педагогикалық шеберлігіңіз.

Педагогикалық қызмет тиімділігін арттыру мақсатында жасанды интеллект құралдарын қолдану бойынша ұсынымдар

Сабаққа дайындық пен оны өткізу барысын оңтайландыру, сондай-ақ педагогтердің күнделікті қайталанатын жұмыстарын жеңілдету мақсатында жасанды интеллект технологияларын келесі бағыттарда қолдану ұсынылады:

1. Сабақты жоспарлау және дайындау:

- Үлгілік оқу бағдарламасының талаптарына сай сабақ мақсаттарын құрастыру үшін ЖИ технологияларын пайдалану;

*Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы ешбір ұйымның мүддесін насихаттауды немесе қолдауды мақсат етпейді. Жасанды интеллектіні қолданатын қосымшалар туралы мәлімет тек таныстыру және ақпараттық сипатта ұсынылған.

- сабақ мақсаттарына сәйкес келетін бағалау критерийлерін (дескрипторларды) әзірлеу;
- сараланған оқытуды қамтамасыз ету үшін білім алушылардың жас ерекшеліктеріне және әртүрлі күрделілік деңгейлеріне сай тапсырмаларын іріктеу;
- негізгі ұғымдарға қатысты тірек-конспекттерді, көрнекі материалдарды, сызбаларды, анықтамалар мен түсіндірмелерді әзірлеу.

2. Сабақтың ұйымдастыру кезеңі:

- білімді өзектендіру және проблемалық сұрақ элементтерін қамтитын сабақтың кіріспе бөлімін жоспарлау;
- білім алушылардың танымдық қызығушылығын ынталандыратын көрнекі және мәтіндік материалдарды таңдау үшін ЖИ қолдану.

3. Жаңа материалды түсіндіру және меңгеру:

- талдау, салыстыру, жалпылау және білімді қолдану дағдыларын дамытуға бағытталған тапсырмаларды құрастыру;
- сабақ тақырыбы мен білім алушылар деңгейіне бейімделген мысалдарды құрастыру үшін ЖИ мүмкіндіктерін пайдалану.

4. Функционалдық және оқу сауаттылығын қалыптастыру:

- түсініп оқу және интерпретациялау, әртүрлі форматтағы ақпаратпен жұмыс істеу дағдыларын дамытуға бағытталған тапсырмаларды әзірлеу;
- сыни ойлау дағдыларын дамытуға ықпал ететін жағдайларды модельдеу үшін ЖИ қолдану.

5. Оқу жетістіктерін бақылау және бағалау:

- түрлі форматтағы (көп нұсқалы жауаптар, ашық сұрақтар, сәйкестендіру) тесттік және бақылау тапсырмаларын түрлендіру;
- білім алушылардың ағымдағы ілгерілеуін қадағалауға бағытталған формативті бағалау тапсырмаларын дайындау;
- автоматтандырылған құралдарды қорытынды тапсырмаларды әзірлеу және өзін-өзі бағалау үшін пайдалану.

Практикалық ұсынымдар

- ЖИ қандай мәселені шешетінін нақты анықтаңыз (жоспарлау, көрнекілеу, тестілеу және т.б.).
- ЖИ құралды тек уақытты үнемдейтін немесе оқытудың сапасын арттыратын жағдайда ғана пайдаланыңыз.

- Түрлендірілген мәтіндер, суреттер мен сұрақтарды міндетті түрде қарап шығыңыз.
- Жас ерекшелігіне, оқу бағдарламасына және сабақтың тақырыбына сәйкес келетіндей етіп түзетулер енгізіңіз.
- Сабақтың мазмұнына, бағалауға және білім алушыны қолдауға қатысты соңғы шешімді педагог қабылдайды.
- ЖИ -ді «автопилот» ретінде емес, кеңесші ретінде пайдаланыңыз.
- ЖИ нәтижелерін (дәлдігі, шынайылығы, маңыздылығы) сыни тұрғыдан бағалай біліңіз.
- Ақпаратты қауіпсіз әрі жауапкершілікпен іздеуге, дереккөздерді дұрыс дәйектеуге дағдыланыңыз.

Этикалық нормалар

Норма	Нені білдіреді	Педагогтің әрекеті
Ашықтық	Білім алушы ЖИ қай жерде қолданылғанын біледі	ЖИ көмегімен жасалған, бейімделген немесе тексерілген материалдар туралы алдын ала хабарлайды
Құпиялық	Білім алушының деректері қорғалған	Білім алушылардың жеке деректерін және өзге де құпия мәліметтерді ашық немесе қауіпті цифрлық сервистерге орналастыруға жол бермейді
Қауіпсіздік	Зиянды контенттің болмауы	Білім алушыларды зиянды, қауіпті контенттен қорғауды қамтамасыз етеді
Әділдік	Кемсітушілікке жол бермеу	ЖИ жасаған материалдарды сараптамалық тексеруден өткізеді
Дәлдік	Контент нақты және тексеруге болады	Фактілерді тексеріп, дереккөздерді көрсетеді
Жауапкершілік	Педагог — жауапты тұлға	ЖИ қатесін түзетеді, оның шектеулерін түсіндіреді
Психологиялық әл-ауқат	Білім алушының ынта-сы мен өзін-өзі бағалауына ықпалы	ЖИ қолдану кезінде білім алушылардың эмоционалдық жағдайы мен танымдық жүктеме деңгейін бақылайды

Білім беруде жасанды интеллектіні қолдану тәсілдерін толығырақ зерттеу үшін Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының сайтында орналастырылған әдістемелік ұсынымдармен танысуға болады.

Толық мәтіні Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА-ның ресми сайтында қолжетімді:

<https://uba.edu.kz/storage/app/media/ISKUST%20INTELLEKT%20%20KAZ%2026.06.24.pdf>



Назар аударыңыз!

ЖИ-педагогтің орнын алмастырушы емес, көмекшісі.

Тексеріңіз, бейімдеңіз, түсіндіріңіз, этиканы сақтаңыз.

Управление образования акимата Костанайской области Айбрагимова Б. Н.



Педагогтер жарияланымдары: Академиялық жазылым бойынша нұсқаулық

Ғылыми мақала – педагог өзінің зерттеу нәтижелерін немесе әдістемелік тәжірибесін ұсынатын жазбаша жұмыс. Мақала басқа педагог-әріптестер немесе оқырмандар сіздің идеяларыңызды түсініп, қолдана алуы үшін анық, логикалық және дәлелді болуы тиіс.

Ғылыми мақаланың негізгі ерекшеліктері:

- Объективтілік – тек фактілер, талдаулар мен қорытындылар.
- Ғылыми стиль – анық тұжырымдар, ауызекі сөздерді қолданбау.
- Нақты құрылым – мақаланың әр бөлімі өз мазмұнын ашуы қажет.
- Дереккөздерге сілтемелер – барлық дәйексөздер, деректер, басқа авторлардың/зерттеушілердің идеялары сілтемемен расталуы керек.

Ғылыми мақала – бұл нақты мысалдармен және жұмыстың нәтижелерімен расталған, басылым ережелеріне сәйкес құрастырылған сіздің педагогикалық тәжірибеңіздің нақты баяндамасы.

Мақаланы жазу кезінде мақаланың мақсаты анықталатын және оның мәтіні қалыптастырылатын тақырыпты таңдау ұсынылады. Ғылыми мақаланың мәтініндегі қорытындылар мен тұжырымдар фактілерге негізделуі керек. Сондай-ақ, мақаланы рәсімдеу кезінде басылымның талаптары бойынша метадеректерді толтыру қажет.

Мақала жазу алгоритмі

1. Тақырыпты таңдау

Мақала тақырыбын дұрыс таңдау – өте маңызды қадам және оған жауапкершілікпен қарау керек. Тақырып мақалада қарастырылатын мәселені, оның өзектілігі мен шешу жолдарын қамтуы қажет.

Тақырып таңдаудың негізгі критерилері:

- зерттеу мазмұнына сәйкестігі;

- ғылыми қызығушылық тудыра алуы;
- жаңашылдығы және бұрын жарық көрген мақалаларды қайталамауы;
- тақырып тым ауқымды немесе өте тар болмауы.

Ең өнімді тақырыптар – автордың кәсіби қызметімен тікелей байланысты тақырыптар. Атап айтқанда, педагогтің өзі әзірлеген әдістемелер, жүргізген зерттеулері немесе жұмысында кездесетін өзекті мәселелерге арналған тақырыптар.

2. Мақаланы жоспарлау және құрылымы

Тақырыпты анықтағаннан кейін автор мақала жазуды жоспарлайды. Мақала жазуды жоспарлау ойды дәйекті және түсінікті жеткізуге мүмкіндік береді. Мақаланы рәсімдеу ережелерін, оның ішінде көлеміне, қаріптеріне және құрылымына қойылатын талаптарды алдын-ала нақтылау маңызды.

Мақаланың негізгі бөлімдері бойынша тезистерді тұжырымдаудан бастау ұсынылады. Тезистер мазмұны әр бөлімнің негізгі сипатын ашуы тиіс. Кестелер, диаграммалар мен суреттер деректерді көрнекі түрде ұсынуға көмектеседі. Теориялық тұжырымдарды практикалық тәжірибемен үйлестіру мақсатын да ескеру керек. Яғни, оқыту әдістерін ғана емес, сонымен қатар оқу-тәрбие процесінде қолдану бойынша ұсыныстарды және алынған нәтижелерді сипаттап жазу қажет.

Ұсынылатын мақала құрылымдары:

«Білім-Образование» журналы құрылымы: тақырып, аңдатпа, кілтті сөздер, негізгі тұжырымдамалар, кіріспе, материалдар мен әдістер, нәтижелер, талқылау, қорытынды, қаржыландыру туралы ақпарат (бар болса) және пайдаланылған дереккөздер тізімі.

«Алтынсарин академиясының хабаршысы» журналы құрылымы: тақырып, аңдатпа, түйінді сөздер, кіріспе, әдістеме, практикада қолдану, ұсыныстар, қорытынды және пайдаланылған дереккөздер тізімі.

3. Әдебиетке шолу

Автор орта білім саласына арналған тақырыбы бойынша басқа да зерттеушілердің жарияланымдарын (еңбектерін) оқып зерделеуі қажет. Аталған еңбектердегі идеялар мен әдістемелік тәсілдерге талдау жасап, тақырыптың зерттелу деңгейін анықтайды. Мұндай талдау зерттеу тақырыбын тереңірек түсінуге ықпал етеді, бұрыннан белгілі нәтижелерді қайталауға жол бермейді және ғылыми жұмыс үшін перспективалы бағыттарды айқындайды.

Ерекше назарды Қазақстан зерттеушілері мен ғалымдарының ғылыми еңбектеріне және жарияланымдарына аудару қажет. Өзекті дереккөздерді іздеу үшін Google Академия, ҚР Ұлттық академиялық кітапханасының онлайн-ресурсы

және еліміздің жетекші университеттерінің электрондық дерекқорлары сияқты интернет-ресурстарын пайдалану ұсынылады.

Мақала жазуда әдебиет дереккөздерін іздеу үшін келесі сілтеме ұсынылады: <http://surl.li/trlzm>

4. Мәтінді жазу

Ғылыми мақаланың құрылымы нақты, баяндау тілі дәйекті, кәсіби және түсінікті болуды талап етеді. Автор субъективті бағалауға жол бермеуі тиіс, тек фактілерге және практикалық мысалдарға сүйенуі керек. Тұжырымдарды нақты деректермен растап, жүргізілген зерттеулермен салыстыру қажет. Мақала жобасының қорытынды бөлімінде негізгі қағидаларды қысқаша түйіндеп, нәтижелерді мектеп практикасында қолдану мүмкіндіктерін көрсету және әрі қарай зерттеу үшін перспективалы бағыттарды белгілеу маңызды.

5. Редакциялау және түзету

Мақала мәтінін жазып болған соң, оны мұқият редакциялап түзету қажет. Ерекше назарды мақаланың грамматикалық және стилистикалық қателерін жоюға, баяндаудың логикалық тізбегін тексеруге, сонымен қатар академиялық ресімдеу стандартына сәйкестігін қадағалауға аудару керек.

6. Жариялауға дайындау

Бұл кезеңде мақаланы ғылыми басылымның техникалық талаптарына сәйкес дайындау қажет. Журналдың редакциялық саясатымен белгіленген барлық ресми критерилерінің, атап айтқанда, дәйектемелерді қою ережелерінің, библиографияны ресімдеудің және құрылымдық элементтерінің сақталуын тексеру қажет.

7. Журнал редакциясымен кері байланыс

Рецензиялау процесінде мақала мазмұнына да, ресімделуіне де қатысты рецензенттің ескерту-ұсыныстары болуы мүмкін. Мұндай жағдайда автор рецензент ескерту-ұсыныстары бойынша мақаласына түзетулер мен толықтырулар енгізе отырып редакциямен кері байланысқа шығуы тиіс.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 27 қаңтардағы № 83 бұйрығы «Педагогтерді аттестаттаудан өткізу қағидалары мен шарттарын бекіту туралы» (бұдан әрі – Ереже) және осы Ереженің 61-тармағына сәйкес Аттестациялық комиссия (бұдан әрі – Комиссия) мұғалімнің портфолиосын Ереженің 12 және 13-қосымшаларда бекітілген бағалау парағы бойынша бағалайды. Ереженің 12 және 13-қосымшалары талаптарына сәйкес, зерттеу қызметі негізінде дайындалған басылымдардағы жарияланымдар мұғалім материалдарын (портфолионы) бағалау критерийлерінің тізіміне енгізілген.

Осыған орай, Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының «Білім-Образование» ғылыми-педагогикалық журналы мен «Алтынсарин академиясының хабаршысы» әдістемелік журналы мұғалімдерді аттестациялау үшін жарамды деп танылады.

Алтынсарин академиясы басылымдарында мақала жариялау шарттары

- Әдістемелік зерттеулердің тұтастығын қамтамасыз ету үшін автор Академия басылымдарымен белгілеген мақаланы ресімдеу талаптарын ұстануы қажет.
- Академиялық жазылымды (мақаланы) журнал поштасына жолдағанда автор мақаланың түпнұсқа екеніне, бұрын өзге басылымдарда ағымдағы немесе ұқсас түрде жарияланбағанына және басқа баспаларға қарауға берілмегеніне кепілдік береді. Басқа тілдерде жарияланған мақалалардың аудармалары жариялануға қабылданбайды.
- Мақалада авторларды көрсету ретін авторлардың өздері анықтайды және қолжазбаны редакцияға тапсырғаннан кейін өзгертілмейді. Мақаламен редакциялық жұмыс барысында және оны қабылдағаннан кейін авторлар құрамына өзгертулер енгізуге жол берілмейді.
- Журналдың бір шығарылымында бір автордан (бірлескен автор ретінде қатысқандарды да қоса алғанда) бір ғана қолжазба жариялауға рұқсат етіледі.
- Бір мақаладағы бірлескен авторлар саны 4 (төрт) адамнан аспауы тиіс.
- Мақаланың түпнұсқалық (бірегейлік) деңгейі: «Білім-Образование» журналы үшін кемінде 70%, ал «Алтынсарин Академиясының хабаршысы» журналы үшін кемінде 60% болуы қажет.
- Егер мақала балалар қатысқан зерттеулерге қатысты мәселелерді қозғаса, этикалық комитеттің қорытындысын ұсыну қажет.

«Білім-Образование» журналына мақаланы қалай жіберуге болады?

«Білім-Образование» ғылыми-педагогикалық басылымына мақаланы жариялау үшін жолдау журналдың ресми сайты арқылы жүзеге асырылады. Авторлар журналдың веб-сайтына алдын ала тіркелуі керек. Басылымның редакциялық саясаты, авторларға арналған ережелер, материалды жіберу нұсқаулығы, рецензиялау тәртібі, жарияланым этикасы нормалары, журнал мұрағаты және т.б. туралы толық ақпарат келесі сілтеме арқылы қолжетімді: <https://bilim-uba.kz/>

«Білім-Образование» басылымы ISSN 16-07-2790 Халықаралық сериялық басылымдарды тіркеу орталығында және Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігінің Ақпарат және мұрағаттар комитетінде 2000 жылы (куәлік № 1308-Ж) тіркелген, 2023 жылы Ақпарат комитетінде қайта тіркелген (қайта тіркеу туралы куәлік № KZ94VPY00064976).

2024 жылдың шілде айынан бастап Ғылыми еңбектің негізгі нәтижелерін жариялау үшін ҚР Ғылым және жоғары білім министрлігінің Ғылым және жоғары білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті ұсынатын ғылыми басылымдар тізбесінің 2-Тізіміне енді (ҚР Ғылым және білім министрлігі Ғылым және жоғары білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті төрағасының 2024 жылғы 12 шілдедегі № 603 бұйрығы).

«Алтынсарин академиясының хабаршысы» журналына мақаланы қалай жариялауға болады?

Мақаланы жіберу үшін авторлар келесімен танысуы қажет:

1. Редакциялық саясат (журналдың мақсаты, тақырыптық бағыттары, мерзімділігі және т.б.);
2. Мақаланы ресімдеу талаптары;
3. Мақала үлгісі;
4. Шығарылымдар мұрағаты.

Осы көрсетілген материалдар Алтынсарин академиясының ресми сайтында қолжетімді: <https://uba.edu.kz/ru/vestnik-akademii-altynsarina>

«Алтынсарин академиясының хабаршысы» әдістемелік журналына арналған мақаланың құрылымы келесідей болуы тиіс: **кіріспе, әдістеме, практикада қолдану, ұсыныстар, қорытынды және пайдаланылған дереккөздер тізімі.**

Кіріспе

«Кіріспе» бөлімі ғылыми-педагогикалық мақала тақырыбының өзектілігін және оның практикалық маңызын негіздеуі тиіс. Автор зерттеудің мақсаты мен міндеттерін нақты тұжырымдап жазуы қажет. Осы бөлімде ҚР Конституциясы, «Білім туралы» Заңы, МЖМБС, үлгілік оқу бағдарламалары, ҚР Оқу-ағарту министрінің бұйрықтары және басқа да регламенттеуші құжаттарды қамтитын нормативтік-құқықтық негіздемесін жазу міндетті болып табылады. Сонымен қатар кіріспеде қарастырылып отырған мәселе бойынша отандық және шетелдік зерттеулердің қысқаша талдауын ұсыну қажет.

Отандық және шетелдік әдебиеттерге шолу зерттелетін мәселе бойынша қазақстандық және халықаралық дереккөздерде жарияланған ғылыми еңбектерге (мақалалар, монографиялар, диссертациялар) сыни талдаудан тұрады.

Әдебиетке шолуға мысал ретінде «Мағыналы оқу дағдыларын меңгерту арқылы білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту» атты мақаласы: *Отандық және шетелдік зерттеулерді талдау функционалдық сауаттылықты дамыту мәселесіне ғылыми қауымдастықтың ерекше назарын аударатынын көрсетеді. Қазақстан ғылымында аталған мәселе Г.А. Рудик, А.А. Жайтапова және С.Г. Стогтың еңбектерінде қаралған, олар терминологиялық аспектілерді, білім сапасы мәселелерін және PISA халықаралық зерттеулерін талдаған [5]. В.В. Гаврилюк, Г.Г. Сорокин және Ш.Ф. Фарахутдинов функционалдық сауатсыздық мәселесін ақпараттық қоғам контекстінде қарастырады [6].*

Басты назарды Н. Ханли, У.А. Оспанова және М.А. Баймаханбетовтың зерттеулеріне аударуға болады, олар функционалдық сауаттылықты дамыту мен бағалаудың жаңа тәсілдері туралы ұлттық және халықаралық ғылыми пікірталасқа өз үлестерін қосқан [7]. Осы тақырып бойынша маңызды деректер «PISA-2022 бойынша Қазақстанның нәтижелері» туралы Ұлттық есебінде берілген, осы құжатта білім алушылардың оқу, математикалық және жаратылыстану сауаттылығының салыстырмалы талдауы көрсетілген [8].

Әдістеме

Бұл бөлімде мақалада баяндалған әдістеменің егжей-тегжейлі сипаттамасы жазылады. Әдістеме қалай әзірленгені, оның негізгі кезеңдері мен қағидаттары сипатталады. Оқу процесінде немесе білім алушылармен жұмыс істеу барысында қолданылатын әдістер де талданады.

Төменде «Әдістеме» бөлімін ресімдеуге арналған ұсыныстар «Білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру» тақырыбындағы мақала мысалында берілді.

«Әдістеме» бөлімінде қолданылған тәсілдердің ғылыми негіздемесі сипатталып, олардың практикада қолданылуы міндетті түрде жазылуы қажет. Ұсынылатын әдістердің тиімділігі мектеп практикасынан алынған нақты мысалдармен расталуы тиіс, оған сабақтардың үзінділері мен қолданылған оқу материалдары жатады.

Мәтінмен жұмыс істеу жүйесін егжей-тегжейлі баяндап жазу қажет, оның үш негізгі кезеңін (алдын ала дайындық, оқу процесіндегі талдау жұмысы және мәтінді оқып болғаннан кейінгі рефлексиялық әрекет) дәйекті түрде ашып жазу керек. Әдістемені қолдануды көрнекі түсіндіру мақсатында сызбалар, кестелер мен графикалық суреттерді жазу ұсынылады, соның ішінде «Оқу кезеңдері» моделін де жазуға болады.

Ерекше назарды практикаға бағдарланған мысалдар ретінде топтық және жеке жұмыс тапсырмаларына да аудару керек. Міндетті компонент ретінде білім алушылардың сыни ойлау қабілетінің даму динамикасы мен әртүрлі мәтіндерді терең түсіну деңгейіне талдау жатады.

Әдістеме бөлімінің мазмұны ғылыми критерийлерге, атап айтқанда, сипатталатын әдістердің теориялық негізіне және іс жүзінде апробациядан (сынақтан) өтуіне сәйкес келуі тиіс. Мәтінмен жұмыс істеу технологиялары мектеп білім алушыларының функционалдық сауаттылығын дамытудың тиімді құралы ретінде қарастырылуы керек.

Практикада қолдану

Бұл бөлім әдістеменің практикада қалай қолданылғанын баяндауға арналған. Автор әдістемені қолданудың нақты тәжірибесін (сабақтарды, авторлық бағдарламаны, жобаларды немесе басқа білім беру іс-шараларын) іс жүзінде білім беру процесінде қалай жүзеге асырғанын жазуы керек. Әдістемені қолдану нәтижелерін талдап, оның тиімділігін бағалау қажет. Бұл бөлімде әдістемені қолданудың артықшылықтары мен кемшіліктерін де сипаттауға болады.

«Практикада қолдану» бөлімін жазу мысалы («Мәтін орыс тілі сабағында функционалдық сауаттылықты дамытудың негізгі тәсілі ретінде» атты мақаласы негізінде):

Аталған әдістеменің тәжірибелік жұмысы 2023-2024 оқу жылында Астана қаласының №127 мектеп-гимназиясының 7-сыныптарында сәтті жүзеге асырылды. Бастапқы диагностика (тестілеу) білім алушылардың функционалдық сауаттылық саласында айтарлықтай қиындықтар барын анықтады. Бұл терең жұмыс жүргізу үшін негізгі бағыттарды айқындауға мүмкіндік берді.

Анықталған қиындықтарды шешу үшін зерттеу (мақала) авторы 8-9 сабақтан тұратын арнайы топтама (цикл) әзірледі, білім алушылар экология, мораль, тәрбие, еңбек т.б. тақырыптарға арналған және әртүрлі жанрдағы мәтіндерді зерделеп талдады. Қорытынды диагностика нәтижелері тұрақты оң динамиканы көрсетті: мәтінді түсіну 27%-ға жақсарды, мәтіннің көркемдік ерекшелігін, идеясы мен құрылымын талдау дағдысы 30%-ға өсті және мәтін стилін анықтау қабілеті де 30%-ға артты.

Бұл әдістемені қолдану нәтижесінде білім алушылардың пәнге деген қызығушылығы артып, аналитикалық ойлау қабілеті дамып, функционалдық сауаттылық дағдысы айтарлықтай өсті. Бұл деректер апробациядан өткен әдістеменің орыс тілін оқыту процесінде қолдану тиімді екенін дәлелдейді.

Ұсыныстар

Бұл бөлімінде сынақтан өткен әдістемені оқу процесіне енгізу бойынша әріптес педагогтер мен көпшілік оқырмандар үшін ұсыныстар беріледі. Осы әдістемені қолдануға дайындық туралы кеңестерді, нәтижелерді бағалау әдістерін, әртүрлі оқу топтары мен контекстерге бейімдеуді, сондай-ақ басқа да практикалық ұсыныстарды жазуға болады.

Қорытынды

Қорытынды – ғылыми мақаланың соңғы және өте маңызды бөлімі. Осы бөлімде мақалада көтерілген проблема туралы ойлар мен тұжырымдарға, әдістемелерге және олардың практикада қолданылуына қатысты жалпы қорытынды жасалады. Қорытынды қысқа, мазмұнды болуы тиіс және зерттеудің педагогтердің қызметі мен білім беру процесін дамыту үшін маңызын атап өтуі керек.

Пайдаланылған дереккөздер тізімі

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі ГОСТ 7.5-98 және ГОСТ 7.1-2003 стандарттарына сәйкес ресімделеді. Барлық дәйексөздер түпнұсқа тілінде көрсетіледі. Мақалада келтірілген сілтемелер мен ескертпелер нөмірленіп, төртбұрышты жақшаға алынады.

«Алтынсарин академиясының хабаршысы» журналы редакциясының мақалаларды қарау тәртібі

Басылым поштасына түскен мақалалар тексерудің үш кезеңінен өтеді:

1-кезең – Бастапқы сараптама

Бұл кезеңде мақала журналдың техникалық ресімделу талаптарына, құрылымына және тақырыптық бағытына сәйкестігіне тексеріледі. Аталған талаптарға сай келетін мақалалар екінші кезеңге өтеді. Бастапқы сараптамадан өткізу мерзімі – 12 жұмыс күні.

2-кезең – Плагиатты тексеру

Редакция саясатына сәйкес бірінші кезеңнен өткен мақалалар міндетті түрде плагиатқа тексеріледі. Журнал редакциясы лицензиясы бар Плагиат бағдарламасын қолданады. Бұл бағдарлама жасанды интеллектпен кіріктірілген, сол себепті мақала жазуда ЖИ көмегіне жүгінбеген жөн. Плагиатты тексеру нәтижелері туралы анықтама редакцияда сақталады. Мақаланың түпнұсқалығы (бірегейлігі) 60 пайыздан жоғары болуы тиіс. Осы көрсеткішке жетпеген мақалалар журналда жарияланбайды. Плагиат бойынша тексеруден сәтті өткен мақалалар үшінші кезеңге жіберіледі. Плагиатты тексеру мерзімі – 3 жұмыс күні.

3-кезең – Рецензиялау

Алдыңғы кезеңдерден сәтті өткен мақалалар міндетті түрде сарапшылардың талдауына, яғни рецензиялауға жіберіледі. Рецензенті журнал редакциясы тағайындайды. Рецензиялауға журнал талаптарына сәйкес келетін және мәтін бірегейлігі 60%-дан асқан мақалалар ғана қабылданады. Мақаланы рецензиялау мерзімі – 14 жұмыс күні. Рецензент келесі үш шешімнің бірін қабылдайды: «мақаланы жариялауға ұсыну», «мақаланы қабылдамау» және «ескертуді жою және қайта рецензиялаудан кейін мақаланы қабылдау». Рецензенттің шешімі авторға

кері байланыс түрінде хабарланады.

Мақаланы журналда жариялау туралы түпкілікті шешім редакциялық алқа отырысында қабылданады.

Педагогтерге зерттеу нәтижелерін және әдістемелік материалдарын Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының басылымдарында жариялау ұсынылады:

1. «Білім-Образование» ғылыми-педагогикалық журналы: <https://bilim-uba.kz/index.php/science>
2. «Алтынсарин академиясының хабаршысы» әдістемелік журналы: <https://www.uba.edu.kz/ru/vestnik-akademii-altynsarina>

БІЛІМ БЕРУ ЖОБАЛАРЫ БІЛІМ БЕРУДІ ДАМУДЫҢ ДРАЙВЕРЛЕРІ РЕТІНДЕ

Үшөлшемді әдістемелік оқыту жүйесін енгізу жобасы

Ұлытау облысы, Сәтбаев қаласында педагогика ғылымдарының докторы, профессор Ж.А. Қараев әзірлеген Үшөлшемді әдістемелік оқыту жүйесін (ҮӨОЖ) енгізу жобасы табысты жүзеге асырылуда. Жоба «Ustaz Ulytau» педагогикалық трансформация орталығының бастамасымен, «Қазақмыс» корпорациясы мен «The Ulytau Educational Foundation» қоғамдық қайырымдылық қорының қолдауымен іске асырылуда. 2021 жылдан бастап ҮӨОЖ Сәтбаев қаласындағы барлық 13 мектепте, сондай-ақ Жезқазған қаласының және Қарағанды облысының басқа да аймақтарындағы бірқатар мектептерде енгізілді. Бұл технологияны енгізу білім сапасын арттыруға және білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға бағытталған.

ҮӨОЖ оқытудың деңгейлік саралануы, сыни ойлау және білім алушылардың дербес ізденіс әрекеті қағидаттарына негізделген. Жүйе синектикалық бөліктен тұрады, онда оқу процесі командалық жұмыс түрінде белсенді әдістерді қолдану арқылы жүзеге асады, және әртүрлі күрделілік деңгейіндегі тапсырмаларды білім алушының дербес орындауына бағытталған жеке бөліктен тұрады. Мұндай тәсіл оқуға тұрақты ынта қалыптастыруға және білім алушылардың негізгі құзыреттерін дамытуға ықпал етеді.

«Отпан»: Маңғыстау облысының тірек мектептерінің желісін құру» жобасы

Маңғыстау облысы орта білім беру ұйымдарында білім сапасын көтеру мақсатында «Отпан»: Маңғыстау облысының тірек мектептерінің желісін құру» жобасы іске асырылуда.

Жоба Білім беру саласын тұрақты дамыту қорының, «Назарбаев Зияткерлік мектептері» дербес білім беру ұйымының, «Білім-инновация» халықаралық қоғамдық қорының және демеушілердің қолдауымен жүзеге асырылуда.

Жоба аясында мектептерді қажетті материалдық-техникалық базамен қамтамасыз ету, оқу кабинеттерін жабдықтау, мектептерге әдістемелік қолдау көрсету және педагогтердің біліктілігін арттыру жұмыстары жүргізілуде.

«Мансап компасы» жобасы

Академия «Еңбек ресурстарын дамыту орталығы» АҚ-мен бірлесіп, білім алушыларға кәсіби бағдарлауды ұйымдастыруға арналған инновациялық құрал – «Мансап компасы» цифрлық платформасын әзірлеу және енгізу жобасын іске асыруда. Бұл платформа 7–11-сынып білім алушыларына 400-ден астам сұранысқа ие мамандықтар туралы өзекті ақпаратқа қол жеткізуге, сондай-ақ кәсіби диагностикадан өтуге мүмкіндік береді. Мұның өзі болашақ мамандықты саналы таңдауға жол ашады.

Жоба аясында диагностикалық құралдарды бейімдеу және валидизациялау жүргізілуде. Соның ішінде білім алушылардың белгілі бір кәсіби бағыттарға бейімділігін анықтауға мүмкіндік беретін **Agile Work Profiler (AWP)** аналитикалық жүйесі қолданылады.

«Мансап компасы» платформасы **Enbek.kz** порталының экожүйесіне кіріктірілген және еңбек нарығын, білім беру бағдарламаларын, бос жұмыс орындарын талдау үшін жасанды интеллект пен машиналық оқыту технологияларын қолданады. Пайдаланушылар қажетті дағдылар талаптарымен таныса алады, өңірлер бойынша жалақы мөлшерін салыстырып, өздерінің мансаптық траекторияларын жоспарлай алады.

Алдағы уақытта платформа қызметін кеңейту жоспарлануда. Атап айтқанда, жаңа мамандықтар мен білім беру бағдарламаларын қосу, әртүрлі пайдаланушылар санаттарына арналған жеке кабинеттер енгізу арқылы ұсыныстардың даралануын арттыру және кәсіби бағдар жұмысының тиімділігін күшейту көзделіп отыр.

«Hello, Kazakhstan!» жобасы

«Hello, Kazakhstan!» жобасы – Қазақстан Республикасы аумағындағы білім алушылардың цифрлық және IT құзыреттерін дамытуға бағытталған маңызды бастама. Жобаның негізгі мақсаты – әрбір білім алушыны цифрлық сауаттылық пен заманауи IT дағдылары бойынша сапалы біліммен тегін қамтамасыз ету. Жоба іске

қосылған сәттен бастап 2000-нан астам білім алушы осы бағытта оқытудан өтті.

Жобаның ерекшелігі – оның мемлекеттік бюджет қаражатын тартусыз жүзеге асырылуы. Барлық іс-шаралар отандық IT-компаниялар мен салалық сарапшылардың белсенді қолдауы арқасында ұйымдастырылып отыр. Олар өз білімдері мен тәжірибелерін өтеусіз негізде бөлісіп, бизнестің жоғары әлеуметтік жауапкершілігін көрсетуде.

Бастаманы кеңейту және білім берудің цифрлық трансформациясын тереңдету мақсатында Академия халықаралық **Astana Hub** технопаркімен ынтымақтастық туралы меморандумға қол қойды. Бұл серіктестік жоба аясында қосымша білім беруге бағытталған цифрлық білім беру платформасын бірлесе әзірлеуді қамти отырып, жаңа даму көкжиектерін ашады.

Жаңа платформа ақпараттық технологиялар, жасанды интеллект, геймдев және басқа да сұранысқа ие бағыттар бойынша өзекті онлайн курстарға қол жеткізу мүмкіндігін ұсынады. Платформаның мақсатты аудиториясы – мектеп білім алушылары, студенттер мен педагогтер. Бұл, өз кезегінде, тұрғылықты мекенжайына қарамастан, баршаға заманауи білімге тең қолжетімділікті қамтамасыз етеді.

Сонымен қатар, ынтымақтастық аясында білім беру жүйесін цифрлық трансформациялау бойынша бірлескен жұмыс жоспарланған. Оған әдістемелік материалдарды әзірлеу, педагогтердің біліктілігін арттыру және жаңа білім беру технологияларын енгізу кіреді.

«Hello, Kazakhstan!» жобасы мен оның Astana Hub-пен серіктестікте дамуы еліміздегі цифрлық білім беру экожүйесін қалыптастыруға және Қазақстанның цифрлық экономикасы үшін болашақ IT-мамандарды даярлауға елеулі үлес қосуда.

Комьюнити-орталықты дамыту жобасы

Шығыс Қазақстан облысы Самар ауданына қарасты Құлыңжон ауылының «Мектеп-бөбекжай-балабақша кешені» жанында, білім алушылардың және ауыл тұрғындарының білімін, шығармашылығын және әлеуметтік белсенділігін дамытуға бағытталған социомәдени алаң ретінде комьюнити-орталықты дамыту жобасы іске асырылуда. Жоба Академияның ғылыми-әдістемелік жетекшілігімен жүзеге асырылып, әртүрлі жастағы тұрғындарға арналған кең ауқымды бағдарламаларды қамтиды — тілдік курстар мен тұлғалық даму тренингтерінен бастап, қолөнерге қатысты шеберлік сабақтары мен әлеуметтік бастамаларға дейін.

Мектеп жанындағы комьюнити-орталық ата-аналар мен жергілікті қауымдастықты білім беру процесіне тартудың маңызды құралына айналды. Орталық ұрпақтар арасындағы байланысты нығайтуға, ауыл тұрғындарының еңбек нарығындағы бәсекеге қабілеттілігін арттыруға және мәдени дәстүрлерді сақтауға ықпал етеді.

Жуық арада Құлыңжон ауылындағы мектеп аумағында спорт алаңын және пансионат салу жоспарлануда. Бұл мектепті көршілес ауылдардан келетін білім алушыларды қабылдай алатын толыққанды білім беру кешеніне айналдырып, сапалы білімге қолжетімділікті кеңейтеді.

Управление образования акимата Костанайской области Айбрагимова Б. Н.

**АТАУЛЫ КҮНДЕР**

- Қазақтың ұлы ақыны, ағартушы, саяси қайраткер Абай (Ибраһим) Құнанбаевтың туғанына 180 жыл (1845-1904).
- Жазушы, қоғам қайраткері, Кеңес Одағының батыры Мәлік Ғабдуллиннің туғанына 110 жыл (1915-1973).
- Қазақтың тұңғыш романының авторы, ақын, публицист, мәдениет және қоғам қайраткері Міржақып Дулатовтың туғанына 140 жыл (1885-1935).
- Жазушы, қазақ балалар әдебиетінің негізін салушы Сапарғали Ысқақұлы Бегалиннің туғанына 130 жыл (1895-1983).
- Көрнекті ағартушы, тарихшы, публицист, лингвист, географ, музыка зерттеуші, археолог, этнограф Шоқан Шыңғысұлы Уәлихановтың туғанына 190 жыл (1835–1865).
- Халық қаһарманы, жазушы Бауыржан Момышұлының туғанына 115 жыл (1910-1982).
- Қазақ поэзиясының алыбы, ақын, ұлы жыршы Жамбыл Жабаевтың туғанына 180 жыл (1846-1945).
- Қоғам және мемлекет қайраткері, Алаш қозғалысының жетекшісі Әлихан Нұрмұхамедұлы Бөкейхановтың туғанына 160 жыл (1866-1937).
- Педагог, қоғам қайраткері Ахмет Қуанұлы Жұбановтың туғанына 120 жыл (1906-1968).

1-қосымша**Оқу пәндерінен бөлім бойынша жиынтық бағалау сандары**

Білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау «Орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдары үшін білім алушылардың үлгеріміне ағымдағы бақылауды, оларды аралық және қорытынды аттестаттауды өткізудің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» ҚР Білім және ғылым министрінің 2008 жылғы 18 наурыздағы №125 бұйрығы (өзгерістер ҚР БҒМ 2022 жылғы 12 мамырдағы №93 бұйрығымен енгізілген) негізінде жүргізіледі.

Әрі қарай Үлгілік оқу бағдарламасына сәйкес оқу пәндерінен өткізілетін бөлім бойынша жиынтық бағалау саны кестелерде берілген.

1-кесте. «Қазақ тілі» оқу пәнінен бөлім бойынша жиынтық бағалау жұмыстарының саны

Сынып	Үлгілік оқу жоспары бойынша			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
2	2	2	2	2
3	2	2	2	2
4	2	2	2	2

2-кесте. «Әдебиеттік оқу» оқу пәнінен бөлім бойынша жиынтық бағалау жұмыстарының саны

Сынып	Үлгілік оқу жоспары бойынша			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
2	2	2	2	2
3	2	2	2	2
4	2	2	2	2

3-кесте. «Математика» оқу пәнінен бөлім бойынша жиынтық бағалау жұмыстарының саны

Сынып	Үлгілік оқу жоспары бойынша			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
2	2	3	3	3
3	3	3	3	3
4	3	3	3	3

4-кесте. «Жаратылыстану» оқу пәнінен бөлім бойынша жиынтық бағалау жұмыстарының саны

Сынып	Үлгілік оқу жоспары бойынша			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
2	1	1	1	1
3	2	2	2	2
4	2	2	2	2

5-кесте. «Дүниетану» оқу пәнінен бөлім бойынша жиынтық бағалау жұмыстарының саны

Сынып	Үлгілік оқу жоспары бойынша			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
2	1	1	1	1
3	1	1	1	1
4	1	1	1	1

6-кесте. «Қазақ тілі» оқу пәнінен бөлім бойынша жиынтық бағалау жұмыстарының саны

Сынып	Оқу пәнінің атауы	Үлгілік оқу жоспары бойынша							
		Үлгілік оқу жоспары				Үлгілік оқу жоспары (төмендетілген оқу жүкте-месімен)			
		1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
5	Қазақ тілі	2	2	2	2	2	2	2	2
6	Қазақ тілі	2	2	2	2	2	2	2	2
7	Қазақ тілі	2	2	2	2	2	2	2	2
8	Қазақ тілі	2	2	2	2	2	2	2	2
9	Қазақ тілі	2	2	2	2	2	2	2	2
10(ҚГБ)	Қазақ тілі	2	2	2	2	2	2	2	2
10(ЖМБ)	Қазақ тілі	2	2	2	2	2	2	2	2

11 (ҚГБ)	Қазақ тілі	2	2	2	2	2	2	2	2
11(ЖМБ)	Қазақ тілі	2	2	2	2	2	2	2	2

7-кесте. 5-11-сыныптарда «Қазақ әдебиеті» оқу пәнінен бөлім бойынша жиынтық бағалау жұмыстарының саны

Сынып	Үлгілік оқу жоспары бойынша			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
5	2	2	2	2
6	2	2	2	2
7	2	2	2	2
8	2	2	2	2
9	2	2	2	2
10	2	2	2	2
11	2	2	2	2
Сынып	Оқу жүктемесі төмендетілген Үлгілік оқу жоспары бойынша			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
5	2	2	2	2
6	2	2	2	2
7	2	2	2	2
8	2	2	2	2
9	2	2	2	2
10	2	2	2	2
11	2	2	2	2

8-кесте. «Қазақ тілі мен әдебиеті» оқу пәнінен бөлім бойынша жиынтық бағалау жұмыстарының саны

Сынып	Үлгілік оқу жоспары бойынша			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
5	2	2	2	2
6	2	2	2	2
7	2	2	2	2
8	2	2	2	2
9	2	2	2	2
10	2	2	2	2

11	2	2	2	2

9-кесте. «Русский язык и литература» оқу пәнінен (оқыту қазақ тілінде жүргізілетін сыныптарда) бөлім бойынша жиынтық бағалау жұмыстарының саны

Сынып	Үлгілік оқу жоспары бойынша			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
5	2	2	2	2
6	2	2	2	2
7	2	2	2	2
8	2	2	2	2
9	2	2	2	2
10	2	2	2	2
11	2	2	2	2

10-кесте. «Шетел тілі» оқу пәнінен бөлім бойынша жиынтық бағалау саны

Сынып	Үлгілік оқу жоспары бойынша			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
3	2	2	2	2
4	2	2	2	2
5	2	2	2	2
6	2	2	2	2
7	2	2	2	2
8	2	2	2	2
9	2	2	2	2
10	2	2	2	2
11	2	2	2	2

11-кесте. «Математика», «Алгебра», «Алгебра және анализ бастамалары» және «Геометрия» оқу пәндерінен бөлім бойынша жиынтық бағалау жұмыстарының саны

Үлгілік оқу жоспары бойынша					
		1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
5	Математика	3	2	3	2
6	Математика	2	2	3	3
		Үлгілік оқу жоспары бойынша (төмендетілген оқу жүктемесімен)			
		1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан

5	Математика	3	2	3	2
6	Математика	2	2	3	3
Үлгілік оқу жоспары бойынша					
		1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
7	Алгебра	2	2	2	1
8	Алгебра	1	2	3	1
9	Алгебра	2	2	2	2
Үлгілік оқу жоспары бойынша (төмендетілген оқу жүктемесімен)					
		1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
7	Алгебра	2	2	2	1
8	Алгебра	1	2	3	1
9	Алгебра	2	2	2	2
1-тоқсан		Үлгілік оқу жоспары бойынша			
		2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан	
7	Геометрия	1	1	1	1
8	Геометрия	1	1	1	1
9	Геометрия	1	1	1	1
Үлгілік оқу жоспары бойынша (төмендетілген оқу жүктемесімен)					
		1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
7	Геометрия	1	1	1	1
8	Геометрия	1	1	1	1
9	Геометрия	1	1	1	1
Үлгілік оқу жоспары бойынша					
		1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
10 ЖМБ	Алгебра және анализ бастамалары	3	3	3	2
10 ҚГБ	Алгебра және анализ бастамалары	2	2	2	1
10 ЖМБ	Геометрия	1	1	2	1
10 ҚГБ	Геометрия	1	1	2	1
Үлгілік оқу жоспары бойынша (төмендетілген оқу жүктемесімен)					
		1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан

10 ЖМБ	Алгебра және анализ бастамалары	3	3	3	2
10 ҚГБ	Алгебра және анализ бастамалары	2	2	2	1
10 ЖМБ	Геометрия	1	1	2	1
10 ҚГБ	Геометрия	1	1	2	1
Үлгілік оқу жоспары бойынша					
		1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
11 ЖМБ	Алгебра және анализ бастамалары	2	2	3	1
11 ҚГБ	Алгебра және анализ бастамалары	1	2	2	1
11 ЖМБ	Геометрия	1	1	1	1
11 ҚГБ	Геометрия	1	1	1	1
Үлгілік оқу жоспары бойынша (төмендетілген оқу жүктемесімен)					
		1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
11 ЖМБ	Алгебра және анализ бастамалары	2	2	3	1
11 ҚГБ	Алгебра және анализ бастамалары	1	2	2	1
11 ЖМБ	Геометрия	1	1	1	1
11 ҚГБ	Геометрия	1	1	1	1

12-кесте. «Информатика» оқу пәнінен бөлім бойынша жиынтық бағалау жұмыстарының саны

Сынып	Үлгілік оқу жоспары бойынша			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
5	1	1	2	1
6	1	1	1	1
7	2	1	1	1
8	2	1	1	1
9	2	1	1	1
10 (ҚГБ)	2	1	1	1
11 (ҚГБ)	1	1	2	1
10 (ЖМБ)	2	1	1	1
11 (ЖМБ)	1	2	2	1

13-кесте. «Жаратылыстану оқу пәнінен бөлім бойынша жиынтық бағалау жұмыстарының саны

Сынып	Үлгілік оқу жоспары бойынша			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
5	2	1	2	2
6	2	1	2	2

14-кесте. «Физика» оқу пәнінен бөлім бойынша жиынтық бағалау жұмыстарының саны

Сынып	Үлгілік оқу жоспары бойынша			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
7	2	2	2	2
8	2	2	2	1
9	2	2	2	2
10 (ЖМБ)	3	3	3	2
10 (ҚГБ)	2	2	2	2
11 (ЖМБ)	2	2	2	2
11 (ҚГБ)	2	2	2	1
Сынып	Үлгілік оқу жоспары бойынша (төмендетілген оқу жүктемесімен)			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
7	2	2	2	2
8	2	2	2	1
9	2	2	2	2
10 (ЖМБ)	3	3	3	2

10 (ҚГБ)	2	2	2	2
11 (ЖМБ)	2	3	3	2
11 (ҚГБ)	2	2	2	1

15-кесте. «Химия» оқу пәнінен бөлім бойынша жиынтық бағалау жұмыстарының саны

Сынып	Үлгілік оқу жоспары бойынша			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
7	2	2	2	2
8	3	3	3	3
9	3	3	2	3
10 (ЖМБ)	3	2	3	3
10 (ҚГБ)	3	3	3	2
11 (ЖМБ)	3	3	3	3
11 (ҚГБ)	2	1	2	2
Сынып	Үлгілік оқу жоспары бойынша (төмендетілген оқу жүктемесімен)			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
7	2	2	2	2
8	3	3	3	3
9	3	3	2	3
10 (ЖМБ)	3	3	3	3
10 (ҚГБ)	3	3	3	2
11 (ЖМБ)	2	3	3	3
11 (ҚГБ)	2	1	2	2

16-кесте. «Биология» оқу пәнінен бөлім бойынша жиынтық бағалау жұмыстарының саны

Сынып	Үлгілік оқу жоспары бойынша			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
7	3	3	3	3
8	3	2	3	3
9	3	3	3	3
10 (ЖМБ)	2	3	3	3
10 (ҚГБ)	2	2	2	2
11 (ЖМБ)	2	3	3	3

11 (ҚГБ)	2	2	2	2
Сынып	Үлгілік оқу жоспары бойынша (төмендетілген оқу жүктемесімен)			
7	3	3	3	3
8	3	2	3	3
9	3	3	3	3
10 (ЖМБ)	2	3	3	3
10 (ҚГБ)	2	3	3	3
11 (ЖМБ)	3	3	3	2
11 (ҚГБ)	2	3	3	3

17-кесте. «География» оқу пәнінен бөлім бойынша жиынтық бағалау жұмыстарының саны

Сынып	Үлгілік оқу жоспары бойынша			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
7	3	2	3	3
8	3	3	3	2
9	3	2	3	3
10 (ЖМБ)	3	1	2	2
10 (ҚГБ)	2	1	2	2
11 (ЖМБ)	3	1	2	2
11 (ҚГБ)	2	1	2	2
	Үлгілік оқу жоспары бойынша (төмендетілген оқу жүктемесімен)			
7	2	2	2	2
8	2	2	2	2
9	2	2	2	2
10 (ЖМБ)	3	1	2	2
10 (ҚГБ)	2	1	2	2
11 (ЖМБ)	3	1	2	2
11 (ҚГБ)	2	1	2	2

18-кесте. «Қазақстан тарихы» пәні бойынша жиынтық бағалау жұмыстарының саны

Сынып	Үлгілік оқу жоспары бойынша			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
5	1	2	2	3
6	1	1	3	2
7	2	2	3	1
8	1	1	2	2
9	2	2	2	2
10 (ЖМБ)	1	1	1	1
10 (ҚГБ)	1	1	1	1
11 (ЖМБ)	1	1	1	1
11 (ҚГБ)	1	1	1	1
Үлгілік оқу жоспары бойынша (төмендетілген оқу жүктемесімен)				
5	1	2	2	3
6	1	1	3	2
7	2	2	2	1
8	1	1	2	2
9	2	2	2	2
10 (ЖМБ)	1	1	1	1
10 (ҚГБ)	1	1	1	1
11 (ЖМБ)	1	1	1	1
11 (ҚГБ)	1	1	1	1

19-кесте. «Дүниежүзі тарихы» пәні бойынша жиынтық бағалау жұмыстарының саны

Сынып	Үлгілік оқу жоспары бойынша			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
5	2	2	2	2
6	2	2	2	2
7	2	2	2	2
8	2	2	2	2
9	2	2	2	2
10 (ЖМБ)	1	1	1	1
10 (ҚГБ)	1	1	1	1
11 (ЖМБ)	1	1	1	1
11 (ҚГБ)	1	1	1	1

	Үлгілік оқу жоспары бойынша (төмендетілген оқу жүктемесімен)			
5	2	2	2	2
6	2	2	2	2
7	2	2	2	2
8	2	2	2	2
9	2	2	2	2
10 (ЖМБ)	1	1	1	1
10 (ҚГБ)	1	1	1	1
11 (ЖМБ)	1	1	1	1
11 (ҚГБ)	1	1	1	1

20-кесте. «Құқық негіздері» пәні бойынша жиынтық бағалау жұмыстарының саны

Сынып	Үлгілік оқу жоспары бойынша			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
9	1	1	1	1
10 (ҚГБ)	1	1	1	2
11 (ҚГБ)	1	1	1	2
10 (ЖМБ)	1	1	1	2
11(ЖМБ)	1	1	1	2
Сынып	Үлгілік оқу жоспары бойынша (төмендетілген оқу жүктемесімен)			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
9	1	1	1	1
10 (ҚГБ)	1	1	1	2
11 (ҚГБ)	1	1	1	2
10 (ЖМБ)	1	1	1	2
11 (ЖМБ)	1	1	1	2

Управление образования акимата Костанайской области | Абрагимова Б. Н.

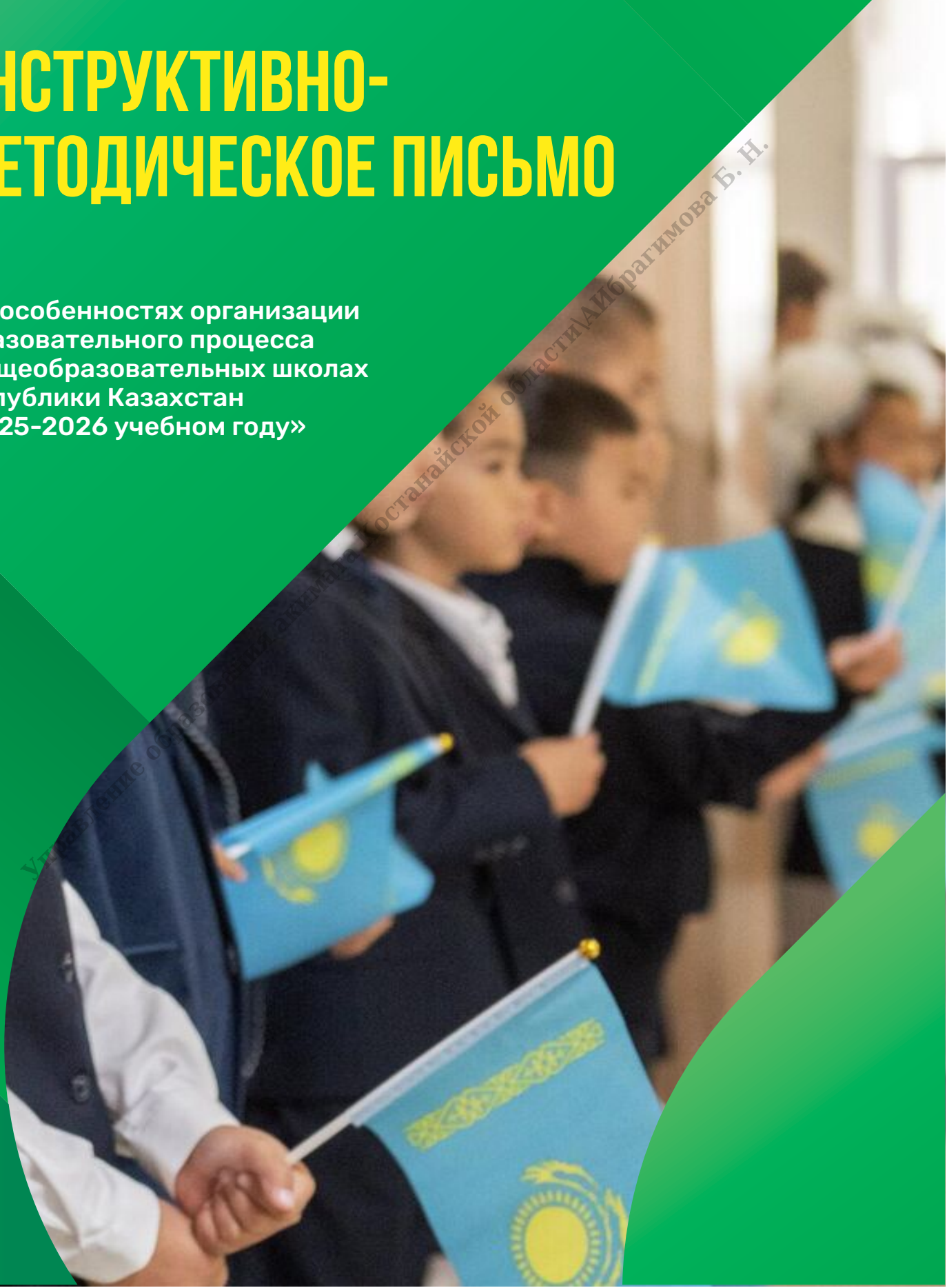
Министерство просвещения
Республики Казахстан

Национальная академия
образования им. И. Алтынсарина



ИНСТРУКТИВНО- МЕТОДИЧЕСКОЕ ПИСЬМО

«Об особенностях организации
образовательного процесса
в общеобразовательных школах
Республики Казахстан
в 2025-2026 учебном году»



Министерство просвещения Республики Казахстан
Национальная академия образования им. И. Алтынсарина

ИНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧЕСКОЕ ПИСЬМО

«Об особенностях организации образовательного
процесса в общеобразовательных школах
Республики Казахстан в 2025-2026 учебном году»

Астана
2025

Рекомендовано к изданию решением Научно-методического совета Национальной академии образования им. И. Алтынсарина (протокол №2 от 5 июня 2025 года).

Национальная академия образования имени И. Алтынсарина не преследует цели представления или отстаивания интересов отдельных организаций.

Инструктивно-методическое письмо «Об особенностях образовательного процесса в общеобразовательных школах Республики Казахстан в 2025-2026 учебном году». – Астана: НАО имени И. Алтынсарина, 2025. – 162 с.

Сборник включает материалы по организации учебно-воспитательного процесса в дошкольных и 1-11-х классах организаций образования Республики Казахстан в 2025-2026 учебном году.

Сборник адресован руководителям, педагогам организаций дошкольного воспитания и обучения, среднего образования, методистам, руководителям и специалистам управлений образования, департаментов по обеспечению качества в сфере образования.

СОДЕРЖАНИЕ

6	I ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В 2025-2026 УЧЕБНОМ ГОДУ
7	1.1 Нормативно-правовые акты по организации учебно-воспитательного процесса
12	1.2 Особенности типовых учебных планов
13	1.3 Преемственность дошкольного и начального образования
17	1.4 Особенности организации учебно- воспитательного процесса в специализированных организациях образования
22	II ОСОБЕННОСТИ РЕАЛИЗАЦИИ ГОСО, ТУП, ТУПр НАЧАЛЬНОГО, ОСНОВНОГО И ОБЩЕГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ
22	Язык и литература
37	Математика и информатика
47	Естествознание
65	Человек и общество
78	Технология и искусство
92	Физическая культура

94	Начальная военная и технологическая подготовка
97	III ОСОБЕННОСТИ ПРОВЕДЕНИЯ ВНУТРЕННЕГО И ВНЕШНЕГО ОЦЕНИВАНИЯ
106	IV ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ
117	V ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ
122	VI СПЕЦИАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ
128	VII МЕТОДИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПЕДАГОГОВ И РУКОВОДИТЕЛЕЙ ОРГАНИЗАЦИЙ ОБРАЗОВАНИЯ
132	VIII. РАЗВИТИЕ ПОТЕНЦИАЛА СЕЛЬСКИХ ШКОЛ
133	IX. ИНТЕГРАЦИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В УЧЕБНЫЙ ПРОЦЕСС
140	X. ПУБЛИКАЦИИ ПЕДАГОГОВ: РУКОВОДСТВО ПО АКАДЕМИЧЕСКОМУ ПИСЬМУ
147	ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ПРОЕКТЫ КАК ДРАЙВЕРЫ РАЗВИТИЯ ОБРАЗОВАНИЯ
150	Знаменательные даты
151	Количество суммативных оцениваний за раздел по предметам

Уважаемые коллеги!

В 2025–2026 учебном году перед системой образования стоят важные задачи по повышению качества образования, совершенствованию воспитательной работы, психолого-педагогическому сопровождению обучающихся, обеспечению профессионального развития педагогов.

С целью реализации указанных задач разработано инструктивно-методическое письмо, которое, как мы надеемся, станет для вас полезным инструментом в эффективной организации учебно-воспитательного процесса.

Методическое письмо на 2025–2026 учебный год охватывает следующие направления:

- качественная реализация содержания учебных программ;
- оценка учебных достижений и соблюдение принципов академической честности;
- преемственность между дошкольным и начальным образованием;
- реализация воспитательной работы на основе единой программы «Адал азамат»;
- психолого-педагогическая поддержка обучающихся с особыми образовательными потребностями;
- непрерывное развитие педагогов и руководителей школ;
- повышение потенциала сельских и малокомплектных школ;
- методическая поддержка педагогов по написанию научных статей и проведению исследовательской деятельности.

Внимание!

2025 год в Казахстане объявлен Годом рабочих профессий. Одной из ключевых задач образовательных организаций является проведение профориентационной работы, направленной на знакомство обучающихся с востребованными на рынке труда профессиями, поддержку осознанного выбора профессии и формирование понимания значимости рабочих специальностей.

В новом учебном году продолжится работа по развитию функциональной грамотности, исследовательских и проектных навыков, цифровых компетенций обучающихся, а также по оказанию академической поддержки слабоуспевающим ученикам.

2026 год Глава государства, выступая на саммите «Центральная Азия - Китай», предложил объявить Годом образования и научных исследований, с целью усиления научного потенциала страны, развития совместных лабораторий и академий инженеров.

Инициатива направлена на развитие совместных лабораторий и академий инженеров. Одной из приоритетных задач образовательных организаций является активное вовлечение обучающихся в исследовательскую деятельность, развитие интереса к науке, а также формирование базовых навыков проектной и познавательной деятельности.

Особое внимание в этом учебном году следует уделить формированию у обучающихся развития проектного мышления, активное вовлечение в научно-исследовательскую деятельность, а также продолжится работа по развитию функциональной грамотности, цифровых компетенций обучающихся и оказанию академической поддержки слабоуспевающим обучающимся.

1

Особенности организации образовательного процесса в 2025-2026 учебном году



- Продолжительность учебного года в 1-х классах составит 33 учебные недели, во 2–11(12)-х классах – 34 учебные недели.
- Реализация плана мероприятий по обеспечению преемственности программ дошкольного и начального образования.
- Реализация проекта по созданию современной школы нового формата «Келешек мектептері» с целью обеспечения качественного и доступного образования.
- Реализация проекта «Ауыл мектебі – сапа алаңы» по развитию потенциала 5022 сельских школ в 17 регионах страны.
- Создание профильных классов в рамках «Года рабочих профессий».
- Организация педагогами – профориентаторами во всех организациях среднего образования работы по раннему профессиональному самоопределению обучающихся.
- Изменения в Правила и условия проведения аттестации педагогов (приказ Министра просвещения РК от 25.02.2025 г. № 32).

Управление образования акима Астана-Алматыской области, Ибрагимов Б. Н.

1.1 НОРМАТИВНО-ПРАВОВЫЕ АКТЫ ПО ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА

При организации образовательного процесса в 2025-2026 учебном году организации образования должны руководствоваться Законом Республики Казахстан «Об образовании», Законами «О статусе педагога», «О правах ребенка в Республике Казахстан», «О социальной защите лиц с инвалидностью в Республике Казахстан» и другими нормативными правовыми актами, обеспечивая процесс обучения на основе следующих документов:

1	«Об утверждении государственных общеобязательных стандартов дошкольного воспитания и обучения, начального, основного среднего и общего среднего, технического и профессионального, послесреднего образования» Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года № 348.	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200029031
2	«Об утверждении типовых учебных планов начального, основного среднего, общего среднего образования Республики Казахстан» Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 8 ноября 2012 года № 500	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1200008170
3	«Об утверждении типовых учебных программ по общеобразовательным предметам и курсам по выбору уровней начального, основного среднего и общего среднего образования» Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 16 сентября 2022 года № 399	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200029767
4	«Об утверждении Концепции развития дошкольного, среднего, технического и профессионального образования Республики Казахстан на 2023 – 2029 годы Постановление Правительства Республики Казахстан от 28 марта 2023 года № 249	https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2300000249
5	«Об утверждении Типовых правил проведения текущего контроля успеваемости, промежуточной и итоговой аттестации обучающихся для организаций среднего, технического и профессионального, послесреднего образования» Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 18 марта 2008 года № 125	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V080005191_
6	Об утверждении единой программы воспитания «Адал азамат» в организациях образования Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 26 мая 2025 года № 123	https://uba.edu.kz/ru/nauka/9
7	«Об утверждении Концептуальных подходов к развитию сельских школ «Ауыл мектебі - сапа алаңы» в Республике Казахстан» Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 31.01.2025 г. № 21	https://uba.edu.kz/ru/nauka/9

8	«Об утверждении Концепции инклюзивной политики в Республике Казахстан на 2025–2030 годы» Постановление Правительства Республики Казахстан от 30 декабря 2024 года № 1143	https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2400001143
9	«Об утверждении Правил формирования, сопровождения, системно-технического обслуживания, интеграции и обеспечения информационной безопасности информационной системы «Национальная образовательная база данных» Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 9 августа 2022 года № 354	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200029187
10	«Об утверждении видов документов о среднем, техническом и профессиональном, послесреднем образовании, формы документов о среднем, техническом и профессиональном, послесреднем образовании государственного образца и правила их учета и выдачи, а также форму справки, выдаваемой лицам, не завершившим образование в организациях образования» Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 28 января 2015 года № 39	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1500010348
11	«Об утверждении Правил организации наставничества и требований к педагогам, осуществляющим наставничество» Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 24 апреля 2020 года № 160	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2000020486
12	«Об утверждении перечня учебников и базовых учебников по отдельным предметам для организаций среднего образования, учебно-методических комплексов для дошкольных организаций, организаций среднего образования, в том числе в электронной форме» Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 22 мая 2020 года № 216	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2000020708
13	«Об утверждении Типовых правил деятельности организаций образования соответствующих типов и видов, за исключением организаций высшего и послевузовского образования» Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 31 августа 2022 года № 385	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200029329
14	«Об утверждении Правил подушевого нормативного финансирования дошкольного воспитания и обучения, среднего образования, а также технического и профессионального, послесреднего образования с учетом кредитной технологии обучения» Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 27 ноября 2017 года № 596	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1700016138

15	«Об утверждении норм оснащения оборудованием и мебелью организаций дошкольного, среднего образования, а также специальных организаций образования» Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 22 января 2016 года № 70	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1600013272
16	«Об утверждении Правил и условий проведения аттестации педагогов» Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 27 января 2016 года № 83	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1600013317
17	«Об утверждении Правил проведения ротации первых руководителей государственных организаций образования» Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 11 ноября 2021 года № 559	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2100025128
18	«Об утверждении правил назначения на должности, освобождения от должностей первых руководителей и педагогов государственных организаций образования» Совместный приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 31 марта 2025 года № 57 и Министра труда и социальной защиты населения Республики Казахстан от 31 марта 2025 года № 96	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2500035900
19	«Об утверждении Переченя документов, обязательных для ведения педагогами дошкольных организаций и предшкольных классов общеобразовательных школ, лицеев и гимназий, организаций среднего, специального, дополнительного, технического и профессионального, послесреднего образования, и их формы» Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 6 апреля 2020 года № 130	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2000020317
20	«Об утверждении правил организации учебного процесса по дистанционному обучению в организациях среднего, дополнительного образования, в том числе при неблагоприятных погодных метеоусловиях, а также при введении чрезвычайного положения, ограничительных мероприятий, в том числе карантина, на соответствующих административно-территориальных единицах, при объявлении чрезвычайных ситуаций» Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 27 ноября 2023 года № 349	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2300033682
21	«Об утверждении Типовых правил организации деятельности педагогического совета и порядка его избрания в организациях дошкольного воспитания и обучения, начального, основного среднего, среднего образования» Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 2 апреля 2020 года № 125	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2000020292

22	«Об утверждении Санитарных правил «Санитарно-эпидемиологические требования к объектам образования» Приказ Министра здравоохранения Республики Казахстан от 5 августа 2021 года № ҚР ДСМ-76	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2100023890
23	«Об утверждении Правил разработки, согласования и утверждения образовательных программ курсов повышения квалификации педагогов» Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 4 мая 2020 года № 175	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2000020567
24	«Об утверждении Правил присвоения звания «Лучший педагог»» Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 16 января 2015 года № 12	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V15H0010279
25	«Об утверждении Правил организации и проведения курсов повышения квалификации педагогов, а также посткурсового сопровождения деятельности педагога» Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 28 января 2016 года № 95	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1600013420
26	«Об утверждении Требований к обязательной школьной форме для организаций среднего образования» Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 14 января 2016 года № 26	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1600013085
27	«Об утверждении Типовых правил приема на обучение в организации образования, реализующие общеобразовательные учебные программы начального, основного среднего и общего среднего образования» Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 12 октября 2018 года № 564	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1800017553
28	«Об утверждении Положения о классном руководстве в организациях среднего образования» Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 12 января 2016 года № 18	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1600013067
29	«Об утверждении Перечня международных олимпиад по общеобразовательным предметам, по которым победители, призеры и педагоги, подготовившие их, поощряются единовременным вознаграждением за счет бюджетных средств» Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 20 июля 2022 года № 333	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200028915
30	«Об утверждении Перечня республиканских и международных олимпиад и конкурсов научных проектов (научных соревнований) по общеобразовательным предметам, конкурсов исполнителей, конкурсов профессионального мастерства и спортивных соревнований и критерии их отбора» Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 7 декабря 2011 года № 514	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1100007355

31	«Об утверждении критериев оценки организаций дошкольного, среднего, технического и профессионального, послесреднего образования» Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 5 декабря 2022 года № 486	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200031053
32	«Об утверждении инструкции по организации антитеррористической защиты объектов, уязвимых в террористическом отношении, осуществляющих деятельность в сфере образования Республики Казахстан» Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 30 марта 2022 года № 117	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200027414
33	«Об утверждении Правил оценки особых образовательных потребностей» Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 12 января 2022 года № 4	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200026618/compare
34	«Об утверждении Правил деятельности службы психолого-педагогического сопровождения в организациях образования» Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 29 апреля 2025 года № 92	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2500036047
35	«Об утверждении Типовых штатов работников государственных организаций образования» Приказ и.о. Министра просвещения Республики Казахстан от 21 июля 2023 года № 224	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2300033166
36	«Об утверждении Правил определения особенностей режима рабочего времени и времени отдыха педагога» Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 21 апреля 2020 года № 153	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2000020449#z0
37	«Об утверждении Комплексного плана по защите детей от насилия, превенции суицида и обеспечению их прав и благополучия на 2023–2025 годы» Постановление Правительства Республики Казахстан от 31 августа 2023 года № 748	https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2300000748
38	«Об утверждении перечня предметов и веществ, запрещенных к вносу, ограниченных для использования в организациях образования и на их территориях» Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 25 мая 2021 года № 235	https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2100022857

Изменения и дополнения в действующие НПА отражаются в информационной системе <https://adilet.zan.kz/>.

Педагоги могут работать с электронными вариантами ГОСО, ТУПов, Типовых учебных программ.

1.2 ОСОБЕННОСТИ ТИПОВЫХ УЧЕБНЫХ ПЛАНОВ

Организация образовательного процесса в общеобразовательных школах реализуется согласно Типовым учебным планам, утвержденным приказом министра образования и науки РК от 8 ноября 2012 года № 500.

Согласно положений Типовых правил деятельности организаций среднего образования (начального, основного среднего и общего среднего (приказ Министра просвещения РК от 31 августа 2022 года №385), организации образования обладают следующими полномочиями:

- самостоятельно определяют, учитывая тип организации среднего образования, по какому типовому учебному плану будет организован учебный процесс, включая возможность выбора учебного плана с сокращением учебной нагрузки;
- в соответствии с выбранным типовым учебным планом разрабатывают рабочий учебный план и рабочие программы предметов вариативного компонента, отражающие особенности организации образования.

При подготовке рабочего учебного плана на 2025–2026 учебный год необходимо учитывать особенности распределения учебной нагрузки, установленные для соответствующего уровня образования в Типовых учебных планах начального, основного среднего и общего среднего образования, в том числе с сокращением учебной нагрузки.

При разработке рабочего учебного плана на уровне начального образования необходимо учесть:

- что в рамках поэтапного разделения предмета «Художественный труд» в 4 классе вводятся предметы «Изобразительное искусство» и «Трудовое обучение» по 1 часу по каждому предмету.

1.3 ПРЕЕМСТВЕННОСТЬ ДОШКОЛЬНОГО И НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Организация работы по обеспечению преемственности дошкольного и начального образования

Взаимодействие между детским садом и школой направлено на создание условий плавного перехода выпускников из детского сада в школу в целях реализации государственных общеобязательных стандартов дошкольного воспитания и обучения, начального, основного среднего и общего среднего, технического и профессионального, послесреднего образования, а также поэтапного плана действий по обеспечению взаимодействия опорных детских садов, опорных консультационных пунктов и опорных школ в целях синхронизации программ дошкольного и среднего образования на 2025 год.

Основные задачи взаимодействия:

- выработка единых подходов к определению целей, задач, содержания, а также путей достижения намеченных результатов;
- создание условий для благоприятного взаимодействия всех участников воспитательно-образовательного процесса — педагогов, воспитателей, детей и их родителей.



Внимание!

В помощь педагогам разработаны Рекомендации по взаимодействию дошкольной организации с организацией среднего образования по обеспечению преемственности дошкольного и начального образования <https://irrd.kz/sites/irrd.kz/uploads/docs/2025/04/d-r1410.pdf>

Организация воспитательно-образовательного процесса в предшкольных классах школ, лицеев и гимназий в 2025–2026 учебном году

При реализации воспитательно-образовательного процесса в 2025–2026 учебном году предшкольные классы общеобразовательных школ, лицеев и гимназий руководствуются нормативными правовыми актами (далее - НПА) регламентирующие систему дошкольного воспитания и обучения.



Внимание!

НПА размещены на сайте Института раннего развития детей www.irrd.kz (публика НПА).

Порядок деятельности дошкольных классов

Согласно Закону РК «Об образовании», дошкольная подготовка детей осуществляется с 5 лет в семье, дошкольных организациях, дошкольных классах общеобразовательных школ, лицеев и гимназий.

В соответствии с Типовыми правилами деятельности дошкольных организаций воспитательно-образовательный процесс в дошкольных классах школ (лицеев, гимназий) осуществляется с 1 сентября по 31 мая (период освоения содержания Типовой программы).

В течение учебного года устанавливаются каникулы согласно правилам внутреннего распорядка школы (лицея, гимназии).

Выпуск воспитанников из дошкольных классов школ (лицеев, гимназий), прошедших программу дошкольной подготовки, осуществляется - 31 мая ежегодно.

Организация воспитательно-образовательного процесса

Дошкольные классы школ (лицеев, гимназий) осуществляют воспитательно-образовательную деятельность в соответствии с:

- 1) Государственным общеобязательным стандартом дошкольного воспитания и обучения, утвержденным приказом Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года №348 (зарегистрирован в Реестре государственной регистрации нормативных правовых актов под №29031);
- 2) Типовым учебным планом дошкольного воспитания и обучения, утвержденными приказом Министра образования и науки Республики Казахстан от 20 декабря 2012 года № 557 (зарегистрирован в Реестре государственной регистрации нормативных правовых актов под № 8275).

Типовой учебный план дошкольного воспитания и обучения включает следующие виды организованной деятельности, обеспечивающие преемственность с содержанием начального образования: коммуникативная («Развитие речи», «Художественная литература», «Казахский язык»), коммуникативная и познавательная («Основы грамоты»), познавательная и исследовательская («Основы математики», «Ознакомление с окружающим миром»), творческая («Рисование», «Музыка», «Аппликация»).

В соответствии с Типовым учебным планом дошкольного воспитания и обучения¹ количество организованной деятельности в неделю в дошкольных классах школ составляет 20 часов (4–5 организованных деятельностей в день), продолжительность одной организованной деятельности по формированию компетенций у детей дошкольного возраста составляет 20-25 минут.

- 3) Типовой учебной программой дошкольного воспитания и обучения, утвержденной приказом исполняющего обязанности Министра образования и науки

Республики Казахстан от 12 августа 2016 года № 499 (зарегистрирован в Реестре государственной регистрации нормативных правовых актов под № 14235) (далее – Типовая программа).

В содержании Типовой учебной программы предусматриваются:

- реализация задач воспитательно-образовательного процесса;
- содержание организованной деятельности;
- эффективная интеграция образовательной деятельности;
- обеспечение принципов преемственности, непрерывности воспитания и обучения;
- ожидаемый результат организованной деятельности.

Педагоги дошкольных классов школ, лицеев и гимназий один раз в год разрабатывают перспективный план, еженедельно составляют циклограмму согласно приложению 1 Перечня документов, обязательных для ведения педагогами организаций дошкольного воспитания и обучения², три раза в год (стартовый – в сентябре; промежуточный – в январе; итоговый – в мае) проводят мониторинг по усвоению содержания Типовой учебной программы.

По результатам мониторинга воспитателем заполняется **Индивидуальная карта развития ребенка на учебный год**². Индивидуальная карта развития ребенка заполняется для всех детей дошкольного класса школы (лицея, гимназии). Корректирующие, развивающие мероприятия проводятся с детьми, показавшими средний и низкий уровень по критериям.

В конце учебного года воспитателем дошкольного класса школы (лицея, гимназии) заполняется Индивидуальная карта развития ребенка, реализованная в Национальную образовательную базу данных по итогам освоения Типовой учебной программы дошкольного воспитания и обучения, для определения учителем начальных классов дальнейшей индивидуальной траектории развития ребенка².

В соответствии с нормой статьи 8 Закона РК «О статусе педагога»³ нормативная учебная нагрузка в неделю для исчисления месячной заработной платы педагогов, осуществляющих профессиональную деятельность в дошкольных классах школ, лицеев, гимназий, составляет 24 часа, в день -4,8 ч.

Во время проведения организованной деятельности педагогу следует кратко и доступно объяснить детям поставленную задачу, а большую часть времени уделить организации деятельности детей по ее выполнению (действиям, играм, обмену мнениями, исследованиям, сочинению, рисованию, выводам).

Алгоритм действий педагога:

- рассказать детям;
- показать детям;
- выполнить с детьми.

В предшкольных классах школ (лицеев, гимназий) проведение организованной деятельности планируется в первой или во второй половине дня согласно расписанию организации образования - интегрированно или отдельно с учетом интересов детей.

Управление образования акимата Костанайской области Айбрагимова Б. Н.

¹ <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1200008275>

² <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2000020317>

³ <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1900000293>

1.4 ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В СПЕЦИАЛИЗИРОВАННЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ ОБРАЗОВАНИЯ

Нормативно-правовое обеспечение

Выявление одаренных детей, становление и образование талантов для развития науки, культуры, производства всегда было в центре внимания государства, общества и рассматривалось как вклад в важный кадровый ресурс Казахстана. Одним из ключевых факторов решения задачи сохранения и приумножения интеллектуального потенциала является формирование эффективной системы работы с одаренными детьми: создание условий для выявления, развития, социальной поддержки талантливых детей, реализации их способностей, обеспечения их всестороннего развития и образования, адекватных современным требованиям. Создание системы поддержки талантливых детей – одно из главных направлений национальной образовательной инициативы, которая легла в основу «Концептуальных основ казахстанской национальной системы выявления и поддержки одаренных детей и талантливой молодежи» (Приказ МОН РК № 574 от 16 октября 2018 года).

Специализированная организация образования, предоставляющая элитарное образование, направленное на развитие интеллектуальной личности, углубленное изучение языков, основ наук, культуры, искусства руководствуется следующими нормативно-правовыми документами: Закон Республики Казахстан «Об образовании», приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года № 348 «Об утверждении государственных общеобязательных стандартов дошкольного воспитания и обучения, начального, основного среднего и общего среднего, технического и профессионального, послесреднего образования», приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 31 августа 2022 года № 385 «Об утверждении Типовых правил деятельности организаций образования соответствующих типов и видов, за исключением организаций высшего и послевузовского образования».

Конкурсный отбор в специализированные организации образования регламентирован Приказом Министра образования и науки РК от 12 октября 2018 года №564 «Об утверждении Типовых правил приема в организации образования, реализующие общеобразовательные учебные программы начального, основного среднего, общего среднего образования».

Обязательными требованиями к деятельности специализированных организаций являются:

- соблюдение прав и охрана здоровья обучающихся и педагогов;
- соблюдение требований к структуре учебного плана школы и выполнение нормы учебного времени, отводимого на изучение предметов (курсов) основной образовательной программы;

- обеспечение выполнения в полном объеме учебных программ по предметам (курсам), включенным в образовательную программу специализированной школы;
- создание в школе современных условий получения образования, предусматривающих оснащенность образовательного процесса современными учебными и компьютерным оборудованием, укомплектованность педагогическими кадрами необходимой квалификации, организацию образовательного процесса в соответствии с действующими требованиями.

Разработку рабочего учебного плана специализированная организация образования осуществляет самостоятельно на основе типовых учебных планов для специализированных организаций образования «Об утверждении типовых учебных планов начального, основного среднего, общего среднего образования Республики Казахстан» приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 8 ноября 2012 года № 500.

Организация образовательного процесса в специализированной организации образования осуществляется по типовым учебным планам, разработанным на основе типовых учебных планов для специализированных организаций образования.

Разработку рабочего учебного плана и специализированных типовых учебных программ специализированная организация образования осуществляет самостоятельно.

Рабочие учебные планы утверждаются руководителем специализированной организации образования и согласовываются с республиканским научно-практическим центром «Дарын».

Специализированная организация образования определяет области знаний внутри профилирующих предметов, а также курсов по выбору, элективных курсов и специализированного компонента в соответствии с запросами обучающихся и возможностями кадрового потенциала.

Специализированные организации образования при формировании образовательных программ, организации образовательного процесса, определении перспектив своего развития ориентируются на государственный общеобязательный стандарт образования Республики Казахстан (далее – ГОСО), утвержденный приказом Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года № 348 «Об утверждении государственных общеобязательных стандартов дошкольного воспитания и обучения, начального, основного среднего и общего среднего, технического и профессионального, послесреднего образования».

Для наиболее полного развития потенциальных возможностей одаренных лиц разрабатываются специализированные общеобразовательные учебные программы, предусматривающие углубленное изучение отдельных предметов учебной программы.

При проведении лабораторных, практических работ по профильным предметам допускается деление классов на 2 группы, при изучении иностранных языков и предметов на иностранном языке – на 3 группы.

Осуществление профильной дифференциации на уровне общего среднего образования через систему дополнительного деления классов, гибкого вариативного расписания, системы уровневого деления, консультаций и предметов по выбору требует работы специализированной организации образования в режиме полного дня.

В целях подготовки конкурентной личности специализированные организации образования самостоятельно разрабатывают программы по учебным предметам (курсам), иные документы перспективного планирования с учетом современных государственных требований к содержанию, условиям и результатам образования.

В соответствии с требованиями законодательства Республики Казахстан, содержание образования в специализированных школах определяется образовательными программами, которые разрабатываются, принимаются и реализуются школой самостоятельно. При этом основой для их создания служат образовательные программы, рекомендованные на государственном уровне.

Типовые основные образовательные программы представляют собой нормативные документы, в которых определены цели, задачи, структура, предметное наполнение и ожидаемые результаты освоения соответствующего уровня образования. Они служат ориентиром для школ при разработке собственных основных образовательных программ.

Основная образовательная программа конкретной школы — это внутренний документ, отражающий стратегию образовательной деятельности учреждения, перечень изучаемых предметов, учебный план, календарно-тематическое планирование и используемые методические подходы. Эта программа утверждается педагогическим советом школы и является обязательной для исполнения.

Кроме того, школа ежегодно составляет и утверждает списки учебников и учебных пособий, рекомендованных к использованию в образовательном процессе на очередной учебный год. Составление этих списков осуществляется с учетом учебных программ, которые прошли экспертизу и допущены к использованию в образовательном процессе в соответствии с приказом Министерства просвещения Республики Казахстан от 11 марта 2024 года № 60 «О внесении изменений в приказ Министерства образования и науки Республики Казахстан от 22 мая 2020 года № 216 «Об утверждении перечня учебников для организаций среднего образования, учебно-методических комплексов для дошкольных организаций, организаций среднего образования, в том числе в электронной форме».

Указанные меры направлены на обеспечение единства образовательного пространства, соблюдение государственных стандартов и повышение качества учебного процесса в специализированных учебных заведениях.

При формировании образовательной программы следует различать **обязательные и дополнительные** учебные занятия.

*К обязательным относятся занятия по учебным предметам инвариантного компонента, а также элективные курсы, реализуемые в классах по выбору обучающихся за счет часов вариативного компонента*¹.

Обращаем внимание на необходимость соблюдения требований к разработке, утверждению и реализации элективных курсов.

Дополнительные учебные занятия предполагают реализацию дополнительных образовательных программ и могут проводиться в формате:

- предметных секций, кружков;
- объединений по интересам (творческой, спортивной, социализирующей и др. направленностей);
- образовательных проектов.

В соответствии типовым учебным планом для специализированных организаций образования образовательный процесс строится на основе:

- образовательных программ профильного обучения;
- образовательных программ универсального обучения.

Общие принципы работы с одаренными детьми:

- Применение методов наблюдения и диагностики (тесты, опросники, портфолио);
- Совместная работа педагогов, родителей и психологов *(эта командная работа направлена на глубокое понимание особенностей каждого ребенка, удовлетворение его потребностей и полное раскрытие потенциала)*;
- Учет интересов, способностей и достижений ребенка *(это повышает уверенность ребенка в себе и помогает полностью раскрыть его потенциал. Для этого необходимо определить интересы ребенка, организовывать мероприятия, связанные с этими интересами, в рамках учебных программ, адаптировать учебную программу в соответствии со способностями)*;
- Создание эффективной учебной программы с учетом особенностей каждого ребенка *(необходимо учитывать успеваемость, уровень знаний, отношение к учебе, интерес к предметам, стиль обучения, уровень интеллекта (IQ), творческие способности, темперамент, особенности поведения, эмоциональное состояние, социальную адаптацию)*;
- Стимулирование к получению новых знаний и развитию *(необходимо предлагать эффективные способы стимулирования к получению новых знаний и развитию. Например: предлагать интересную тему, начинать с интересных фактов, вопросов или проблемных ситуаций, приводить примеры,*

связанные с повседневной жизнью, использовать игровые технологии, соревнования, викторины, ролевые игры, проводить занятия на природе, в музее, на выставке и т.д.);

- *Раскрытие и развитие потенциала (различные конкурсы, соревнования, состязания дают ребенку возможность проявить свои способности и развивать их дальше. Выявление сильных сторон, совершенствование слабых сторон, повышение творческого потенциала через конкурсы, требующие креативности, нестандартного мышления, предложения новых идей).*

Управление образования акимата Костанайской области Айбрагимова Б. Н.

2

Особенности реализации ГОСО, ТУП, ТУПр начального, основного и общего среднего образования



ЯЗЫК И ЛИТЕРАТУРА

В соответствии с приказом Министра просвещения РК от 3 августа 2022 года № 348 «Об утверждении государственных общеобязательных стандартов дошкольного воспитания и обучения, начального, основного среднего и общего среднего, технического и профессионального, послесреднего образования» в рамках образовательной области «Язык и литература» изучаются следующие предметы:

- на уровне начального образования – «Әліппе», «Ана тілі», «Қазақ тілі», «Әдебиеттік оқу», «Русский язык», «Иностранный язык», «Букварь», «Обучение грамоте», «Казахский язык», «Литературное чтение», «Уйгурский/ Узбекский/ Таджикский язык», «Русский язык», «Иностранный язык»;
- на уровне основного среднего образования – «Қазақ тілі», «Қазақ әдебиеті», «Русский язык и литература», «Русский язык», «Русская литература», «Казахский язык и литература», «Уйгурский/ Узбекский/ Таджикский язык», «Уйгурская/ Узбекская/Таджикская литература», «Иностранный язык»;
- на уровне общего среднего образования – «Қазақ тілі», «Қазақ әдебиеті», «Русский язык и литература», «Русский язык», «Русская литература», «Казахский язык и литература», «Уйгурский/ Узбекский/ Таджикский язык», «Уйгурская/ Узбекская/Таджикская литература», «Иностранный язык», по общественно-гуманитарному и естественно-математическому направлениям, «Қазақ тілі мен әдебиеті», «Русский язык и литература».

Объем учебной нагрузки по вышеперечисленным учебным предметам представлен в Приложениях 1-3, 11-15 (1-4 классы), Приложениях 6-8, 16-20 (5-9 классы), Приложениях 21-30, 85-90 (10-11 классы) к приказу МОН РК от 8 ноября 2012 года № 500 (с изменениями и дополнениями от 26.10.2023 г. № 323 и от 08.02.2024 г. №27) «Об утверждении типовых учебных планов начального, основного среднего, общего среднего образования РК»

Начальное образование

Образовательная область «Язык и литература» в начальных классах направлена на всестороннее развитие языковой личности обучающегося, формирование основ читательской и письменной культуры, развитие мыслительных и коммуникативных способностей.

Основное внимание уделяется через осознанное, вдумчивое чтение текстов разных жанров, включая казахскую и детскую литературу; формированию связной устной и письменной речи, обогащению словарного запаса, развитию способности выражать мысли ясно, последовательно и логично, а также коммуникативных компетенций, включая умение вести диалог, слушать собеседника, аргументировать свою точку зрения; развитию критического и креативного мышления через анализ художественных и информационных текстов, сравнение, интерпретацию и формулирование собственных суждений; воспитанию национальных и общечеловеческих ценностей на основе содержания художественных произведений, отражающих культурное наследие, моральные ориентиры и гражданскую позицию.

Необходимо обратить внимание на интеграцию образовательного и воспитательного процесса, включать в учебные материалы изучение программы «Адал азамат», направленной на формирование у обучающихся чувства патриотизма, справедливости, трудолюбия, ответственности, уважения к другим и стремления к саморазвитию. Эти качества воспитываются через контекстные задания, тесно связанные с содержанием учебных текстов и речевой деятельностью, что способствует личностному росту обучающихся.

Обучение строится с учетом возрастных особенностей младших школьников, опирается на деятельностный, личностно-ориентированный и компетентностный подходы, а также способствует формированию устойчивой мотивации к обучению и любви к чтению.

В процессе обучения важно предусмотреть разнообразные задания: составление рассказов, чтение и инсценировка сказок, обсуждение содержания текста. Например, обучающиеся могут создавать диалоги между персонажами, пересказывать текст от имени второстепенного героя или формулировать собственную интерпретацию прочитанного.

Современные технологии, в частности искусственный интеллект, могут также эффективно использоваться в этом процессе. С помощью чат-ботов можно рассмотреть составление, редактирование и анализ текстов, т.к. использование ИИ способствует развитию письменной и устной речи, повышению интереса к чтению и письму, а также улучшает коммуникативные и творческие навыки.

Обучение языку направлено не только на формирование функциональной грамотности, но и на воспитание национальных и общечеловеческих ценностей. Так, при изучении раздела «Слушание и говорение» обучающиеся, участвуя в диалоге, должны научиться выражать собственную точку зрения, что способствует формированию уважения, терпимости, ответственности и культуре об-

щения. В разделе «Чтение» обучающиеся должны научиться анализировать структуру текста, используя прямое и переносное значение слов, используя фразеологизмы для развития системности мышления, языковой грамотности, критического мышления и национального мировоззрения. В разделе «Письмо» важно научить составлению связного текста, структурированию идей, аргументированному выражению мнения для формирования творческого мышления, самостоятельности, трудолюбия и точности в изложении мыслей.

Каждая учебная цель должна реализовываться через содержание, виды заданий и методы обучения, охватывая важнейшие ценностные ориентиры и способствуя всестороннему развитию личности обучающегося. Интеграция ценностей не требует выделения отдельного времени - она органично встраивается в повседневный учебный процесс. Например: для формирования

- независимости и патриотизма в теме «Моя страна» необходимо предложить тексты о Казахстане, о достопримечательностях страны, истории развития и т.д.;
- единства и солидарности – организовать парные и групповые работы, что способствует развитию сотрудничества и взаимопомощи;
- справедливости и ответственности – слушание сказок и рассказов для оценки поступков персонажей, учась различать добро и зло, что воспитывает чувство ответственности;
- закона и порядка в рамках сквозной темы «Моя школа» можно предложить ознакомиться с правилами поведения в школе, чтобы выразить своё отношение к соблюдению установленных норм и правил в учебной среде;
- трудолюбия и профессионализма в рамках сквозной темы «Мир профессий» можно предложить составление рассказов и ответы на вопросы, формируя уважительное отношение к труду и осознанного интереса к выбору будущей профессии;
- созидания и новаторства предложить задания на продолжение в различных форматах и жанрах, что развивает креативность и творческие способности обучающихся.

Таким образом, содержание и методы, реализуемые через учебные задания, способствуют формированию устойчивой системы ценностей, что делает образовательный процесс целостным, жизненно ориентированным и значимым для каждого обучающегося.

Основное и общее среднее образование

О реализации ценностно-ориентированного подхода в преподавании предметов «Русский язык», «Русская литература» и «Русский язык и литература».

Содержание предметов «Русский язык», «Русская литература» и «Русский язык и литература» способствует интеграции национальных и универсальных ценностей посредством языкового и речевого развития, литературного осмысления

и коммуникативной практики.

Ценностно-ориентированное обучение в преподавании русского языка как родного и как второго языка направлено на формирование у обучающихся целостной картины мира, основанной на осмыслении языка как средства культурного, духовного и гражданского самоопределения. В рамках данного подхода особое внимание уделяется развитию этического мышления, способности к рефлексии, уважению к иной точке зрения, а также осознанному принятию моральной позиции.

Через содержание и методы преподавания у обучающихся формируются ключевые общенациональные ценности. Так, ключевые ценности «Независимость и патриотизм» воспитываются через осознание роли языка в укреплении национальной идентичности и уважении к историческому наследию. «Единство и солидарность» формируются благодаря освоению коммуникативных практик, основанных на диалоге и взаимопонимании. «Трудолюбие и профессионализм» реализуются через формирование ответственного отношения к учебной деятельности и культуре речевого труда. «Справедливость и ответственность» развиваются в процессе обсуждения нравственных дилемм, освоения критического мышления и умения отстаивать этически обоснованные позиции. «Закон и порядок» поддерживаются через приобщение к нормам речевого поведения и понимание роли языка в регуляции социальных взаимодействий. «Созидание и новаторство» стимулируются посредством развития творческой речевой активности, умения выражать собственные идеи и создавать смысловые продукты на основе языка.

Реализация ценностного компонента в образовательном процессе основывается на ряде методологических принципов. Во-первых, это аксиологическая направленность содержания, предполагающая отбор текстов и заданий, ориентированных на обсуждение нравственных, гражданских и культурных тем. Во-вторых, диалогичность обучения, реализуемая через обсуждения, дискуссии и ситуации нравственного выбора как механизмы смыслового взаимодействия. В-третьих, межпредметные и культурологические связи, обеспечивающие интеграцию тематики родной и мировой литературы, истории, права и обществознания. Наконец, важным компонентом является использование рефлексивных технологий, направленных на развитие навыков внутреннего анализа и формулирование личностно значимой позиции обучающихся (таблица 1).

Таблица 1 - Формы и примеры интеграции ключевых ценностей

Ключевые ценности	Цели обучения	Примеры тем	Примерные задания и методы, разделы
Независимость и патриотизм	РЛ. 7.1.3.1 самостоятельно находить в тексте и выразительно читать наизусть цитаты, фрагменты произведения, связанные с характеристикой лирического героя и/или образа персонажа	Тексты о родине, государственных символах, героях, истории независимости	Сочинение-рассуждение «Как любовь к родной природе помогает формировать патриотизм?»; проект
Справедливость и ответственность	РЯЛ. 9. 4. 5. 1 писать эссе (объем 140-160 слов) по предложенной проблеме, обосновывая свое мнение и предлагая пути решения проблемы, соблюдая особенности текста рассуждения, рассуждения с элементами повествования/описания	Диалоги о справедливости, равенстве; тексты об ответственности	Анализ ситуаций выбора; обсуждение пословиц и поговорок о справедливости; сочинение «Мир един: глобализация»
Единство и солидарность	РЯ2. 2.2.3.1 участвовать в речевой ситуации на определенную тему, реагируя на услышанное, и отвечать собеседнику	Темы семьи, дружбы, взаимопомощи, многонациональности и мира	Написание писем другу, сочинения ««Мой родной край»»; чтение и обсуждение текстов о толерантности и уважении
Трудолюбие и профессионализм	РЯ ЕМН. 11.1.4 участвовать в деловой беседе, решая проблему и достигая договоренности	Описание профессий, труда, ответственности в работе	Раздел «Экономика и ее роль в обществе» Диалоги по теме профессий; создание интервью с родителями; обсуждение ценности труда в личной и общественной жизни
Созидание и новаторство	РЯ. 8.3.6.1 писать творческие работы (130-150 слов), фрагмент/фрагменты текста, являющиеся контрастными по содержанию	Тексты о науке, изобретениях, роли человека в развитии общества	Создание мини-эссе на тему «Научные открытия и технологии»; обсуждение роли языка в научной коммуникации
Закон и порядок	РЯ2. 3.4.4.1 писать в тетради в широкую линейку, отрабатывать каллиграфические навыки: соблюдение высоты, ширины и наклона прописных, строчных букв и их соединений	Правила поведения, тексты о законе, нормах, культуре общения	Дискуссия «Что такое хорошо, что такое плохо», моделирование диалогов в ситуациях спора, изучение языковых форм вежливости

Так, при реализации цели «8.3.6.1 писать творческие работы (130-150 слов), фрагмент/ фрагменты текста, являющиеся контрастными по содержанию» по русскому языку обучающиеся формируют ценности Созидание и новаторство, создавая мини-эссе на тему «Научные открытия и технологии» и обсуждая роль языка в научной коммуникации.

Для эффективной реализации ценностно-ориентированного подхода рекомендуется включать соответствующие элементы как в учебно-методические материалы, так и в систему оценивания учебных достижений. Важно разрабатывать задания, которые позволяют оценивать не только уровень сформированности языковой компетентности, но и способность обучающихся выражать ценностные суждения, интерпретировать моральный и этический смысл текста, а также формулировать собственную, этически взвешенную позицию. Особое внимание следует уделять заданиям открытого типа — таким как эссе, письма, проекты и сочинения на основе прочитанных текстов, — которые стимулируют смысловую рефлексию и личностное осмысление изучаемого материала. Кроме того, целесообразно систематически включать в рабочие учебные программы модули и темы, направленные на обсуждение социально и нравственно значимых вопросов, обеспечивая тем самым устойчивую интеграцию ценностного компонента в образовательный процесс.

Интеграция ценностно-ориентированного компонента и ИИ в преподавание английского языка в школьном образовании.

Иностранный язык, как средство межкультурной коммуникации, обладает высоким потенциалом для интеграции ценностных установок. Тематическое разнообразие учебных материалов, аутентичные тексты, речевые ситуации и проектные задания позволяют обсуждать моральные и этические дилеммы, исследовать социальные практики различных культур и развивать навыки рефлексии, эмпатии и критического мышления.

При планировании уроков целесообразно включать тексты и задания, затрагивающие ключевые ценности: трудолюбие и профессионализм, созидание и новаторства, справедливость и ответственность и т.д. Тексты могут быть как аутентичными, так и адаптированными, при этом важно обеспечить их тематическую и морально-этическую насыщенность.

Таблица 2 - Модель интеграции ценностных ориентиров в учебный процесс

Стратегии ценностно-ориентированного обучения	Рекомендации и вид деятельности	Планируемый образовательный эффект
1. Создание проблемных ситуаций	Организуйте в соответствии с возрастными особенностями обучающихся обсуждение моральных дилемм, ситуаций выбора, сравнение культурных норм. Используйте дискуссии, дебаты, эссе, сценарии ролевых игр как инструменты развития ценностного мышления.	Обучающиеся демонстрируют способность распознавать и анализировать моральные и этические аспекты в различных ситуациях, аргументированно выражать собственную позицию, учитывать альтернативные точки зрения и принимать осознанные решения на основе ценностных ориентиров.
2. Межпредметные связи	Синхронизируйте содержание уроков английского языка с темами из гуманитарных и естественно-научных дисциплин. Обсуждение вопросов академической честности, справедливости или социальных последствий технологий позволяет углубить понимание ценностей в разных контекстах.	Обучающиеся демонстрируют способность проводить параллели между содержанием уроков английского языка и другими учебными дисциплинами, анализировать морально-этические аспекты научных и социокультурных явлений, а также аргументированно выражать ценностные суждения в межпредметном контексте.
3. Формирование рефлексивной позиции	Важно создать психологически безопасное пространство, в котором подростки могут обсуждать сложные темы, не опасаясь осуждения. Поощряйте обучающихся высказывать личное мнение, формулировать собственную позицию и осмысленно аргументировать её.	Формирование у обучающихся устойчивой рефлексивной позиции, проявляющейся в способности осмысленно выражать личное мнение, аргументированно формулировать собственные суждения по моральным и социально значимым вопросам, а также вести диалог в атмосфере уважения и психологической безопасности.

4. Интеграция в систему оценивания	Включайте в критерии оценивания задания, направленные на интерпретацию и выражение ценностной позиции. Такие задания, как эссе на моральную тему, презентации на основе социальных кейсов, анализ культурных различий способствуют развитию критического и этического мышления, формированию ценностных суждений, а также умению аргументированно выражать собственную позицию в межкультурном и социальном контексте.	Обучающиеся демонстрируют сформированность ценностно-смысловой рефлексии через способность интерпретировать морально-этические аспекты учебного материала, выражать и обосновывать собственную позицию по социально значимым вопросам, а также применять принципы честности, справедливости и уважения в аргументированной коммуникации в межкультурных и социальных контекстах.

Интеграция ценностного компонента в преподавание английского языка не является дополнительной нагрузкой, а представляет собой стратегический вектор, усиливающий направленность общего образования. Методическая гибкость, целенаправленное планирование и выраженная аксиологическая позиция учителя создают условия для формирования у обучающихся устойчивых этико-моральных установок и готовности к принятию решений, основанных на осознанных ценностных ориентирах. На уроках ключевые ценности можно реализовать через их интеграцию в цели обучения и задания (таблица 3):

Таблица 3 - Пример интеграции ключевых ценностей в цели обучения и задания

Ключевые ценности	Пример целей обучения	Примерные задания	Примечания
«Независимость и патриотизм»	6.4.2.1 understand independently specific information and detail in short, simple texts on a limited range of general and curricular topics 6.3.8 Vertraute gedruckte und digitale Ressourcen selbstständig nutzen, um Bedeutungen zu überprüfen und das Verständnis zu vertiefen. 6.3.8 Utiliser de manière autonome des ressources papier et numériques familières pour vérifier le sens et approfondir la compréhension.	Прочитать короткий текст о национальном герое или празднике и самостоятельно ответить на вопросы по содержанию.	Развитие навыков самостоятельной работы с текстом, при этом содержание формирует осознанное отношение к родной культуре и гражданской идентичности.

«Единство и солидарность»	8.1.8.1 develop intercultural awareness through reading and discussion 8.1.4 Den Großteil der impliziten Bedeutung in längeren Gesprächen zu allgemeinen und unterrichtsbezogenen Themen weitgehend ohne Unterstützung verstehen. 8.1.4 Comprendre, presque sans aide, la majorité du sens implicite dans une conversation prolongée sur des sujets généraux et scolaires.	Прочитать текст о культурных традициях разных стран, обсудить различия и сходства, выразить уважение к многообразию.	Формирует толерантность, эмпатию и понимание значимости культурного единства и солидарности в глобальном контексте.
«Трудолюбие и профессионализм»	9.1.1.1 use speaking and listening skills to solve problems creatively and cooperatively in groups 9.2.5 Mit Mitschülerinnen kooperieren, um Lernaufgaben gemeinsam zu besprechen, abzustimmen, zu planen und zu priorisieren. 9.2.5 Interagir avec des camarades de classe pour	Обучающиеся работают в группах над решением ситуационной задачи (например, организация школьного мероприятия), распределяют роли и представляют результат.	Поддерживает развитие навыков сотрудничества, уважения к труду каждого и осознанного подхода к профессиональной деятельности.
	coopérer, discuter, se mettre d'accord, planifier et établir des priorités en vue de réaliser des tâches d'apprentissage.		
«Справедливость и ответственность»	5.1.3.1 respect differing points of view 5.1.7 Die Meinung des/der Sprechenden in einem einfachen, unterstützten Gespräch zu einigen allgemeinen und unterrichtsbezogenen Themen erkennen. 5.1.7 Identifier l'opinion du/des locuteur(s) dans une conversation simple, avec soutien, sur certains sujets généraux et scolaires.	Дискуссия на тему: «Честно ли выигрывать, если не соблюдал правила?» – обучающиеся учатся аргументировать свою позицию и уважительно воспринимать мнение других	Задание позволяет сформировать навыки конструктивного диалога, уважения к мнению других, что формирует личную ответственность и чувство справедливости.

«Закон и порядок»	7.4.9.1 recognise inconsistencies in argument in short, simple texts on a limited range of general and curricular subjects 7.3.9 Widersprüche in Argumentationen in kurzen, einfachen Texten zu einigen allgemeinen und unterrichtsbezogenen Themen erkennen. 7.3.9 Identifier les incohérences dans les arguments présentés dans de courts textes simples sur certains sujets généraux et scolaires.	Прочитать текст с противоречивыми утверждениями, выявить логические несоответствия, предложить исправления или обоснование.	Воспитывает критическое мышление и понимание значимости логики, порядка и структурированности в аргументации и в жизни общества.
«Созидание и новаторство»	3.4.3.1 create a poster or write a postcard using words and simple phrases 3.4.1.1 schriftlich elementare persönliche Informationen geben (z. B. Name, Adresse, Nationalität, Hobbys, Interessen), gegebenenfalls mithilfe eines Wörterbuchs 3.4.3.1 créer une affiche ou rédiger une carte postale en utilisant des mots et des phrases simples	Создать постер на тему «Мой город будущего» или «Изобретение мечты», используя простые слова и фразы.	Стимулирует воображение и творческое мышление, одновременно формируя навыки письменной речи и визуальной презентации.

Например, при реализации цели «*3.4.3.1 create a poster or write a postcard using words and simple phrases*» у обучающегося формируется ключевая ценность «Созидание и новаторство». Для этого рекомендуется выполнить задание на создание постера на тему «Мой город будущего» раздела 7.2 Buildings in our Town (Здания нашего города).

Ценностно ориентированное воспитание формируется и через тематическое содержание типовых учебных программ. Например, при изучении разделов «Наука и научные явления», «Возможности человеческого мозга», «Органический и неорганический мир» программы по Английскому языку для 10-11 классов естественно-математического направления у обучающихся формируется ключевая ценность «Созидание и новаторства», а при изучении разделов «Экономика и конкурентоспособность страны» программ по Немецкому и Французскому языкам для 10-11 классов общественно-гуманитарного направления обучающиеся воспитывают в себе такие ценности, как «Независимость и патриотизм» и «Единство и солидарность».

Применение заданий с элементами искусственного интеллекта (ИИ) на уроках иностранного языка представляет собой перспективное направление, способствующее индивидуализации обучения, повышению мотивации и формированию метапредметных навыков. Интеграция генеративных ИИ (ChatGPT, DALL-E и т.д.) позволяет не только адаптировать задания под уровень обучающегося, но и обеспечить обратную связь в режиме реального времени, способствуя развитию автономии обучающихся. Например, генеративные модели могут использоваться для создания адаптивных текстов для чтения, автоматической генерации диалогов с учетом лексико-грамматических тем, а также оценки устной или письменной речи с последующей корректировкой ошибок. В соответствии с уровнями таксономии Блума, ИИ-задания могут охватывать различные когнитивные уровни: от воспроизведения лексики (первый уровень) и понимания грамматических структур (второй уровень) до применения языковых знаний в смоделированных речевых ситуациях (третий уровень), анализа смысловых оттенков в высказываниях (четвёртый уровень), оценки аргументов в письменных дискуссиях (пятый уровень) и создания оригинальных текстов с использованием ИИ-подсказок (шестой уровень).

В рамках реализации цели «7.4.9.1 *Widersprüche in Argumentationen in kurzen, einfachen Texten zu einigen allgemeinen und unterrichtsbezogenen Themen erkennen*» может быть предложено следующее задание: обучающимся предлагается краткий аргументативный текст, например, «*Fast Food ist gesund, weil es billig und bei Teenagern beliebt ist.*» Обучающиеся индивидуально или в парах анализируют текст, выделяя логические несоответствия (например, подмена понятий «популярность» и «полезность»), после чего вводят тот же текст в ИИ-систему (например, генеративный чат-бот) с просьбой выявить аргументативные ошибки. На заключительном этапе проводится групповое обсуждение: обучающиеся сравнивают свои выводы с анализом ИИ, оценивают корректность замечаний, делают выводы о надежности ИИ-инструментов и развивают критическое отношение к источникам информации. Задание направлено на формирование когнитивных умений уровня анализ и оценка по таксономии Блума.

Ценностно-ориентированный подход в обучении иностранному языку способствует формированию личностных смыслов, развитию критического мышления и способности к осознанной коммуникации в межкультурном контексте. Интеграция искусственного интеллекта в образовательный процесс обеспечивает персонализацию обучения, адаптацию содержания под индивидуальные потребности обучающихся и расширение возможностей для интерактивного взаимодействия. Совместное применение этих компонентов создает условия для целостного развития когнитивных, коммуникативных и этических компетенций, что соответствует современным требованиям к качеству образования в условиях цифровой трансформации.

Формирование функциональной грамотности обучающихся в рамках предметов образовательной области «Язык и литература»

Для осуществления основной цели всех языковых программ важно правильное формирование и развитие читательской грамотности как способности при-

менять обучающимися приобретенные знания и навыки для решения разнообразных задач в повседневной жизни. В этой связи важно в целях обучения ТУПр различать или разграничивать предметную (академическую) и функциональную (применение в различных жизненных ситуациях, показывая креативность суждения, критический подход в решении вопроса и т.д.) составляющую целей обучения, например (таблица 4):

Таблица 4 – Предметные и функциональные цели

Раздел ТУПр	Преимущественно предметные (академические) цели обучения	Преимущественно функциональные (применение в различных жизненных ситуациях) цели обучения
Менің мектебім	2.2.1.1* сұрақ қою арқылы (не істеді? қандай? неліктен?) мәтін түрлерін (әңгімелеу/сипаттау/пайымдау) және құрылымдық бөліктерін (басы, негізгі бөлім, соңы) анықтау 2.2.3.1 мәтін мазмұнын анықтауға бағытталған сұрақтар құрастыру және жауап беру 2.4.1.4* дауыссыз л, р, ң дыбыстарының емлесін сақтап жазу 2.4.2.5* дара және күрделі зат есім/сын есім/сан есім/етістікті анықтау 2.3.6.1 бас әріп пен кіші әріптің биіктігі мен мөлшерін сақтап, оларды байланыстырып көлбеу және таза жазу	2.1.2.1 мәтіннің тақырыбы мен тірек сөздердің негізінде мәтіннің мазмұнын болжау 2.1.3.1 күнделікті өмірде кездесетін жағдаяттарға байланысты сөйлеу мәдениетін сақтап, диалогке қатысу 2.3.4.1 мұғалімнің көмегімен тірек сөздерді, сөйлем, суреттерді пайдаланып, қарапайым постер, құттықтау, нұсқаулық (бұйым жасау нұсқаулығы, қауіпсіздік ережесі) құрастыру 2.1.5.1 аудио-бейнежазба мазмұны туралы өз ойын (ұнайды, ұнамайды, себебі ..., пайдалы болды, пайдасыз болды, себебі ...) білдіру
	2.2.2.1* синоним, антоним, омоним (сөздік қолдану) сөздерді ажырату және мағынасын түсіну, сөйлеу барысында қолдану 2.4.2.1 мұғалімнің көмегімен түбір мен қосымшаны ажырату 2.4.2.5* дара және күрделі зат есім/сын есім/сан есім/етістікті анықтау	2.2.5.1* дереккөздерден (сөздік, анықтамалық, энциклопедия) мәліметті табу жолын анықтап, берілген тақырып, сұрақ бойынша мәліметті іріктеп алу

Моя семья и друзья	2.1.2.1 определять в прослушанном тексте, что хотел сказать автор/в чем он хотел нас убедить (используя опорные слова); 2.1.6.1 произносить правильно слова: с трудным ударением, с сочетаниями «чт», «чн», «щн» «гк», «гч», иноязычного происхождения 2.2.3.1 отвечать на вопросы по содержанию прочитанного, формулировать вопросы с опорой на ключевые слова; 2.3.7.2* определять и проверять безударные гласные в корне, изменяя форму слова/определять значимые части слова; 2.3.7.4* обозначать парные глухие/звонкие, твердые/мягкие согласные на конце и середине слова, применять способы их проверки; 2.3.7.8* переносить слова по слогам, с буквами й, ь, с двойными согласными	2.1.3.1 прогнозировать содержание информации на основе заголовка и опорных слов; 2.1.4.1 участвовать в диалоге, высказывая свое мнение и выслушивая мнения других; 2.2.4.2 определять художественные и нехудожественные тексты (стихотворение, рассказ, научно-познавательный текст) 2.3.1.2 создавать небольшие тексты (рассказ) на основе особенностей художественного стиля (с помощью учителя).

Достижение целей обучения на каждом уроке регулируется в зависимости от потребностей обучающихся и сложности или объема учебного материала. В данном случае важно правильно сгруппировать цели обучения по основным и сопутствующим целям, где основная цель будет направлена на изучение предметной части, а сопутствующая - на функциональную. При обучении важно «реализация» всех целей обучения.

Навыки чтения и понимания текста как одного из важных компонентов читательской грамотности, рекомендуется формировать уже с начальных классов и необходимо представлять в разных видах текста: сплошных и несплошных (в форме инфографики, таблиц и схем). Например, для реализации цели обучения 2.1.3.1 прогнозировать содержание информации на основе заголовка и опорных слов, можно предложить обучающимся следующее задание:

Создай свою страничку с рисунками или фотографиями «Традиции в семьях моих одноклассников».

В условиях информационного общества, где обработка больших объемов данных становится критически важной, необходимо развивать различные виды грамотности. Так, в реализации целей обучения «6.2.1.1 мәтіннен негізгі және қосымша, детальді ақпаратты анықтау, түсіндіру»; «6.2.5.1 мәтіннен негізгі және қосымша ақпаратты, көтерілген мәселені анықтауға бағытталған нақтылау сұрақтарын құрастыру» возможны задания с использованием различных источников (таблица 5):

Таблица 5 - Задания с использованием различных источников

Тапсырма түрлері	«Су – тіршілік көзі» (Судың адам ағзасына пайдасы туралы)
Мәтіннің негізгі мақсатын анықта. (Сол жақта берілген мәтіннің ақпаратын пайдалан). • Судың жүрек- қан тамыр жүйесі жұмысын қиындататынын айту. • Судың пайдасы туралы нақты ақпарат беру. • Судың дене температурасын реттейтінін баяндау. • Суды үнемдеуді насихаттау.	Адам шөлдегеннен гөрі аштыққа шыдамды келеді екен. Зат алмасудың барлық процестері судың қатысуымен атқарылады. Организмде судың жеткіліксіз болуы шөлдеуге әкеліп соқтырады да, судың артық болуы жүрек-қан тамыр жүйесінің жұмысын қиындатады. Судың пайдалы қасиеттеріне келесілері жатады: • Су – қоректік заттектерді тасымалдаушы.
Қай тұжырымды дұрыс деп санайсың? Сол жақта берілген мәтіннің ақпаратын пайдалан. Сұрақтың жауабы ретінде дұрыс жауап нұсқасын белгіле. • Адам шөлге, аштыққа шыдамды келеді. • Су қоректік заттектерді жеткілікті түрде тасымалдамайды. • Су жылуды сақтамағандықтан, дене температурасын реттейді. • Судың артық болуы жүрек- қан тамыр жүйесінің жұмысын қиындатады.	• Су – еру мен суспензиялау үшін тамаша орта. Көптеген субстраттар суда ериді немесе суспензияға айналады, осылайша жаңа заттектер түзетін реакцияларға түсе алады. • Судың жылуды сақтау қасиеті жылуды сіңіріп, оны жылу өнімі және тер булануы ретінде шығара отырып, дене температурасын реттеуге көмектеседі. Ағзаның қалыпты жағдайдағы су шығынының түрлі жолдары бар болса, ағзаға су түсуінің екі жолы бар: судың зат алмасу процесінде пайда болуы мен ауыз арқылы тұтыну. https://zhardem.kz/

Для реализации целей обучения ТУПр важно знание и использование разных видов чтения. Так, в цели обучения «8.4.2.1 understand specific information and detail in texts on a growing range of familiar general and curricular topics, including some extended texts» эффективно использование несплошного текста и стратегии сканированного чтения для выявления конкретной информации и деталей:



Applying

Task 3. If you have signed up to the gym, in the first month you can ...

- A) pay additional fees
- B) discount an idea
- C) pay 25% less
- E) be healthy
- D) call for free demo

С методическими рекомендациями по развитию читательской грамотности обучающихся 5-9 классов можно ознакомиться на сайте НАО м. И. Алтынсарина <https://uba.edu.kz/qaz/metodology/3>

С материалами, сборниками тестов и результатами международных сопоставительных исследований PISA, PIRLS и др. для совершенствования работы по формированию функциональной грамотности обучающихся можно ознакомиться на сайте АО «Талдай» <https://tal dau.edu.kz/storage/app/media/PISA/%20PISA-2022.pdf>

С целью развития навыков читательской грамотности при реализации целей обучения рекомендуется использовать разные виды заданий (таблица 6):

Таблица 6 – Цели обучения, виды заданий и навыки

Цель обучения	Виды заданий	Навыки
По развитию читательской грамотности		
2.2.6.1 сравнивать тексты описательного и повествовательного характера по следующим параметрам: тема, основная мысль, тип текста, ключевые слова (с помощью учителя) (ТУПр по учебному предмету «Русский язык» для 2 класса (с русским языком обучения);	• задания на умение работать с информацией, • с текстами разных видов (сплошные и несплошные), • определение конкретной информации и деталей текста, • использование стратегий чтения, • критическое оценивание текста (анализ), • сравнение двух и более источников, • проверку информации на достоверность, • поиск информации онлайн,	критическое мышление, поиск информации, анализ, синтез и интерпретация текста, расширение словарного запаса
3.3.3.1 sehr kurze, einfache Anweisungen in vertrauten Alltagskontexten verstehen, (z.B. Essen und Trinken verboten), insbesondere, wenn sie bebildert sind		
4.3.3.1 trouver des informations spécifiques dans différents types de textes (réseaux sociaux, courriels, publicités, programmes d'événements spéciaux, dépliants et brochures: jour, heure, lieu, etc.)		
8.4.2.1 understand specific information and detail in texts on a growing range of familiar general and curricular topics, including some extended texts;		

8.4.6.1 recognise the attitude or opinion of the writer on a growing range of unfamiliar general and curricular topics, including some extended text; 9.2.4.1 әртүрлі стильдегі мәтіндердің тақырыбын, қызметін, құрылымын, тілдік ерекшелігін салыстыра талдау;	• работу со словарями и различными источниками, в том числе цифровыми	

Важным методическим условием усвоения и применения знаний в практической деятельности обучаемых является включение новых знаний в систему уже усвоенных. Это создаёт благоприятные условия для развития обучающегося как личности творчески мыслящей, способной к дальнейшему совершенствованию и саморазвитию. Например, для достижения цели обучения **«2.1.4.1 участвовать в диалоге, высказывая свое мнение и выслушивая мнения других»** необходимо акцентировать внимание как на формулировании закрытых и открытых вопросов для диалога, так и на последовательном и связном структурировании мысли.

С методическими рекомендациями по развитию читательской грамотности обучающихся 5-9 классов можно ознакомиться на сайте НАО м. И. Алтынсарина <https://uba.edu.kz/qaz/metodology/3>

С материалами, сборниками тестов и результатами международных сопоставительных исследований PISA, PIRLS и др. для совершенствования работы по формированию функциональной грамотности обучающихся можно ознакомиться на сайте АО «Талдау» <https://tal dau.edu.kz/storage/app/media/PISA/%20PISA-2022.pdf>

МАТЕМАТИКА И ИНФОРМАТИКА

В соответствии с приказом Министра просвещения РК от 3 августа 2022 года № 348 «Об утверждении государственных общеобязательных стандартов дошкольного воспитания и обучения, начального, основного среднего и общего среднего, технического и профессионального, послесреднего образования» в рамках образовательной области «Математика и информатика» изучаются следующие предметы: на уровне начального образования – «Математика», «Цифровая грамотность» (1–4 классы); на уровне основного среднего образования – «Математика» (5–6 классы), «Алгебра» (7–9 классы), «Геометрия» (7–9 классы), «Информатика» (5–9 классы); на уровне общего среднего образования – «Алгебра и начала анализа», «Геометрия», «Информатика» (10–11 классы) по двум направлениям обучения.

Объем учебной нагрузки по вышеперечисленным учебным предметам представлен в Приложениях 1-3, 11-15 (1-4 классы), 6-8, 16-20 (5-9 классы), Приложе-

ниях 21-30, 85-90 (10-11 классы) к приказу МОН РК от 8 ноября 2012 года № 500 (с изменениями и дополнениями от 26.10.2023 г. №323 и от 08.02.2024 г. №27) «Об утверждении типовых учебных планов начального, основного среднего, общего среднего образования РК».

Изучение учебных предметов осуществляется по типовым учебным программам в соответствии приказом Министра просвещения Республики Казахстан от 16 сентября 2022 года № 399 «Об утверждении типовых учебных программ по общеобразовательным предметам и курсам по выбору уровней начального, основного среднего и общего среднего образования»: «Математика», 1-4 классы - Приложение 26, «Цифровая грамотность», 1-4 классы - Приложение 27, «Математика», 5-6 классы - Приложение 52, «Алгебра», 7-9 классы - Приложение 53, «Геометрия», 7-9 классы - Приложение 54, «Информатика», 5-9 классы - Приложение 55, «Алгебра и начала анализа», 10-11 классы (ЕМН) - Приложение 104, «Алгебра и начала анализа», 10-11 классы (ОГН) - Приложение 105, «Геометрия», 10-11 классы (ЕМН) - Приложение 106, «Геометрия», 10-11 классы (ОГН) - Приложение 107, «Информатика», 10-11 классы (ЕМН) - Приложение 108, «Информатика», 10-11 классы (ОГН) - Приложение 109.

Начальное образование

На уроках математики важно рассмотреть содержание предмета не только как пространство для освоения арифметических действий и логических операций, но и как среда, способствующая личностному развитию школьника. Посредством математических задач и практических ситуаций обучающиеся должны научиться рассуждать, анализировать, находить решения, а также проявлять настойчивость, точность и ответственность.

Так, через содержание предмета необходимо сформировать ключевые компетенции, включая логическое и критическое мышление, умение решать проблемы, работать в команде, грамотно использовать математический язык. Очень важно прививать ценности (честность, уважение к мнению других, трудолюбие, ответственность) при выполнении совместных заданий, проверке решений и обсуждении способов решения задач.

Системное интегрирование ценностей и ключевых компетенций, обозначенных в Государственном общеобязательном стандарте начального образования и воспитательной программе «Адал азамат», рассматривается как важная методическая задача. Это требует осознанного подхода к проектированию заданий, формулировке вопросов, организации совместной деятельности, в которой математическое содержание становится не только средством обучения, но и инструментом воспитания. Например, независимость и патриотизм могут формироваться через задания, связанные с природными богатствами Казахстана, национальной валютой или историко-культурными объектами. В данном контексте необходимо решение задач, связанных с тенге, обсуждение изображений на банкнотах, что способствует воспитанию у обучающихся понимания независимости и уважения к государству. Самостоятельное выполнение заданий,

справедливая самооценка и уважительное отношение к труду одноклассников формируют чувство ответственности и справедливости. Для этого рекомендуется использовать чёткие критерии оценивания, а также методы самооценки и взаимооценки, что будет способствовать формированию академической честности. Соблюдение алгоритма решения, последовательное выполнение действий, проверка правильности результата сформирует у обучающихся точность, дисциплину и системность. Решение сложных задач, сравнение разных методов и выбор наиболее эффективного способа способствует формированию трудолюбия, аккуратности и ответственного отношения к заданию. Прикладные задачи, основанные на бытовых или профессиональных ситуациях (например, строительство, торговля, транспортные расходы), способствуют ознакомлению с трудовой сферой и профориентации. Также важно предусматривать нестандартные логические задания, самостоятельное составление задач, визуализация данных (таблицы, диаграммы, схемы), что развивает творческое мышление и новаторский подход. Решение задач разными способами, обоснование своего выбора и ответственность за результат формируют у обучающихся самостоятельность и критическое мышление. Эти компетенции способствуют развитию уверенности в себе и умению принимать решения в повседневной жизни.

В современных условиях цифровые технологии становятся неотъемлемой частью образовательного процесса и играют значительную роль в повышении мотивации обучающихся, индивидуализации обучения и оживлении содержания учебных предметов.

В рамках реализации учебной программы рекомендуется целенаправленное использование следующих цифровых инструментов:

- интерактивные тренажёры для отработки арифметических действий, уравнений и текстовых задач с возможностью мгновенной обратной связи;
- платформы на основе искусственного интеллекта, обеспечивающие автоматическую генерацию заданий с учётом индивидуального уровня подготовки обучающегося;
- цифровые инструменты визуализации математических понятий (интерактивные таблицы, схемы, графики, диаграммы), способствующие лучшему пониманию абстрактных идей.

Использование таких ресурсов способствует развитию логического и алгоритмического мышления, формированию навыков решения задач и самостоятельной учебной деятельности, укреплению коммуникативных и цифровых компетенций. В процессе работы с цифровыми средствами у обучающихся формируются и укрепляются такие ценности, как сотрудничество, ответственность, трудолюбие и самостоятельность.

Технологии на основе искусственного интеллекта позволяют учитывать уровень подготовки и темп усвоения материала каждым обучающимся, строить индивидуальную образовательную траекторию, адаптировать задания по сложно-

сти и формату, оперативно анализировать результаты и обеспечивать обратную связь.

Рекомендуется включать данные инструменты в повседневную учебную практику, а также использовать их для диагностики, закрепления и повторения учебного материала, обеспечивая тем самым не только предметные, но и метапредметные и ключевые компетенции.

Ценностно-ориентированное обучение на уроках математики – это конкретный педагогический приём. Оно не только обеспечивает предметные знания, но и способствует личностному развитию обучающихся, формированию жизненных навыков. Каждое математическое задание – это не просто упражнение, а инструмент воспитания справедливой, самостоятельной и новаторской личности. С этой точки зрения интеграция ценностей и компетенций должна стать неотъемлемой частью содержания образования.

Основное среднее и общее среднее образование

Современное образование направлено не только на овладение предметными и метапредметными знаниями, но и на формирование у обучающихся личностных качеств, необходимых для полноценной жизни в обществе. В процессе изучения школьного курса математики важно уделять внимание развитию ценностей и ключевых компетенций, прописанных в Государственных общеобразовательных стандартах образования и программе воспитания «Адал азамат» (приказ МП РК № 123 от 26.05.2025).

Интеграция ценностей независимости и патриотизма, единства и солидарности, справедливости и ответственности, закона и порядка, трудолюбия и профессионализма, созидания и новаторства в процессе изучения школьного курса математики способствует формированию у обучающихся не только прочных знаний, но и целостного мировоззрения, основанного на ответственности, честности, уважении к обществу и труду, а также это повышает мотивацию к обучению и развивает осознанное отношение к государству, обществу и будущей профессиональной деятельности.

Информатика является одной из наиболее перспективных и гибких дисциплин для внедрения элементов искусственного интеллекта. Она позволяет развивать аналитическое мышление, умение формулировать алгоритмы и понимать, как работают цифровые системы. ИИ может быть интегрирован в различные разделы курса, как на уровне пользователя, так и при изучении основ программирования.

Примеры интеграции ИИ:

- Применение ИИ-инструментов при генерации текста, кода или анализа данных;
- Выполнение проектов, в которых обучающиеся обучают компьютер распознавать объекты или выполнять команды;

- Обсуждение тем, связанных с воздействием ИИ на современное общество и профессии будущего;
- Оценка преимуществ и ограничений автоматизированных решений по сравнению с действиями человека.

Такая практика позволяет обучающимся осознать роль ИИ в реальном мире и применять полученные знания при решении учебных и практических задач.

Рекомендации по реализации интеграции ценностей и формированию компетенций в процессе преподавания школьного курса математики:

- **независимость и патриотизм** – это интеграция национальных достижений в содержание уроков.

Патриотическое воспитание при изучении школьного курса математики формирует уважение к родной стране, интерес к её культуре и истории науки. Например, можно предложить задачи, демонстрирующие вклад казахстанских ученых в математику или расчёты, связанные с географией и культурой страны. Задания могут включать расчёт площади исторических зданий или объёма архитектурных сооружений, анализ исторических событий, связанных с Казахстаном. Использование данных о населении, природных ресурсах или экономике Казахстана для создания математических моделей или решения прикладных задач. Например, задачи, связанные с вычислением экономической эффективности использования природных ресурсов (нефть, уголь, сельское хозяйство);

- **единство и солидарность** – это подход, который включает в себя совместную работу обучающихся, взаимопомощь, поддержку и уважение друг к другу, а также осознание важности коллективных усилий для достижения общих целей.

Эти ценности могут проявляться в нескольких формах: работа в группах или парах (например, можно организовать групповую работу, где каждый обучающийся отвечает за решение части задачи, а затем группа объединяет усилия для получения окончательного результата), обсуждение и совместное решение проблем (например, после индивидуальной работы над задачей организовать обсуждение, где каждый объясняет свой подход и решение задачи), поддержка и уважение мнений других (например, на математических дебатах или дискуссиях обучающиеся могут выражать и защищать свои решения, уважительно выслушивая и обосновывая решения других), коллективные проекты (например, проект по планированию школьного бюджета или создание модели распределения ресурсов в классе);

- **ответственность и добропорядочность** – это формирование у обучающихся честного отношения к учёбе, осознания важности самостоятельного выполнения заданий, а также личной ответственности за результаты своего труда.

Воспитание ответственности и добропорядочности при изучении школьного курса математики играет важную роль в формировании зрелой, самостоятель-

ной личности. Эти качества особенно хорошо формируются в условиях регулярной работы с точными задачами, объективной оценкой и личным выбором стратегии обучения. Например, можно предложить обучающимся вести записи своих достижений и ошибок, анализируя собственный прогресс; поощрение за попытки, рассуждения, логичный ход, даже если ответ не получен;

- **следование логике и порядку** – это формирование у обучающихся уважения к точности, последовательности и правильному оформлению решений, акцент на соблюдении математических правил и алгоритмов как аналога общественного порядка и законности.

На уроках математики формирование уважения к логике, порядку и точности помогает обучающимся не только достигать успехов в учёбе, но и развивает внутреннюю дисциплину, внимание к правилам и готовность соблюдать «законы» – как в математике, так и в жизни. Например, можно предложить два решения задания: одно оформлено логично, другое – с пропусками. Анализируя их, обучающиеся находят разницу и делают вывод о том, почему важно соблюдать порядок. Также можно предложить намеренно неправильно решённую задачу, чтобы обучающиеся нашли, где нарушен порядок действий или логика, и восстановили правильную последовательность;

- **трудолюбие и гибкость мышления** – это регулярная практика в освоении и закреплении навыков, решение задач повышенного уровня сложности, работа с нестандартными задачами, а также развитие умения находить различные способы решения и применять математические модели в новых ситуациях.

Развитие трудолюбия и гибкости мышления на уроках математики требует системного подхода, при котором обучающийся регулярно сталкивается с вызовами, интересными задачами и возможностью искать собственные пути решения. Например, можно начинать каждый урок с коротких задач на повторение, логическое мышление, внимание, которые формируют привычку к регулярному интеллектуальному труду и развивают внимание и концентрацию. Давать задачи, в которых возможно несколько решений или нет однозначного ответа, такие задания развивают гибкость мышления, умение пробовать и проверять гипотезы. Также можно предлагать задачи, где нужно создать или интерпретировать модель ситуации, что способствует формированию прикладного подхода и развивает системное мышление;

- **креативность и новаторство** – это включение в обучение творческих заданий, создание собственных задач, проведение викторин и визуализацию данных, а также поощрение поиска нестандартных подходов и оригинальных решений.

Поощрение креативности и новаторства при изучении школьного курса математики способствует формированию у обучающихся гибкого мышления, инициативности и интереса к предмету. Например, можно регулярно предлагать

задания, в которых требуется не только правильный ответ, но и оригинальный способ решения. Обучающимся можно предложить составлять собственные задачи по изучаемой теме, устраивать соревнования и игры, где важны не только знания, но и находчивость, обучать визуальному мышлению через диаграммы, графики и схемы.

- **самостоятельность и осознанный выбор** – это развитие у обучающихся способности самостоятельно решать задачи, выполнять проекты, осуществлять самопроверку, а также осознанно выбирать подходящий метод решения и аргументировать свои действия;

Развитие самостоятельности и осознанного выбора на уроках математики помогает обучающимся стать активными участниками обучения, формирует навыки критического мышления и уверенность в собственных силах, умения планировать, аргументировать, принимать решения и нести за них ответственность. Например, можно предложить задачи, где нужно выбрать оптимальный способ решения (например, решение системы уравнений графически, алгебраически, методом подстановки); организовать работу над проектами по применению математических знаний в реальной жизни (например, создание модели для планирования школьного бюджета); предложить обучающимся создать собственные задачи, где они могут выбрать интересные для себя темы и использовать различные математические методы для их решения.

- **развитие гражданской позиции** через математику – это включение прикладных задач (на темы бюджета, транспорта, экологии), реализация проектов, демонстрирующих пользу математики в социально значимых профессиях.

Например, можно использовать задания на формирование финансовой грамотности и ответственности (составьте примерный семейный бюджет на месяц: расходы, доходы, накопления, определите, сколько можно сэкономить, отказавшись от ненужных покупок); задачи, направленные на развитие бережного отношения к ресурсам (мини-проект: «Сколько воды потребляет семья за месяц? Как сэкономить?»); задачи, помогающие осмыслить значимость выбора профессии (например, по статистике, 25% выпускников выбирают социальные профессии. Как это влияет на развитие общества? Проведите опрос в классе и постройте диаграмму).

Рекомендации по реализации интеграции ценностей и формированию компетенций в процессе преподавания школьного курса информатики:

Ценность независимость и патриотизм формируется через выполнение проектных и исследовательских работ, направленных на решение актуальных задач общества, использование цифровых инструментов для освещения достижений Казахстана в сфере науки и технологий. Ожидаемые результаты: обучающиеся осознают значимость национального развития в сфере ИТ, демонстрируют уважение к культурному и научному наследию, используют цифровые ресурсы для популяризации отечественных достижений.

Ценность единство и солидарность развивается в ходе коллективной работы над IT-проектами, участия в хакатонах, цифровых форумах и общественно значимых мероприятиях. Ожидаемые результаты: обучающиеся умеют эффективно взаимодействовать в цифровых командах, делиться знаниями, проявляют эмпатию, ответственность и инициативу в коллективной цифровой деятельности.

Ценность справедливость и ответственность формируется при изучении тем, связанных с правами и обязанностями в цифровом обществе, этикой информационного взаимодействия, безопасным и справедливым использованием цифровых ресурсов. Ожидаемые результаты: обучающиеся соблюдают цифровую этику, уважают интеллектуальные права, планируют свою работу в соответствии с установленными сроками и стандартами, проявляют цифровую грамотность и дисциплину.

Ценность закон и порядок закладывается в процессе изучения правовых аспектов цифровой среды, защиты информации, этичного поведения в интернете. Ожидаемые результаты: обучающиеся осознают значимость цифровой безопасности и устойчивого цифрового поведения, соблюдают правовые и моральные нормы при работе с информацией и цифровыми технологиями.

Ценность трудолюбие и профессионализм формируется при выполнении комплексных заданий по разработке программного обеспечения, системного анализа, структурированного решения задач с применением современных технологий. Ожидаемые результаты: обучающиеся демонстрируют высокий уровень самоорганизации, добросовестно выполняют задания, применяют знания в профессиональной деятельности, стремятся к улучшению качества своей работы.

Ценность созидание и новаторство развивается в ходе реализации авторских IT-проектов, разработки инновационных решений, создания прототипов, стартап-идей и цифровых моделей. Ожидаемые результаты: обучающиеся демонстрируют креативное мышление, разрабатывают оригинальные цифровые продукты, используют современные инструменты программирования и моделирования, активно участвуют в исследовательской и проектной деятельности.

Формирование функциональной грамотности обучающихся в рамках предметов образовательной области «Математика и информатика»

Одной из основных составляющих функциональной грамотности является математическая грамотность. Это способность обучающегося применять свои математические знания для математического мышления, формулирования, применения и решения задач различной практической направленности. Математическая грамотность предполагает использование математических понятий, фактов и инструментов для описания, объяснения и прогнозирования явлений. Это поможет понять роль математики в мире, высказать обоснованные мнения, принять активные решения.

Задания на формирование функциональной грамотности способствуют ознакомлению обучающихся с различными математическими материалами, развивающими их творческие способности и познавательные интересы. Кроме того, закрепление и углубление знаний обучающихся по предмету, формирование практических навыков предполагает их работу с различными иллюстрациями.

При реализации данных задач в процессе изучения школьного курса математики особую роль занимает система упражнений, в том числе практико-ориентированные задания, контекстные задания как один из способов организации работы по формированию и развитию математической грамотности обучающихся и интеграции математики с другими предметами.

Контекстно задачи должны соответствовать учебной программе. При составлении таких заданий следует обратить внимание на то, чтобы используемые в них термины были знакомы обучающемуся или указывались ссылки для пояснения; содержали в содержании достаточно новинок, чтобы заинтересовать обучающегося; имели систематическую связь между вопросами; состояли задания не только из текста, но и из иллюстраций.

В тексте задания по математике могут быть изложены ситуации из других предметов или повседневной реальной жизни, составлены на основе различных предметных областей. При этом важно дать обучающимся разнообразный контекст.

Задача на основе контекста требует от обучающихся не только выполнения расчетов, но и обоснования собственных ответов. При этом обучающиеся должны предоставить доказательства, чтобы объяснить свои шаги. Это само по себе способствует развитию у обучающихся способности к логическому мышлению.

В ходе выполнения задания на основе контекста у обучающихся формируются навыки анализа, понимания и интерпретации заданной ситуации, выбора способа вывода; повышается познавательный интерес обучающихся, развивается математическая, читательская, финансовая, информационная грамотности.

С материалами, сборниками тестов и результатами международных сопоставительных исследований PISA, PIRLS и др. для совершенствования работы по формированию функциональной грамотности обучающихся можно ознакомиться на сайте АО «Талдау» <https://taldau.edu.kz/storage/app/media/PISA/%20PISA-2022.pdf>

Развитие функциональной грамотности обучающимися по учебному предмету «Информатика» представляет собой значимую цель образовательного процесса. Формирование информационной грамотности обучающихся требует комплексного подхода, который включает в себя широкий спектр образовательных методов и стратегий:

- интегрирование учебного материала в реальные сценарии и ситуации в области информатики позволяет обучающимся увидеть применение информационных технологий в повседневной жизни. Например, разработка программного обеспечения для мобильных приложений, анализ данных в медицинской диагностике, создание систем управления окружающей средой и оптимизация процессов в промышленности;
- проведение практических работ направлено на приобретение навыков в области информатики. Например, выполнение задач по программированию, анализу данных, созданию веб-сайтов и других компьютерных приложений;
- решение компьютерных проблем и задач, связанных с реальными ситуациями, способствует развитию аналитического мышления и применению полученных знаний. Например, анализ информационных процессов в системах безопасности, проблемы связанные с кибербезопасностью в повседневной жизни, разработка алгоритмов для оптимизации производственных процессов и другие подобные задачи;
- использование интерактивных методов обучения в информатике способствует более эффективному усвоению материала и развитию навыков применения полученных знаний;
- экспериментирование с информационными процессами в виртуальной среде позволяет обучающимся приобретать практические навыки и понимание основных концепций информатики без риска для здоровья и окружающей среды. Например, проведение виртуальных лабораторных работ, моделирование алгоритмов и программирование в специализированных средах разработки;
- предоставление обратной связи, которая не только оценивает уровень знаний, но и мотивирует обучающихся к анализу и применению полученных знаний в различных сценариях, является ключевым аспектом образовательного процесса в информатике. Такая обратная связь может включать в себя не только оценку правильности решения задач и выполнения заданий, но и анализ методов решения, поддержку в осознании ошибок и поощрение исследовательского подхода к изучению информационных процессов.

Развитие гибких навыков в школьной программе информатики осуществляется в рамках целей обучения, например (таблица 7):

Таблица 7 - Развитие гибких навыков по информатике

5.2.1.1 приводить примеры разных видов информации и представлять информацию в различных формах	навыки распознавания типов информации и представления их в разных формах, таких как текст, графика, аудио, видео и др.
8.4.1.1 приводить примеры влияния различных электронных устройств на организм человека и эффективно использовать методы защиты	навыки безопасного поведения при работе с компьютерной техникой

6.4.2.2 объяснять понятия «авторское право» и «плагиат»	ценности и навыки академической честности
7.4.2.1 защищать компьютер от вредоносных программ	навыки защиты компьютера от вирусов и обновления программного обеспечения для поддержания безопасности системы
10.1.2.1 объяснять значения терминов «информационная безопасность», «конфиденциальность» и «целостность» данных	навыки информационной безопасности, защиты информации и интеллектуальной собственности, обеспечения целостности и конфиденциальности данных от угроз.
11.1.1.1 объяснять, что такое облачные технологии	навыки работы с облачными технологиями
11.4.1.1 создавать дружелюбный интерфейс мобильного приложения в конструкторе	навыки разработки мобильных приложений

ЕСТЕСТВОЗНАНИЕ

Естественнонаучное образование формирует у обучающихся понятие о природных явлениях и закономерностях, раскрывает научные методы познания природы. Оно призвано дать возможность человеку как части природы осознать не только мир природы, но и свое место в этом изменяющемся мире, направлено на формирование мировоззренческих, культурологических и практико-ориентированных характеристик личности, воспитание системы ценностных личностных качеств.

В соответствии с приказом Министра просвещения РК от 3 августа 2022 года № 348 «Об утверждении государственных общеобязательных стандартов дошкольного воспитания и обучения, начального, основного среднего и общего среднего, технического и профессионального, послесреднего образования» в рамках образовательной области «Естествознание» изучаются следующие предметы:

- на уровне начального образования – «Естествознание» (1-4 классы);
- на уровне основного среднего образования – «Естествознание» (5-6 классы), «География», «Биология», «Химия», «Физика» (7-9 классы);
- на уровне общего среднего образования – «Физика», «Химия», «Биология», «География» (10-11 классы) по общественно-гуманитарному и естественно-математическому направлениям.

Начальное образование

На уровне начального образования учебный предмет «Естествознание» должен рассматриваться и как эффективный инструмент для развития у обучающихся личностных качеств и ценностных ориентиров.

Содержание курса тесно связано с направлениями воспитательной программы «Адал азамат» и направлено на достижение образовательных и воспитательных результатов. Реализация предмета осуществляется через интеграцию знаний о природе, человеке и окружающем мире с формированием уважительного и ответственного отношения к окружающей среде и обществу.

В процессе изучения предмета у обучающихся необходимо сформировать ключевые компетенции и ценности через наблюдение за природными явлениями и экспериментальные задания; при изучении тем, связанных с живой и неживой природой, охраной окружающей среды; в рамках тем, связанных с природой родного края, его уникальными ресурсами и значением для страны; через исследовательскую деятельность, работу с природными объектами, моделями и опытами; при установлении причинно-следственных связей и объяснении природных процессов; в ходе обсуждений, презентаций исследовательских работ и выводов по результатам наблюдений.

Особенность интеграции ценностей в начальной школе через предмет «Естествознание» осуществляется естественным, деятельностным и эмоционально окрашенным способом, соответствующим возрастным и познавательным особенностям младших школьников. Разделы учебной программы необходимо органично соотнести с ценностями через наблюдения, игры, опыты, прогулки и мини-исследования.

Интеграция ценностей в предмете «Естествознание» - это не дополнение, а естественная часть учебного процесса, при которой учебные цели тесно связаны с формированием личности ребёнка. В этом предмете ценности проявляются через конкретные жизненные наблюдения, опыт, взаимодействие с миром и людьми, что делает их освоение особенно прочным и осмысленным.

Ниже приведены примеры в рамках конкретных учебных целей (Таблица 8):

Таблица 8 – Учебные цели

Цели обучения (в качестве примеров)	Формируемые компетенции	Способы формирования
1.1.1.1 объяснять необходимость изучения явлений, процессов и объектов окружающего мира; 2.1.2.1 объяснять понятие «источник информации» и его важность для проведения исследований; 3.1.2.1 определять виды, преимущества и недостатки источников информации; 4.1.1.1 определять актуальные направления исследований на основе собственных размышлений	- исследовательская и проектная, - информационная, - коммуникативная	- наблюдение, - сбор и анализ данных из источников информации, - обсуждение в группе и формулирование выводов

1.5.2.2 различать естественные и искусственные источники света; 3.2.1.1 объяснять выделение кислорода растениями в процессе фотосинтеза	- экологическая, - компетенция в решении проблем - критическое мышление	- установление причинно-следственных связей через наблюдение природных явлений - моделирование и объяснение явлений
3.2.1.2 объяснять, способы приспособления растений к различным условиям окружающей среды (тепло, свет и влага); 4.2.2.2 описывать жизненный цикл насекомых	- экологическая, - гражданская и ответственная	- изучение адаптации организмов, - обсуждения и задания, способствующие формированию осознанного отношения к окружающей среде

Особое внимание в обучении необходимо уделять вопросам цифровой этики, авторского права, кибербезопасности и осознанного использования технологий, что формирует у обучающихся навыки безопасного и ответственного поведения в цифровом пространстве.

Основное среднее и общее среднее образование

Учебный предмет «Естествознание» (5-6 классы) – логическое продолжение курса начальной школы, направленное на развитие любознательности, исследовательских навыков, научного понимания и целостного видения мира, а также формирование ценностного отношения к окружающей среде.

Содержание включает семь разделов: «Мир науки», «Вселенная. Земля. Человек», «Вещества и материалы», «Процессы в живой и неживой природе», «Энергия и движение», «Экология и устойчивое развитие», «Открытия, меняющие мир». Основная цель обучения - освоение базовых научных понятий, включая: научный метод (гипотеза, эксперимент); строение Вселенной, Земли и Солнечной системы; свойства веществ и материалов; основные процессы в живой и неживой природе (фотосинтез, дыхание, круговорот воды); виды и преобразование энергии; взаимоотношения в экосистемах; основные экологические проблемы.

В процессе изучения различных тем обучающиеся учатся планировать исследования, классифицировать объекты, наблюдать, проводить эксперименты, описывать и оценивать результаты (устно и письменно), делать выводы. Реализация программы направлена на формирование умения применять полученные знания в повседневной жизни для объяснения природных явлений.

Предлагается разработка и участие в проектах, направленных на улучшение экологической обстановки в регионе и пропаганду бережного отношения к природе. В разделе «Открытия, меняющие мир» важно акцентировать внима-

ние на вкладе казахстанских ученых в развитие естественных наук и на применении искусственного интеллекта для повышения качества жизни и устойчивости окружающей среды. Также необходимо поощрять интерес к научным новостям, обмен информацией и участие в обсуждении научных проблем:

- патриотизм и гражданственность, т.е. осознание причастности к экологическим проблемам своей страны и региона, готовность участвовать в их решении;
- справедливость, т.е. стремление к равному доступу к природным ресурсам и благоприятной окружающей среде для всех;
- творчество и инновации, т.е. поощрение поиска новых решений экологических проблем, включая использование технологий STEM/STEAM.
- Эти взаимосвязанные ценности формируют экологическое сознание. Для внедрения ценности «Единство и солидарность» педагогам рекомендуется активно использовать совместную парную и групповую деятельность, способствующую развитию навыков сотрудничества и взаимного уважения.

Творчество и инновации: поощрение поиска новых решений экологических проблем, включая использование технологий STEM/STEAM.

Эти взаимосвязанные ценности формируют экологическое сознание. Для внедрения ценности «Единство и солидарность» педагогам рекомендуется активно использовать совместную парную и групповую деятельность, способствующую развитию навыков сотрудничества и взаимного уважения.”

География 7-11 классы. Основное внимание в воспитании личности, обладающей целостным представлением о географической картине мира, развитым географическим мышлением, знающей и применяющей методы и язык географии, обладающей географической культурой, уделяется систематическому усвоению географических знаний. Для этого:

- обеспечивается полное усвоение обучающимися географических терминов, понятий и закономерностей;
- разъясняется взаимосвязь географических объектов, явлений и процессов;
- знания обучающихся связываются с повседневной жизнью.

В развитии географического мышления:

- развиваются пространственное мышление, картографические навыки и информационно-коммуникационные компетенции обучающихся;
- обучающиеся обучаются сравнению, анализу, классификации и оценке географических объектов и явлений;
- развивается способность обучающихся выявлять причинно-следственные связи;
- совершенствуются навыки прогнозирования и принятия решений.

В обучении применению географических методов:

- обучающиеся знакомятся с методами географических исследований (наблюдение, описание, сравнение, картографический, статистический и др.);
- обучающиеся обучаются самостоятельно проводить географические исследования;
- формируются навыки правильного оформления результатов исследовательской работы;
- обучают правильной передаче географической информации (устно, письменно, графически).
- для формирования географической культуры необходимо воспитывать у обучающихся любовь к окружающей среде, чувство бережного отношения к природе; знакомить с культурой и географическими особенностями различных народов; формировать навыки применения географических знаний в повседневной жизни и практической деятельности; воспитывать экологическую культуру и стимулировать участие в проектах, направленных на охрану природы.

В целях применения инновационных методов обучения важно использовать интерактивные методы (дискуссии, ролевые игры, проектные работы и т.д.) и информационно-коммуникационные технологии (электронные учебники, интерактивные карты, GPS, ГИС и т.д.), применять в процессе обучения виртуальные путешествия, видеоматериалы и фотографии, а также организовывать самостоятельное обучение обучающихся. В связи с тем, что атласы и контурные карты не полностью соответствуют содержанию учебников и типовых учебных программ, необходимо способствовать усвоению понятий и терминов географической науки, работать с различными видами ГИС и цифровых карт, создавать и описывать тематические карты в формировании пространственного мышления и картографических навыков. Для эффективного освоения учебного материала и развития исследовательских навыков рекомендуется включить в образовательный процесс работу с доступными цифровыми инструментами. Среди них — Google Карты, Google Earth Web и OpenStreetMap для изучения рельефа и пространственных закономерностей; статистические платформы Worldometer, OurWorldInData и портал stat.gov.kz для анализа демографических и социально-экономических показателей; сервисы для создания географических тренажёров (Seterra, LearningApps) для отработки базовых умений; а также простейшие визуализации на базе Google таблиц и презентаций.

В настоящее время в рамках программы «Адал азамат» (приказ МП РК №123 от 26.05.2025) особое внимание уделяется формированию базовых ценностей в подрастающем поколении. Поскольку география расширяет кругозор обучающихся, способствует повышению любви к стране, бережному отношению к природе и активному участию в общественной жизни, преподавание географии в 7-9 классах очень подходит для реализации национальных ценностей.

Необходимо, связывая с географическим материалом, объяснять ценности независимости и патриотизма, единства и согласия, справедливости и ответственности, закона и порядка, трудолюбия и профессионализма, созидания и нова-

торства, применять конкретные примеры, раскрывающие эти ценности, при изучении каждой темы учебной программы. Например, при обучении экономической географии ценности трудолюбия и профессионализма можно показать через достижения тружеников на производственных предприятиях.

Важно использовать методы и приемы, повышающие активность обучающихся в процессе обучения (проектные и исследовательские работы, дискуссии, ролевые игры и т.д.), способствовать освоению обучающимися методов географических исследований, развивать их пространственное мышление, картографические и информационно-коммуникационные компетенции.

В рамках целей учебной программы необходимо широко использовать местный краеведческий материал, знакомство обучающихся с природой, историей и культурой своего края воспитывает в них чувство патриотизма. Для оценки полученных знаний и сформированных ценностей в ходе урока необходимо проводить обратную связь, давать возможность обучающимся свободно выражать свое мнение и оценивать свою работу.

Реализуя ценности программы «Адал азамат» (приказ МП РК № 123 от 26.05.2025) при обучении географии, мы сможем сформировать в молодом поколении – будущем нашей страны – такие благородные качества, как патриотизм, ответственность, трудолюбие и справедливость. Это, в свою очередь, будет способствовать процветанию Казахстана и повышению его роли на мировой арене.

Важно научить обучающихся работать с различными источниками географической информации, находить, анализировать, интерпретировать, оценивать необходимые материалы и использовать их для достижения поставленных целей. Важным является организация различных видов работы с источниками информации.

С целью повышения качества знаний обучающихся необходимо уделять особое внимание активизации познавательной деятельности, формированию и развитию познавательного интереса к учебным материалам.

Рекомендуется использовать информационно-коммуникационные технологии (ИКТ) на уроках, что влияет на качество обучения за счет повышения познавательного интереса обучающихся. ИКТ позволяют передавать информацию в различных формах: тест, графика, аудио, видео, анимация и т.д.; делить большой объем информации на части, в результате чего учебный материал усваивается легче, чем текст в учебнике.

Следует обратить особое внимание на различные методы, средства и формы обучения, которые стимулируют познавательную активность, развивают интерес к предмету и способствуют повышению качества знаний.

В число таких методов и форм обучения входит работа с картой, творческая работа, использование опорных конспектов, дифференциация учебного материала на основе краеведческих материалов, состоящих из конкретных тем и практических работ, использование электронных форм учебников (учебных изданий), ГИС-инструментов, видеоматериалов с целью углубленного изучения

отдельных разделов.

В условиях переменчивого мира важно использовать информационные средства для эффективного освоения тем геоэкономики и геополитики.

Интеграция базовых ценностей в преподавание физики не должна быть формальной, а должна органично вытекать из содержания предмета и способствовать достижению предметных и метапредметных результатов обучения. Физика, как фундаментальная наука, предоставляет обширные возможности для формирования мировоззрения, критического мышления и развития личностных качеств обучающихся.

1. Интеграция ценности *Тәуелсіздік (Независимость)* направлено на формирование компетенций, направленных на энергетическую, технологическую и научную независимость Казахстана, а также развитие обороноспособности.

Связь с учебными целями по физике:

Энергетическая независимость.

Цель обучения: 7.2.2.1 Объяснять понятие энергии и ее различные виды (кинетическая, потенциальная, внутренняя). Пример интеграции: При изучении различных видов энергии, обсуждать источники энергии в Казахстане (нефть, газ, уголь, уран) и их роль в обеспечении энергетической независимости страны.

Цель обучения: 8.3.1.2 Объяснять принципы работы тепловых двигателей и их КПД. Пример интеграции: Рассматривать эффективность использования традиционных и альтернативных источников энергии в контексте снижения зависимости от импорта энергоресурсов и развития собственной энергетики.

Цель обучения: 9.4.2.1 Характеризовать ядерные реакции деления и синтеза. Пример интеграции: Обсуждать мирное использование атомной энергии в Казахстане, роль урана и перспективы развития ядерной энергетики для обеспечения энергетической безопасности.

Технологическая независимость.

Цель обучения: 8.4.1.1 Объяснять принципы передачи и приема радиоволн. Пример интеграции: Обсуждать развитие отечественных телекоммуникаций, спутниковых технологий и их вклад в технологический суверенитет страны.

Цель обучения: 9.2.3.1 Анализировать законы движения космических аппаратов. Пример интеграции: Изучать достижения Казахстана в освоении космоса (Байконур, казахстанские космонавты, разработка собственных спутников) как фактор технологической независимости.

Развитие научных исследований.

Цель обучения: 10.1.1.1 Описывать этапы научного исследования. Пример инте-

грации: Приводить примеры научных открытий казахстанских ученых в области физики, подчеркивая важность развития отечественной науки для суверенитета и прогресса.

2. Интеграция ценности *Отаншылдық (Патриотизм)* способствует формированию гордости за национальную науку, понимания вклада физики в развитие страны, любви к Родине и уважения к культуре.

Связь с учебными целями по физике:

Гордость за национальную науку и технологии.

Цель обучения: 7.1.1.1 Называть выдающихся ученых-физиков и их открытия. Пример интеграции: Включать в список выдающихся ученых казахстанских физиков (например, Каныш Сатпаев, работы которого хотя и связаны с геологией, имеют глубокие физические основы; или современных ученых, работающих в области физики) и их вклад в мировую и отечественную науку.

Понимание вклада физики в развитие страны.

Цель обучения: 8.3.2.1 Объяснять применение электрического тока в быту и технике. Пример интеграции: Обсуждать, как физические принципы используются в развитии инфраструктуры Казахстана (энергетика, транспорт, связь), показывая, как наука служит прогрессу страны.

Любовь и забота о родной земле.

Цель обучения: 7.2.1.2 Объяснять физические явления, связанные с климатом. Пример интеграции: Рассматривать физические аспекты уникальных природных явлений или географических объектов Казахстана (например, сейсмическая активность, особенности формирования рек и озер), воспитывая бережное отношение к природе.

Уважение к национальным ценностям и культуре.

Цель обучения: 9.2.1.1 Объяснять физические основы движения тел. Пример интеграции: Анализировать физические принципы, лежащие в основе традиционных казахских игр (например, «көкпар», «асық ату») или национальных музыкальных инструментов (домбыра, кобыз), показывая связь науки с культурным наследием.

3. Интеграция ценности *Бірлік (Единство)* и *Ынтымақ (Солидарность)* способствует пониманию философии и социальных аспектов совместных исследований, глубокое понимание социальной и этической ответственности науки.

Связь с учебными целями по физике:

Единство научного сообщества и решение мировых проблем.

Цель обучения: 10.5.1.1 Обсуждать роль физики в решении глобальных проблем человечества (энергетический кризис, экологические проблемы). Пример интеграции: Подчеркивать, что решение этих проблем требует совместных усилий ученых со всего мира, независимо от национальности, и солидарности в научном поиске.

Социальная и этическая ответственность науки.

Цель обучения: 9.4.2.2 Анализировать влияние ядерной энергии на окружающую среду. Пример интеграции: Обсуждать не только научные аспекты, но и этические дилеммы, связанные с использованием ядерных технологий, подчеркивая ответственность ученых перед обществом за последствия своих открытий.

4. Интеграция ценности Әділдік және Жауапкершілік (Справедливость и Ответственность) способствует соблюдению ответственности перед законом и обществом.

Связь с учебными целями по физике:

Ответственность за применение знаний.

Цель обучения: 7.5.1.1 Объяснять правила техники безопасности при проведении лабораторных работ. Пример интеграции: Подчеркивать, что ответственность за безопасность лежит на каждом, и справедливость требует, чтобы все соблюдали установленные правила.

Цель обучения: 9.2.2.8 Приводить примеры пользы и вреда силы трения (в контексте «Учёт трения в технике»). Пример интеграции: Обсуждать, как инженеры и конструкторы несут ответственность за безопасность создаваемых механизмов, учитывая все физические факторы. Недобросовестность или несоблюдение стандартов (нарушение «справедливости» в отношении потребителя) может привести к серьезным последствиям.

Цель обучения: 9.2.2.7 Сравнивать особенности орбит космических аппаратов по значениям скорости (в контексте «Казахстанские первые малые космические аппараты»). Пример интеграции: При обсуждении развития отечественной космонавтики, акцентировать внимание на ответственности за мирное использование космоса, соблюдение международных норм и экологической безопасности запуска аппаратов.

5. Интеграция ценности Заң және Тәртіп (Закон и Порядок) направлено на формирование знаний и понимание законов, их уважение, выполнение законных требований, правовая грамотность, противостояние нарушениям и поддержание правового порядка.

Связь с учебными целями по физике:

Знание и понимание законов.

Цель обучения: 7.1.2.1 Применять законы Ньютона для решения задач. Пример интеграции: Подчеркивать, что законы физики являются универсальными и неизменными «правилами» природы. Это развивает понимание того, что в обществе также существуют законы, которые необходимо знать и понимать для гармоничного сосуществования.

Уважение к законам и правилам.

Цель обучения: 8.5.1.1 Соблюдать правила безопасного обращения с электрическими приборами. Пример интеграции: Акцентировать внимание на том, что правила техники безопасности – это своеобразные «законы» физического кабинета, их уважение и строгое соблюдение обеспечивает порядок и безопасность. Нарушение приводит к предсказуемым негативным последствиям, как и нарушение законов общества.

Поддержание правового порядка.

Цель обучения: 10.1.1.2 Проводить эксперименты, соблюдая научный метод. Пример интеграции: Объяснять, что научный метод – это строгий порядок в исследовании, где каждый шаг обоснован и проверен. Это формирует навык следовать установленным процедурам и способствует поддержанию порядка в любом деле.

6. Интеграция ценности Еңбекқорлық және Кәсібилік (Трудолюбие и Профессионализм) стимулирует усердие, стремление к качеству, мастерство в обучении и будущей деятельности.

Связь с учебными целями по физике:**Ценность усердного труда.**

Цель обучения: 7.1.3.1 Решать задачи на применение основных формул кинематики. Пример интеграции: Подчеркивать, что успешное решение сложных физических задач требует трудолюбия, усидчивости и многократной практики. Успех в физике – это результат систематического труда.

Стремление к мастерству и профессионализм.

Цель обучения: 8.2.1.2 Проводить точные измерения физических величин. Пример интеграции: Настаивать на аккуратности и точности при выполнении лабораторных работ. Объяснять, что профессионализм ученого или инженера проявляется в внимании к деталям и стремлении к безупречному качеству работы.

7. Интеграция ценности Жасампаздық және Жаңашылдық (Созидание и Новаторство) направлено на стимулирование творческого мышления, инициативы и желания создавать что-то новое.

Связь с учебными целями по физике:**Практическое применение знаний для созидания.**

Цель обучения: 9.3.1.2 Описывать принципы работы различных оптических приборов. Пример интеграции: Предлагать учащимся проекты по созданию простейших оптических устройств (камера-обскура, телескоп) или моделей, демонстрирующих физические принципы. Это показывает, как знания физики позволяют созидать полезные вещи.

Развитие творческого и новаторского мышления.

Цель обучения: 10.6.1.1 Предлагать решения для актуальных проблем с использованием физических принципов. Пример интеграции: Стимулировать учащихся к поиску новаторских решений для реальных проблем (например, как улучшить энергоэффективность дома, как использовать возобновляемые источники энергии в школе). Организовывать дискуссии о последних инновациях в физике и технике, вдохновляя на собственные идеи.

Этот подход позволяет не только изучать физику как науку, но и воспитывать граждан, обладающих необходимыми для развития страны ценностными ориентирами и компетенциями.

Предмет «Химия» 7-9 классы.

Интеграция ценностей в преподавание химии.

Ценности: независимость и патриотизм, единство и солидарность. Ожидаемые результаты в виде компетенций: готовность выполнять обязанности гражданина Казахстана, защищать интересы и ценности своей страны; понимать социальные нормы, этические правила общества.

Пример интеграции: Раздел «Химия вокруг нас», подраздел «Химия Земли». Цели обучения: 7.4.2.4 знать, какими минеральными и природными ресурсами богат Казахстан, их месторождения; 9.4.2.2 называть местонахождения соединений фосфора в Казахстане; 9.4.2.5 называть месторождения металлов в Казахстане и объяснять процессы их добычи, влияние на окружающую среду.

Тему «Химия Земли» можно интегрировать с ценностями независимости и патриотизма, единства и солидарности. Необходимо предоставить обучающимся информацию о месте нашей страны в мире по запасам полезных ископаемых, таким как уран, хром, медь, золото, нефть и другие. Это поможет воспитать уважение к природным богатствам родной земли и чувство гордости за природные ресурсы Казахстана.

Обсуждение экологических аспектов добычи полезных ископаемых, например, их воздействия на окружающую среду, способствует развитию экологической ответственности и готовности защищать интересы и ценности своей страны.

Организация дискуссий о влиянии полезных ископаемых на экономику страны, а также о необходимости их рационального и справедливого использования помогает формировать навыки позитивного общения с другими и приобщаться к общественной жизни.

Ценность: созидание и новаторство. *Ожидаемые результаты в виде компетенций:* креативность, наблюдать, проводить измерения, эксперименты и опыты; моделировать, определять структуру объектов познания, искать и выделять взаимосвязи между разными частями одного целого, разбивать процессы на этапы, выявлять причинно-следственные связи; умение находить оптимальные способы решения учебных задач, использовать для этого новые и комбинировать уже знакомые алгоритмы, применять их к решению нестандартных задач.

Пример интеграции: Подраздел «Закон сохранения массы веществ». *Цели обучения:* 2.3.1 вычислять массовые доли элементов в составе вещества и выводить формулы веществ по массовым долям элементов; 8.2.3.2 устанавливать экспериментальным путем соотношение реагирующих веществ; 8.2.3.3 составлять уравнения химических реакций, записывая формулы реагентов и продуктов реакции; 8.2.3.4 знать закон сохранения массы веществ; 8.2.3.5 вычислять массу, количество вещества по уравнениям химических реакций; 8.2.3.6 знать закон Авогадро и использовать молярный объем для расчета объема газов при нормальных и стандартных условиях; 8.2.3.7 вычислять относительную плотность газов и молярную массу вещества по относительной плотности.

При изучении темы «Закон сохранения массы вещества» для формирования у обучающихся таких компетенций, как использование эффективных способов решения учебных задач и выполнение нестандартных заданий на основе алгоритмов, можно предложить решить одну и ту же задачу несколькими способами (например, с помощью таблицы, по формуле, на основе уравнения реакции), а также использовать методы обратного решения задач: например, определение массы исходных веществ, исходя из массы полученного продукта. Далее предоставляются рекомендации для формирования таких компетенций.

Моделирование и определение структуры объектов познания: использовать схемы, таблицы и диаграммы, чтобы представить химическую реакцию как систему; давать задания на составление модели химического процесса: от реагентов к продуктам, с учётом массы, количества вещества и коэффициентов. Например: построить модель реакции взаимодействия железа с серой. Объяснить, какие вещества входят в состав системы до и после реакции, как распределяется масса.

Оптимальные способы решения задач и применение алгоритмов:

- дать одну задачу и попросить решить её несколькими способами: по уравнению, с помощью пропорции, обратным методом и т.д.;
- сравнение методов по скорости, простоте и универсальности, например: найти массу кислорода, необходимую для полного сгорания углерода. Решить: через составление пропорции, через расчёт количества вещества, че-

рез использование коэффициентов из уравнения реакции.

Предмет «Химия» 10-11 классы

Ценность: созидание и новаторство. Ожидаемые результаты в виде компетенций: креативность, владение современными цифровыми инструментами и технологиями; способность принимать инициативу, создавать новые возможности и эффективно использовать имеющиеся ресурсы для реализации идей и достижения поставленных целей.

Пример интеграции: Раздел «Химия вокруг нас», подраздел «Разработка новых веществ и материалов». Цели обучения: 11.4.2.18 описывать процесс получения аспирина как пример синтетического лекарственного препарата; 11.4.2.19 перечислять проблемы производства лекарственных средств; 11.4.2.20 объяснять физический смысл понятий «наночастица», «нанохимия» и «нанотехнология»; 11.4.2.21 описывать методы синтеза и исследования наночастиц; 11.4.2.22 называть области применения наночастиц; 11.4.2.23 характеризовать особенности наноматериалов.

Формирование компетенций, связанных с владением цифровыми инструментами и технологиями, а также развитием инициативности, креативности и умения реализовывать идеи, при изучении темы «Разработка новых веществ и материалов» на уроках химии возможно через интеграцию проектной деятельности, цифровых ресурсов и междисциплинарного подхода.

Ниже приведены рекомендации:

- Владение современными цифровыми инструментами и технологиями. Для этого использовать онлайн-симуляторы химических процессов (например, PhET, ChemCollective); применять программы для моделирования молекулярных структур (Avogadro, ChemSketch <https://chemcollective.org>); создавать цифровые презентации, интерактивные постеры, инфографику об инновационных материалах; использовать виртуальные лаборатории для экспериментов по синтезу веществ. Примеры заданий: Исследуйте свойства графена с помощью интернет-ресурсов. Представьте результаты в виде инфографики. Используя 3D-моделирование, создайте молекулярную модель нового полимера.
- Инициативность, генерация идей, эффективное использование ресурсов. С этой целью предлагать обучающимся разработать собственные идеи по созданию новых веществ или материалов с заданными свойствами (например, биосовместимый пластик, термостойкое покрытие); организовать мини-проекты: от идеи до цифровой презентации или макета продукта; стимулировать работу в командах: распределение ролей, поиск информации, защита идеи. Примеры заданий: Разработайте концепт нового материала, который решает актуальную экологическую или бытовую проблему (например, растворимый пластик, материал для очистки воды). Обоснуйте его состав, свойства и применение.

- Можно использовать также дополнительные методы: цифровое портфолио; кейс-стади: изучение реальных примеров создания новых веществ; химические стартапы: симуляция процесса от идеи до презентации продукта; хаконы/соревнования идей в рамках урока.

Биология 7-9 классы.

Ценность закон и порядок. Компетенция: гражданский долг и добропорядочность. Ожидаемые результаты: знать основы правовой системы и прав человека; осознавать необходимость соблюдения норм и правил для поддержания порядка и справедливости; понимание значимости закона и порядка в обеспечении защиты и безопасности общества.

Пример интеграции: **Подраздел: Экосистема.** Формирование компетенции «гражданский долг и добропорядочность» на уроках биологии возможно при изучении темы «Красная книга Республики Казахстан. Животные и растения местного региона, занесенные в Красную книгу Казахстана». Цель обучения: 7.3.2.4 приводить примеры животных и растений местного региона, занесенных в Красную книгу Казахстана.

Можно организовать дебаты, круглые столы на уроках, ответить на вопросы. Вопросы для обсуждения: Должны ли граждане нести личную ответственность за исчезновение редких видов? На местной территории вырубается участок, где растёт редкий тюльпан Грейга. Как бы вы поступили? Попросить обучающихся найти информацию о волонтерских экоакциях в их регионе, предложить мини-проект по защите местного исчезающего вида (например, информационная кампания, школьный стенд, соцсети).

Тема «Особо охраняемые территории Казахстана» в подразделе «Экосистема» в 7-классе идеально подходит для проявления и воспитания ценностей, особенно таких как: независимость и патриотизм; справедливость и ответственность; закон и порядок. Пример формулировки педагога: на сегодняшний день в список заповедников Казахстана входят 10 заповедников: Аксу-Джабаглы, Алматинский заповедник, Алакольский заповедник, Наурзумский заповедник, Барсакельмесский заповедник, Коргалжынский заповедник, Маркакольский заповедник, Устюртский заповедник, Западно-Алтайский заповедник, Каратауский заповедник.

«Заповедники и национальные парки — это жемчужины нашей Родины. Это не просто охраняемые территории, это наследие, которое мы должны сохранить для будущих поколений».

Ценность трудолюбие и профессионализм, единство и солидарность. Компетенция: инновационное мышление, эффективная коммуникация. Ожидаемые результаты: ценить труд, результаты своего и чужого труда; интерес к изучению различных профессий и особенностей их труда; уважать мнения и чувства других при совместной деятельности и взаимодействии; строить позитивные отношения с окружающими и вносить вклад в общественную жизнь.

Пример интеграции: Подраздел «Микробиология и биотехнология». В подразделе «Микробиология и биотехнология» изучаются схемы биотехнологического процесса и продукты, получаемые в биотехнологии (для медицины, промышленности и сельского хозяйства). При изучении биотехнологических процессов можно связать с производством и дать профессиональную ориентацию. Например, объясняя, как осуществляется производство инсулина, можно повысить интерес к изучению различных специальностей и особенностей их деятельности.

Тема «Производство инсулина» в рамках данного раздела является одной из актуальных и важных тем на уроках биологии. При изучении этой темы можно не ограничиваться только научным содержанием, а интегрировать различные ценности, способствующие личностному и социальному развитию обучающихся. Например, через данную тему можно привить такие ценности, как трудолюбие и профессиональная компетентность, единство и сотрудничество.

Рекомендации:

- показать, что производство инсулина осуществляется благодаря совместной работе специалистов различных областей (медицина, биотехнология, фармацевтика);
- через групповую работу обучить обучающихся ценности совместного решения проблем;
- рассказывая о жизни людей с сахарным диабетом, привить обучающимся понимание, сочувствие и готовность помогать таким людям.

Ценность единство и солидарность. *Компетенция:* эффективная коммуникация. *Ожидаемые результаты:* применять нормы общего и национального этикета в социальных, деловых и официальных контекстах; понимать и разделять чувства, переживания и эмоциональное состояние другого человека.

Пример интеграции: Подраздел: «Биомедицина и биоинформатика» 11-класс. В 11-классе в подразделе «Биомедицина и биоинформатика» рассматривается тема «Метод экстракорпоральное оплодотворение и его значение. Этические аспекты экстракорпорального оплодотворения» (ЭКО). Тема подходит для развития ценностей единства и солидарности, сочувствия, эмпатии, уважения к личному выбору и культурным нормам общения. Приём: обсуждение реальных или гипотетических историй людей, прошедших через процедуру ЭКО. Можно попросить обучающихся представить, что человек рядом с ними долго не мог иметь детей и прошёл через ЭКО.

Вопросы для обсуждения: Какие эмоции он может испытывать? Как мы можем проявить тактичность и поддержку? Почему важно избегать осуждения или неловких вопросов? Имеет ли право каждая семья выбирать свой путь к родительству? В ходе обсуждения рекомендуется сделать акцент не только на биологических аспектах, а на ценности свободы выбора, ненасильственного общения и уважения к личным решениям.

Ценности трудолюбие и профессионализм, созидание и новаторство. *Ком-*

петенция: инновационное мышление, креативность. *Ожидаемые результаты:* академические и технические знания, знания о современных технологиях и методах, необходимые для эффективного выполнения задач; навыки самоорганизации, приоритизации задач, планирования рабочего времени; готовность вкладывать усилия для достижения и улучшения результатов; понимание принципов трудовой этики и стандартов качества; постоянное стремление к развитию и обучению; способность принимать инициативу, создавать новые возможности и эффективно использовать имеющиеся ресурсы для реализации идей и достижения поставленных целей.

Пример интеграции: **Подраздел «Биотехнология».** 10-класс. Тема: «Применение полимеразной цепной реакции (ПЦР). Значение полимеразной цепной реакции в таксономии, медицине и криминалистике». Цель обучения: 10.4.3.2 - описывать значение полимеразной цепной реакции в таксономии, медицине и криминалистике. Задача: представить ситуации, где ПЦР может использоваться, и подумать о возможных этических последствиях.

Вопросы для обсуждения: 1. ПЦР может определить отцовство — как вы считаете, нужно ли всегда раскрывать эту информацию ребёнку? 2. Может ли ПЦР использоваться в криминалистике без согласия человека? 3. Как вы бы объяснили пациенту с тяжёлым заболеванием, почему важно пройти ПЦР-диагностику?

Рекомендуется обсудить, как ПЦР помогает: диагностировать опасные инфекции (ВИЧ, туберкулёз, COVID-19); обнаруживать генетические заболевания на ранней стадии. ПЦР в криминалистике может: Помочь оправдать невиновного; привести к справедливому приговору.

Вопрос для обсуждения: «Если бы вы были судьями, приняли бы вы ПЦР-данные как единственное доказательство в деле?» Эссе: «Почему научные знания требуют этического подхода».

Формирование функциональной грамотности обучающихся в рамках предметов образовательной области «Естествознание».

С материалами, сборниками тестов и результатами международных сопоставительных исследований PISA, PIRLS и др. для совершенствования работы по формированию функциональной грамотности обучающихся можно ознакомиться на сайте АО «Талдау» <https://tal dau.edu.kz/storage/app/media/PISA/%20PISA-2022.pdf>

Предмет «Естествознание» на уровне начального образования ориентирован на формирование основ исследовательских, мыслительных операций, коммуникативных навыков и умений, овладение умениями применять полученные знания для объяснения явлений окружающего мира, восприятия информации естественнонаучного и жизненно значимого содержания, получаемой из различных источников.

В процессе изучения предмета «Естествознание» на уровне начального образования у обучающихся формируется способность использовать свои знания в различных жизненных ситуациях. Этот процесс поддерживается достижением следующих целей обучения: «3.1.2.4 фиксировать результаты проведенного эксперимента по составленному плану в виде диаграмм, формулировать выводы», что требует от них умения проводить эксперименты согласно заданному плану, записывать результаты в удобной форме и формулировать выводы на основе полученных данных. Применение полученных навыков в дальнейшей деятельности предполагает, что обучающиеся смогут проводить эксперименты и строить выводы на его основе, что будет полезно в их будущей учебе и повседневной жизни.

Предмет «Естествознание» на уровне начального образования ориентирован на формирование основ исследовательских, мыслительных операций, коммуникативных навыков и умений, овладение умениями применять полученные знания для объяснения явлений окружающего мира, восприятия информации естественнонаучного и жизненно значимого содержания, получаемой из различных источников (таблица 9):

Таблица 9 - Предметная и функциональная цели обучения

Цель обучения	Предметная (академическая) часть цели обучения	Функциональная (применение в различных жизненных ситуациях) часть цели обучения
3.2.2.1 классифицировать животных на позвоночных и беспозвоночных;	Обучающиеся изучают основные характеристики животных и понимают различия между позвоночными и беспозвоночными, такие как наличие или отсутствие позвоночника, тип телосложения, методы движения и т. д.	Понимание разнообразия животного мира и его классификации на позвоночных и беспозвоночных может способствовать более глубокому восприятию окружающей природы и важности ее сохранения.
4.2.2.1 классифицировать животных своей местности;	Обучающиеся изучают разнообразие животных, обитающих в их местности, включая млекопитающих, птиц, рыб, насекомых, амфибий и пресмыкающихся.	Понимание местной фауны и ее классификации позволяет людям более осознанно относиться к окружающей среде, учитывая потребности и особенности животных при использовании природных ресурсов и организации туристических маршрутов.

На уровнях основного и общего среднего образования естественно-научная грамотность охватывает предметные области естественных наук, таких как география, биология, физика и химия.

Формирование у обучающихся способности использовать знания в различных жизненных ситуациях по учебному предмету **«Химия»** представляет собой важную задачу образовательного процесса, которая включает в себя не только уме-

ние понимать основные химические концепции, но и способность применять их в реальной жизни. Формирование функциональной грамотности по предмету **«Химия»** требует комплексного подхода, включающего систематическое изучение основных принципов химии, проведение лабораторных работ для закрепления теоретических знаний (*наблюдение за химическими процессами, проведение опытов и демонстраций в действии укрепляет знания*). Важно показать обучающимся, какие практические применения имеют химические знания в реальном мире (*в медицине, производстве, сельском хозяйстве, экологии и других областях*). Отличительной чертой химического образования является стремление к развитию не только теоретических знаний, но и практических навыков (*например, практическая работа №4 «Определение питательных веществ в составе пищи»*), способствующих анализу и решению задач, возникающих как в академической, так и в повседневной жизни. Одной из ключевых задач обучения химии является формирование у обучающихся умения анализировать сложные химические явления, применяя для этого как математические методы, так и знания о природных процессах. Это позволяет им не только понимать химические реакции на уровне концепций, но и применять полученные знания для решения практических задач, таких как расчет состава смесей, процессов очистки воды.

Формирование у обучающихся способности использовать знания в различных жизненных ситуациях реализуется также в рамках изучения предмета **«Физика»**. Развитие навыков безопасного поведения в школьной программе физики осуществляется в рамках целей обучения. Например, в 7 классе для эффективной реализации цели *«7.2.2.1 объяснять явление инерции и приводить примеры»* рекомендуется формировать понимание, что места массового скопления людей такие как концерты, футбольные матчи и различные фестивали, праздничные фейерверки опасны тем, что в любой момент может произойти столпотворение. В рамках реализации цели обучения *«8.4.2.17 объяснять причины возникновения и способы предотвращения короткого замыкания»* рекомендуется формировать понимание необходимости безопасного обращения с электричеством, так как есть вероятность удара током или пожара, а при цели *«9.2.5.16 сопоставлять характеристики звука с частотой и амплитудой звуковой волны»* обучающиеся изучают, что слишком высокая громкость в динамиках наушников повреждает оболочки нервных клеток головного мозга, что угрожает глухотой.

Развитие навыков безопасности обучающихся в условиях сейсмической опасности предусмотрено в рамках реализации учебного предмета **«География»**. Например, цели обучения в 7 классе *«7.3.1.1 определяет строение и вещественный состав литосферы»* формируют основные понятия сейсмической активности и влияние на образование рельефа, цель обучения *«9.3.1.1 с дополнительным охватом местного компонента определяет строение Казахстана геологическую историю и тектоническое»* формирует знание и навыки как вести себя во время землетрясения и правила поведения при атмосферных катаклизмах.

Для формирования у обучающихся способностей использовать знания и умения в различных жизненных ситуациях на уроках учебного предмета **«Биоло-**

гия» рекомендуется использовать различные методы и подходы. Например, включать в уроки практические задания, которые требуют применения знаний в реальных ситуациях; проводить биологические эксперименты, наблюдение за живыми организмами или исследование местной флоры и фауны; предлагать проекты, в которых обучающиеся могут использовать свои знания для решения реальных проблем. Рекомендуется создание проекта по сохранению экосистемы, изучение воздействия человеческой деятельности на окружающую среду.

ЧЕЛОВЕК И ОБЩЕСТВО

В соответствии с приказом Министра просвещения РК от 3 августа 2022 года № 348 «Об утверждении государственных общеобязательных стандартов дошкольного воспитания и обучения, начального, основного среднего и общего среднего, технического и профессионального, послесреднего образования» в рамках образовательной области «Человек и общество» изучаются следующие предметы:

- на уровне начального образования – «Познание мира» (1-4 классы);
- на уровне основного среднего образования – «История Казахстана», «Всемирная история» (5-9 классы), «Основы права» (9 классы);
- на уровне общего среднего образования – «История Казахстана», «Всемирная история», «Основы права» (10-11 классы) по общественно-гуманитарному и естественно-математическому направлениям.

Содержание учебных предметов на уровне основного среднего образования направлено на формирование у обучающихся навыков исторического мышления, понимания и осмысления прошлого и настоящего и их взаимосвязи, умений изучать, анализировать, делать обоснованные заключения по материалам исторических, правовых, экономических, политических, социологических источников информации и на их основе выстраивать независимые суждения, принимать собственные решения; на воспитание патриотизма, формирование правовой грамотности.

Содержание учебных предметов на уровне общего среднего образования направлено на формирование у обучающихся знаний по ключевым вопросам политической, социально-экономической и культурной истории и правовой грамотности, понимание идеалов и ценностей демократического правового общества. Предусматривает развитие у обучающихся навыков исторического мышления, необходимых для анализа, классификации, систематизации, обобщения и оценки событий, явлений и процессов истории и навыков правового мышления, а также для оценки процессов на основе правовых норм, законов и нормативных правовых актов.

Объем учебной нагрузки по вышеперечисленным учебным предметам представлен в Приложениях 1-3, 11-15, 103 (1-4 классы), Приложениях 6-8, 16-20, 104 (5-9 классы), Приложениях 21-30, 85-90, 105-106 (10-11 классы) к приказу МОН РК от

8 ноября 2012 года № 500 «Об утверждении типовых учебных планов начального, основного среднего, общего среднего образования РК».

Изучение учебных предметов «Познание мира» (1-4 классы согласно приложению 29), «История Казахстана» (5-9 классы согласно приложению 61; 10-11 классы согласно приложению 118), «Всемирная история» (5-9 классы согласно приложению 62; 10-11 классы ЕМН согласно приложению 119; ОГН согласно приложению 120) и «Основы права» (9 класс согласно приложению 63; 10-11 классы ЕМН согласно приложению 121; ОГН согласно приложению 122;) осуществляется по типовым учебным программам в соответствии приказом Министра просвещения Республики Казахстан от 16 сентября 2022 года № 399 «Об утверждении типовых учебных программ по общеобразовательным предметам и курсам по выбору уровней начального, основного среднего и общего среднего образования».

Начальное образование

Учебный предмет «Познание мира» формирует у обучающихся начальные научные представления о человеке и обществе. Данный предмет играет важную роль в воспитании гражданской ответственности, патриотизма и нравственных ценностей. Цели обучения направлены не только на достижение образовательных результатов, но и на формирование ценностных ориентиров.

Через предмет «Познание мира» обучающихся необходимо направить на изучение природы, культуры и исторических памятников родного края для формирования чувства любви и гордости за Родину; в процессе групповой работы, совместных проектов и дискуссий освоить навыки слушания, достижения согласия и взаимного уважения; через осознание своей роли в семье и обществе, соблюдение правил и бережное отношение к природе сформировать ответственное поведение, соблюдение правил поведения в природной среде, планирование безопасных маршрутов, готовность к чрезвычайным ситуациям сформировать уважение к закону и культуру безопасности; через наблюдение, исследование, сбор информации, проведение опросов развивают настойчивость - навыки систематической работы; через проектные задания, виртуальные модели, создание карт природных катастроф развивать исследовательские и творческие способности обучающихся.

Учебные задания, содержание и методы способствуют систематическому формированию этих ценностей в образовательном процессе.

Основное среднее и общее среднее образование

Содержание образовательной области «Человек и общество» направлено на формирование у обучающихся основ знаний по общественно-гуманитарным наукам в рамках системы «Человек – Общество».

Содержание учебных предметов образовательной области «Человек и общество» реализуется в учебных предметах «История Казахстана», «Всемирная исто-

рия», «Основы права».

Предмет история на уровне основного и общего среднего образования призван формировать историческое сознание личности через осмысление исторического прошлого и определение своего положения в современном мире, гражданской позиции и своего отношения к событиям и явлениям, понимая их сущность и направленность.

Развитие правового сознания, повышение правовой грамотности и правовой культуры граждан является обязательным условием формирования современного гражданского общества и правового государства. Для формирования правового сознания граждан необходимо усвоение ими основных правовых знаний. В связи с этим изучение в общеобразовательных школах предмета «Основы права» направлено на усвоение обучающимися базовых правовых знаний и навыков, необходимых для реализации своих прав и обязанностей в качестве субъекта общественных отношений.

В процессе изучения учебных предметов **«История Казахстана», «Всемирная история», «Основы права»** рекомендуется уделять внимание на реализацию принципа единства обучения и воспитания, основанного на взаимосвязанности и взаимообусловленности ценностей образования и системы ожидаемых результатов обучения, которые определяют содержательную основу образовательного процесса, прописанных в Государственных общеобязательных стандартах образования и программе воспитания «Адал азамат» (приказ МП РК № 123 от 26.05.2025).

Ключевые ценности, основанные на идее «Справедливый Казахстан – Ответственный гражданин – Прогрессивная нация», представленной в программе воспитания «Адал азамат», являются важнейшим ориентиром для интеграции в содержание образования с целью обеспечения целостности обучения, воспитания и развития обучающихся. Интеграция этих ключевых ценностей в учебный процесс будет способствовать формированию у обучающихся компетенций, направленных на укрепление казахстанской государственности, внести свой вклад в развитие своей родины, защищать и продвигать национальные интересы своей страны, служение обществу, уважительному отношению к национальному наследию, честному труду, развитию критического и креативного мышления, то есть способность генерировать оригинальные, полезные и соответствующие контексту идеи и нетрадиционные эффективные способы решения проблем.

Интеграция ключевых воспитательных ценностей в содержание образования при изучении учебных предметов «История Казахстана» и «Всемирная история» направлена на формирование у обучающихся гражданской ответственности, исторического сознания и национальной идентичности.

«Независимость и патриотизм» является актуальной ценностью формирования у обучающихся национальной идентичности и исторического сознания. При изучении предмета «История Казахстана» ценности независимости и па-

триотизма способствуют формированию любви к Родине, своему народу, его истории и культуре, развитию у обучающихся сознательного отношения к своим обязанностям перед семьёй, обществом и государством. Изучение пути становления Независимого Казахстана, деятельности национальных интеллигенции и исторических личности формируется у обучающихся чувство гордости за страну и осознание личной ответственности за её судьбу, способствует глубокому пониманию национальной истории. При изучении предмета «Всемирная история» обучающиеся изучают пути к независимости различных народов, процессы формирования национальной государственности, это позволяет обучающимся проводить исторические параллели и осознавать ценность независимости своей страны. Например, темы Война за независимость и образование Соединенных Штатов Америки, картина Французской буржуазной революции, Европейское колониальное господство в XIX веке и т.д. способствуют воспитанию чувства гордости и уважения к истории Казахстана.

«Единство и солидарность» изучая сосуществование различных этносов и социальных групп в исторических процессах, обучающиеся осознают исторические основы единства и согласия народа Казахстана. Например, темы Образование единого Казахского государства, Организация единого народного ополчения, Казахстан - арсенал фронта позволяет обучающимся понять значимость единства в обществе. На уроках реализуются групповые формы работы, направленные на развитие сотрудничества.

«Справедливость и ответственность» умение обучающихся объективность оценивать исторические события и личности, формируя гражданскую позицию.

В процессе изучения исторических источников обучающиеся учатся справедливо подходить к оценке событий и деятелей, понимать каждое решение в историческом контексте. При преподавании учебного предмета «Всемирная история» изучение процессов консолидации народов различные исторические периоды, инициативы основанных на идеях мира и взаимопонимания, способствует формированию у обучающихся устойчивого отношения к солидарности и единству. Например, в рамках таких тем, как о создании Организации Объединенных Наций, развитии Европейского Союза, мирные инициативы XX века. обучающиеся понимают глобальную значения сотрудничества народов.

«Закон и порядок» понимание у обучающихся гражданского права и обязанностей, готовности к выполнению требований закона, стремлении к поддержанию общественного порядка, основанного на справедливости. Сравнивая исторические правовые системы Касым хана, Есим хана, и Тауке хана и современную Конституцию, обучающиеся развивают правовое мышление и уважение к закону. Анализ исторического развития правовых норм, эволюции власти и закона позволяет осознать роль закона и порядка в обществе.

«Трудолюбие и профессионализм» осознание исторической роли труда и развитие исследовательских навыков у обучающихся. Темы Достижения казахстанских ученых в 40-80-е годы XX века, К. Сатпаев - универсальный ученый, А. Байтурсынов - «учитель нации», Индустриализация в Казахстане в 1920-1930-е годы

способствуют у обучающихся воспитанию уважения к труду. Работа с историческими источниками, проведение мини-исследований развивают интерес к предмету и формируют исследовательские компетенции.

«Соизидание и новаторство» развитие навыков критического и креативного мышления обучающихся на уроках истории, анализируя исторические события и процессы и предлагая альтернативные решения. Например, на уроках «Всемирная история» Какое из научных открытий XIX века оказало наибольшее влияние на жизнь людей? посредством исследовательского вопроса обучающиеся анализируют значение научных открытий в жизни человека и общества, отмечая изменения и преемственность и учатся оценивать научные открытия XX века не только как факты, но и как результат цивилизационного прорыва и результат творческого поиска, прокладывая путь к новаторскому мышлению.

Развитие навыков исторического мышления обучающихся в учебном процессе по предметам «История Казахстана» и «Всемирная история» осуществляется на основе ключевых исторических концептов (понятий): изменение и преемственность; причина и следствие; доказательство; сходство и различие; значимость; интерпретация.

Интеграция обозначенных ключевых ценностей программы «Адал азамат» (приказ МП РК № 123 от 26.05.2025) в содержание предметов «История Казахстана» и «Всемирная история» осуществляется через применение указанных исторических концепций. Такой подход способствует не только осмысленному освоению исторического материала, но и формированию у обучающихся значимых личностных и гражданских компетенций. В результате учебной деятельности у обучающихся формируются следующие навыки и компетенции: продвижение национальных интересов, осознание гражданской ответственности и готовность к честному служению обществу, соблюдение принципа честности и верховенства закона, уважение к общественным нормам и правилам, стремление к достижению высоких результатов в учебной и социальной деятельности, критическая оценка исторических и социальных явлений, принятие обоснованных решений и аргументированное выражение собственной позиции.

Учебный предмет **«Основы права»** занимает ключевую роль в формировании у обучающихся основ правового сознания, правовой культуры и правовой грамотности. Содержание учебного предмета направлено на развитие у обучающихся навыков правоприменения, способности к правовому анализу и аргументации, понимания механизмов функционирования правовой системы. Особое внимание следует уделять формированию у обучающихся понимания важности соблюдения закона как важной личной и гражданской ценности.

Рекомендуется организовывать образовательный процесс с учётом следующих подходов:

- интеграция ценностных ориентиров, таких как справедливость, ответственность, гражданственность, закон и порядок уважение к правам и свободам личности, должна быть системной составляющей каждого тематического

раздела учебного предмета.

- использование активных методов обучения – правовых дискуссий, кейс-методов, ролевых и деловых игр способствует формированию практических правовых компетенций.
- развитие критического мышления через анализ юридических документов, норм Конституции, конкретных правовых ситуаций повышает мотивацию к изучению предмета и способствует формированию устойчивой правовой позиции.
- связь с жизнью – акцент на примерах из социальной практики, актуальные правовые вопросы и реальных кейсов помогает обучающимся осознать значимость правовых знаний в повседневной жизни.

Преподавание учебного предмета «Основы права» должно быть направлено не только на формальное освоение программного материала, но и на формирование у обучающихся активной гражданской позиции, готовности отстаивать свои права правовыми средствами и участвовать в жизни общества.

Рекомендуется целесообразно выстраивать содержание и методику преподавания предмета «Основы права» таким образом, чтобы он стал действенным инструментом воспитания у обучающихся уважительного отношения к закону, основам государственности и ключевым ценностям, отражающим сущность правового государства и гражданского общества.

Таким образом интеграция базовых ценностей программы воспитания «Адал азамат» в организациях образования на уроках «Основ права» может быть реализована через применение различных подходов и методов, ориентированных на воспитание гражданской активности, формирование правового сознания и уважения к правам и обязанностям. Рекомендуемые примеры интеграции базовых ценностей в учебный процесс:

Независимость и патриотизм. Реализуя цели обучения «9.2.1.1 объяснять основы конституционного строя» рекомендуется приводить положительные исторические примеры, связанные с основными этапами обретения независимости Республики Казахстан, тем самым у обучающихся сформируется понимание положительных тенденций в процессе модернизации конституционного строя. При изучении цели обучения «9.2.1.2 определять конституционные права, свободы и обязанности человека и гражданина на основе анализа Конституции Республики Казахстан», рекомендуется рассмотреть примеры реализации базовых конституционных прав и свобод в Казахстане в сравнении с другими государствами. Обучающимся можно предложить исследовать роль каждого гражданина в поддержании закона и порядка, например, через положительные примеры гражданского активизма, волонтерства и правозащитной деятельности.

Единство и солидарность. При реализации цели обучения «9.1.1.1 объяснять понятие и роль права в системе социальных норм» рекомендуется обсудить реаль-

ные ситуации, демонстрирующие роль права в регулировании общественных отношений, примеры нарушения прав. В процессе обсуждения у обучающихся должно сформироваться понимание важности уважения законов и прав других лиц, как инструмента сохранения стабильности в обществе и государстве.

Справедливость и ответственность. Изучая цели обучения «9.1.2.2 определять роль и важность институтов гражданского общества», рекомендуется раскрыть правовые аспекты сотрудничества государственных органов и гражданского общества, положительные примеры и продукты данного сотрудничества. Рекомендуется организовать групповую работу по решению правовых кейсов, где важно учитывать интересы всех сторон обсуждения. При изучении цели обучения «9.2.2.1 определять и сравнивать функции государственных органов, основываясь на Конституции Республики Казахстан», рекомендуется провести работу по созданию и обсуждению предложений и рекомендаций по улучшению взаимодействия граждан и государственных органов в решении различных правовых вопросов. При организации групповой работы рекомендуется формировать у обучающихся осознание личной ответственности перед коллективом за выполнение порученного общего дела.

Закон и порядок. С целью формирования у обучающихся правового сознания и уважения к общественным нормам рекомендуется акцентировать внимание на значимости закона и порядка в жизни общества. При реализации цели обучения «9.6.2.2 – объяснять виды административной ответственности и порядок их применения, анализируя правовые ситуации» рекомендуется эффективно использовать правовые кейсы, работу с нормативно-правовыми документами, а также обсуждение практических ситуаций, демонстрирующих применение норм административного права. Следует применять методы ролевых игр для осознания справедливости и последствий правонарушений. Все элементы урока должны способствовать развитию у обучающихся чувства ответственности, стремления к соблюдению норм и готовности поддерживать правопорядок.

Трудолюбие и профессионализм. Основой интеграции ценности служит изучение правовых норм, регулирующих трудовые отношения, права работников и работодателей, а также вопросы интеллектуальной собственности. К примеру, при изучении цели обучения «9.4.4.1 раскрывать содержание трудового договора, анализируя правовые ситуации», рекомендуется проведение анализа трудовых договоров, правовых аспектов защиты авторских прав в разных областях творчества, обсуждение примеров трудовых споров.

Созидание и новаторство. Реализуется за счет обсуждения важности постоянного повышения уровня правовой грамотности. Проектирование плана обучения повышения уровня правовой грамотности на протяжении всей жизни, приводя примеры динамичного развития общества и права.

При планировании уроков по предмету «Основы права» с целью интеграция базовых ценностей следует обратить внимание на следующие особенности:

1. Важно подчеркнуть роль права как ключевого инструмента регулирования общественных отношений, способствующего сохранению и развитию общества и государства. Рекомендуется построить задания таким образом, чтобы

обучающиеся смогли осознать свою роль и ответственность перед государством и нацией.

2. Сотрудничество как важный элемент правовых отношений можно рассматривать через призму правовых институтов, которые способствуют взаимодействию и согласованию интересов граждан (например, медиация, переговоры, заключение договоров).
3. Рекомендуются рассматривать право на труд как ключевое право человека. Важно объяснить, как законодательство защищает трудовые права граждан и какие нормы регулируют трудовые отношения. Изучение трудового права необходимо строить на основе обсуждения практических ситуаций и примеров.
4. Важно развивать у обучающихся понимание того, что право и законодательство не ограничиваются рамками школьного курса, а продолжают развиваться на протяжении всей жизни. Подчеркивание важности постоянного повышения уровня правовой грамотности, как важной обязанности граждан. Способствовать формированию у обучающихся стремления к самообразованию.

Развитие навыков безопасного поведения

При планировании уроков по предмету «Основы права» с целью развития навыков безопасного поведения следует обратить внимание на следующие особенности:

- рекомендуется использование активных методов обучения, направленных на изучение прав и обязанностей, и их применение при решении конфликтных ситуаций. Задания, направленные на формирование практических навыков взаимодействия с правоохранительными и государственными органами. Задания на определение правовых механизмов самозащиты и восстановления нарушенных прав.
- формирование цифровой и информационной безопасности, в особенности правовых инструментов защиты персональных данных в сети Интернет. Формирование навыков распознавания мошенничества и киберугрозы, механизмов защиты и восстановления нарушенных прав, определения правовых рамок поведения в сети Интернет.
- необходимо учитывать возрастные и психологические особенности обучающихся. Рекомендуется использовать доступный и понятный язык, не перегружать обучающихся излишними юридическими терминами, а вводить их постепенно с пояснением и примерами.
- рекомендуется подбирать примеры из реальной жизни, в особенности резонансные ситуации из СМИ, повседневной практики, школьной жизни. Использовать адаптированные кейсы – например, «Что делать, если к тебе подошёл незнакомец?». Подчеркивайте, как знание прав помогает защитить себя и других в повседневных ситуациях.
- рекомендуется проводить ролевые игры, к примеру, «Как вести себя в конфликтной ситуации». Организовать дискуссии на морально-правовые темы:

«Всегда ли можно защищать себя?» или «Где проходит граница между свободой и ответственностью?». Использовать видео, иллюстрации, анимации, чтобы повысить вовлечённость.

- рекомендуется связывать правовые знания с жизненными ситуациями, изучаемыми на уроках биологии, истории, глобальных компетенций. Рекомендуется использовать приемы проектного обучения, где можно включать элементы информационной безопасности, медиаграмотности, цифровой этики.

На уровне общего среднего образования по предметам «История Казахстана», «Всемирная история» и «Основы права» общественно-гуманитарного направления в соответствии с Типовой учебной программой

в конце каждой четверти предлагаются темы исследовательских работ. Предлагаемые темы исследований имеют обобщающий характер. Следует обучающимся дать право выбора того или иного аспекта в рамках обозначенной темы исследования. В каждой четверти предложенные исследовательские работы рекомендуется организовывать в формате проектно-исследовательских работ. Цель проведения исследовательской работы - обобщение, анализ и систематизация теоретического материала по отдельным аспектам тем изученного раздела. Это способствует формированию исследовательских компетенций, самостоятельности, критического мышления и умений аргументированно выражать собственную позицию. Также необходимо акцентировать внимание на выбор аспекта исследования еще в начале учебной четверти и его реализацию в течение четверти, а не на последних уроках.

В учебном процессе при организации исследовательских работ рекомендуется использовать проектные методы, цифровые ресурсы и форматы, способствующие развитию критического мышления и способности анализировать исторические события. Современные образовательные условия требуют от обучающихся не только освоения знаний, но и умения самостоятельно искать, анализировать, систематизировать и интерпретировать информацию. Использование инструментов искусственного интеллекта (ИИ) в данном контексте существенно повышает эффективность и качество исследовательской работы старшеклассников. ИИ-инструменты помогают быстро находить и обрабатывать информацию, формулировать исследовательские вопросы, анализировать источники и визуализировать результаты. Благодаря этому обучающиеся не просто воспроизводят знания, а учатся делать осознанные выводы, сопоставлять факты, аргументировать свою позицию и представлять результаты в профессиональном формате. Работа с ИИ формирует важные компетенции XXI века: цифровую грамотность, критическое мышление, креативности и коммуникации и оказывает позитивное влияние на профессиональную ориентацию обучающихся, пробуждая интерес к праву, истории, аналитике и современным цифровым профессиям. Использование таких ИИ-инструментов, как ChatGPT (для формулирования аргументов и объяснения сложных понятий), Perplexity (для быстрого анализа источников и сопоставления различных точек зрения), DeepL Write и Grammarly (для стилистической и логической обработки текста), а также Canva с AI и Tome AI (для создания презентаций и инфографики), позволяет обучающимся глубже анализировать материалы, выстраивать логические связи меж-

ду фактами и уверенно представлять результаты исследовательских работ. Например, Использование ИИ-инструментов в исследовательской работе по теме «Культура и традиции как генетический код нации» позволяет обучающимся на каждом этапе углубить понимание материала и представить его в современном формате. На этапе сбора и анализа информации рекомендуется инструменты Perplexity AI и Gemini которые помогают находить и сопоставлять источники по этнографии и истории казахской культуры, включая материалы о материальных памятниках, обычаях и обрядах. При формулировании выводов рекомендуется использовать ChatGPT который помогает обучающемуся аргументировать свои суждения, обобщать данные и объяснять преемственность традиций в историко-культурном контексте. На заключительном этапе при подготовке итоговой презентации рекомендуется применять визуальные ИИ-сервисы, такие как Canva, DeepL Write, Socratic by Google с помощью которых создаются инфографики о традициях, карта «Моя Родина-Казахстан» и наглядные схемы, отражающие историко-культурные особенности своей малой родины. Особое внимание при выполнении исследовательской работы уделяется воспитательному потенциалу исторического материала, который должен способствовать формированию у обучающихся уважения к культурному наследию гражданской позиции и активной жизненной позиции.

А также в целях формирования исследовательских навыков, обучающихся по предметам «История Казахстана» и «Всемирная история» интеграция музейного и краеведческого материала в учебный процесс один из эффективных подходов, основанных на опыте. Эти формы работы способствуют соединению теоретических знаний с практическими исследованиями и развитию познавательного интереса обучающихся, развитию исследовательского интереса, навыков поиска и интерпретации данных, повышают личностную вовлечённость. Такая деятельность развивает историческое мышление, личностную вовлечённость и способствует формированию гражданской идентичности обучающихся. Кроме того, для обучающихся 10–11-х классов участие в исследовательских и краеведческих проектах может служить инструментом профессиональной ориентации. Интерес к историческому наследию способствует осознанному выбору будущих профессий в области истории, археологии, музейного и архивного дела, права, международных отношений, туризма и культуры.

Выполнение исследовательских работ по учебному предмету «Основы права» способствует формированию у обучающихся умений критически анализировать и оценивать правовые ситуации, явления, процессы и действия субъектов общественных отношений, развивать способность к аргументированному суждению на основе нормативно-правовых актов, а также формировать навыки исследования конкретных правовых ситуаций.

В процессе выполнения проектно-исследовательской работы по предмету «Основы права» обучающимся рекомендуется формировать и развивать исследовательские навыки, такие как постановка исследовательских вопросов, анализ правовой информации, сравнение различных точек зрения, прогнозирование на основе правового анализа, подведение итогов и формулирование выводов, аргументация собственной позиции, а также умение ясно и грамотно излагать

мысли в устной и письменной форме.

Формирование функциональной грамотности обучающихся в рамках предметов образовательной области «Человек и общество».

В процессе изучения предмета «Познание мира» у обучающихся начальных классов формируются представления о взаимосвязях и взаимозависимости общества, природных явлений и объектов; нормах поведения и правил безопасности в природной, социальной и технологической среде.

Для развития читательской грамотности обучающихся необходимо систематически и целенаправленно организовывать учебную деятельность, направленную на следующие задачи: «Находить и извлекать информацию», «Осмысливать и оценивать содержание и форму текста», «Интегрировать и интерпретировать информацию». Например, предлагается последовательность системы целей обучения, которая используется при формировании читательской грамотности (таблица 10):

Таблица 10 – Система целей обучения при формировании читательской грамотности

1.3 Моя малая Родина	1.1.3.2 описывать главную улицу, здания и достопримечательности своего населенного пункта	2.1.3.2 показывать на карте Казахстана крупные реки и озера, города, дороги, свою область	3.1.3.2 исследовать связь города и села, приводить примеры	4.1.3.2 основываясь на различных источниках, давать описание субъектов экономической деятельности своего края

В предмете «Познание мира» различные аспекты финансовой грамотности представлены через содержание целей обучения, например:

Таблица 11 – Цель обучения, виды заданий и навыки

Цель обучения	Виды заданий	Навыки
По развитию финансовой грамотности		
1.1.1.4 объяснять простые формы товарно-денежных отношений; 2.1.1.4 определять структуру семейных потребностей в предметах потребления и источники их поступления на основе наблюдений и опроса; 3.1.1.5 предлагать пути оптимизации собственных расходов; 4.1.1.3 анализировать доход и расход семейного бюджета;	задания на умение работать с информацией, с текстами разных видов (сплошные и несплошные), определение основной идеи текста и выводов, определение конкретной информации и деталей текста, использовать стратегии чтения	простые формы товарно-денежных отношений; структура своих потребностей в предметах потребления; планирование собственных расходов; пути оптимизации собственных расходов; доход и расход семейного бюджета

Обучающийся понимает значение семейного бюджета; планирует семейный бюджет, его доход и расход; применяет информацию, связанной с изучаемой темой с целью развития цифровой грамотности.

С целью развития у обучающихся навыков читательской грамотности на уроках истории рекомендуется организовать работу, которая может включать:

- анализ учебных, документальных, публицистических, художественных текстов (или их фрагментов) как исторических источников, включающий элементы критической проверки информации, уточнение фактов и оценку достоверности;
- сравнение информации из различных исторических источников, представляющих различные версии исторических событий, которое поможет развить критическое мышление и способность сравнивать разные точки зрения.
- поиск ответов на вопросы в источнике развивает навыки отбора и анализа информации;
- словесная характеристика исторических источников с использованием принятой научной терминологии, обеспечивающая понимание текстов и их грамотную интерпретацию например, в реализации цели обучения на уроках «История Казахстана» «6.3.1.1 определять историческую значимость формирования Тюркского каганата, выявляя взаимосвязи между событиями»; «7.1.2.1 определять изменения в традиционном казахском обществе на основе сравнений с предыдущими периодами»; «9.3.1.1 объяснять особенности общественно-политической жизни, давать собственную интерпретацию»;
- построение ассоциативных рядов исторических контекстов, которое поможет обучающимся углубить свои знания и лучше понять взаимосвязи между событиями и явлениями при изучении таких целей обучения по предмету «Всемирная история» «8.2.2.1 описывать основные течения в искусстве XIX века - начале XX века (модернизм, символизм, реализм, авангардизм)»; «8.4.1.2 использовать понятие «модернизация» для объяснения процесса развития индустриального общества»; «7.2.2.2 определять признаки основных стилей и течений в искусстве (неоклассицизм, романтизм, импрессионизм, реализм)».

Использование перечисленных видов работ на уроках истории способствует глубокому пониманию обучающимися исторических событий и развитию у них навыков работы с источниками исторических знаний.

С материалами, сборниками тестов и результатами международных сопоставительных исследований PISA, PIRLS и др. для совершенствования работы по формированию функциональной грамотности обучающихся можно ознакомиться на сайте АО «Талдау» <https://tal dau.edu.kz/storage/app/media/PISA/%20PISA-2022.pdf>

При изучении истории рекомендуется развивать навыки пространственной ориентации в исторических фактах и событиях, «чтения» исторической карты и использования ее в качестве источника знаний. Основы работы с исторической картой закладываются у обучающихся в 5-м классе, что требует умения пользоваться условными знаками карты и правильно ориентироваться в исторических и географических объектах.

Например, в 6-м классе при реализации такой цели обучения как *«6.3.1.2 объяснять особенности развития тюркских государств в VI-IX веках, выявляя их сходства и различия»* педагог может дать обучающимся задание по использованию исторической карты, что способствует развитию навыков ориентации во времени и пространстве у обучающихся. Поэтому рекомендуется развивать навыки картографии, которые позволят обучающимся ориентироваться в пространстве, этому хорошо способствуют задания на обозначение на карте исторических событий. Принимая во внимание возрастные особенности обучающихся, рекомендуется давать задания для подготовки презентаций, разведывательных карт, диаграмм.

В 7-9 классах рекомендуется усилить работу с картой. Для этого использовать задания, направленные на анализ содержания исторической карты с привлечением других источников. Учебные карты необходимо использовать на всех этапах обучения: при изучении нового учебного материала, закреплении и обобщении изученного материала, проверке знаний и умений.

На уроках истории задания по определению причинно-следственных связей должны быть составлены так, чтобы обучающиеся не просто определяли причины и последствия тех или иных событий, а умели классифицировать их по заданному признаку (по содержанию, по времени и роли), находить связи между различными причинами и ранжировать их по степени относительности (значимости). При составлении заданий особое внимание следует уделять развитию навыка интерпретации исторических источников. Работа обучающихся с историческими источниками должна постепенно усложняться с учетом их возраста и познавательных возможностей, а также уровня подготовленности. Рекомендуется использовать различные виды источников такие, как документальные источники, аудио- и видеоматериалы, иллюстрации.

При планировании уроков по предмету «Основы права» с целью формирования практических навыков и углубленных знаний о правах человека следует обратить внимание на следующие особенности: Например в 9 классе в разделе «Конституционное право» для эффективной реализации цели *«9.2.1.2 определять конституционные права, свободы и обязанности человека и гражданина на основе анализа Конституции Республики Казахстан»* рекомендуется провести в группах сравнительный анализ Раздела II Конституции Республики Казахстан и, используя Комментарий к Конституции, дать разъяснение ключевых прав. Дополнительно для более углубленного понимания необходимо сравнить права, указанные в Конституции, с базовыми правами, указанными во Всеобщей декларации прав человека ООН, и обсудить их важность в повседневной

жизни. Помимо сравнительного анализа, рекомендуется стимулировать обучающихся к критическому мышлению, задавая вопросы о значении и важности каждого из прав как в контексте Казахстана, так и в мировом масштабе. Это поможет им лучше осознать значение прав человека в повседневной жизни. Рекомендуется использовать конкретные примеры, чтобы проиллюстрировать, как данные права могут быть применены на практике. Это поможет обучающимся лучше понять, как права человека связаны с их повседневной жизнью и почему они важны. Также с целью формирования положительного отношения к правам человека можно обсудить с обучающимися жизненные примеры по правам человека, а также успехи и проблемы в их реализации в современном обществе. Рекомендуется обратить внимание на потенциальный вклад каждого человека в защиту и продвижение прав человека.

В процессе обучения необходимо обратить особое внимание на проведение практических исследований, творческих работ, работу с нормативно-правовыми актами, разбор ситуативных заданий и обмен мнениями. Ситуативные задания по основам права позволяют эффективно организовать развитие метапредметных компетенций обучающихся. Например, при реализации цели обучения: *«9.3.2.2 определять пути приобретения и прекращения права собственности, анализируя правовые ситуации»* обучающиеся, опираясь на нормы действующего законодательства, анализируют правовые ситуации, доказывают свою точку зрения, тем самым формируя необходимые метапредметные компетенции. Такие навыки важны для решения ситуаций, с которыми обучающиеся сталкиваются в повседневной жизни.

ТЕХНОЛОГИЯ И ИСКУССТВО

В соответствии с приказом Министра просвещения РК от 3 августа 2022 года № 348 «Об утверждении государственных общеобязательных стандартов дошкольного воспитания и обучения, начального, основного среднего и общего среднего, технического и профессионального, послесреднего образования» в рамках образовательной области «Технология и искусство» изучаются следующие предметы:

- на уровне начального образования – «Изобразительное искусство», «Трудовое обучение» (1–4 классы), «Музыка» (1–4 классы);
- на уровне основного среднего образования – «Музыка» (5–6 классы), «Художественный труд» (5–9 классы);
- на уровне общего среднего образования – «Графика и проектирование» (10–11 классы).

Объем учебной нагрузки по учебным предметам представлен в Приложениях 1-3, 11-15 (1-4 классы), Приложениях 6-8, 16-20 (5-9 классы), Приложениях 22, 24, 26, 27, 28, 105 (10-11 классы) к приказу МОН РК от 8 ноября 2012 года №500 «Об

утверждении типовых учебных планов начального, основного среднего, общего среднего образования Республики Казахстан».

Изучение учебных предметов «Изобразительное искусство» (1-4 классы согласно приложению 30), «Трудовое обучение» (1-4 классы согласно приложению 31), «Музыка» (1-4 классы согласно приложению 33, 5-6 классы согласно приложению 65), «Графика и проектирование» (10-11 классы согласно приложению 129) осуществляется по типовым учебным программам в соответствии приказом Министра просвещения Республики Казахстан от 16 сентября.

По образовательной области «Технология и искусство» в соответствии с разделом 2 «Порядок проведения текущего контроля успеваемости и промежуточной аттестации обучающихся» приказа Министра образования и науки РК от 18 марта 2008 года № 125, по предметам «Художественный труд», «Графика и проектирование», «Музыка», «НВТП», «Физическая культура» проводится формативное оценивание учебных достижений обучающихся. Согласно данному приказу не устанавливаются ограничения на проведение формативного оценивания для предметов, по которым не проводятся СОР и СОЧ.

Согласно приказу Министра просвещения РК «Об утверждении программы воспитания «Адал азамат» в организациях образования» от 26.05.2025 приказ №123, каждый педагог при разработке краткосрочного плана урока по предмету должен интегрировать в содержание урока базовые ценности программы, соответствующие цели урока. Это соответствует принципу ценностно-ориентированного обучения, как указано в приложении 1 приказа Министра образования и науки Республики Казахстан №194. В приложении 1 приказа №194 представлены ожидаемые результаты по формированию ценностей и ключевых компетенций, которые рекомендуется учитывать при разработке содержания урока.

Начальное образование

В начальной школе учебная область «Технология и искусство» должна быть направлена не только на формирование навыков рукоделия и художественного труда, но и на развитие эстетического вкуса, творческих способностей, любви к труду и уважения к национальной культуре у обучающихся. Эта область предоставляет широкие возможности для совершенствования личностных качеств обучающихся через содержание предметов и систему заданий.

Системная интеграция национальных и общечеловеческих ценностей в содержание предметов способствует формированию у обучающихся ключевых компетенций, таких как творческое мышление, трудовые навыки, умение работать в команде, ответственность и сотрудничество. Кроме того, ценности, закреплённые в программе воспитания «Адал азамат» - патриотизм, справедливость, трудолюбие, единство, новаторство - должны быть целенаправленно закреплены в рамках содержания и выполнения заданий на уроках данной образовательной области.

Ценности патриотизма и независимости формируются через использование национальных орнаментов и символов в творческих работах, знакомство с традиционными ремёслами, применение историко-культурных элементов. Это способствует осознанию и уважению культурного наследия своей страны.

Ценности единства и сотрудничества развиваются в процессе реализации коллективных проектов, подготовки групповых выставок и создания совместных изделий. Подобные виды деятельности способствуют развитию навыков слушания, взаимопомощи, аргументации и достижения согласия.

Ценности справедливости и ответственности формируются через аккуратное выполнение творческих заданий, самооценку и бережное обращение с материалами. Это укрепляет у обучающихся чувство ответственности за результат и справедливое отношение к труду.

Уважение к закону и порядку закладывается посредством соблюдения техники безопасности, следования инструкциям и работы по технологическим картам. Такие действия приучают детей к дисциплине и выполнению правил в процессе труда.

Трудолюбие и профессиональные навыки развиваются через планирование изготовления изделия, точность выполнения, освоение новых материалов и инструментов. Это способствует формированию усидчивости, аккуратности и заинтересованности в результате.

Творчество и инновационность поддерживаются посредством выполнения креативных заданий, разработки авторских проектов, использования переработанных материалов. Такие задания развивают воображение, свободу мышления и способность предлагать нестандартные идеи.

Интеграция ценностей осуществляется в учебном процессе естественным образом, через повседневные задания, и не требует выделения отдельного времени. Ценностно-ориентированное обучение реализуется через творческие задания, практические работы и проектную деятельность. Такой подход является мощным инструментом не только для формирования предметных навыков, но и для развития личности обучающегося.

Предмет «Музыка» позволяет обучающимся изучать традиционную музыку казахского народа, включая кюи, песни и народные инструменты. На уроках музыки обучающиеся слушают и исполняют музыкальные произведения различных этносов, что воспитывает уважительное отношение к другим культурам. Предмет «Музыка» направлен не только на развитие музыкальных навыков, но и на формирование национальных ценностей, творческих способностей и социальной ответственности. Он способствует формированию музыкальной культуры обучающихся, развитию их эмоционально-эстетического восприятия, творческого потенциала и интереса к музыкальному искусству, а также воспитанию духовно-нравственных ценностей через отечественные и мировые музыкальные традиции.

Посредством музыкального творчества, группового исполнения и проектной деятельности обучающиеся развивают навыки выражения своих мыслей, умение слушать и работать в коллективе. В многонациональном обществе Казахстана предмет «Музыка» играет важную роль в воспитании патриотизма и толерантности, способствуя укреплению мира и согласия.

Групповые исполнения, музыкальные проекты и творческие задания развивают у обучающихся навыки выражения мнения, умение слушать других и работать в команде. Это формирует у них чувство ответственности, сотрудничества и взаимного уважения. Через исполнение национальных музыкальных произведений, игру на музыкальных инструментах, создание творческих проектов и изучение музыки разных культур, можно развивать указанные выше ценности. Это способствует формированию национального самосознания, творческих способностей и социальной ответственности у обучающихся.

Музыка – это не только инструмент музыкального образования, но и важное средство воспитания, способствующее усвоению обучающимся национальных ценностей и творческого подхода.

Интеграция ценностей программы «Адал азамат» на уроках музыки.

1. **Независимость и патриотизм** направлены на развитие патриотических чувств через прослушивание и анализ музыкальных произведений, посвящённых независимости. Например, песня «Мен қазақпын» (слова Нуржана Омирбаева, музыка Жараскана Толебая) отражает идею независимости и единства Казахстана. Она включена в школьную программу как средство патриотического воспитания. Также используются песни: «Менің Отаным – Қазақстан», «Менің Отаным», күй «Сарыарқа» (Курмангазы) и др. Изучение произведений казахстанских композиторов, посвящённых независимости. Например: 1.1.2.1, 2.1.2.1, 3.1.2.1 исполнение песен с соблюдением правил пения и раскрытием художественных образов; 4.1.1.1 определение жанра, характера и художественного образа мелодии. 5.1.3.2 сравнение традиционного и современного исполнения казахских песен. 6.1.3.3 исполнение фрагментов музыкальных произведений в ансамбле и по партиям.
2. **Единство и согласие** реализуется через совместное пение в хоре и ансамбле развивает командный дух и уважение к другим. Исполнение музыкальных произведений разных этносов воспитывает межнациональную толерантность. Работа над проектами (музыкальные постановки, концерты) учит сотрудничеству. Например: 5.1.1.2 исполнение музыкальных произведений в ансамбле или группе. 6.1.1.1 развитие партнёрских отношений при хоровом и ансамблевом исполнении. 3.1.2.2 ансамблевое исполнение ритмических рисунков с использованием народных ударных инструментов.
3. **Справедливость и ответственность** способствует формированию навыков справедливой оценки при конкурсах и обсуждениях. Развивает сценическую культуру и ответственность за подготовку выступлений. Прививает дисциплину и уважения к общему результату при совместном музицировании. Например: 3.1.3.1 исполнение песен с использованием дирижерских движений, 5.1.4.1 оценка своего и чужого исполнения, 6.1.3.1 оценка и рефлексия му-

зыкальной деятельности.

4. **Закон и порядок** реализуется через обучение сценическим правилам поведения выход, поклоны, тишина; соблюдение порядка в музыкальном классе, уважительное отношение к инструментам.

Также в этом контексте важно ознакомление с понятием авторского права. Например, можно использовать цели: 5.2.1.1 предлагать идеи, планировать и собирать материалы для создания музыкально-творческих работ; 6.2.1.1 предлагать идеи, планировать и делать интерпретацию музыкального материала для создания музыкально-творческой работы; 5.2.2.1 создавать простые музыкальные композиции и импровизировать, используя выразительные музыкальные средства, музыкальные инструменты и голос; 6.2.2.1 создавать музыкальные композиции и импровизировать, используя выразительные музыкальные средства, музыкальные инструменты и голос, - и они способны формировать культуру и сценическую этику.

5. **Трудолюбие и профессионализм** реализуется через формирование трудовых навыков через регулярную практику. Ознакомление с профессиями в области музыки (певец, композитор, дирижёр и др.). Воспитание настойчивости и целеустремлённости. Например, можно использовать цели как: 5.1.3.3 совместное исполнение фрагментов произведений на инструментах; 6.1.3.1 ознакомление с музыкальными профессиями и их ролью.

6. **Творчество и новаторство** направлено на создание собственных музыкальных произведений (мелодии, песни, ритмы). Использование современных музыкальных технологий (GarageBand, FL Studio). Ознакомление с новыми жанрами (этно-фьюжн, диджейинг и др.). Создание видео, подкастов и других мультимедийных проектов. Например, можно использовать цели: 5.3.2.2 импровизация и создание собственных произведений; 6.3.2.2 использование цифровых инструментов для создания музыкального проекта.

Интеграция цифровых технологий. Использование цифровых аудиостанций *GarageBand, FL Studio* и др. позволяют: создавать собственные композиции; писать и обрабатывать вокал и инструменты; осваивать основы аранжировки.

Образовательные музыкальные приложения *Sibelius, MuseScore, Finale* способствуют: обучению нотной грамоте; составлению и печати партитур; развитию слуха и музыкальной памяти.

Виртуальные музыкальные инструменты *Synthesia, Piano Marvel* и онлайн-синтезаторы: обучение игре на инструментах; развитие музыкального слуха.

Мультимедийные проекты и презентации *Adobe Premiere, After Effects*: создание видеоклипов, анимаций и видеопрезентаций по музыкальным темам.

Цифровая обработка звука *Audacity, Adobe Audition*: запись и редактирование звука; работа с эффектами и эквалайзерами.

Безопасность при использовании онлайн-ресурсов:

1. Обучение принципам конфиденциальности;

2. Соблюдение этикета при онлайн-коммуникации;
3. Обеспечение безопасности при видеосвязи и общении в чатах.

Цифровые инструменты предоставляют обучающимся следующие возможности: анализировать музыку с помощью специальных программ и искусственного интеллекта, который может определять аккорды, ритм и другие элементы композиции: 5.1.1.1 определять музыкальный жанр, стиль, форму и выразительные средства, анализировать прослушанное произведение (иметь представление об особенностях музыкального искусства родного края);

6.1.1.1 анализировать прослушанное музыкальное произведение о творчестве акынов, исполнителей и композиторов родного края, а также определять виды искусства, их стили и жанры, и выявлять взаимосвязь с другими видами искусства; 5.3.1.1 творчески презентовать свою работу, оценивать её по критериям и вносить предложения по её улучшению; 6.3.1.1 презентовать программу творческого показа, оценивать её по критериям, вносить различные предложения по улучшению своей и работу других.

Для достижения этих целей модель должна уметь распознавать и классифицировать различные музыкальные произведения, в том числе традиционные казахские жанры – жыр, терме и айтыс, а также определять их музыкально-художественные средства.

Использование искусственного интеллекта на уроках музыки: «Как искусственный интеллект может помочь в обучении игре на инструменте?». Такой запрос поможет ИИ точно понять вашу потребность и дать конкретный ответ.

Структурный подход: «Цель – Метод – Результат»

1. Цель: анализ музыкального произведения, определение его музыкальных особенностей.
2. Метод: распознавание ритма, аккордов, стиля и жанра с помощью ИИ и специальных программ.
3. Результат: более глубокое понимание музыки, выявление связи с традиционной музыкой, развитие исполнительских и аналитических навыков.

Например: 5.1.1.1 определение жанра, стиля, формы и выразительных средств музыкального произведения, его анализ с учётом особенностей музыкального искусства родного края; 6.1.1.1 анализ произведений о творчестве акынов, певцов и композиторов родного края, определение видов искусства, стилей и жанров, а также их взаимосвязи- могут быть достигнуты с использованием возможностей ИИ.

ИИ может помочь в определении вида, стиля и жанра музыкальных произведений, а также в установлении их связей с другими видами искусства.

Модель может предоставить информацию о традиционных формах казахской музыки и их особенностях.

ИИ может быть полезным инструментом для анализа и понимания казахской музыкальной культуры, включая определение музыкальных характеристик произведений и их связь с традициями родного края. Для понимания и изучения структуры музыкальных произведений можно использовать музыкальные приложения, такие как SoundCloud, Spotify или YouTube — для изучения различных жанров и стилей.

Безопасность персональных данных при использовании онлайн-ресурсов на уроках музыки:

При использовании онлайн-ресурсов и платформ для музыкального образования (например, виртуальные музыкальные инструменты, цифровые звуковые рабочие станции, музыкальные приложения), важно уделять внимание защите персональных данных обучающихся.

Обучение важности конфиденциальности: Объясните обучающимся, что личные данные в интернете можно делиться только в образовательных целях и только при необходимости.

Этикет и безопасность в виртуальной коммуникации

Музыкальные онлайн-уроки могут включать видеоконференции, чаты и другие формы взаимодействия. В таких условиях важно соблюдать правила безопасности:

Обучение этикету виртуального общения: Обучающимся следует объяснить, как вести себя в онлайн-среде, уважать личные границы, избегать агрессии и не допускать несанкционированного доступа к личным данным других людей.

Основное среднее и общее среднее образование

Предметы «Художественный труд» и «Графика и проектирование»

Учебный предмет «Художественный труд» (5–9 классы) является логическим продолжением курса средней школы и направлен на всестороннее развитие обучающихся: формирование исследовательских навыков, развитие любознательности, научного восприятия и целостного понимания мира, а также воспитание ценностного отношения к окружающей среде и культурному наследию.

Особенностью учебного предмета «Художественный труд» в системе общего среднего образования является изучение различных видов искусства, демонстрация идей средствами искусства, овладение универсальными (бытовыми) и специальными (предметными) знаниями и умениями, навыками преобразования и художественной обработки материалов и предметов, а также навыками ведения культуры дома и применения технологий. Современная система образования развивается в тесной связи с развитием информационно-коммуникационных технологий. Эти изменения особенно сильно влияют на предмет художественного труда и творческую работу. Наряду с традиционными методами,

применение цифровых технологий открывает новые возможности в развитии навыков, обучающихся в области искусства и дизайна. Сложные задачи, такие как создание и редактирование интерьеров на основе 3D-моделирования, способствуют развитию творческих способностей, обучающихся и обучают их инновационному мышлению и технологической грамотности.

Цифровые технологии, особенно выполнение практической работы на основе изучения современных стилевых направлений в искусстве. (В 2D или 3D). В настоящее время учебные пособия и ресурсы включают новые цифровые платформы и программное обеспечение, расширяющие возможности технического творчества обучающихся, а не ограничиваются традиционными методами. Это, в свою очередь, способствует развитию творческого мышления, расширяет отношение обучающихся к пространству и применению новых подходов к проектированию конкретных объектов и пространств.

3D-форматирование стало важным инструментом в дизайне интерьеров и строительстве. С помощью этого метода обучающиеся не только осваивают технические навыки, но и учатся работать с эстетическим вкусом и новаторским подходом. Кроме того, возможность вносить коррективы и изменения на любом этапе проектирования с помощью цифровых технологий способствует совершенствованию навыков, обучающихся и обучению на ошибках. Например, 7.1.6.4 выявление, выбор и объединение различных (современных) технологий и художественных материалов для создания творческих работ; 7.1.6.2 знание ряда современных и нетрадиционных материалов, определение эффективных путей (или методов) их обработки, использования и сочетания; 7.2.1.1 Используйте принципы настройки освещения и камеры в графических редакторах для выражения сложных творческих идей и чувств, выбора и обоснованного определения визуальных элементов свойств и приемов, выбранных в художественных инструментах и различных техниках.

Поэтому использование 3D-форматирование на уроках художественного труда повышает эффективность учебного процесса и помогает обучающимся подготовиться к современному рабочему миру. Данные рекомендации направлены на эффективное применение средств и методов 3D- форматирование, а также способствуют всестороннему развитию творческих способностей обучающихся. Это призвано оказать педагогам необходимую помощь в организации учебного процесса.

Рекомендации для педагогов по применению цифровых технологий в преподавании предмета «Художественный труд» (5-9 классы):

1. Использование цифровых инструментов: внедрите в учебный процесс программы для 3D- форматирование (например, Tinkercad, Fusion 360), графические редакторы и онлайн-платформы для проведения виртуальных мастер-классов; используйте виртуальные лаборатории и симуляции для изучения художественного и технического труда.
2. Интеграция технологий с традиционными методами: сочетать цифровые технологии с практическими задачами, например, в процессе создания ма-

кетов, рисования, моделирования, это поможет более глубоко усвоить материал. Рекомендуется уделять внимание развитию у обучающихся полезных навыков, как в процессе обучения, так и в будущей профессиональной деятельности.

3. Развивать творческих способностей: использовать цифровые технологии как инструмент для раскрытия творческого потенциала обучающихся, побуждая их создавать проекты и разрабатывать инновационные продукты.
4. Создавать условия для саморазвития обучающихся: мотивировать обучающихся к самостоятельной работе с цифровыми инструментами, предоставлять им возможность создавать индивидуальные проекты и обмениваться опытом. Внедрять платформы для демонстрации и обсуждения работ, что способствует развитию у обучающихся навыков публичных выступлений и критического анализа.

Эти рекомендации помогут педагогам эффективно внедрять цифровые технологии в учебный процесс, повышать качество образования и развивать у обучающихся важные навыки, необходимые для будущей профессиональной жизни.

Для разработки навыков безопасного поведения в рамках предмета «Художественный труд», особенно при использовании цифровых технологий и 3D-моделирования, важно учитывать несколько ключевых аспектов безопасности, как для обучающихся, так и для их проектов. Включение безопасного поведения в процесс обучения позволяет подготовить обучающихся к ответственному и безопасному использованию технологий, а также осознанию потенциальных рисков, связанных с творческой деятельностью. Вот несколько рекомендаций, как можно развивать навыки безопасного поведения в рамках этого урока:

1. Безопасность при использовании цифровых технологий требует обучения основам кибербезопасности, т.е. обучение обучающихся безопасно работать с программным обеспечением для 3D-форматирования и графическими редакторами, включая использование антивирусных программ и соблюдение мер безопасности при работе в интернете (например, не скачивать подозрительные файлы или использовать личные данные без разрешения).

Правила безопасности при работе с программами:

- Проводите занятия по безопасному использованию программного обеспечения, таких как Tinkercad и Fusion 360, объясняя правильное обращение с инструментами и избегание ошибок, которые могут повредить компьютерную систему или привести к потере данных.
2. Безопасность при работе с инструментами и материалами требует обучения безопасному использованию физических инструментов, пониманию обучающимися потенциальных опасностей материалов: учить обучающихся, как безопасно работать с различными материалами, такими как краски, клеи или химикаты, используя соответствующие меры предосторожности (например, использование респираторов или хорошей вентиляции).
 3. Работа в виртуальной среде и создание безопасного цифрового пространства требует обучению ответственности в виртуальной среде. Необходимо развивать у обучающихся ответственность при создании цифровых проек-

тов, например, соблюдение авторских прав, использование только разрешенных изображений и материалов для проектов и уважение к интеллектуальной собственности.

Подчеркните важность критического подхода при создании виртуальных объектов и интерьеров. Важно обучить обучающихся анализировать потенциальные проблемы, связанные с безопасностью их проектов, например, эргономикой или воздействием на физическое пространство (например, безопасность использования предметов в интерьере).

4. Принципы безопасного поведения в групповом проектировании:

- совместная работа и групповая безопасность: обучить обучающихся работать в группах, соблюдая принципы безопасного общения и уважения. Это включает работу с коллегами по проекту с учетом разных точек зрения и конструктивного подхода.
 - развитие навыков совместного обсуждения и принятия решений: при проектировании интерьеров или создании сложных моделей учить обучающихся учитывать мнения других, с уважением к идеям, обеспечивая безопасность проекта для всех участников.
5. Безопасность при работе с данными и сохранении работы требует обучение резервному копированию данных. Важно объяснять обучающимся важность регулярного сохранения и резервного копирования данных в процессе работы над проектами, чтобы избежать потери результатов.

Искусственный интеллект в преподавании предмета «Художественный труд» с акцентом на безопасность

1. Использование ИИ в творческих проектах - это генерация идей и концепций: ИИ может помочь обучающимся находить оригинальные идеи для проектов (например, генерация форм для 3D-моделей, подбор цветовых решений и стилей).

ИИ как помощник в дизайне: использование генераторов изображений (например, DALL-E или Canva с ИИ) для визуализации будущего изделия или интерьера.

2. Безопасность при работе с ИИ включает цифровую гигиену или обучение тому, как безопасно взаимодействовать с ИИ-сервисами — не вводить личные данные, проверять источник, не использовать ИИ для обхода авторских прав.

Этическое использование ИИ включает обсуждение с обучающимися, как правильно использовать ИИ — не присваивать чужие работы, не использовать ИИ для создания оскорбительного или вредоносного контента.

3. Обратная связь и оценка – это использование ИИ как наставника для предоставления обратной связи по качеству работы (например, анализ симметрии, пропорций, стиля), что помогает обучающимся учиться на своих ошибках.

Трудолюбие и профессионализм в предмете «Художественный труд» в разделе «Культура дома» Трудолюбие и профессионализм проявляются через выполнение заданий, связанных с разработкой эскизов для изделий и созданием роскошных элементов интерьера (2D/3D). Обучающиеся осваивают навыки проектирования, учат вниманию к деталям, пониманию пропорций, и стремятся к созданию качественных изделий. Важно подчеркнуть, что для достижения высокого уровня мастерства необходимы терпение, аккуратность и ответственность за свою работу. Например, при создании эскиза для мебели или декора дома обучающиеся должны учитывать функциональность, эстетичность и долговечность предметов, что напрямую связано с профессионализмом.

Пример задания: обучающиеся разрабатывают эскизы для декора комнаты с учетом принципов эргономика и комфорт, создают 3D-форматов своих проектов с использованием специализированных программ. Пример: Ответственность и уважение к труду других людей.

Ответственность и уважение к труду других – важная ценность, которая может быть развита через создание совместных проектов и уважение к работам своих одноклассников. Обучающиеся учат не только создавать собственные проекты, но и уважать идеи, усилия и время других, участвуя в обсуждениях и коллективе. Пример: Инновационное мышление и креативность

Инновационное мышление и креативность важны при разработке предметов роскоши для интерьера, в том числе при использовании растений и экологически чистых материалов. Обучающиеся могут создавать 2D/3D форматов, в которых интегрированы элементы природы (растения, натуральные материалы) для создания уникального интерьера. Пример задания: Проектирование мебели или декора с использованием природных элементов, таких как растения, дерево, камень, и внедрение современных технологий, например, создание устойчивых 3D-форматов. Пример: Забота об окружающей среде и устойчивое развитие

Забота об окружающей среде проявляется в разделе, который касается использования экологически чистых и устойчивых материалов для создания предметов интерьера. Обучающиеся учат, как важен выбор материала для создания продукции, которая не наносит вред окружающей среде. Пример: Взаимодействие с природой и здоровый образ жизни

Взаимодействие с природой и здоровый образ жизни также являются важными аспектами в контексте использования растений в интерьере, фитотерапия и косметология. Обучающиеся изучают, как растения могут быть использованы в дизайне интерьера, влияя на здоровье и атмосфера в доме. Важно, чтобы они понимали, как элементы природы могут улучшать психологическое и физическое состояние человека. Пример задания: Создание декоративных элементов для дома с использованием живых растений, например, мини-садов или зелёных стен, а также исследование их влияния на здоровье. Пример задания: Разработка интерьера с использованием переработанных материалов или биораслагающихся объектов, проектирование устойчивых, экологически безопас-

ных объектов в 2D/3D-форматах. Пример задания: Обучающиеся представляют свои проекты в классе, оценивая работы других, давая конструктивные комментарии и предлагая улучшения.

Особенность предмета **«Графика и проектирование»** охватывает широкий спектр предмета, связанных с созданием графических материалов, чертежей и проектированием. Одной из ключевых тем в этом направлении является оформление чертежей с использованием возможностей 3D моделирования. Данная тема включает в себя применение современных технологий и программных средств для создания трёхмерных моделей объектов, что значительно расширяет возможности проектирования и упрощает визуализацию различных деталей и конструкций. Предмет «Графика и проектирование», например, оформление чертежа с использованием возможностей 3D моделирования. Основные принципы 3D моделирования 3D моделирование позволяет создавать трёхмерные модели объектов, которые могут быть отображены с разных ракурсов, что делает процесс проектирования более точным и наглядным. В отличие от традиционных 2D чертежей, 3D модели дают полное представление о форме, размерах, взаимодействиях и конструктивных особенностях объекта.

Особенности использования современных технологий и инноваций

Внедрение новых технологий: Стимулируйте обучающихся к использованию инновационных технологий, таких как виртуальная и дополненная реальность (VR и AR), для более глубокой визуализации 3D проектов. Например 10.3.4.1 уметь оформлять чертеж с использованием возможностей ПО, 3D печать: включите в курс основы 3D печати и используйте её для демонстрации созданных моделей. Это позволит с обучающимся увидеть, как их проекты превращаются в физические объекты.

Безопасность при работе с программным обеспечением

При работе с программами для 3D форматирования необходимо соблюдать несколько мер безопасности, чтобы защитить данные и избежать неприятных ситуаций.

Защита от вирусов и вредоносного ПО: использование лицензионного программного обеспечения, чтобы избежать скачивания ненадежных версий, которые могут содержать вирусы или вредоносные программы.

Регулярное обновление антивирусных программ на всех компьютерах, используемых для 3D форматирования, чтобы обеспечить защиту от внешних угроз.

Регулярные резервные копии: программные ошибки или сбои компьютеров могут привести к потере данных. Важно обучить обучающихся делать регулярные резервные копии их моделей и проектов на внешние носители или в облачные хранилища.

Управление доступом: важно контролировать доступ обучающихся к программам и проектам. Использование учетных записей с ограниченными правами

для предотвращения случайного удаления или повреждения данных.

Искусственный интеллект в «Графика и проектировании»

1. Автоматизация проектирования через ИИ в CAD-программах: Некоторые САПР-системы (например, Autodesk Fusion 360) уже используют ИИ для оптимизации конструкции, расчёта нагрузок и подбора материалов.

В генеративном дизайне ИИ способен самостоятельно создавать варианты конструкций на основе заданных параметров, что обучает студентов альтернативным подходам в инженерном мышлении.

2. ИИ в оформлении чертежей и 3D-форматирование может использоваться для коррекции ошибок, ИИ может находить логические или симметрические ошибки в чертежах, предложить улучшения по эргономике.

ИИ используется для автоматической разметки, программы с ИИ могут автоматически выставлять размеры, обозначения, генерировать технические спецификации.

3. Создание цифровых двойников позволяет моделировать реальные объекты, ИИ может анализировать фотографии/сканы и создавать на их основе 3D-формат, облегчая проектирование реальных предметов.

Навыки безопасного и ответственного использования ИИ:

Важно не слепо доверять ИИ, а проверять его предложения на ошибки или противоречия, обучать анализу результатов ИИ.

Обучающиеся должны понимать, что ИИ — это инструмент, а не замена их собственной креативности и ответственности. Важно обучать, как сохранять результаты работы, особенно при использовании облачных сервисов и ИИ-сред.

Формирование функциональной грамотности обучающихся в рамках предметов образовательной области «Технология и искусство».

Художественный труд – это один из важных предметов в школьной программе, который не только развивает творческие способности обучающихся, но и способствует формированию их функциональной грамотности.

Развитие чувства ответственности за собственную и окружающих безопасность является важной частью обучения на уроках художественного труда. В этой связи для обучающихся важно значение соблюдения правил безопасного поведения, соблюдения правил гигиены труда и безопасности, включая использование инструментов только по назначению, хранение их в специальных местах, а также поддержание чистоты и порядка на рабочем месте.

Содержание предметов данной области должно способствовать формированию навыков для повседневной жизни. В рамках реализации цели обучения «5.2.6.1 использовать материалы и инструменты, соблюдая технику безопасности, осознавая и демонстрируя ее важность» рекомендуется формировать навыки для повседневной жизни из различных материалов, такие как плетение

подставок для кухонных приборов, декоративных панно из шерстяных нитей и др. или вязание спицами изделий (шарф, косынка, подставка, чехол для мобильного телефона)», где рекомендуется научить обучающихся различным техникам вязания изделий с применением одного или нескольких расцветок тканей.

Моделирование изделий, как один из навыков формируется (*«7.1.5.2 выполнять эскизы и разрабатывать графическую и технологическую документацию для изготовления изделия, используя различные средства графики»*) для того, чтобы обучающиеся смогли отрабатывать навыки разработки графических эскизов изделий в ручной технике и/или с использованием компьютерных программ с учетом материала для изделий (ткани, бисера и др).

Изучая предметы данной области, обучающиеся должны понимать, что язык технологии и искусства меняется в зависимости от контекста, и повышать свою способность гибко использовать данные языки. Словарь технологий часто носит технический характер и включает специальные термины для понятий, процессов и производства. Обучающиеся должны научиться понимать, что большая часть технологической информации представлена в виде рисунков, диаграмм, блок-схем, моделей, таблиц и графиков. В этой связи важно правильно использовать цели обучения и разделять или объединять для понимания предметной и функциональной области, т.к. обучающиеся должны овладеть навыками слушания, ведения разговора и обсуждения в технологических процессах, особенно при формулировании, анализе и оценке идей.

На уроках музыки, так же, как и на уроках художественного труда, рекомендуется систематически и целенаправленно вести работу над развитием читательской грамотности обучающихся, т.к. чтение музыкальных терминов, знаков и понятий влияет на понимание и исполнение музыкальных произведений различных жанров.

Музыка способствует развитию и математической грамотности, они тесно связаны между собой, т.к. музыка способствует пространственному мышлению и музыкальные произведения основаны на симметрии, ритме и других математических паттернах. Например, изучение нотной грамоты учит понимать обучающихся продолжительности времени (например, восьмая нота, четвертная нота, половинная нота), которые имеют строго определенные математические значения: музыкальные метры, такие как $4/4$ или $3/4$ или термин «аккорд» - это фраза из нескольких звуков. Музыка основана на времени, ноты имеют разную продолжительность, а ритм задает темп музыки. Понимание временных соотношений в музыке помогает обучающимся развивать чувство времени и навыки счета, а также логические структуры, которые имеют повторение, контраст и развитие. Данные качества помогают обучающимся понимать сложные произведения такие как фуга, соната, а также развивать логическое мышление и навыки решения задач.

С материалами, сборниками тестов и результатами международных сопоставительных исследований PISA, PIRLS и др. для совершенствования работы по формированию функциональной грамотности обучающихся можно ознакомиться на сайте АО «Талдау» <https://tal dau.edu.kz/storage/app/media/PISA/%20PISA-2022.pdf>

ФИЗИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА

Начальное, основное среднее и общее среднее образование

Содержание образовательной области «Физическая культура» направлено на развитие физических качеств, интереса к самостоятельному выполнению общеразвивающих упражнений; привитию культуры здорового образа жизни; формированию представлений о роли физической культуры в жизни человека, умению самостоятельно находить информацию о спорте, национальных видах спорта и использовать ее для укрепления здоровья; формированию культуры общения со сверстниками в условиях учебной, игровой и соревновательной деятельности.

Учебный процесс по физической культуре связан с комплексным воздействием на морфофункциональную сферу, состояние здоровья и психику обучающихся. В школе физическое воспитание является целостным процессом по своей направленности, содержанию, формам организации, методам реализации по некоторым другим характеристикам дифференцируется на основные разновидности:

- учебный предмет «Физическая культура»;
- физкультурно-оздоровительные мероприятия в режиме учебного дня школы (лицея, гимназии);
- внеурочная деятельность по физической культуре;
- внеклассная спортивно-массовая работа;
- общешкольные физкультурно-массовые и спортивные мероприятия.

Типовая учебная программа определяет цели, задачи, планируемые результаты, содержание и организацию образовательного процесса на ступенях начального, основного среднего и общего среднего образования и реализуется организацией образования через урочную и внеурочную деятельность с соблюдением требований санитарно-эпидемиологических правил и нормативов. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2100023890>

При выборе организацией образования Типовых учебных планов с сокращенной учебной нагрузкой выделяется на предмет «Физическая культура» 1 час за счет вариативного компонента, который в обязательном порядке отводится на проведение спортивных игр.

На третьем часе физической культуры педагог разрабатывает и внедряет современные методы и педагогические технологии учебного процесса в рамках учебной программы, не меняя её содержания. Педагог обязан при составлении программы на третий час опираться на ГОСО и типовую учебную программу.

Рекомендуется при проведении третьего часа физической культуры использовать несколько спортивных игр, включенных в типовую учебную программу. Равномерное распределение часов на спортивные игры обеспечивает всестороннее развитие, поддержание индивидуального интереса и соблюдение принципов здорового физического воспитания.

В соответствии с разделом 2 «Порядок проведения текущего контроля успеваемости и промежуточной аттестации обучающихся» приказа Министерства образования и науки РК от 18 марта 2008 года № 125, по предмету «Физическая культура» будет проводиться формативное оценивание учебных достижений обучающихся. В нем не устанавливаются ограничения на проведение формативной оценки для предметов, по которым не проводятся СОР и СОЧ.

При оценке физической подготовленности учитывается как максимальный результат, так и прирост результата. Причем индивидуальные достижения (т.е. прирост результатов) имеют приоритетное значение. При оценивании по физической культуре учитываются теоретические знания, техника выполнения двигательного действия, и умение осуществлять физкультурно-оздоровительную деятельность. Требования к выставлению зачета по учебным предметам «физическая культура», «музыка», «художественный труд», «самопознание», «основы предпринимательства и бизнеса», «графика и проектирование», Нур-Султан 2019 год. Рекомендовано к изданию Ученым советом Национальной академии образования им. И. Алтынсарина (протокол №8 от 17 сентября 2019 года) <https://uba.edu.kz/storage/app/media/Metod%20usynymdama/2019/shynytyrumuzyka-korkem-ebek-ozin-ozitanu-ksipkerlik-zhne-biznes-negizderi-grafika-zhnezhobalau-ou-pnderi-boyynsha-syna-talaptary.pdf>

Основное внимание учителя при проведении уроков физической культуры должно быть направлено на техническую подготовку занимающихся.

В 1-4 классах обратить внимание на освоение основных двигательных навыков и повышение физической подготовленности обучающихся, включая информацию о средствах общей физической подготовки.

В 5-9 классах обратить внимание на повышение физической подготовленности обучающихся, включая информацию о средствах общей физической подготовки.

В 10-11 классах обратить внимание на совершенствование физических качеств и

технико-тактической подготовленности обучающихся.

Необходимо создание и обеспечение безопасных условий при организации и проведении образовательного процесса по учебному предмету «Физическая культура». Спортивное оборудование на территории организации образования, спортивный инвентарь по конструкции, размерам, материалам должны соответствовать возрастным и психофизическим особенностям обучающихся, иметь сертификат соответствия и пройти испытания на безопасность.

При составлении учебного расписания по предмету «Физическая культура» необходимо соблюдать возрастные особенности обучающихся при параллельном ведении урока в нескольких классах в одном спортивном зале. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2100023890>

При организации внеурочной деятельности в школе педагогам физической культуры рекомендуется использовать методические рекомендации по организации внеурочных спортивных занятий в организациях образования, методические рекомендации по организации спортивно-массовых и физкультурно-оздоровительных мероприятий. (<https://www.nnpcfk.kz/index.php/ru/metodicheskie-materialy/metodicheskoe-rekomendatsiya>, раздел «Методические материалы»).

НАЧАЛЬНАЯ ВОЕННАЯ И ТЕХНОЛОГИЧЕСКАЯ ПОДГОТОВКА

Общее среднее образование

В соответствии с подпунктом 8 пункта 23, пунктом 38, 44 Государственного общеобязательного стандарта общего среднего образования (Приложение 4), утвержденного приказом Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года № 348, в 10-11 классах содержание образовательной области основы военного дела реализуется через предмет «Начальная военная и технологическая подготовка» (далее - НВТП).

Содержание учебного предмета должно обеспечить формирование представлений, знаний об основах военного дела и развивать компетенции в области предмета, в таких разделах, как:

- робототехника и IT-технологии, формировать устойчивое представление о службе в Вооруженных Силах Республики Казахстан и давать знания по основам военного дела, содержания требований общевоинских уставов;
- формирование мировоззрения гражданственности у молодежи, убежденности в необходимости защиты суверенитета Республики Казахстан; развитие здорового интереса к военной профессии;
- освоения основ безопасности жизнедеятельности человека в чрезвычайных ситуациях.

Объём учебной нагрузки по учебному предмету представлен в Приложениях

21-30, 85-90 (10-11 классы) к приказу МОН РК от 8 ноября 2012 года № 500 (с изменениями и дополнениями от 26.10.2023 г. № 323) «Об утверждении типовых учебных планов начального, основного среднего, общего среднего образования Республики Казахстан».

В соответствии с разделом 2 «Порядок проведения текущего контроля успеваемости и промежуточной аттестации обучающихся» приказа Министерства образования и науки РК от 18 марта 2008 года № 125, по предмету «НВТП» будет проводиться формативное оценивание учебных достижений обучающихся. В нем не устанавливаются ограничения на проведение формативной оценки для предметов, по которым не проводятся СОР и СОЧ.

В 10 классе с целью развития практических умений и навыков обучаемых, а также для формирования интереса к изучению военного дела в конце учебного года с юношами проводятся пятидневные учебно-полевые (лагерные) сборы в объеме 30 часов на базах воинских частей (по согласованию с командованиями воинских частей) или в организациях образования с соответствующей учебно-материальной базой.

Требования по учебно-полевым (лагерным) сборам представлены в Приложение 127 к приказу Министерства просвещения Республики Казахстан от 16 сентября 2022 года № 399. Необходимо ознакомить с мерами по соблюдению техники безопасности на уроках НВТП в 10-11 классе;

Общие меры безопасности

Перед началом занятий проводится инструктаж по технике безопасности с регистрацией в журнале. Категорически запрещено приносить на занятия посторонние предметы (ножи, зажигалки, острые предметы). Обучающиеся обязаны выполнять команды и указания преподавателя строго и без самовольства. В помещении и на плацу необходимо соблюдать порядок и дисциплину.

При обращении с учебным оружием (макетами)

Работать с учебным оружием только с разрешения и под контролем преподавателя. Не направлять оружие (даже учебное) на людей. Не разбирать и не модифицировать оружие без команды. Проверить, что оружие разряжено, даже если используется макет.

Во время строевой и физической подготовки

Проверка одежды и обуви: она должна быть удобной, не скользкой. Заниматься только в спортивной или военной форме, соответствующей погоде (на улице). Соблюдать дистанцию, не толкаться, не совершать резких и несанкционированных движений. При недомогании — сообщить преподавателю немедленно.

При проведении занятий на местности

Соблюдать меры личной безопасности при передвижении по пересечённой местности. Не приближаться к незнакомым объектам, подозрительным предметам. Не пить воду из открытых источников. Следить за погодными условиями, не перегреваться / не переохлаждаться.

Действия при чрезвычайной ситуации

Быстро и спокойно выполнять команды преподавателя. Знать пути эвакуации, места сбора. Уметь оказывать первую медицинскую помощь.

Формирование функциональной грамотности обучающихся в рамках предмета «Начальная военная и технологическая подготовка».

Формирование у обучающихся способности использовать знания в различных жизненных ситуациях по учебному предмету «НВП» представляет собой важную задачу образовательного процесса, которая включает в себя не только умение понимать теоретическую часть программы, но и способность применять их в реальной жизни. Формирование основ военного дела требует комплексного подхода. Например, при рассмотрении темы *«Экстремизм и терроризм - как угроза национальной безопасности. Виды экстремизма»* рекомендуется дать полную характеристику терроризму и экстремистской деятельности, в антиконституционных действиях террористической деятельности: причины возникновения экстремизма и терроризма; выделить их характерные черты и сопоставить степень угрозы; сопоставить изученный материал с происходящими событиями в мире с учетом возрастных особенностей.

В разделе «Огневая подготовка» развивать необходимые знания и умения в выполнении норматива *«порядок неполной разборки и сборки автомата Калашникова»*; отработки навыков в освоении назначения частей и механизмов автомата. Здесь рекомендуется объяснить обучающимся в необходимости строгого соблюдения порядка разборки и сборки оружия, так как данный норматив необходим и в жизненной или экстремальной ситуации.

В условиях геополитической обстановки важно развивать представления о военной робототехнике и основных направлениях применения роботов в военном деле.

3

Особенности проведения внутреннего и внешнего оценивания



Качество образования характеризует эффективность образовательной деятельности, а также соответствие подготовки обучающегося и воспитанника требованиям государственного общеобязательного стандарта образования, потребностям личности, общества и государства.

Система оценки качества образования в Республике Казахстан основана на комплексном подходе, который охватывает как внутренние, так и внешние процедуры оценки учебных достижений обучающихся. Данные процедуры позволяют педагогам отслеживать прогресс обучающихся, уровень и качество освоения учебных программ, степень сформированности ключевых компетенций, а также определить направления для дальнейшего совершенствования образовательного процесса.

ВНУТРЕННЕЕ ОЦЕНИВАНИЕ УЧЕБНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ

Нормативные документы: приказ МОН РК от 18 марта 2008 года № 125 «Об утверждении Типовых правил проведения текущего контроля успеваемости, промежуточной и итоговой аттестации обучающихся»; приказ МОН РК от 21 января 2016 года № 52 «Об утверждении критериев оценки знаний обучающихся».

Методические разработки по оцениванию можно найти на сайте Академии: www.uba.edu.kz.

Оценивание учебных достижений обучающихся играет важную роль в обеспечении качества образования, выступая инструментом для анализа эффективности преподавания и освоения учебного материала. Внутреннее оценивание позволяет педагогам отслеживать динамику обучения, выявлять сильные и слабые стороны каждого обучающегося и своевременно корректировать образовательный процесс.

В основе внутреннего оценивания лежит система критериального подхода, которая включает в себя суммативное (СО) и формативное оценивание (ФО).

Суммативное оценивание

Суммативное оценивание (СО) проводится для определения уровня освоения знаний и сформированности навыков обучающихся после изучения разделов учебной программы и по окончании учебной четверти.

При организации СО педагог должен руководствоваться следующими нормами:

- форма и время проведения СОР (контрольная, практическая или творческая работа, проект, эссе, диктант, изложение, сочинение, тестирование) определяются педагогом самостоятельно;
- соблюдение академической честности является приоритетом: педагоги должны разрабатывать задания добросовестно, а обучающиеся – выполнять их честно;
- задания СО составляются педагогами на основе изученного материала в соответствии с Типовыми учебными программами;
- перед проведением СОЧ задания предварительно обсуждаются на заседании методического объединения педагогов для оценки их соответствия целям обучения, объему, инструкциям и времени выполнения;
- частота проведения СОР: не более 3-х раз в четверти. Если четверть включает четыре и более разделов/сквозных тем, допускается объединение тем и проведение СОР в два этапа;
- частота проведения СОЧ: не более 3-х в один день, с учетом сложности предметов. СОЧ не проводится в последний день четверти, а также одновременно с СОР по одному предмету.
- обеспечение объективности оценивания: при спорных вопросах по письменным СОЧ педагогический совет может назначить модерацию, которая проводится не позднее чем за один день до выставления итоговых оценок.

При выставлении баллов за ФО, СОР и СОЧ учителя учитывают следующее:

1. Фиксация результатов: баллы за ФО, СОР и СОЧ выставляются в электронный журнал.
 2. Формирование четвертной оценки: учитываются результаты ФО (25%), СОР (25%) и СОЧ (50%).
 3. Баллы за ФО: во 2–11 классах максимальный балл составляет от 1 до 10 (выставление баллов за ФО не обязательно на каждом уроке).
 4. Баллы за СОР: 1–4 классы – от 7 до 15 баллов; 5–11 (12) классы – от 7 до 20 баллов.
 5. Баллы за СОЧ: устанавливаются в соответствии с техническими спецификациями по предметам и могут варьироваться в зависимости от предмета и класса.
-

6. Объективность оценивания: при выставлении итогового балла за СОР и СОЧ не учитываются помарки, оформление условий заданий и поведение обучающихся.
7. Перевод баллов в оценки: 0%–39% – «2»; 40%–64% – «3»; 65%–84% – «4»; 85%–100% – «5».
8. Годовая оценка (для 2–11(12) классов) рассчитывается как среднее арифметическое четвертных оценок с округлением до целого числа и является итоговой.

Формативное оценивание

Главная задача ФО — отслеживание прогресса обучающихся на ранних этапах обучения, чтобы при необходимости адаптировать методы преподавания и повысить эффективность образовательного процесса.

Для эффективной реализации ФО педагогу необходимо:

- регулярно информировать своих обучающихся о целях урока / обучения, в том числе путем разъяснения критериев, по которым будет оцениваться их работа, и образцов высококачественных работ;
- регулярно использовать информацию о результатах оценивания в классе для пересмотра и корректировки преподавания;
- предоставлять обучающимся регулярную, содержательную, конструктивную и оперативную обратную связь, которая помогает обучающимся понять, как планировать свое обучение;
- активно вовлекать обучающихся в оценивание для развития навыков само- и взаимооценивания.

Итоговая аттестация

Итоговая аттестация после 9 (10) и 11 (12) классов проводится по Типовым правилам текущего контроля и аттестации обучающихся. Ее цель — определить степень освоения учебных дисциплин, предусмотренных государственным стандартом. Аттестация включает итоговые экзамены (9 (10) класс) и государственные экзамены (11 (12) класс). Содержание и результаты аттестации регламентируются спецификацией по каждому предмету. Экзаменационные материалы (задания и схемы выставления баллов) для обучающихся 9 (10) класса разрабатывают управления образования областей, городов Астана, Алматы и Шымкент (далее – управления образования), для обучающихся 11 (12) класса организаций среднего образования, а также для 9 (10) и 11 (12) классов республиканских школ разрабатывает республиканское государственное предприятие на праве хозяйственного ведения «Национальный центр тестирования» Министерства науки и высшего образования РК. Результаты экзаменов в 9 (10) классе выставляются в журнал и переводятся в оценки, учитывая 30% за экзамен и 70% за четвертные оценки. Итоговая оценка округляется до целого. Результаты обсуждаются на педсовете, где принимаются меры по улучшению качества образования.

Экзамен по казахскому языку

С 2023-2024 учебного года обучающиеся 5-8 и 10 классов сдают экзамен по казахскому языку в конце учебного года. Экзамен проводится по Типовым правилам аттестации и включает письменную и устную форму. Задания составляются педагогами с соблюдением академической честности и утверждаются администрацией учебного заведения. Экзамен проводится на казахском языке и включает проверку навыков чтения, письма и соблюдения речевых норм в школах с казахским языком обучения, а также аудирования, говорения, чтения и письма по предмету «Казахский язык и литература» в школах с неказахским языком обучения.

Оценка экзамена проводится по пятибалльной шкале с использованием рубрик, которые описывают уровни работ: сильный (5 баллов), средний (3-4 балла) и слабый (1-2 балла). Итоговая оценка рассчитывается на основе 30% результатов экзамена и 70% годовой оценки. Округление итоговой оценки производится до ближайшего целого числа.

СОБЛЮДЕНИЕ АКАДЕМИЧЕСКОЙ ЧЕСТНОСТИ

Академическая честность является фундаментом качественного образования и предполагает ответственное, этичное поведение всех участников образовательного процесса. Для эффективного продвижения академической честности в школах важно разработать и внедрить внутришкольные правила, которые будут включать требования к академически честному поведению, а также определять меры ответственности за их нарушение.

Основными принципами академической честности обучающихся в образовательном процессе являются:

- честность в выполнении всех видов учебных заданий и недопустимость обмана, списывания и плагиата.
- доверие в подлинности выполненных обучающимися работ.
- справедливость, ответственность и смелость проявляются в честном выполнении заданий, осознании последствий поступков и готовности сообщать о нарушениях.

Этическими нормами обучающихся в учебном процессе определяются:

- уважение к результатам чужого интеллектуального труда, недопустимость присвоения идей и работ других обучающихся;
- открытость и честность в построении диалога с одноклассниками и педагогами на основе взаимного доверия;
- недопустимость списывания или использования чужих ответов и нести ответственность за самостоятельное выполнение заданий.

К нарушениям академической честности обучающихся относятся:

- списание, использование шпаргалок, подсказок или технических средств в ходе суммативного оценивания и экзаменов;
- заимствование чужих идей, текстов или работ как собственных без указания

автора;

- подделка результатов экспериментов, опросов, исследований с целью искажения действительности;
- недобросовестная передача собственных работ другим обучающимся для их представления как собственных результатов.

Для формирования культуры академической честности в организации образования предлагается:

- разработка и внедрение внутришкольных правил академической честности, включающих формы недобросовестного поведения, правила допустимого использования ИИ и алгоритмы реагирования на нарушения. Документ должен быть интегрирован в стратегические материалы школы (ПРШ, ВШК и др.);
- проведение на регулярной основе информационно-разъяснительной работы с обучающимися, родителями (памятки, информационные буклеты, родительские собрания, постеры, рассылки в мессенджерах и др.);
- соблюдение педагогами принципов академической честности, прозрачность оценочных процедур, создание на уроке атмосферы доверия и открытого диалога, способствующего формированию у обучающихся внутренней ответственности;
- создание школьных объединений (советов, комитетов) по академической честности и этике, деятельность которых будет направлена на реализацию и контроль выполнения школьных правил академической честности, включая, рассмотрение случаев нарушений.

Важно! Рекомендуется ознакомиться с Методическими рекомендациями по обеспечению академической честности в школе, разработанными НАО им. И. Алтынсарина: <https://uba.edu.kz/storage/app/media/22222%20%20RRRRRR%20%20SSSSS.pdf>

ВНЕШНЕЕ ОЦЕНИВАНИЕ УЧЕБНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ

Мониторинг образовательных достижений обучающихся (МОДО) – это внешний мониторинг, проводимый независимо от организаций образования с целью оценки соответствия учебных достижений обучающихся требованиям ГОСО. Цель – получение данных для принятия решений по повышению качества образования на уровнях начального и основного среднего образования.

В рамках МОДО осуществляется организация и проведение тестирования, обработка и анализ результатов, на основе которых оказывается методическая поддержка и разрабатываются рекомендации. МОДО проводится в соответствии с Законом РК «Об образовании» и «Правилами проведения мониторинга образовательных достижений обучающихся», утвержденными приказом Министра образования и науки Республики Казахстан от 5 мая 2021 года № 204.

Сроки проведения. МОДО планируется провести в апреле 2026 года во всех регионах страны в едином формате по утвержденному графику. Информация о сроках будет утверждена приказом и заранее доведена до организаций образования.

Оцениваемые направления. Функциональная грамотность обучающихся оценивается по трём направлениям:

- читательская грамотность;
- математическая грамотность;
- естественнонаучная грамотность.

Содержание тестов разработано на основе школьных программ и адаптировано с учетом международных исследований.

Формат проведения. МОДО проводится в компьютерном формате в режиме онлайн. Обучающиеся работают за индивидуальными компьютерами с доступом в интернет в компьютерных классах школ. Проведение тестирования в бумажном формате не предусмотрено.

Организация процесса

Участники: обучающиеся 4-х и 9-х классов отобранных школ из всех регионов страны, охват составляет около 25 % общеобразовательных школ. Приказом руководителя организации образования назначается школьный координатор, ответственный за подготовку и проведение тестирования.

Администраторами тестов назначаются сотрудники школы, не являющиеся учителями-предметниками (например, психологи, библиотекари). Администраторы обеспечивают соблюдение процедуры тестирования и конфиденциальность данных.

Внешние независимые наблюдатели осуществляют обход аудиторий во время тестирования, контролируют соблюдение процедур, фиксируют нарушения, составляют отчетные документы. Они обеспечивают прозрачность и соблюдение принципов академической честности в процессе мониторинга.

Для координаторов, администраторов и IT-специалистов **проводятся обучающие вебинары** на платформах Zoom/Microsoft Teams с разъяснением ролей и обязанностей всех участников. Методические материалы предоставляются заранее.

Во время тестирования строго запрещено:

- использование мобильных телефонов, смарт-устройств и других электронных гаджетов;
- пронос вспомогательных материалов (шпаргалок, формул, учебников);
- разглашение содержания тестов, копирование, фотографирование и распространение заданий;
- присутствие в аудитории посторонних лиц, не имеющих официальных пол-

номочий.

В случае выявления нарушений применяются соответствующие меры: удаление участника, аннулирование результатов и оформление акта. Обучающиеся заранее предупреждаются о недопустимости распространения информации о заданиях, в том числе в социальных сетях как во время тестирования, так и после его завершения.

Результаты МОДО носят исключительно диагностический характер, не влияют на аттестацию обучающихся и рейтинг школ. Они используются для анализа состояния образования, выявления проблемных зон и подготовки рекомендаций по их устранению. Каждой школе предоставляется диагностический отчёт с результатами своих обучающихся и общенациональными данными.

Примечание: при подведении итогов МОДО проводится комплексный анализ данных для выявления аномально высоких результатов. В случае подозрений на нарушение академической честности такие данные исключаются из итоговых отчётов. В расчет принимаются только объективно полученные результаты.

Типичные трудности обучающихся, выявленные в результате МОДО:

По **читательской грамотности** у обучающихся 4-х и 9-х классов наблюдается общая тенденция: чем выше уровень сложности заданий, тем ниже процент их выполнения. Четвероклассники испытывают трудности при сопоставлении текстов разных типов по теме, структуре, языковым средствам. Обучающимся 9-х классов сложнее всего анализировать стилистические и жанровые особенности, понимать авторскую позицию и использовать элементы художественной выразительности (ирония, преувеличение, намёк и др.).

По **математической грамотности** прослеживается преемственность «западающих» разделов учебной программы как на уровне начального, так и основного среднего образования. Так, обучающиеся 4-х классов страны испытывают значительные затруднения при изучении таких разделов, как «Математическое моделирование», «Множества, элементы логики» и «Элементы геометрии». В 9-х классах на протяжении последних трёх лет наблюдается недостаточный уровень усвоения разделов «Геометрия», «Математическое моделирование и анализ», а также «Статистика и теория вероятностей».

По **естественно-научной грамотности** у обучающихся 4-х и 9-х классов также прослеживаются затруднения в освоении отдельных разделов, что указывает на преемственность содержания. Темы, вызывающие трудности в начальной школе, находят продолжение в предметах естественно-математического направления (физика, химия, биология, география) на уровне основного среднего образования.

Важно! Рекомендуется ознакомиться с аналитическим отчетом по результатам МОДО-2024 на сайте Академии <https://uba.edu.kz/qaz/metodology/3>

TIMSS

Международное исследование TIMSS-2023, организованное Международной ассоциацией по оценке учебных достижений (IEA), охватило 64 страны и было направлено на оценку уровня математической и естественно-научной подготовки обучающихся 4-х и 8-х классов. По итогам исследования казахстанские обучающиеся 4-х классов набрали 487 баллов по математике (41-е место), обучающиеся 8-х классов — 454 балла (28-е место). По естествознанию результаты составили 467 и 443 балла соответственно. Обучающиеся продемонстрировали высокие результаты при выполнении заданий на применение знаний и рассуждение, однако наибольшие затруднения вызвали задания, связанные с разделами «Данные» (математика) и «Биология» (естествознание). Разрыв в результатах между обучающимися городских и сельских школ сохраняется, однако наблюдается устойчивая тенденция к его сокращению.

Важно! Рекомендуется ознакомиться с результатами TIMSS-2023 по ссылке <https://www.iea.nl/studies/iea/timss/timss2023>

Рекомендуется!

Учителям-предметникам рекомендуется учитывать результаты МОДО и TIMSS при планировании учебного процесса, с особым акцентом на те темы и разделы учебной программы, по которым обучающиеся демонстрируют наиболее низкие результаты. Вместо организации «натаскивания» на конкретные тестовые задания, следует гармонично интегрировать западающие темы в учебный процесс, ориентируясь на развитие как предметных, так и метапредметных компетенций.

В частности, **учителям языковых предметов** рекомендуется сосредоточить внимание на развитии у обучающихся навыков анализа художественных и информационных текстов, в том числе: формулирования умозаключений о мотивации и чувствах героев, выявления скрытых смыслов и деталей, оценки и интерпретации смешанных текстов (текст + инфографика, диаграммы и пр.).

Учителям естественнонаучных предметов целесообразно усиливать работу по формированию у обучающихся компетенций, связанных с применением научных знаний для объяснения явлений окружающего мира, осознанием взаимосвязи науки, технологий и экологии, а также проведением практико-ориентированных лабораторных работ и исследовательских проектов.

Учителям математики рекомендуется акцентировать внимание на преподавании разделов «Геометрия», «Статистика и теория вероятностей», «Математическое моделирование и анализ». Особое значение имеет разработка заданий, связанных с реальными жизненными ситуациями с целью формирования у обучающихся навыков логического мышления, анализа данных, построения моде-

лей и принятия решений в практическом контексте.

Для повышения эффективности применяемых методов и стратегий педагогам рекомендуется выстраивать сотрудничество с коллегами на уровне школы, района/города и области, создавая профессиональные сообщества для обмена опытом и совместного анализа образовательных данных.

В условиях стремительного развития технологий и трансформации требований к образованию во всём мире, содержание и структура оценки функциональной грамотности постоянно обновляются. В этой связи особое внимание следует уделить изучению рамки PISA-2025, в которой приоритетной областью станет естественнонаучная грамотность, а дополнительный акцент будет сделан на оценке навыков владения иностранными языками, решении проблем с использованием цифровых инструментов и практик. В эпоху активного внедрения искусственного интеллекта и цифровых технологий особенно важно формировать у обучающихся гибкие, адаптивные навыки, критическое мышление, умение анализировать информацию и принимать обоснованные решения в быстро меняющемся мире.

Рекомендуется ознакомиться с рамкой PISA-2025 по ссылке https://pisa-framework.oecd.org/science-2025/kaz_rus/

4

Особенности организации воспитательной работы



На четвёртом заседании Национального курултая Глава государства Касым-Жомарт Токаев переименовал программу «Біртұтас тәрбие» в «Адал азамат» (далее — Программа). Программа является логическим продолжением ранее реализованной инициативы. Целью Программы является формирование образованного, патриотически настроенного и созидательного поколения, соответствующего идеалам концепции «Адал азамат».

В новом учебном году воспитательная работа будет организована в соответствии с 6 базовыми ценностями, отраженных в ГОСО.

Согласно содержанию Программы, ежемесячные мероприятия должны быть направлены на формирование целостной личности обучающихся в контексте представленных базовых ценностей:

- сентябрь – месяц трудолюбия и профессионализма;
- октябрь – месяц независимости и патриотизма;
- ноябрь – месяц справедливости и ответственности;
- декабрь – месяц единства и солидарности;
- январь – месяц закона и порядка;
- февраль – месяц созидания и новаторства;
- март – месяц независимости и патриотизма;
- апрель – месяц трудолюбия и профессионализма;
- май – месяц единства и солидарности.
- июнь – месяц справедливости и ответственности;
- июль – месяц закона и порядка;
- август – месяц закона и порядка.

По результатам анализа 2024–2025 учебного года предлагается усилить реализацию 6 социальных проектов и профилактических мер в рамках Программы.

Предлагаемые к реализации проекты:

- «Қамқор» – продвижение ценностей через реализацию социальных проек-

тов

- «Еңбегі адал – жас өрен» – формирование ценностей через развитие интереса к профессиям и идее трудолюбия
- «Шабыт» – раскрытие творческого потенциала обучающихся
- «Ұшқыр ой алаңы» – развитие языковых навыков и тематические обсуждения
- «Smart bala» – конкурс инновационных проектов
- «Балалар кітапханасы» – формирование интереса к чтению и познанию

Системная и комплексная работа по формированию ценностей реализуется в рамках образовательного процесса через ежедневные и еженедельные мероприятия (таблица 12):

Таблица 12 – Системная реализация воспитательных мероприятий

№	Ежедневно	Еженедельно
1	«Ұлттық ойын – ұлт қазынасы»: организация свободного времени обучающихся в течение перемен в виде игр (асық, тоғызқұмалақ, бес тас и др.)	«Менің Қазақстаным» - в начале учебной недели, на первом уроке обучающиеся исполняют Гимн Республики Казахстан. Цитаты недели – пословицы, поговорки, народные мудрости, изречения выдающихся личностей, содержание которых служит лейтмотивом учебной и внеучебной деятельности всей организации. Цитаты недели размещаются на информационных стендах, Led-экранах, классных досках
2	«Өнегелі 15 минут» – проведение родителями индивидуальной беседы со своим ребенком на одну из актуальных нравственных тем	«Қауіпсіздік сабағы» – 10 минут в рамках классного часа о соблюдении обучающимися личной безопасности, безопасного поведения, включая изучение правил дорожного движения, основ безопасности жизнедеятельности
3	«Үнемді тұтыну» – формирование бережного отношения к природным ресурсам (вода, энергия) путем каждодневных действий по потреблению воды, пищи, энергии и природных ресурсов через памятки, инструкции и флаеры.	Проведение классных часов по формированию культуры поведения и здорового образа жизни обучающихся
4	«Күй күмбірі» – использование кюев вместо звонков, а также звучание кюев во время больших перемен.	

В содержание классных часов интегрируются следующие профилактические мероприятия:

Цифрлық әлемде қауіпсіз қадам;
Буллингтен қорған!
Ойынға салауатты көзқарас;
Өмірге салауатты қадам;
Қоғамдық мүлікті қорға!
Қауіпсіз қоғам.



Методические рекомендации предлагаются по указанному QR-коду.

Рекомендации по проведению «Дня знаний»

Формат проведения «Дня знаний» образовательные организации определяют самостоятельно, обеспечивая участие всего школьного сообщества.

Рекомендуемая тема - «Мектебім – мейірім мекені!»

Поднятие государственного флага и исполнение гимна проводятся в соответствии с правилами использования государственных символов Республики Казахстан.

В новом учебном году педагогам необходимо уделить особое внимание **популяризации и формированию у обучающихся ценностей в рамках единой программы воспитания «Адал азамат»** в течение всего учебного года.

На торжественное мероприятие важно **обратить внимание на важность участия родителей/законных представителей первоклассников.**

Педагогам рекомендуется:

- Открытый диалог о летних каникулах и ожиданиях от нового учебного года.
- В рамках проекта «Балалар кітапханасы» проанализировать прочитанные книги, рассказать о понравившихся персонажах, ключевых событиях и т.д.
- Использовать современные технологии (интерактивная доска, презентации, видеоматериалы, искусственный интеллект).

Проведение республиканского интервью-челленджа «Моя школа – островок доброты» (1 сентября 2025 года среди обучающихся, их родителей и педагогов в формате коротких интервью 1-2 минуты).

Темы челленджа:

- **2-4 классы:** «Яркие воспоминания летних каникул»
- **5-8 классы:** «Лето – время новых открытий»
- **9-11 классы:** «Мои мечты и мои цели»

Видеоинтервью размещаются 1 сентября 2025 года с 17:00 до 21:00 с использованием хештегов: **#Bilim_quni #Mektebim_meirim_mekeni**

О ВНЕДРЕНИИ ПРОГРАММЫ «ДОСБОЛЛИКЕ»

Цель проекта: Цель проекта: реализация комплексной системы профилактики буллинга в организациях среднего образования Республики Казахстан.

Ключевые шаги по внедрению:

1. Утверждение локальных нормативных актов.
2. Формирование школьной антибуллинговой команды.
3. Оснащение зон риска видеонаблюдением (по возможности).
4. Проведение установочных семинаров для педагогов.
5. Интеграция мероприятий в план воспитательной работы.
6. Проведение диагностики социально-психологического климата.
7. Повышение квалификации специалистов.
8. Инструктаж персонала по алгоритмам реагирования.
9. Обучение обучающихся безопасному поведению и эмоциональному интеллекту.
10. Проведение занятий для родителей в ЦППР.
11. Регулярный мониторинг социального климата.
12. Использование цифрового ресурса: <https://orkeninstituty.kz/ru/dashboard/main>



Выполнение вышеуказанных пунктов внедрения Программы является обязательным.

Ссылка на программу и методические материалы.

РЕКОМЕНДАЦИИ ПО «УРОКАМ ЛИЧНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ»

Актуализация содержания программы «Уроки личной безопасности»

Актуализация содержания программы «Уроки личной безопасности» с целью улучшения восприятия обучающимися содержания программы дополнено видеороликами и информационно-методическими материалами.

На уроках личной безопасности рассматриваются важные темы как не попасть на роль «закладчика», оказание первой помощи, безопасность в интернете, четкие стратегии поведения в экстренных ситуациях, формирование у обучающихся правильной поведенческой практики, развитие полезных привычек, а также темы навыков безопасного поведения в обществе, культуры общения в социальных сетях, здорового образа жизни, позитивной благополучной среды среди детей и подростков; предлагаются практические навыки, которые помогут сохранить жизнь себе и окружающим, заранее обезопасить себя от вредных здоровью поступков.

Задачи педагогической общественности:

- сформировать навыки безопасного поведения;
- развивать культуру безопасности как полезную привычку;
- научить обучающихся распознавать угрозу, просить помощь и принимать решение;
- снизить риски насилия, травли, несчастных случаев в школе и вне её.

Исследования в области психологии подтверждают, что систематическое обучение обучающихся основам безопасности способствует:

- снижению уровня тревожности и стресса;
- формированию безопасной благополучной среды;
- развитию эмоционального интеллекта и умения обращаться за поддержкой (ППРК №748 от 31.08.2023 года);
- План воспитательной работы организации образования.

Регламент по организации урока личной безопасности:

1. Еженедельно проводить уроки по 10 минут на классных часах.
 2. Вести мониторинг сформированности навыков, используя чек-листы, опросы и наблюдения, конкурсы-соревнования.
 3. Информировать и вовлекать родителей на уроки безопасности.
 4. Стимулировать обсуждение, не навязывать готовые ответы.
 5. Использовать реальные истории, понятные подросткам.
-

6. Давать алгоритмы поведения в форме простых шагов.
7. На уроки приглашать представителей ЧС, полиции, здравоохранения, др.

Возрастные особенности и подходы в обучении безопасности

1–4 классы (7–10 лет)

Ключевая задача: развитие элементарных навыков самозащиты, распознавания опасностей и просьбы о помощи.

Методические подходы:

- Алгоритмы в виде картинок или шагов (например, «5 шагов, чтобы позвать на помощь»);
- Сценки и упражнения, рифмы «Что делать, если...»;
- Рисование «опасных и безопасных ситуаций»;

5–9 классы (11–15 лет)

Ключевая задача: формирование устойчивого навыка анализа ситуаций, умения принимать решения и действовать в нестандартной ситуации.

Методические подходы:

- Практическая работа с реальными кейсами и новостями;
- Интерактивный урок, кейс-разбор, работа в малых группах, просмотр и обсуждение видео-контента, ситуационные задачи.
- Ролевые игры, конкурсы/викторины;
- Обсуждение цифровых рисков, кибербуллинга, токсичных отношений;
- Видеоформаты, цифровые квесты, видеоролики.

10–11 классы (16–17 лет)

Ключевая задача: развитие рефлексии, способности оценивать риски/угрозы, ответственного поведения в ситуациях риска, угроз и неопределенности - в реальной и цифровой среде.

Методические подходы:

- обсуждение последствий необдуманных поступков в условиях давления, реальных ситуаций манипуляции, давления или вовлечения в рисковые действия (пример: участие в закладках, «дружеский» шантаж, вызов на «стрелку», буллинг);
- разбор видео-историй с YouTube или TikTok: «Где здесь опасность?»
- интерактивные задания с цифровой визуализацией;
- моделирование поведения в кризисных ситуациях;
- практикумы по оказанию первой помощи, и др.

Ключевая идея уроков безопасности в организации воспитательной работы

Уроки личной безопасности системно и ненавязчиво развивают у обучающихся функциональную грамотность, учат быть ответственными гражданами своей страны и вносят вклад в развитие безопасного общества. Важно, формировать правильные поведенческие практики, масштабировать полезные привычки, здоровый образ жизни.



Ссылка на методические рекомендации «Уроки личной безопасности» безопасности»

**ВНЕДРЕНИЕ ЕДИНОЙ ПРОГРАММЫ «АДАЛ АЗАМАТ»
ЧЕРЕЗ СОЦИАЛЬНЫЕ ПРОЕКТЫ РЕСПУБЛИКАНСКОГО УЧЕБНО-
МЕТОДИЧЕСКОГО ЦЕНТРА ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ**

Цель: вовоспитание образованного, честного, благородного поколения, способного укрепить самобытность страны и создать справедливое общество, основанное на национальных ценностях.

Проекты: «Дети и театр», «Зеленые клубы», «Детско-юношеское движение» («Жас Ұлан», «Жас Қыран»).

Просветительский проект «Дети и театр» может стать ресурсом формирования нравственной культуры подрастающего поколения, инструментом социализации личности, становления художественного вкуса, механизмом воспитания эстетически развитой, творческой личности, приобщения детей к правилам и нормам общества.

Экологический проект «Зеленый клуб» - добровольное объединение обучающихся, интересующихся защитой окружающей среды, научными энерго - и ресурсосберегающими проектами, StartUP и бизнес-проект в сфере экологии.

Через деятельность организаций «Жас ұлан» и «Жас қыран» дети и подростки активно включаются в общественную жизнь, воспитываются в духе любви к Родине, осваивают лидерские качества и учатся быть ответственными гражданами своей страны.

«Детско-юношеское движение» ориентировано как на развитие творческих способностей обучающихся, их профориентацию, так и на участие обучающихся в социально значимых проектах; способствует включению детей в жизнь общества, позволяет приобрести положительный опыт, служит средством выражения и защиты их интересов и прав (таблица 13).

Таблица 13 – Основные мероприятия

№	Основные мероприятия	Сроки
1	Заседание Республиканского координационного совета по развитию Республиканского ДЮД	октябрь
2	День «UstazToDay» ко Дню Учителя	октябрь
3	Выборы президентов школьных/ студенческих парламентов	октябрь
4	Республиканский детский Курултай лидеров ученического самоуправления «Время действовать»	ноябрь
5	Республиканский дистанционный конкурс «Лучшая детская юношеская организация»	декабрь

В программе «Центры педагогической поддержки родителей», ориентированной на родителей детей всех возрастных категорий обновлена и расширена с включением модулей «Внутренняя сила», «Безопасность ребёнка» и занятий для родителей детей с особыми образовательными потребностями. Обновлён контент занятий предыдущих лет с учетом тем по онлайн-безопасности, возрастных и гендерных особенностей, профилактики насилия и поддержку девочек-подростков.

1. Научная концепция ЦППР

Повышение педагогической компетентности родителей: обучение родителей основам педагогики и возрастной психологии, направленным на знание возрастных и психологических особенностей детей и подростков.

Психологическая поддержка и консультирование: предоставление родителям консультационных услуг с целью предотвращения и решения проблем, возникающих в отношениях с детьми и подростками.

Профилактика конфликтов и девиантного поведения: разработка и внедрение методов и программ профилактики девиантного и деструктивного поведения среди подростков, а также конфликтов в семье.

Развитие эмоциональной компетентности и родительской рефлексии: развитие эмоциональной компетентности, которая способствует повышению способности родителей понимать свои чувства и правильно интерпретировать и управлять эмоциональным состоянием детей.

2. Задачи педагогической поддержки родителей:

Организации системной педагогической поддержки родителей для развития **ПОЗИТИВНОЙ РОДИТЕЛЬСКОЙ КУЛЬТУРЫ**, психолого-педагогических и социальных компетенций родителей для обеспечения благополучия детей;

«Укрепление взаимодействия между организацией среднего образования и семьей в воспитании и развитии детей»;

Повышение ответственности родителей за воспитание и развитие детей.

3. Организация деятельности ЦППР в организациях образования:

Заместитель руководителя по воспитательной работе осуществляет организацию деятельности центра: планирование, составление расписания, контроль;

Педагогическое сопровождение родителей осуществляется классными руководителями, педагогами-психологами, социальными педагогами, педагогами дополнительного образования;

С учетом запросов родителей допускается самостоятельное определение тем занятий в объеме до 30% от предлагаемой программы;

Дополнительно предлагается организовать клуб «Школа мудрости» с привлечением активных представителей старшего поколения родительской общности.

В процессе воспитания используются следующие интерактивные формы: круглый стол (дискуссия); мозговой штурм (брейнсторм); деловые и ролевые игры; case-study (анализ реальных ситуаций, ситуационный анализ); мастер-класс; тренинг.

4. Методы и способы реализации педагогической поддержки родителей

- 1. Диагностика и консультирование:** постоянная диагностика потребностей родителей и их детей, а также организация индивидуальных и групповых консультаций с психологами и педагогами.
- 2. Обучающие тренинги и семинары:** организация обучающих мероприятий для родителей по возрастным кризисам, страхам детей, конфликтному поведению и путям построения позитивных отношений с детьми.
- 3. Формы интерактивного взаимодействия:** использование методов семейного консультирования, ролевых игр, кейс-методов и ситуационных заданий для формирования навыков взаимодействия родителей с детьми.
- 4. Программы поддержки и сопровождения:** разработка индивидуальных программ психолого-педагогического сопровождения для родителей с трудными детьми и подростками.
- 5. Сознательные родительские практики:** внедрение сознательных родительских практик и техник, включающих осознанность и понимание, направленных на развитие навыков рефлексии и сочувствия.

5. Ожидаемые результаты

1. Целостное формирование системы семейных ценностей в отношениях родителей и детей.
2. Улучшение психоэмоционального климата в семье и снижение уровня конфликтных ситуаций, агрессивного и девиантного поведения среди подростков.
3. Повышение сознательного и позитивного отношения родителей к воспитанию детей,

4. Центры педагогической поддержки родителей становятся важным инструментом создания благоприятных условий для воспитания и гармоничного развития детей и подростков

ОРГАНИЗАЦИЯ ПРОФОРИЕНТАЦИОННОЙ РАБОТЫ В ОРГАНИЗАЦИЯХ СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Качественная подготовка кадров, которая найдет свое место на рынке труда – одно из приоритетных направлений государственной политики.

2025 год объявлен: «Годом рабочих профессий» и одно из 7 направлений Плана проведения Года рабочих специальностей посвящено развитию профориентационного дела. Инициатива по созданию 1000 профильных классов реализуется в рамках Года рабочих профессий.

Основные цели и задачи создания профильных классов: повышение престижа рабочих профессий, формирование у школьников устойчивого интереса к техническому и профессиональному образованию, обеспечение ранней профориентации с учетом потребностей регионального рынка труда.

Профильные классы - это новая форма образовательной практики, направленная на раннее профессиональное самоопределение школьников через тесное взаимодействие с работодателями, колледжами и вузами. Они отличаются от академических профильных классов тем, что ориентированы на практическое знакомство с профессиями, востребованными на региональном рынке труда.

Направление профильного класса может меняться дважды в течение учебного года.

Основные шаги по созданию профильных классов в средних школах.

1. Определение потребности: проведение анкетирования среди обучающихся и родителей; выявление наиболее востребованных направлений.
2. Выбор профильного направления: формируются с учетом экономических особенностей регионов, например: Атырауская область: нефтегазовая промышленность, геология, технологии; Карагандинская область: горное дело, металлургия; Северо-Казахстанская область: агрономия, зоотехния, ветеринария; Сельские регионы: сельское хозяйство, швейное дело, кулинария, основы домашней экономики и т.д.
3. Установление партнерства: заключение меморандумов о сотрудничестве с работодателями, организациями профессионального образования.
4. Организация учебного процесса: составление расписания мероприятий с учетом профильной направленности.
5. Оценка результатов и обратная связь: мониторинг уровня усвоения обуча-

ющимися профильных знаний и навыков; интереса и мотивации к выбранному направлению; посещаемости и активности в профильных мероприятиях; соответствия содержания занятий запросам регионального рынка труда. Обратная связь с обучающимися и родителями.

Корректировка профильной направленности при необходимости.

Профориентационную работу в школе организует и обеспечивает педагог-профориентатор.

Основная цель профориентационной работы в школе:

- понять себя, свои интересы, склонности, сильные и слабые стороны;
- познакомиться с миром профессий и требованиями рынка труда;
- сделать осознанный выбор профессии и образовательного маршрута.

Методические материалы по организации профориентационной работы вы можете найти по ссылке <https://uba.edu.kz/ru/metodology/3>.

Управление образования акимата Костанайской области / Абрамова Б. Н.



Инклюзивное образование

Главным критерием эффективности инклюзивного образования выступает успешная социализация всех детей, их приобщение к культуре, формирование опыта взаимодействия и участия в жизни общества, включая детей с особыми образовательными потребностями.

Для успешного продвижения инклюзивных процессов в казахстанской системе образования необходимо

во-первых, обеспечить открытость и доступность образования как государственно-общественного института;

во-вторых, усилить взаимодействие, ответственность и участие всех субъектов инклюзивного образования.

Это предполагает реализацию принципов, изложенных в международных обязательствах Казахстана в рамках ратифицированных конвенций ООН и стратегий ЮНЕСКО по инклюзии и справедливости в образовании.

«Концепция развития дошкольного, среднего, технического и профессионального образования Республики Казахстан на 2023–2029 годы» отражает новое видение образовательной политики страны. В данной Концепции определены задачи по улучшению базовой инфраструктуры организаций образования, включая кабинеты поддержки детей с особыми образовательными потребностями (далее – ООП), а также оснащенность современным оборудованием в соответствии с международными требованиями (<https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2300000249>).

Изменения в содержании Государственного общеобязательного стандарта образования (далее – ГОСО) направлены на повышение инклюзивного подхода к образованию в школах, уточнены понятия «индивидуально-развивающая программа для детей с ООП», «адаптация учебных программ для детей с ООП», предусмотрены нормы по созданию специальных условий обучения, оценивания обучающихся с ООП и др. (<https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200029031>)

В целях обеспечения доступности качественного образования для всех обучающихся, в том числе и для детей с ООП Управлениям образования всех уровней образования необходимо своевременно доводить до педагогических коллективов все нововведения, изменения и дополнения в нормативные документы в сфере инклюзивного образования.

29 апреля 2025 года утвержден Приказ Министра просвещения Республики Казахстан № 92 «Об утверждении Правил деятельности службы психолого-педагогического сопровождения в организациях образования», который был создан на основе двух приказов, утративших силу: Приказ МОН РК от 12 января 2022 года № 6 «Об утверждении Правил психолого-педагогического сопровождения в организациях образования» и Приказ и.о. Министра просвещения РК от 25 августа 2022 года № 377 «Об утверждении Правил деятельности психологической службы в организациях среднего образования».

В соответствии с приказом № 92 в организациях общего среднего образования необходимо усилить работу службы психолого-педагогического сопровождения школ (далее – СППС), которая является коллегиальным органом организации образования, ответственным за обеспечение психологического благополучия обучающихся, в том числе детей с ООП, формирование их учебной мотивации, успеваемости, творческой самореализации, профессиональную ориентацию, оказание психолого-педагогического сопровождения участникам образовательного процесса.

В состав СППС, утверждаемой руководителем организации образования, входят заместители руководителей, педагоги-психологи, социальные педагоги, специальные педагоги, педагоги-ассистенты, педагоги-профориентаторы.

Поддержка в классе является наиболее распространенной и, как правило, первой реакцией на возникающие потребности. Она адресована обучающимся с особыми или индивидуальными образовательными потребностями, которым требуются подходы в обучении, дополняющие или отличающиеся от подхода к другим детям в классе.

Поддержка в школе. В некоторых случаях мероприятий на уровне поддержки в классе недостаточно для полного удовлетворения особых образовательных потребностей обучающихся. Поэтому классный руководитель переходит на следующий этап и привлекает специалистов СППС к решению проблем. Данный процесс предполагает более систематический сбор информации, разработку и мониторинг плана поддержки школы или индивидуальных программ обучения обучающихся.

Поддержка вне школы. В случае если особые образовательные потребности обучающихся являются серьезными и/или постоянными (например, сочетанные нарушения, такие как детский аутизм и нарушения слуха или зрения тяжелой степени), им может потребоваться интенсивная поддержка узких специалистов (например, сурдопедагог, тифлопедагог, клинический психолог и др.). Внешкольная поддержка (индивидуальная поддержка), как правило, подразумевает вовлечение персонала, не входящего в школьную команду, в процесс решения проблем, оценки особых образовательных потребностей и непосредственного оказания специальной поддержки. Однако информация, полученная в ходе работы по поддержке в классе и школе, послужит отправной точкой для решения проблем на этом уровне. Поддержка в классе и поддержка в школе по-прежнему будут важными элементами индивидуального плана обучения ребенка.

С учётом расширения обязанностей педагогов, СППС и педсовета по оценке ООП обучающихся, а также ответственности руководителей за несоздание условий и типовых правил приёма, в условиях современной школы возрастает роль педагогов в обеспечении равного доступа к образованию и сопровождению. В связи с этим администрации, педагогам организаций образования всех уровней необходимо на системной основе совершенствовать свою профессиональную компетентность, в том числе по применению современных подходов к организации непрерывного психолого-педагогического сопровождения. (<https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2500036047>)

Внесены изменения в приказ МОН РК от 12 января 2022 года № 4 «Об утверждении Правил оценки особых образовательных потребностей», в который включены также программы оценки ООП, поэтому наименование приказа: «Об утверждении Правил и программ оценки особых образовательных потребностей».

Согласно новой редакции приказа Служба психолого-педагогического сопровождения проводит оценку особых образовательных потребностей детей с трудностями обучения по следующим параметрам:

- 1) когнитивные и исполнительские функции;
- 2) речевое развитие;
- 3) наличие/ отсутствие навыков чтения;
- 4) эмоционально-волевая сфера;
- 5) школьная адаптация;
- 6) сенсорная и моторная сфера;
- 7) выявление социальных проблем в семье (<https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200026618>).

При планировании и реализации мероприятий по созданию условий для Инклюзивного образования используются «Методические рекомендации по созданию условий для инклюзивного образования в организациях образования», которые были утверждены приказом и.о. Министра Просвещения РК №178 от 12.07.2024 г. Методические рекомендации разработаны в целях определения единого подхода к созданию условий для инклюзивного образования в организациях дошкольного, среднего, технического и профессионального образования. Данные по показателям инклюзивного образования заполняются организациями образования в информационной системе «Национальная образовательная база данных» (НОБД) в соответствии с Правилами формирования, сопровождения, системно-технического обслуживания, интеграции и обеспечения информационной безопасности, утвержденными приказом Министра просвещения Республики Казахстан от 9 августа 2022 года № 354.

В приложении к данному приказу представлены Показатели, обеспечивающие создание условий для инклюзивного образования в организациях образования, по каждому показателю даны индикаторы и характеристики к ним.

С принятием Приказа № 224 от 21 июля 2023 года «Об утверждении Типовых

штатов работников государственных организаций образования» Министерством просвещения РК сделан важный шаг в сторону укрепления инклюзивной практики в образовательной системе страны.

Типовые штаты закрепляют нормативную основу для введения дополнительных ставок специалистов, необходимых для реализации инклюзивного образования. Это создает условия для системной и устойчивой поддержки обучающихся с особыми образовательными потребностями.

Установление штатной единицы педагога-ассистента осуществляется в пределах лимита штатной численности и соответствующих расходов.

В организациях начального, основного среднего, общего среднего образования по рекомендации психолого-медико-педагогической консультации устанавливается штатная должность индивидуального помощника в организации образования.

Установление штатной единицы индивидуального помощника в организации образования осуществляется в пределах лимита штатной численности и соответствующих расходов. (<https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2300033166>)

Обучение детей с нарушениями интеллекта регламентируется пунктом 75 Типовых правил деятельности специальных организаций образования, утвержденных Приказом Министра просвещения Республики Казахстан от 31 августа 2022 года № 385 «Об утверждении Типовых правил деятельности организаций образования соответствующих типов и видов, за исключением организаций высшего и послевузовского образования».

Специальными условиями обучения для детей с нарушениями интеллекта являются:

1. обучение школьников с нарушением интеллекта по специальным учебным программам, не ориентированным на содержание Типовых учебных программ общеобразовательных школ и по специальным учебникам;
2. обучение школьников с умеренной умственной отсталостью в соответствии с индивидуальными учебными программами, составленными на основе психолого-педагогического изучения возможностей детей педагогом класса и специалистами психолого-педагогического сопровождения на срок, не превышающий полугодие;
3. оценивание учебных достижений с использованием критериальной описательной оценки и пятибалльной шкалы. При оценивании достижений обучающихся с умеренной умственной отсталостью балльная оценка не используется;
4. оказание логопедической, психологической помощи при наличии выраженных нарушений речи и поведения;
5. занятия по лечебной физической культуре, социально-бытовой ориентировке. (<https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200029329>).

Обучение детей с нарушениями интеллекта в общеобразовательной школе завершается после 9-го класса, в специальной школе – после 10-го класса. В обо-

их случаях выдаётся аттестат серии БТ в соответствии с Приказом Министерства образования и науки Республики Казахстан от 28 января 2015 года № 39 «Об утверждении видов документов о среднем, техническом и профессиональном, послесреднем образовании, формы документов о среднем, техническом и профессиональном, послесреднем образовании государственного образца и правила их учета и выдачи, а также форму справки, выдаваемой лицам, не завершившим образование в организациях образования». В связи с этим организациям образования необходимо своевременно информировать родителей об условиях обучения детей с нарушениями интеллекта в общеобразовательной школе, в том числе, о выдаче аттестата серии БТ, а также необходимости получения профессии в организациях технического и профессионального образования, с учетом индивидуальных возможностей и особых образовательных потребностей. (<https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1500010348>).

Вышеуказанные нормы направлены на обеспечение доступности, комфорта и безопасности образовательной среды для всех обучающихся. Каждому педагогу важно понимать, что это не только вопрос социальной справедливости, но и важнейшее условие для устойчивого развития общества, формирующегося на принципах гуманизма, уважения к различиям и стремления к равноправному участию всех граждан в жизни страны.

С целью методической поддержки педагогов по вопросам развития инклюзивной практики по заказу Министерства просвещения ежегодно разрабатываются методические рекомендации, которые доступны на сайте Национальной Академии образования им. Ы. Алтынсарина, по ссылке: <https://uba.edu.kz/ru/metodology/3>. Кроме этого, педагогам будет полезно ознакомиться с материалами Национального научно-практического центра специального и инклюзивного образования по ссылке: <https://special-edu.kz/news/86/single/812>.



Обучение и воспитание обучающихся в специальных школах/классах осуществляется в соответствии с приказом Министерства образования и науки Республики Казахстан от 8 ноября 2012 года № 500 «Об утверждении типовых учебных планов начального, основного среднего, общего среднего образования Республики Казахстан» (далее – Типовые учебные планы), приказом Министерства образования и науки Республики Казахстан от 3 апреля 2013 года № 115 «Об утверждении типовых учебных программ по общеобразовательным предметам, курсам по выбору и факультативам для общеобразовательных организаций» (с изменениями и дополнениями от 06.11.2024 № 327).

Обучение в специальных школах/классах организуется по видам нарушений развития обучающихся:

- 1) для детей с нарушением слуха;
- 2) для детей с нарушением зрения;
- 3) для детей с тяжелыми нарушениями речи;
- 4) для детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата;
- 5) для детей с задержкой психического развития;
- 6) для детей с нарушением интеллекта (легкие и умеренные нарушения интеллекта).

При отсутствии специальных школ в общеобразовательных школах создаются специальные классы для детей с нарушениями зрения (слабовидящие/незрячие), слуха (слабослышащие/неслышащие), речи, легкими нарушениями интеллекта, опорно-двигательного аппарата, с задержкой психического развития и классы жизненных навыков для детей с умеренными нарушениями интеллекта.

В специальных школах/классах предусматривается обучение детей с нарушениями или трудностями общения и социального взаимодействия (в том числе с аутизмом, расстройством аутистического спектра), с наполняемостью не более двух детей в одном классе.

Исходя из местных условий и наличия средств, наполняемость классов в специальных школах/классах допускается ниже рекомендуемой предельной наполняемости.

Распорядок учебного дня устанавливается с учетом повышенной утомляемости обучающихся: обучение в первую смену и достаточным временем для отдыха на переменах.

При создании необходимых условий (сна и отдыха) работа специальных школ/классов на начальном уровне образования организуется в режиме продленного дня для преодоления и компенсации нарушенных функций, обеспечения необходимого охранительного (речевого, двигательного) педагогического режима, формирования социальных навыков.

Продолжительность учебного года в соответствии с Типовым учебным планом составляет в 0 классе – 32 недели, в 1 классе — 33 недели, во 2 – 12 классах — 34 недели.

Детям с ограниченными возможностями после окончания начального уровня образования, рекомендуется проведение оценки особых образовательных потребностей ПМПК с целью рассмотрения вопроса обучения в условиях инклюзивного образования.

Перечень общеобразовательных дисциплин инвариантной части Типовых учебных планов для обучающихся с нарушением слуха, зрения, опорно-двигательного аппарата, тяжелыми нарушениями речи, задержкой психического развития и их основное содержание соответствует требованиям Государственного общеобязательного стандарта образования РК (далее – ГОСО).

Изучение второго (казахского, русского) и третьего (иностранного) языков осуществляется с учетом уровня речевого развития обучающихся, снижение часовой нагрузки уроков физической культуры - с учетом особенностей психофизического состояния обучающихся.

Допускается перераспределение часов между языковыми предметами, уроками физической культуры, не выходя за рамки часов, предусмотренных Типовым учебным планом.

Обучение осуществляется с использованием как специальных учебных программ (программы размещены на сайте ННПЦ РСИО – special-edu.kz), разработанных на основе учебных программ основного среднего образования с учетом психофизических особенностей и познавательных возможностей обучающихся, так и учебных программ общего среднего образования.

В учебном процессе используются специальные учебники и УМК, а также учебники и УМК для общеобразовательных школ.

В специальных школах/классах коррекционно-развивающая направленность обучения реализуется в рамках коррекционных предметов, предметов общеобразовательного цикла, а также в системе дополнительного образования.

Коррекционный компонент Типовых учебных планов является обязательным компонентом, включающий совокупность специальных учебных занятий, направленных на коррекцию и компенсацию нарушенных функций детей с ограниченными возможностями, обучающихся в условиях специального образова-

ния.

Занятия коррекционного компонента Типовых учебных планов проводят педагоги, имеющие высшее педагогическое образование по направлению «Специальная педагогика» («Дефектология») и образовательной программе по профилю. При оценивании достижении учащихся по предметам коррекционного компонента балльная оценка не используется.

В специальных школах-интернатах индивидуальные/подгрупповые/групповые занятия коррекционного компонента проводятся как в первой, так и во второй половине дня в соответствии с расписанием утвержденным руководителем организации образования.

В случае выявления у детей с нарушениями слуха, зрения и опорно-двигательного аппарата нарушений интеллекта создаются специальные классы с наполняемостью 4–6 обучающихся. Обучение в данных классах осуществляется по Типовым учебным планам и программам для детей с нарушением интеллекта, с включением коррекционного компонента Типового учебного плана в соответствии с видом основного нарушения.

В условиях специальных школ/классов общее среднее образование получают обучающиеся с нарушением зрения (незрячие, слабовидящие), слуха (неслышащие, слабослышащие), с нарушением опорно-двигательного аппарата в 11-12 классах, где реализуется профильное обучение по двум направлениям: обществу-гуманитарному и естественно-математическому. Коррекционно-развивающая направленность образовательного процесса обеспечивается на уроках по общеобразовательным предметам, на занятиях коррекционного компонента.

Выпускники специальных школ/классов для детей с нарушением слуха, зрения, опорно-двигательного аппарата, тяжелыми нарушениями речи, задержкой психического развития получают аттестат государственного образца, подтверждающий уровень полученного образования согласно приказу Министра образования и науки Республики Казахстан от 28 января 2015 года № 39.

Особенности организации учебного процесса в специальных школах/классах для детей с нарушениями зрения

В специальную школу/класс для детей с нарушениями зрения принимаются незрячие, слабовидящие дети, где обучение осуществляется отдельно, совместное обучение допускается при отсутствии класса соответствующего вида, или обучение организуется по типу малокомплектных школ.

В специальных школах/классах для детей с нарушениями зрения на уровне начального образования (в том числе при индивидуальном бесплатном обучении на дому) образовательную деятельность осуществляют специальные педагоги, имеющие высшее педагогическое образование по направлению «Специальная педагогика» («Дефектология») и образовательной программе «Тифлопедагогика» или при наличии документа о переподготовке.

В 5-10 классах (в том числе при индивидуальном бесплатном обучении на дому)

образовательную деятельность осуществляют учителя-предметники, прошедшие курсы повышения квалификации в области тифлопедагогики.

При обучении детей с нарушениями зрения по специальным учебным программам для детей с нарушениями интеллекта, выдается документ об образовании государственного образца серии БТ.

Занятия коррекционного компонента на уровне общего среднего образования проводятся в групповой и индивидуальной формах по социально-бытовой ориентировке, пространственной ориентировке, развитию мимики и пантомимики.

Особенности организации учебного процесса в специальных школах/классах для детей с нарушениями слуха

В специальную школу/класс для детей с нарушением слуха принимаются неслышащие и слабослышащие дети, в том числе с кохлеарным имплантом, где обучение осуществляется отдельно, совместное обучение допускается при отсутствии класса соответствующего вида, или обучение организуется по типу малокомплектных школ.

В специальных школах/классах для детей с нарушениями слуха на уровне начального образования (в том числе при индивидуальном бесплатном обучении на дому) образовательную деятельность осуществляют специальные педагоги, имеющие высшее педагогическое образование по направлению «Специальная педагогика» («Дефектология») и образовательной программе «Сурдопедагогика» или при наличии документа о переподготовке.

В 5-10 классах (в том числе при индивидуальном бесплатном обучении на дому) образовательную деятельность осуществляют учителя-предметники, прошедшие курсы повышения квалификации в области сурдопедагогики.

При обучении детей с нарушениями слуха по специальным учебным программам для детей с нарушениями интеллекта, выдается документ об образовании государственного образца серии БТ.

Занятия коррекционного компонента на уровне общего среднего образования проводятся в групповой и индивидуальной формах по формированию произношения и развитию слухового восприятия, развитию разговорно-обиходной речи, обучению жестовой речи.

Особенности организации учебного процесса в специальных школах/классах для детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата

В специальную школу/класс для детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата принимаются дети самостоятельно передвигающиеся, передвигающиеся с помощью специальных средств передвижения, передвигающиеся с помощью индивидуального помощника.

В специальных школах/классах для детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата образовательную деятельность осуществляют учителя начальных

классов при наличии сертификата курсов повышения квалификации соответствующего профиля.

В 5-10 классах (в том числе при индивидуальном бесплатном обучении на дому) образовательную деятельность осуществляют учителя-предметники, прошедшие курсы повышения квалификации в соответствии с видом нарушения.

При обучении детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата по специальным учебным программам для детей с нарушениями интеллекта, выдается документ об образовании государственного образца серии БТ.

Занятия коррекционного компонента на уровне общего среднего образования проводятся в групповой и индивидуальной формах по лечебной физической культуре, социально-бытовой ориентировке.

Особенности организации учебного процесса в специальных школах/классах для детей с тяжелыми нарушениями речи

В специальную школу/класс для детей с тяжелыми нарушениями речи принимаются дети с общим недоразвитием речи 1-2 уровня, в том числе с кохлеарным имплантом.

В специальных школах/классах для детей с тяжелыми нарушениями речи на уровне начального образования (в том числе при индивидуальном бесплатном обучении на дому) образовательную деятельность осуществляют специальные педагоги, имеющие высшее педагогическое образование по направлению «Специальная педагогика» («Дефектология») и образовательной программе «Логопедия» или при наличии документа о переподготовке.

В 5-10 классах (в том числе при индивидуальном бесплатном обучении на дому) образовательную деятельность осуществляют учителя-предметники, прошедшие курсы повышения квалификации в области логопедии.

Особенности организации учебного процесса в специальных школах / классах для детей с задержкой психического развития

В специальную школу/класс для детей с задержкой психического развития принимаются дети с задержкой психического развития различного генеза, в том числе с кохлеарным имплантом.

В специальных школах/классах для детей с задержкой психического развития образовательную деятельность осуществляют учителя начальных классов при наличии сертификата курсов повышения квалификации соответствующего профиля.

В 5-10 классах (в том числе при индивидуальном бесплатном обучении на дому) образовательную деятельность осуществляют учителя-предметники, прошедшие курсы повышения квалификации в соответствии с видом нарушения.

У детей, имеющих задержку психического развития после двенадцати лет уста-

навливается состояние пограничной интеллектуальной недостаточности.

Особенности организации учебного процесса в специальных школах/классах для детей с нарушениями интеллекта

В специальную школу/класс для детей с нарушениями интеллекта принимают дети с легкими и умеренными нарушениями интеллекта.

Образовательную деятельность в школах/классах для детей с нарушением интеллекта осуществляют учителя, имеющие высшее педагогическое образование по направлению «Специальная педагогика» («Дефектология») и образовательной программе «Олигофренопедагогика», за исключением учителей, преподающих учебные предметы «Физическая культура», «Музыка» и «Профессионально-трудовое обучение», имеющие педагогическое образование по профилю и прошедшие курсы повышения квалификации в области олигофренопедагогики.

Типовые учебные планы для детей с нарушениями интеллекта, учебные программы и учебники не реализуют содержание ГОСО.

Учебный процесс осуществляется в соответствии с Типовыми учебными планами для обучающихся с легкими и умеренными нарушениями интеллекта, по специальным учебным программам с использованием специальных учебников и УМК.

Обучение детей с умеренными нарушениями интеллекта организуется в отдельных классах или совместно с обучающимися с легкими нарушениями интеллекта (не более 3-х обучающихся) по решению педагогического совета.

Обучение детей с умеренными нарушениями интеллекта осуществляется по индивидуальным учебным программам, которые педагог составляет на основе Типовых учебных программ для обучающихся с умеренными нарушениями интеллекта.

Для уроков по профессионально – трудовому обучению, общетрудовой подготовке, социально-бытовой ориентировке, хозяйственному труду, ремеслу классы делятся на две группы.

Выпускники с нарушениями интеллекта получают аттестат установленного образца серии БТ.

Методическое сопровождение деятельности педагогов и руководителей организаций образования



Учебно-методическая и научно-методическая работа в организациях образования осуществляется в соответствии с приказом Министерства просвещения Республики Казахстан от 10 августа 2023 года № 253 «Об утверждении Правил организации и осуществления учебно-методической и научно-методической работы в организациях образования, за исключением организаций образования в области культуры».

В организациях образования разработка учебно-методической документации должна осуществляться в строгом соответствии с нормативными правовыми актами в сфере образования.

Особое внимание следует уделять работе школьных методических объединений, поскольку результаты академических исследований показывают их значительное влияние на профессиональный рост педагогов и академические достижения обучающихся. Поэтому важно, усовершенствовать учебно-воспитательный процесс для улучшения результатов обучения и обеспечения системной работы методических объединений.

В плане методических объединений предлагается рассмотреть необходимые меры по эффективной организации учебно-воспитательного процесса по предметам, например мероприятия по выявлению и заполнению тематических пробелов в знаниях обучающихся, дополнительная работа с детьми с низкой мотивацией к обучению, работа с детьми с особыми образовательными потребностями, методы преподавания с применением цифровых технологий, развитие критического мышления и исследовательских навыков обучающихся.

В рамках методического объединения важно регулярно обсуждать вопросы, связанные с проведением уроков, совместно разрабатывать планы уроков, анализировать прогресс и регресс успеваемости отдельных обучающихся, принимать дополнительные меры для поддержки детей с низкой мотивацией к обучению, а также вести работу с одаренными детьми.

Одной из форм повышения профессиональной компетенции педагогов является разработка методических и научно-методических материалов (авторских программ). Методические и научно-методические материалы (авторские программы), разработанные педагогами, должны рассматриваться на заседаниях

методических объединений и учебно-методических советов организаций образования и после получения положительного заключения утверждаются руководителем организации образования. Для решения данного вопроса создаются учебно-методические советы в соответствии с приказом и.о. Министра образования и науки Республики Казахстан от 21 декабря 2007 года № 644 «Об утверждении Типовых правил деятельности методического (учебно-методического, научно-методического) совета и порядок его избрания». Решение по методическим материалам и разработкам педагога, рассмотренным на заседании учебно-методического совета, принимается большинством голосов членов совета и оформляется протоколом.

Экспертиза, обобщение и внедрение методических и научно-методических материалов (авторских программ) педагогов на республиканском уровне проводится в соответствии с положением Экспертного совета при Республиканском учебно-методическом совете от 29 декабря 2020 года. Заседания экспертного совета проводятся один раз в квартал (<https://uba.edu.kz/qaz/metodology/6>)

НАО им. Ы. Алтынсарина разработаны «Методические рекомендации по изучению, обобщению и распространению инновационного педагогического опыта» (<https://uba.edu.kz/qaz/metodology/3?page=12>)

Участие педагогов в конкурсах профессионального мастерства является важным условием их профессионального развития. Такие конкурсы, как «Лучший педагог», «Лучшая авторская программа», «Талантливый педагог – одарённым детям» и другие, способствуют повышению профессионального уровня педагогов, развитию их методических и творческих компетенций.

Перечень республиканских и международных олимпиад, конкурсов научных проектов (научных соревнований) по общеобразовательным предметам, конкурсов исполнителей, конкурсов профессионального мастерства и спортивных соревнований утверждён Приказом Министра образования и науки Республики Казахстан № 514 от 7 декабря 2011 года. В случае отсутствия необходимого конкурса в данном перечне рекомендуется обратиться в методический кабинет (центр) региона для получения дополнительной информации.

Повышение квалификации педагогов является неотъемлемой частью непрерывного образования. В соответствии с Законом Республики Казахстан «О статусе педагога» от 27 декабря 2019 года педагоги, осуществляющие профессиональную деятельность, проходят повышение квалификации не реже одного раза в три года по образовательным программам, согласованным с уполномоченным органом в области образования. По окончании курсов педагогам необходимо внедрять новые знания в учебный процесс, делиться опытом с коллегами и активно участвовать в методической работе школы (<https://www.gov.kz/>)

memleket/entities/kdso/documents/2?lang=ru).

Важно систематически повышать квалификацию молодых педагогов для поддержки их в начале профессионального пути, обеспечение развития их компетенций и сохранение непрерывности педагогического опыта в образовательном сообществе. В соответствии с Законом РК «О статусе педагога» за педагогом, впервые приступившим к профессиональной деятельности в организации среднего образования, на период одного учебного года закрепляется педагог, осуществляющий наставничество. Порядок организации наставничества в организациях образования производится в соответствии с приказом МОН РК от 24 апреля 2020 года №160 «Об утверждении Правил организации наставничества и требований к педагогам, осуществляющим наставничество». В данном документе изложены требования и условия организации процесса наставничества, обязанности администрации школы, наставника и молодого педагога, замена и назначение наставников и др.

При организации наставничества возникает ряд вопросов, связанных с разработкой плана наставничества, диагностикой профессиональной подготовки и поддержкой профессионального развития молодого педагога, формированием культуры профессиональных отношений между наставником и молодым педагогом и др. Академией разработаны «Методические рекомендации по совершенствованию наставничества в организациях среднего образования» (<https://uba.edu.kz/ru/metodology/3>).

В соответствии со статьей 14 Закона РК «О статусе педагога» от 27 декабря 2019 года процедура аттестации регламентируется Правилами и условиями проведения аттестации педагогов, утвержденными приказом Министра образования и науки №83 от 27 января 2016 года (с изменениями от 25 февраля 2025 года приказом Министра просвещения №32), <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1600013317>.

Мероприятия по трансляции опыта педагогов-исследователей и педагогов-мастеров проводятся на основе учебно-методических материалов или программ, рекомендованных учебно-методическим советом при УО или РУМС при уполномоченном органе в области образования (Рис.1).

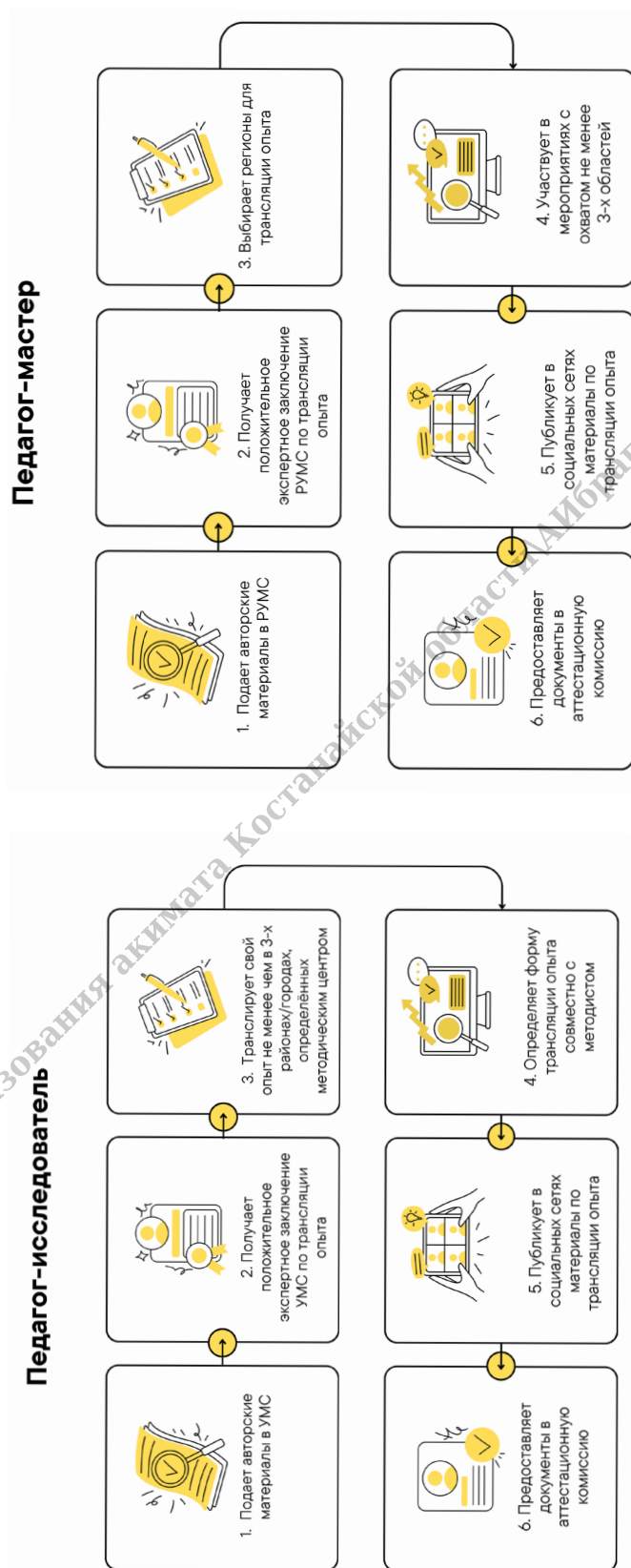


Рисунок 1. Пошаговый алгоритм трансляции опыта педагога

Развитие потенциала сельских школ



Развитие потенциала сельских школ осуществляется протокольным поручением №40 Премьер-министр Республики Казахстан заседания Правительства Республики Казахстан, состоявшегося 3 декабря 2024 года.

На основании протокольных поручений 31 января 2025 года утвержден Приказ Министра просвещения № 21 «Концептуальные подходы к развитию сельских школ в Республике Казахстан «Ауыл мектебі – сапа алаңы».

Концептуальные подходы «Ауыл мектебі – сапа алаңы» состоит из 4 основных подходов:

1. Оптимизация МКШ и создание филиалов опорных школ;
2. Масштабирование республиканского проекта «Ауыл мектебі – сапа алаңы» («Опорная школа - МКШ»);
3. Трансформация полнокомплектных сельских школ в культурно-просветительские комплексы (комьюнити-центры);
4. Создание школ-интернатов для обучающихся 5–11 классов МКШ новой формации по аналогии с лицеями «Білім-инновация», Назарбаев Интеллектуальными школами



Внимание! В 2025-2026 учебном году в целях повышения потенциала сельских школ по Республике 203 опорные школы и 739 закрепляемых за ними малокомплектных школ осуществляют дистанционное обучение по 5 предметам 1 раз в неделю (математика, физика, химия, биология, английский язык) в 5-11 классах с соблюдением санитарных норм.

Развитие сельских школ является долгосрочным вложением в будущее страны. Принимая обоснованные решения, основанные на тщательном анализе и вовлечении заинтересованных сторон, создается устойчивая система образования в сельской местности, которая будет готовить будущие поколения к успеху.

Интеграция искусственного интеллекта в учебный процесс

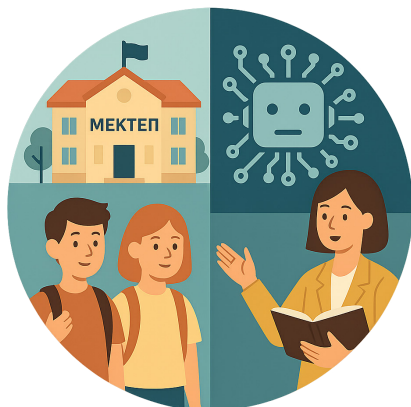


В соответствии с Посланием Главы государства народу Казахстана от 1 сентября 2023 года, Концепцией развития искусственного интеллекта на 2024–2029 годы, а также с учётом утверждённых **Методических рекомендаций по применению искусственного интеллекта в системе среднего образования** (НАО им. И. Алтынсарина, протокол №5 от 10.06.2024 г.), образовательным организациям рекомендуется начать системную интеграцию ИИ в учебно-воспитательный процесс.

Рекомендации для организаций среднего образования:

- **Ознакомить педагогический коллектив** с содержанием методических рекомендаций и организовать их поэтапное внедрение в практике преподавания;
- **Разработать внутришкольную политику по использованию ИИ**, определяющую принципы этичного применения, допустимые формы использования, алгоритмы соблюдения академической честности и механизм рассмотрения нарушений;
- **Интегрировать ИИ в образовательный процесс**, включая:
 - разработку уроков с применением ИИ (по главам 3.4.1–3.4.4 методических рекомендаций);
 - применение ИИ-инструментов при оценке, планировании, объяснении нового материала и рефлексии;
- **Организовать курсы повышения квалификации и методическую поддержку педагогов** по вопросам цифровой грамотности, этики ИИ и генеративных моделей;
- **Продвигать этику использования ИИ**, в том числе при взаимодействии обучающихся с ИИ-продуктами (раздел 1.3 методических рекомендаций);
- **Содействовать формированию цифровой компетентности обучающихся**, в том числе навыков критической оценки, информационной гигиены и осознанного использования цифровых технологий.

*Искусственный интеллект — это новые возможности и цифровой помощник педагога



Искусственный интеллект (ИИ) — это цифровые технологии, которые:

- собирают и анализируют учебные данные;
- подстраивают материалы под уровень и интересы обучающегося;
- автоматизируют рутинные задачи (тесты, отчёты);
- помогают создавать наглядные и интерактивные ресурсы.

Зачем педагогу использовать ИИ?

Задача педагога	Чем помогает ИИ	Результат
Планирование урока	Генерирует идеи, цели, критерии и материалы	Экономия времени (≤ 1 ч на план)
Проведение урока	Создаёт презентации, задания, визуализацию	Визуализация учебного материала
Оценивание	Автоматически формирует и проверяет тесты	Быстрая обратная связь
Поддержка обучающегося	Предлагает персонализированные подсказки	Индивидуальный прогресс
Внеклассная работа	Кратко пересказывает статьи, генерирует идеи для проектов	Развитие исследовательских навыков

Роль педагога остаётся ключевой

- **ИИ — ассистент, а не замена.** Итоговые решения (отбор контента, оценка, педагогическая поддержка) принимает педагог.
- Педагогу важно понимать возможности и ограничения технологий, проверять корректность сгенерированных материалов и соблюдать этические нормы (данные, авторство, психологическую безопасность).
- Педагог обучает осознанному и безопасному использованию ИИ-ресурсов.

В нижеследующей таблице приводятся наиболее распространенные инструменты генеративного ИИ, используемые в международной школьной практике. Однако следует помнить, что данные инструменты не являются исчерпывающими, а носят рекомендательный характер и не отражают предпочтений в пользу каких-либо компаний или платформ. Цель данного перечня ИИ-инстру-

ментов - проиллюстрировать спектр возможностей, которые могут быть полезны педагогам и обучающимся в различных аспектах учебно-воспитательного процесса.

ПОДГОТОВКА К УРОКУ / СОЗДАНИЕ КУРСА			
№	ИИ-инструменты	Ссылка	Возможности
1.	Zotero, Mendeley, Scite	https://www.zotero.org/ https://www.mendeley.com/ https://scite.ai/	инструменты для сбора, систематизации, аннотирования, цитирования и обмена исследованиями
2.	DeepL	https://www.deepl.com/ru/translator	переводчик для научных текстов и крупных файлов
3.	YesChat, ChatGPT	https://www.yeschat.ai/ https://chatgpt.com/	генерация изображений, создание заданий и глоссариев
4.	Picsart,	https://picsart.com/ru/create	онлайн фоторедактор и видеоредактор
5.	Nolej	https://nolej.io/	платформа, создающая интерактивные материалы (карточки, кроссворды, видео) из учебников и онлайн-контента
6.	Diffit	https://web.diffit.me/	генератор ресурсов для занятий
7.	Perplexity	https://www.perplexity.ai/	ИИ-система, предоставляющая ответы с указанием источников
8.	Google Arts & Culture	https://artsandculture.google.com/	доступ к экспозициям 2000+ музеев и культур мировых цивилизаций
9.	Convai	https://convai.com/	создание обучающей игры
10.	Gemini	https://gemini-free.com/ru	ИИ-модель для обработки текста, изображений, аудио и видео
11.	Kandinsky	https://www.sberbank.com/promo/kandinsky/	приложение для создания изображений и анимации
ПРОВЕДЕНИЕ УРОКОВ			
№	ИИ-сервисы	Ссылка	Возможности
1.	Tome, Gamma, Slidebean	https://tome.app/ https://gamma.app/ https://slidebean.com/	платформы для создания презентаций
2.	Magicschool,	https://app.magicschool.ai/	платформа для упражнений, планов уроков и заданий

3.	Questgen Quizrise	https://www.questgen.ai/ https://www.quizrise.com/	генератор викторин MCQ, «Правда или ложь», «Заполните поля»
4.	Quizgecko, Quiz Wizard, Prepai	https://quizgecko.com/ https://app.getquizwizard.com/ https://www.prepai.io/us/	создание тестовых заданий на основе предложенного текста
5.	Educaplay	https://www.educaplay.com/	создание обучающей игры

ОЦЕНИВАНИЕ

№	ИИ-сервисы	Ссылка	Возможности
1.	PrepAI, Teachology, ChatGPT	https://www.teachology.ai/ https://chatgpt.com/	разработка материалов
2.	Edint	https://www.edint.io/	платформа для прокторинга на базе искусственного интеллекта
3.	Copyleaks, Smodin, Turnitin, Gptzero	https://copyleaks.com/ https://app.smodin.io/ https://search.vyager.com/ https://gptzero.me/	платформы для проверки работы на использование ИИ при написании задания

ВНЕКЛАСНАЯ РАБОТА

№	ИИ-сервисы	Ссылка	Возможности
1.	Scholarcy	https://www.scholarcy.com/	краткое изложение научной статьи или учебника
2.	Elicit	https://elicit.com/	автоматизация исследовательских задач: обобщение статей, извлечение данных, синтез результатов

ЦИФРОВЫЕ АССИСТЕНТЫ ПЕДАГОГА

№	ИИ-сервисы	Ссылка	Возможности
1.	Diffit	https://app.diffit.me/	инструмент для создания учебных материалов
2.	Magicschool,	https://app.magicschool.ai/	платформа для создания интерактивных упражнений, планов урока

3.	Gradescope	https://www.gradescope.com/	инструмент для оценки отсканированных, ручных и бумажных работ с ответами в свободной форме
4.	Elicit	https://elicit.com/	автоматизация исследовательских задач: обобщение статей, извлечение данных, синтез результатов
5.	Mathigon	https://ru.mathigon.org/	математическая игровая площадка

Источник: EduProject

Рекомендации по внедрению

- 1. Начните с малого:** выберите один-два простых сервиса и опробуйте их на этапе подготовки урока.
- 2. Всегда проверяйте:** редактируйте и адаптируйте полученные материалы с учетом возрастных особенностей обучающихся.
- 3. Соблюдайте безопасность:** не загружайте конфиденциальные данные обучающихся в открытые сервисы.
- 4. Делитесь опытом:** обсуждайте удачные практики на школьных методических объединениях.

ИИ — это инструмент, который экономит время и расширяет методы обучения. Главная ценность по-прежнему — ваше педагогическое мастерство.

Рекомендации по применению инструментов искусственного интеллекта для повышения эффективности педагогической деятельности

В целях оптимизации подготовки и проведения учебных занятий, а также снижения рутинной нагрузки на педагогов, рекомендуется применять технологии искусственного интеллекта в следующих направлениях:

1. Планирование и подготовка учебного занятия:

- использовать ИИ для формулирования целей урока в соответствии с требованиями Типовой учебной программы;
- разработать критерии оценивания (дескрипторы), соотносимые с целями урока;
- подбирать задания, соответствующие возрасту, различным уровням сложности, с целью обеспечения дифференцированного подхода;
- составлять опорные конспекты, наглядные материалы, схемы, определения и пояснения к ключевым понятиям.

*Национальная академия образования имени И. Алтынсарина не преследует цели продвижения или представления интересов отдельных организаций. Информация о приложениях с использованием ИИ носит исключительно ознакомительный и информационный характер.

2. Организация начала урока:

- разрабатывать вступительную часть занятия с элементами актуализации знаний и постановки проблемных вопросов;
- применять ИИ для подбора визуальных и текстовых материалов, стимулирующих познавательный интерес обучающихся.

3. Объяснение и усвоение нового материала:

- формулировать задания, направленные на развитие навыков анализа, сравнения, обобщения и применения знаний;
- использовать ИИ для составления примеров, адаптированных к контексту темы и уровню обучающихся.

4. Формирование читательской и функциональной грамотности:

- формулировать задания на смысловое чтение и интерпретацию, включая работу с информацией различного формата;
- использовать ИИ для моделирования ситуаций, способствующих развитию критического мышления.

5. Контроль и оценивание учебных достижений:

- генерировать тестовые и проверочные задания с различными форматами: множественный выбор, открытые вопросы, соотнесение;
- формировать задания для формативного оценивания, направленные на отслеживание текущего прогресса обучающихся;
- использовать автоматизированные инструменты для составления итоговых заданий и проведения самооценки.

Практические рекомендации

- Чётко формулируйте, какую задачу решает ИИ (планирование, визуализация, тестирование и т. д.).
 - Используйте ИИ-инструмент только там, где он действительно экономит время или повышает качество обучения.
 - Всегда просматривайте сгенерированные тексты, изображения и вопросы.
 - Корректируйте формулировки под возраст, программу и контекст занятия.
 - Окончательное решение по содержанию урока, оцениванию и поддержке обучающихся остается за педагогом.
 - Используйте ИИ как подсказку, а не как «автопилот».
 - Показывайте, как критически оценивать результаты ИИ (точность, достоверность, уместность).
 - Практикуйте навыки безопасного и ответственного поиска информации, а также корректного цитирования источников.
-

Этические нормы

Норма	Что означает	Действия педагога
Прозрачность	Обучающийся знает, где применён ИИ	Информирует о применении ИИ при создании, адаптации или проверке материалов
Конфиденциальность	Данные обучающегося защищены	Исключает возможность передачи персональных данных обучающихся и иных конфиденциальных сведений в открытые или небезопасные цифровые сервисы
Безопасность	Отсутствие вредоносного контента	Принимает меры по предотвращению доступа обучающихся к вредоносному контенту
Справедливость	Отсутствие дискриминации	Осуществляет экспертную проверку материалов, созданных ИИ
Достоверность	Контент точен и проверяем	Сверяет факты, указывает источники
Ответственность	Педагог несёт ответственность	Корректирует ошибки ИИ, объясняет ограничения
Психологическое благополучие	Учитывает влияние на мотивацию и самооценку	Отслеживает эмоциональное состояние и уровень когнитивной нагрузки обучающихся при использовании ИИ

Для более подробного изучения подходов к применению искусственного интеллекта в образовательной деятельности рекомендуется ознакомиться с Методическими рекомендациями, разработанными Национальной академией образования им. И. Алтынсарина.

Полный текст доступен на сайте НАО им. И. Алтынсарина: <https://uba.edu.kz/storage/app/media/INTELLEKT%20%20%2070707070707070.pdf>

ИИ – помощник, а не заместитель педагога.

Проверяйте, адаптируйте, объясняйте, соблюдайте этику.

Публикации педагогов: руководство по академическому письму



Научная статья – это письменная работа, в которой педагог представляет результаты своего исследования или методического опыта. Она должна быть четкой, логичной и доказательной, чтобы другие учителя-коллеги или читатели могли понять и использовать ваши идеи на практике.

Главные особенности научной статьи:

- Объективность – только факты, анализ и выводы.
- Научный стиль – точные формулировки, без разговорных слов.
- Четкая структура – каждая часть статьи выполняет свою задачу.
- Ссылки на источники – все цитаты, данные, идеи других авторов/исследователей должны быть подтверждены ссылками.

Научная статья представляет собой ясное изложение вашего педагогического опыта, подкрепленное конкретными примерами и итогами работы, составленное в соответствии с правилами издания.

При написании статьи рекомендуется выбрать тему, в соответствии с которой определяется цель статьи и формируется её текст. Выводы и утверждения в тексте научной статьи должны основываться на фактах. Также при оформлении статьи нужно заполнить метаданные по требованиям издания.

Алгоритм написания статьи

1. Выбор темы. Правильно выбрать тему для статьи – это первый и самый важный шаг, к которому нужно отнестись серьезно. Следует учитывать, что формулировка темы статьи должна отражать проблему, ее актуальность и пути решения.

Основные критерии выбора темы включают:

- соответствие содержанию исследования;
- способность вызвать научный интерес;
- новизну и отсутствие дублирования в существующих публикациях;
- сбалансированность формулировки, избегающую как излишней широты, так и чрезмерной узости.

Наиболее продуктивными оказываются темы, непосредственно связанные с профессиональной деятельностью автора – разработанными методиками, проведёнными исследованиями или актуальными проблемами, с которыми сталкивается педагог в своей работе.

2. Планирование и структура статьи. После определения темы автору следует перейти к этапу планирования работы. Это позволяет излагать мысли последовательно и понятно. Важно заранее уточнить правила оформления статьи, включая требования к объёму, шрифтам и структуре.

Рекомендуется начать с формулировки тезисов по основным разделам статьи. Содержание тезисов должно отражать суть каждого раздела. Таблицы, диаграммы и графики помогают наглядно представить данные. Целесообразно сочетать теоретические положения с практическим опытом: описывать не только методы обучения, но и рекомендации по их применению в учебно-воспитательном процессе, а также полученные результаты.

Рекомендуемая структура статей:

Для журнала «Білім-Образование»: название, аннотации, ключевые слова, основные положения, введение, материалы и методы, результаты, обсуждение, заключение, информацию о финансировании (при наличии) и список использованных источников.

Для журнала «Вестник Академии Алтынсарина»: название, аннотации, ключевые слова, введение, описание методики, практическое применение, рекомендации, заключение и список использованной литературы.

3. Обзор литературы. Автору следует изучить публикации других исследователей по выбранной тематике в сфере среднего образования. Необходимо проанализировать представленные в литературе идеи и методические подходы, чтобы определить степень изученности проблемы. Такой анализ способствует более глубокому пониманию предмета исследования, помогает избежать повторения уже известных результатов и определяет перспективные направления для дальнейшей научной работы.

Особое внимание следует уделить научным трудам и публикациям казахстанских исследователей и учёных. Для поиска актуальных источников рекомендуется использовать интернет-ресурсы, Google Академию, онлайн ресурс Национальной академической библиотеки РК и электронные базы данных ведущих университетов Казахстана.

Рекомендуется при поиске источников литературы для написания статьи перейти по ссылке: <http://surl.li/trlzm>

4. Написание текста. Научная статья требует четкой структуры, логичного изложения и профессионального, но доступного языка. Автору следует избегать субъективных оценок, основываясь исключительно на фактах и практических примерах. Все утверждения необходимо подтверждать конкретными данными и сопоставлять с существующими исследованиями. В заключительной части работы важно кратко обобщить основные положения, указать возможности при-

менения результатов в школьной практике и наметить перспективные направления для дальнейшего изучения.

5. Редактирование и коррективировка. По завершении написания текста статьи необходимо осуществить ее тщательное редактирование. Особое внимание следует уделить устранению грамматических и стилистических ошибок, проверке логической последовательности изложения, а также соответствию академическим стандартам оформления.

6. Подготовка к публикации. На заключительном этапе требуется подготовить материал в соответствии с техническими требованиями выбранного научного издания. Необходимо проверить соблюдение всех формальных критериев, установленных редакционной политикой журнала, включая правила цитирования, оформления библиографии и структурных элементов статьи.

7. Обратная связь с редакцией журнала. В процессе рецензирования возможно получение замечаний от рецензентов, касающихся как содержательных аспектов работы, так и ее оформления. В таком случае автору необходимо реагировать на комментарии рецензентов, внося соответствующие коррективы и поддерживая коммуникацию с представителями редакции.

В соответствии с приказом Министра образования и науки Республики Казахстан от 27 января 2016 года № 83 «Об утверждении Правил и условий проведения аттестации педагогов» (далее - Правила), а также на основании пункта 61 указанных Правил, Аттестационная комиссия (далее - Комиссия) осуществляет оценку портфолио педагога по оценочному листу, утвержденному Приложениями 12 и 13 к настоящим Правилам. Согласно требованиям Приложения 12 и 13 к Правилам, наличие публикаций в печатных изданиях, подготовленных на основе исследовательской деятельности, включено в перечень критериев оценки материалов педагога (портфолио).

В соответствии с этим, научно-педагогическое издание «Білім-Образование» и методическое издание «Вестник академии Алтынсарина» Национальной академии образования имени И. Алтынсарина признаются действительными для аттестации педагогов.

Условия публикации статьи в изданиях Академии Алтынсарина

- Для обеспечения целостности методических исследований авторам необходимо придерживаться требований к оформлению статьи, установленных данным изданием.
- При подаче статьи автор гарантирует, что работа является оригинальной, ранее не публиковалась в других изданиях в текущем или аналогичном виде и не передана на рассмотрение в другие издательства. Переводы статей, опубликованных на других языках, к публикации не принимаются.
- Порядок указания авторов в статье определяется авторами самостоятельно и не подлежит изменению после подачи рукописи в редакцию. Добавление,

удаление или изменение состава авторов на этапах редактирования и после принятия статьи не допускаются.

- В одном номере журнала допускается не более одной рукописи от одного автора, включая рукописи, в которых он выступает в качестве соавтора.
- Количество соавторов в одной статье не должно превышать 4 (четырёх).
- Оригинальность статьи должна составлять: для журнала «Білім-Образование» не менее 70 %, а для журнала «Вестник Академии Алтынсарина» не менее 60 %.
- В случае если статья затрагивает вопросы, связанные с исследованиями, в которых участвуют дети, необходимо предоставить заключение этического комитета.

Как подать статью в журнал «Білім-Образование»?

Подача статей для публикации в научно-педагогическом журнале «Білім-Образование» осуществляется через официальный сайт издания. Авторам необходимо предварительно зарегистрироваться на сайте журнала. Подробная информация, включающая: редакционную политику, Правила для авторов, Инструкцию по отправке материалов, порядок рецензирования, нормы публикационной этики и архив журнала доступна на официальном сайте: <https://bilim-uba.kz/>

Издание «Білім-Образование» зарегистрировано в Международном центре регистрации серийных изданий ISSN 16-07-2790 и в Комитете информации и архивов Министерства культуры и информации Республики Казахстан в 2000 году (свидетельство № 1308-Ж), перерегистрирован в 2023 году (свидетельство о перерегистрации № KZ94VPY00064976).

С июля 2024 года включен в список 2 перечня изданий научных публикаций, предлагаемых Комитетом по обеспечению качества в сфере науки и высшего образования МНВО РК для публикации основных результатов научной работы (Приказ председателя Комитета по обеспечению качества в сфере науки и высшего образования Министерства науки и образования Республики Казахстан от 12 июля 2024 года № 603).

Как опубликовать статью в журнале «Вестник Академии Алтынсарина»?

Для подачи статьи авторам необходимо ознакомиться с:

1. Редакционной политикой (цель, тематические направления, периодичность и т.д.);
2. Требованиями к оформлению публикаций;
3. Образцом статьи;
4. Архивом предыдущих выпусков.

Все указанные материалы доступны на официальном сайте Академии Алтынсарина по ссылке: <https://uba.edu.kz/ru/vestnik-akademii-altynsarina>

Структура статьи для методического журнала «Вестник Академии Алтынсарина» должна соответствовать следующей схеме: **введение, методика, практическое применение, рекомендации, заключение и список использованных источников.**

Введение

Раздел «Введение» научно-педагогической статьи должен содержать обоснование актуальности выбранной темы и её практической значимости. Автору необходимо четко сформулировать цель и конкретные задачи исследования. Обязательным требованием является указание нормативно-правовой основы, включающей Конституция РК, Закон «Об образовании», ГОСО, Типовые учебные программы, приказы Министра просвещения РК и другие регламентирующие документы. Кроме того, во введении следует представить краткий аналитический обзор существующих отечественных и зарубежных исследований по рассматриваемой проблематике.

Обзор отечественной и зарубежной литературы представляет собой критический анализ опубликованных научных работ (монографий, статей, диссертаций) по исследуемой проблеме, включающий как казахстанские, так и международные источники.

К примеру обзор литературы по теме: «Развитие функциональной грамотности обучающихся через освоение навыков смыслового чтения». Анализ отечественных и зарубежных исследований показывает значительное внимание научного сообщества к проблемам развития функциональной грамотности. В казахстанской науке данная проблематика раскрыта в работах Г.А. Рудика, А.А. Жайтаповой и С.Г. Стог, которые исследуют терминологические аспекты, вопросы качества образования и международные исследования PISA [5]. В.В. Гаврилюк, Г.Г. Сорокин и Ш.Ф. Фархутдинов рассматривают проблему функциональной неграмотности в контексте информационного общества [6].

Особого внимания заслуживает исследование Н. Ханли, У.А. Оспановой и М.А. Баймаханбетова, вносящее вклад в национальную и международную дискуссию о новых подходах к развитию и оценке функциональной грамотности [7]. Важные данные содержатся в национальном отчете «Результаты Казахстана в PISA-2022», где представлен сравнительный анализ читательской, математической и естественнонаучной грамотности казахстанских обучающихся [8].

Методика

В этом разделе будет представлено подробное описание методики. Необходимо описать, как она разработана, основные этапы и принципы. Записать методы, используемые в процессе обучения или работы с обучающимися.

Рекомендации по оформлению раздела «Методика» научной статьи на примере статьи на тему «Формирование функциональной грамотности обучающихся»

Раздел «Методика» должен содержать научно обоснованное описание применяемых подходов с обязательной демонстрацией их практической реализации. Эффективность предлагаемых методов требует подтверждения конкретными примерами из школьной практики, включая фрагменты уроков и используемых учебных материалов.

Необходимо детально представить систему работы с текстом, последовательно раскрывая три ключевых этапа: предварительную подготовку, аналитическую работу в процессе чтения и рефлексивную деятельность после ознакомления с текстом. Для усиления наглядности рекомендуется сопроводить изложение иллюстративным материалом – схемами, таблицами и графическими изображениями, в том числе представить модель «Этапы чтения».

Особое внимание следует уделить включению практико-ориентированных примеров, демонстрирующих формы организации групповой работы и индивидуальных заданий. Обязательным компонентом является анализ динамики развития критического мышления обучающихся и уровня глубины понимания текстового материала.

Содержание раздела должно строго соответствовать критериям научности: все описываемые методы должны иметь теоретическое обоснование и практическую апробацию. Технологии работы с текстом следует рассматривать как действенный инструментальный комплекс развития функциональной грамотности школьников.

Практическое применение

Этот раздел предназначен для демонстрации того, как методика была применена на практике. Предоставить опыт применения автором конкретной методики, как уроки, авторская программа, проекты или другие образовательные мероприятия, в реальном образовательном процессе. Проанализировать результаты применения методики и оценить ее эффективность. В этом разделе также описать преимущества и недостатки использования методологии.

Пример написания раздела «Практическое применение» (на основе статьи «Текст как основной способ развития функциональной грамотности на уроках русского языка»)

В ходе экспериментальной работы в 2023-2024 учебном году методика была успешно применена в 7-х классах школы-гимназии №127 г. Астаны. Первоначальное тестирование (диагностика) выявило у обучающихся существенные затруднения в области функциональной грамотности, что позволило определить ключевые направления для углубленной работы.

Для преодоления выявленных трудностей авторами исследования был разработан специальный цикл из 8-9 занятий, в рамках которых школьники анализировали тексты различных жанров - от экологических до патриотических. Результаты итоговой диагностики продемонстрировали устойчивую положительную динамику: улучшение понимания текстов на 27%, рост качества стилистического анализа на 30% и повышение способности определять стили текстов на те же 30%.

Реализация данной методики не только способствовала формированию устойчивого интереса к предмету и развитию аналитического мышления обучающихся, но и привела к значительному росту их функциональной грамотности. Эти данные убедительно свидетельствуют об эффективности предложенного подхода к работе с текстами в процессе обучения русскому языку.

Рекомендации

В разделе с рекомендациями предоставить рекомендации для других педагогов по успешному внедрению методики в учебный процесс. Сформулировать

советы по подготовке к использованию данных методик, методы оценки результатов, адаптацию к различным учебным группам и контекстам, а также другие практические рекомендации.

Заключение

Заключение – это последний, но важный раздел научной статьи. В данном разделе делается общий вывод по изложенным в статье соображениям, методикам, их практическому применению. Заключение должно быть кратким, но содержательным и подчеркивать важность исследований для развития практической деятельности педагогов и образовательного процесса.

Список использованных источников

Список литературы должен быть оформлен в соответствии с ГОСТ 7.5-98; ГОСТ 7.1-2003. Все ссылки должны быть даны на языке оригинала. Ссылки и сноски, приведенные в статье, пронумеровываются и заключаются в квадратные скобки.

Порядок рассмотрения статей редакцией журнала «Вестник Академии Алтынсарина»

Все статьи, поступающие на электронную почту, рассматриваются в три этапа:

1 этап – Первичная экспертиза

Все статьи проходят проверку на соответствие требованиям технического оформления, структуры и тематической направленности журнала. Статьи, соответствующие этим требованиям, переходят на второй этап. Срок проведения первичной экспертизы составляет 12 рабочих дней.

2 этап – Проверка на плагиат

В соответствии с редакционной политикой, все статьи, прошедшие первый этап, в обязательном порядке проверяются на плагиат. Редакция журнала использует лицензионную программу Антиплагиата. Данная программа интегрирована с искусственным интеллектом, поэтому при написании статьи не рекомендуется использовать ИИ. Справка о результатах проверки на плагиат хранится в редакции. Оригинальность статьи должна превышать 60 процентов. Статьи, не достигшие этого показателя, отклоняются от публикации в журнале. Статьи, успешно прошедшие проверку на плагиат, направляются на третий этап. Срок проверки на плагиат составляет 3 рабочих дня.

3 этап – Рецензирование

Статьи, успешно прошедшие предыдущие этапы, направляются на обязательный экспертный анализ, то есть на рецензирование. Рецензента назначает редакция журнала. К рецензированию допускаются статьи, соответствующие требованиям журнала и обладающие уникальностью текста не менее 60%. Срок рецензирования статьи составляет 14 рабочих дней. Рецензент может принять одно из трех решений: «одобрить статью к публикации», «отклонить статью» или «принять статью после устранения замечаний с последующей повторной ре-

цензией». Решение рецензента сообщается автору в форме обратной связи.

Окончательное решение о публикации статьи в журнале принимается на заседании редакционной коллегии журнала.

Педагогам рекомендуется публиковать результаты исследований и методические материалы в журналах Национальной академии образования им. И. Алтынсарина:

1. Методический журнал «Вестник Академии Алтынсарина»: <https://www.uba.edu.kz/ru/vestnik-akademii-altynsarina>
2. Научно-педагогический журнал «Білім-Образование»: <https://bilim-uba.kz/index.php/science>

ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ПРОЕКТЫ КАК ДРАЙВЕРЫ РАЗВИТИЯ ОБРАЗОВАНИЯ

Проект по внедрению технологии трехмерной методической системы обучения

В городе Сатпаев Улытауской области успешно реализуется проект внедрения Трехмерной методической системы обучения (ТТМСО), разработанной доктором педагогических наук, профессором Ж.А. Караевым. Проект осуществляется в рамках инициативы Центра педагогической трансформации «Ustaz Ulytau» при поддержке корпорации «Казахмыс» и Общественного благотворительного фонда «The Ulytau Educational Foundation». С 2021 года ТТМСО внедрена во всех 13 школах Сатпаева, а также в ряде школ Жезказгана и других регионов Карагандинской области. Внедрение данной технологии направлено на повышение качества образования и развитие функциональной грамотности обучающихся.

ТТМСО основана на принципах уровневой дифференциации обучения, критического мышления и самостоятельной поисковой деятельности обучающихся. Система включает в себя синектическую часть, где обучение происходит в командной форме с применением активных методов, и индивидуальную часть, ориентированную на самостоятельное выполнение заданий различного уровня сложности. Такой подход способствует формированию устойчивой мотивации к обучению и развитию ключевых компетенций у обучающихся.

Проект «Отпан»: создание сети опорных школ Мангистауской области»

В целях повышения качества образования в организациях среднего образования в Мангистауской области реализуется проект «Отпан»: создание сети опорных школ Мангистауской области».

Проект реализуется при поддержке Фонда устойчивого развития образования, Автономной организации образования «Назарбаев Интеллектуальная школа», Международного общественного фонда «Білім-інновация» и спонсоров.

В рамках проекта ведется работа по обеспечению школ необходимой материально-технической базой, оснащению учебных кабинетов, обеспечению методической помощи школам, повышению квалификации педагогов.

Проект «Мансап компасы»

Академия совместно с АО «Центр развития трудовых ресурсов» реализует проект по разработке и внедрению цифровой платформы «Мансап компасы» — инновационного инструмента для профессионального самоопределения обучающихся. Платформа предоставляет обучающимся 7–11 классов доступ к актуальной информации о более чем 400 востребованных профессиях, а также возможность пройти профессиональную диагностику, что способствует осознанному выбору будущей карьеры. В рамках проекта проводится адаптация и валидизация диагностических инструментов, включая аналитическую систему Agile Work Profiler (AWP), позволяющую выявить предрасположенность обучающихся к определённым профессиональным направлениям.

Платформа «Мансап компасы» интегрирована в экосистему портала Enbek.kz и использует технологии искусственного интеллекта и машинного обучения для анализа рынка труда, образовательных программ и вакансий. Пользователи могут ознакомиться с требованиями к навыкам, сравнивать зарплаты в разных регионах и планировать карьерную траекторию. В ближайшее время планируется расширение функционала платформы, включая добавление новых профессий, образовательных программ и внедрение личных кабинетов для различных категорий пользователей, что повысит персонализацию рекомендаций и эффективность профориентационной работы.

Проект «Hello, Kazakhstan!»

Проект «Hello, Kazakhstan!» является значимой инициативой, направленной на развитие цифровых и ИТ-компетенций среди обучающихся по всей территории Республики Казахстан. Его основная цель — обеспечить каждому обучающемуся бесплатный доступ к качественному обучению в сфере цифровой грамотности и современных ИТ-навыков. С момента запуска, в рамках проекта обучение прошли более 2 000 обучающихся.

Особенностью проекта является то, что его реализация осуществляется без привлечения средств государственного бюджета. Все мероприятия организуются благодаря активной поддержке казахстанских ИТ-компаний и экспертов, которые на безвозмездной основе делятся своими знаниями и опытом, демонстрируя высокий уровень социальной ответственности бизнеса.

В целях масштабирования инициативы и углубления цифровой трансформации образования, Академия подписала меморандум о сотрудничестве с международным технопарком Astana Hub. Это партнёрство открывает новые горизонты для развития проекта, включая совместную разработку цифровой образова-

тельной платформы, ориентированной на дополнительное образование.

Новая платформа предоставляет доступ к актуальным онлайн-курсам в области информационных технологий, искусственного интеллекта, геймдева и других востребованных направлений. Целевой аудиторией платформы являются школьники, студенты и педагоги, что обеспечивает равный доступ к современному образованию вне зависимости от региона проживания.

Кроме того, сотрудничество предусматривает совместную работу над цифровой трансформацией системы образования, включая разработку методических материалов, повышение квалификации педагогов и внедрение новых образовательных технологий.

Проект «Hello, Kazakhstan!» и его развитие в партнёрстве с Astana Hub вносят значительный вклад в формирование устойчивой экосистемы цифрового образования и подготовку будущих ИТ-специалистов для цифровой экономики Казахстана.

Проект по развитию комьюнити-центра

В селе Кулынжон Самарского района ВКО при «Комплексе школа-ясли-сад» реализуется проект по развитию комьюнити-центра как социокультурной площадки для развития образования, творчества и социальной активности обучающихся и жителей села. Проект осуществлялся под научно-методическим руководством Академии и включает разнообразные программы для всех возрастов — от языковых курсов и тренингов по личностному росту до ремесленных мастер-классов и социальных инициатив.

Комьюнити-центр при школе стал важным инструментом вовлечения родителей и местного сообщества в образовательный процесс. Центр способствует укреплению связей между поколениями, повышению конкурентоспособности жителей на рынке труда и сохранению культурных традиций.

В ближайшее время планируется строительство спортивной площадки и пансионата, что сделает школу в Кулынжоне полноценным образовательным комплексом, способным принимать обучающихся из соседних сел и расширить доступ к качественному образованию.

**Знаменательные даты**

- 180 лет со дня рождения великого казахского поэта, просветителя, общественно-политического деятеля Абая (Ибрагима) Кунанбаева (1845-1904).
- 110 лет со дня рождения писателя, общественного деятеля, Героя Советского Союза Малика Габдуллина (1915-1973).
- 140 лет со дня рождения автора первого казахского романа, поэта, публициста, деятеля культуры и общественности Миржакипа Дулатова (1885-1935).
- 130 лет со дня рождения писателя, основателя казахской детской литературы Сапаргали Искакова Бегалина (1895-1983).
- 190 лет со дня рождения историка, публициста, лингвиста, географа, исследователя музыки, археолога, этнографа Шокана Шынгысовича Уалиханова (1835-1865).
- 115 лет со дня рождения Народного героя, писателя Бауыржана Момышулы (1910-1982).
- 180 лет со дня рождения народного акына и жыршы Жамбыла Жабаева (1846-1945).
- 160 лет со дня рождения общественного и государственного деятеля, лидера движения «Алаш» Алихана Нурмухамедулы Букейханова (1866-1937).
- 120 лет со дня рождения педагога, общественного деятеля Ахмета Куановича Жубанова (1906-1968).

ПРИЛОЖЕНИЕ 1

Количество суммативных оцениваний за раздел по предметам

Оценивание учебных достижений обучающихся проводится на основании приказа Министра образования и науки РК от 18 марта 2008 года №125 «Об утверждении Типовых правил проведения текущего контроля успеваемости, промежуточной и итоговой аттестации обучающихся для организаций среднего, технического и профессионального, послесреднего образования» (изменения утверждены приказом МОН РК от 12 мая 2022 года №193).

Далее представлены количества суммативных оцениваний за раздел/сквозные темы по учебным предметам.

Таблица – 1. Количество работ по суммативному оцениванию за раздел по предмету «Қазақ тілі»

Класс	По типовому учебному плану			
	1-четверть	2-четверть	3-четверть	4-четверть
2	2	2	2	2
3	2	2	2	2
4	2	2	2	2

Таблица – 2. Количество работ по суммативному оцениванию за раздел по предмету «Русский язык»

Класс	По типовому учебному плану			
	1-четверть	2-четверть	3-четверть	4-четверть
2	2	2	2	2
3	2	2	2	2
4	2	2	2	2

Таблица – 3. Количество работ по суммативному оцениванию за раздел по предмету «Литературное чтение»

Класс	По типовому учебному плану			
	1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
2	2	2	2	2
3	2	2	2	2
4	2	2	2	2

Таблица – 4. Количество работ по суммативному оцениванию за раздел по предмету «Математика»

Класс	По типовому учебному плану			
	1-четверть	2- четверть	3- четверть	4- четверть
2	2	3	3	3
3	3	3	3	3
4	3	3	3	3

Таблица – 5. Количество работ по суммативному оцениванию за раздел по предмету «Естествознание»

Класс	По типовому учебному плану			
	1- четверть	2- четверть	3- четверть	4-четверть
2	1	1	1	1
3	2	2	2	2
4	2	2	2	2

Таблица – 6. Количество работ по суммативному оцениванию за раздел по предмету «Познание мира»

Класс	По типовому учебному плану			
	1- четверть	2- четверть	3- четверть	4- четверть
2	1	1	1	1
3	1	1	1	1
4	1	1	1	1

Таблица – 7. Количество работ по суммативному оцениванию за раздел по учебному предмету «Қазақ тілі мен әдебиеті»

Класс	По типовым учебным планам			
	1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
5	2	2	2	2
6	2	2	2	2
7	2	2	2	2
8	2	2	2	2
9	2	2	2	2
10	2	2	2	2
11	2	2	2	2

Таблица – 8. Количество работ по суммативному оцениванию за раздел по учебному предмету «Русский язык»

Класс	По типовым учебным планам			
	1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
5	2	2	2	2
6	2	2	2	2
7	2	2	2	2
8	2	2	2	2
9	2	2	2	2
10 (ОГН)	2	2	2	2
10 (ЕМН)	2	2	2	2
11(ОГН)	2	2	2	2
11 (ЕМН)	2	2	2	2

Таблица – 9. Количество работ по суммативному оцениванию за раздел по предмету «Русская литература»

Класс	По типовым учебным планам			
	1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
5	2	2	2	2
6	2	2	2	2
7	2	2	2	2
8	2	2	2	2
9	2	2	2	2
10 (ОГН)	2	2	2	2
11 (ОГН)	2	2	2	2
10 (ЕМН)	2	2	2	2
11 (ЕМН)	2	2	2	2

Таблица – 10. Количество работ по суммативному оцениванию за раздел по предмету «Русский язык и литература»

Класс	По типовым учебным планам			
	1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
5	2	2	2	2
6	2	2	2	2
7	2	2	2	2
8	2	2	2	2
9	2	2	2	2
10	2	2	2	2
11	2	2	2	2

Таблица – 11. Количество работ по суммативному оцениванию за раздел по предмету «Иностранный язык»

Класс	По типовым учебным планам			
	1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
3	2	2	2	2
4	2	2	2	2
5	2	2	2	2
6	2	2	2	2
7	2	2	2	2
8	2	2	2	2
9	2	2	2	2
10	2	2	2	2
11	2	2	2	2

Таблица – 12. Количество работ по суммативному оцениванию за раздел по учебным предметам «Математика», «Алгебра», «Алгебра и начала анализа», «Геометрия»

Класс		По типовому учебному плану			
		1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
5	Математика	3	2	3	2
6	Математика	2	2	3	3
		По типовому учебному плану (с сокращением учебной нагрузки)			
		1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
5	Математика	3	2	3	2
6	Математика	2	2	3	3
		По типовому учебному плану			
		1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
7	Алгебра	2	2	2	1
8	Алгебра	1	2	3	1
9	Алгебра	2	2	2	2
		По типовому учебному плану (с сокращением учебной нагрузки)			
		1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
7	Алгебра	2	2	2	1
8	Алгебра	1	2	3	1
9	Алгебра	2	2	2	2

		По типовому учебному плану			
		1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
7	Геометрия	1	1	1	1
8	Геометрия	1	1	1	1
9	Геометрия	1	1	1	1
		По типовому учебному плану (с сокращением учебной нагрузки)			
		1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
7	Геометрия	1	1	1	1
8	Геометрия	1	1	1	1
9	Геометрия	1	1	1	1
		По типовым учебным планам			
		1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
10 (ЕМН)	Алгебра и начала анализа	3	3	3	2
10 (ОГН)	Алгебра и начала анализа	2	2	2	1
10 (ЕМН)	Геометрия	1	1	2	1
10 (ОГН)	Геометрия	1	1	2	1
		По типовым учебным планам (с сокращением учебной нагрузки)			
		1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
10 (ЕМН)	Алгебра и начала анализа	3	3	3	2
10 (ОГН)	Алгебра и начала анализа	2	2	2	1
10 (ЕМН)	Геометрия	1	1	2	1
10 (ОГН)	Геометрия	1	1	2	1
		По типовым учебным планам			
		1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
11 (ЕМН)	Алгебра и начала анализа	2	2	3	1
11 (ОГН)	Алгебра и начала анализа	1	2	2	1
11 (ЕМН)	Геометрия	1	1	1	1
11 (ОГН)	Геометрия	1	1	1	1

		По типовым учебным планам (с сокращением учебной нагрузки)			
		1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
11 (ЕМН)	Алгебра и начала анализа	2	2	3	1
11 (ОГН)	Алгебра и начала анализа	1	2	2	1
11 (ЕМН)	Геометрия	1	1	1	1
11 (ОГН)	Геометрия	1	1	1	1

Таблица – 13. Количество работ по суммативному оцениванию за раздел по предмету «Информатика»

Класс	По типовым учебным планам			
	1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
5	1	1	2	1
6	1	1	1	1
7	2	1	1	1
8	2	1	1	1
9	2	1	1	1
10 (ОГН)	2	1	1	1
11 (ОГН)	1	1	2	1
10 (ЕМН)	2	1	1	1
11 (ЕМН)	1	2	2	1

Таблица – 14. Количество работ по суммативному оцениванию за раздел по предмету «Естествознание»

Класс	По типовому учебному плану			
	1- четверть	2- четверть	3- четверть	4- четверть
5	2	1	2	2
6	2	1	2	2

Таблица – 15. Количество работ по суммативному оцениванию за раздел по предмету «Физика»

По типовым учебным планам				
Класс	1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
7	2	2	2	2
8	2	2	2	1
9	2	2	2	2
10 (ЕМН)	3	3	3	2
10 (ОГН)	2	2	2	2
11 (ЕМН)	2	2	2	2

11 (ОГН)	2	2	2	1
По типовым учебным планам (с сокращением учебной нагрузки)				
Класс	1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
7	2	2	2	2
8	2	2	2	1
9	2	2	2	2
10 (ЕМН)	3	3	3	2
10 (ОГН)	2	2	2	2
11 (ЕМН)	2	3	3	2
11 (ОГН)	2	2	2	1

Таблица – 16. Количество работ по суммативному оцениванию за раздел по учебному предмету «Химия»

Класс	По типовым учебным планам			
	1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
7	2	2	2	2
8	3	3	3	3
9	3	3	2	3
10 (ЕМН)	3	2	3	3
10 (ОГН)	3	3	3	2
11 (ЕМН)	3	3	3	3
11 (ОГН)	2	1	2	2
Класс	По типовым учебным планам (с сокращением учебной нагрузки)			
	1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
7	2	2	2	2
8	3	3	3	3
9	3	3	2	3
10 (ЕМН)	3	3	3	3
10 (ОГН)	3	3	3	2
11 (ЕМН)	2	3	3	3
11 (ОГН)	2	1	2	2

Таблица – 17. Количество работ по суммативному оцениванию за раздел по учебному предмету «Биология»

Класс	По типовым учебным планам			
	1-четверть	2-четверть	3-четверть	4-четверть
7	3	3	3	3
8	3	2	3	3
9	3	3	3	3

10 (ЕМН)	2	3	3	3
10 (ОГН)	2	2	2	2
11 (ЕМН)	2	3	3	3
11 (ОГН)	2	2	2	2
По типовым учебным планам (с сокращением учебной нагрузки)				
7	3	3	3	3
8	3	2	3	3
9	3	3	3	3
10 (ЕМН)	2	3	3	3
10 (ОГН)	2	3	3	3
11 (ЕМН)	3	3	3	2
11 (ОГН)	2	3	3	3

Таблица – 18. Количество работ по суммативному оцениванию за раздел по учебному предмету «География»

Класс	По типовым учебным планам			
	1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
7	3	2	3	3
8	3	3	3	2
9	3	2	3	3
10 (ЕМН)	3	1	2	2
10 (ОГН)	2	1	2	2
11 (ЕМН)	3	1	2	2
11 (ОГН)	2	1	2	2
По типовым учебным планам (с сокращением учебной нагрузки)				
7	2	2	2	2
8	2	2	2	2
9	2	2	2	2
10 (ЕМН)	3	1	2	2
10 (ОГН)	2	1	2	2
11 (ЕМН)	3	1	2	2
11 (ОГН)	2	1	2	2

Таблица – 19. Количество работ по суммативному оцениванию за раздел по предмету «История Казахстана»

Класс	По типовым учебным планам			
	1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
5	1	2	2	3
6	1	1	3	2
7	2	2	3	1

8	1	1	2	2
9	2	2	2	2
10 (ЕМН)	1	1	1	1
10 (ОГН)	1	1	1	1
11 (ЕМН)	1	1	1	1
11 (ОГН)	1	1	1	1
По типовым учебным планам (с сокращением учебной нагрузки)				
5	1	2	2	3
6	1	1	3	2
7	2	2	2	1
8	1	1	2	2
9	2	2	2	2
10 (ЕМН)	1	1	1	1
10 (ОГН)	1	1	1	1
11 (ЕМН)	1	1	1	1
11 (ОГН)	1	1	1	1

Таблица – 20. Количество работ по суммативному оцениванию за раздел по предмету «Всемирная история»

Класс	По типовым учебным планам			
	1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
5	2	2	2	2
6	2	2	2	2
7	2	2	2	2
8	2	2	2	2
9	2	2	2	2
10 (ЕМН)	1	1	1	1
10 (ОГН)	1	1	1	1
11 (ЕМН)	1	1	1	1
11 (ОГН)	1	1	1	1
По типовым учебным планам (с сокращением учебной нагрузки)				
5	2	2	2	2
6	2	2	2	2
7	2	2	2	2
8	2	2	2	2
9	2	2	2	2
10 (ЕМН)	1	1	1	1
10 (ОГН)	1	1	1	1

11 (ЕМН)	1	1	1	1
11 (ОГН)	1	1	1	1

Таблица – 21. Количество работ по суммативному оцениванию за раздел по предмету «Основы права»

Класс	По типовым учебным планам			
	1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
9	1	1	1	1
10 (ОГН)	1	1	1	2
11 (ОГН)	1	1	1	2
10 (ЕМН)	1	1	1	2
11 (ЕМН)	1	1	1	2
	По типовым учебным планам (с сокращением учебной нагрузки)			
	1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
9	1	1	1	1
10 (ОГН)	1	1	1	2
11(ОГН)	1	1	1	2
10 (ЕМН)	1	1	1	2
11 (ЕМН)	1	1	1	2

**Инструктивно-методическое письмо
«Об особенностях организации образовательного процесса
в общеобразовательных школах Республики Казахстан
в 2025-2026 учебном году»**

Подписано в печать —————2025 г. Формат 60×84 1/8.

Бумага офсетная. Печать офсетная.

Шрифт Montserrat. Усл. п.л 13.17

Министерство просвещения Республики Казахстан
Национальная академия образования им. И. Алтынсарина
010000, г. Астана, ул. Мәңгілік ел, 8/2, БЦ «Алтын Орда»

Управление образования акимата Костанайской области | Абрагимова Б. Н.